



# Frank királyi évkönyvek Annales Regni Francorum

**Frank királyi évkönyvek**  
**Annales Regni Francorum**

A Magyarságkutató Intézet Kiadványai 21.

# Frank királyi évkönyvek

## Annales Regni Francorum

FORDÍTOTTA, AZ UTÓSZÓT ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA:  
DARVAS MÁTYÁS



Magyarságkutató Intézet  
Budapest, 2021

Fordította: Darvas Mátyás

A fordítás alapjául szolgáló mű:

*Annales Regni Francorum inde ab anno 741. usque ad annum 829., qui dicuntur Annales Laurissenses Maiores et Einhardi.*  
Post editionem G. H. Pertzii recognovit Fridericus Kurze.  
Hannoverae, 1895. (Scriptores Rerum Germanicarum in usum scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis separatim editi.)

Szakmai lektor: Tóth Anna

Nyelvi lektor: Fehér Bence

Az MKI szerkesztőbizottsága: Vizi László Tamás (elnök),  
Fehér Bence, Katona József Álmos, Kovács Attila, Pomozi Péter,  
Virág István

A kötet megjelenését az EMMI támogatta.



EMBERI ERŐFORRÁSOK  
MINISZTERIUMA

Fordítás, utószó és jegyzetek © Darvas Mátyás, 2021

ISBN 978-615-6117-21-2

ISSN 2677-0261

# TARTALOM

Annales Regni Francorum.....	7
<i>Frank királyi évkönyvek</i> .....	7
Utószó.....	339



# ANNALES REGNI FRANCORUM

---

## FRANK KIRÁLYI ÉVKÖNYVEK

**ALM** Annales Laurissenses Miores (741–829)

**AQDE** Annales Qui Dicuntur Einhardi (741–801)



## DCCXLI.

**ALM** Carolus maior domus defunctus est.

**AQDE** Hoc anno Karlus maior domus diem obiit, tres filios heredes relinquens, Carlomannum scilicet et Pippinum atque Grifonem. Quorum Grifo, qui ceteris minor natu erat, matrem habuit nomine Swanahildem, neptem Odilonis ducis Baioariorum. Haec illum maligno consilio ad spem totius regni concitavit, in tantum, ut sine dilatione Laudunum civitatem occuparet ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto Laudunum obsidentes fratrem in deditionem accipiunt atque inde ad regnum ordinandum ac provincias, quae post mortem patris a Francorum societate desciverant, recipendas animos intendunt. Et ut in externa profecti domi omnia tuta dimitterent, Carlomannus Grifonem sumens in Novo-castello, quod iuxta Arduennam situm, custodiri fecit, in qua custodia usque ad tempus, quo idem Carlomannus Romam profectus est, dicitur permansisse.

## DCCXLII.

**ALM** Quando Carlomannus et Pippinus maiores domus duxerunt exercitum contra Hunaldum ducem Aquitaniorum et ceperunt

## 741.

**ALM** Károly majordomus meghalt.

**AQDE** Ebben az évben halt meg Károly majordomus, három fiát hagyva hátra örökösként, tudniillik Karlmannt és Pippint, illetve Grifót. Közülük Grifo (aki a többieknél fiatalabb volt) anyja, név szerint Swanahild, Odilo bajor herceg unokája volt; fiát veszedelmes tanácsával felbiztatta, hogy az egész ország megszerzésében reménykedjen, olyannyira, hogy az késlekedés nélkül elfoglalta Laon városát és hadat üzent bátyjainak. Ezek gyorsan összegyűjtött seregükkel megostromolva Laont, megadásra kényszerítik öccsüket, innentől pedig arra fordítják figyelmüket, hogy elrendezzék az országot és visszazerezzék a tartományokat, melyek apjuk halála után elpártoltak a frankok szövetségétől. És hogy külföldre indulva mindent biztonságban hagyjanak otthon, Karlmann Grifót az Ardennek mellett fekvő Neufchâteau-ba átvitette őriztette, és azt mondják, hogy egészen addig az időig ebben az őrizetben maradt, amíg maga Karlmann Rómába nem indult.

## 742.

**ALM** Amikor Karlmann és Pippin majordomusok hadat vezettek Hunald, az aquitánok hercege ellen, és elfoglalták a várat, melyet

castrum, quod vocatur Luccas; et in ipso itinere diviserunt regnum Francorum inter se in loco, qui dicitur Vetus-Pictavis. Eodemque anno Carlomannus Alamanniam vastavit.

**AQDE** Carlomannus et Pippinus Francorum regno potiti primo Aquitaniam recipere volentes contra Hunoldum, illius provinciae ducem, cum exercitu eandem Aquitaniam ingrediuntur; et capto quodam castello, quod Luccas vocatur, priusquam ex ea provincia secederent regnum, quod communiter habuerunt, diviserunt inter se in loco, qui vocatur Vetus-Pictavis. Eodemque anno, postquam domum regressi sunt, Carlomannus Alamanniam, quae et ipsa a Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus ferro et igni vastavit.

## DCCXLIII.

**ALM** Tunc Carlomannus et Pippinus contra Odilonem ducem Baiovariorum inierunt pugnam, et Carlomannus per se in Saxoniam ambulabat in eodem anno et coepit castrum, quod dicitur Hooheoburg, per placitum et Theodericum Saxonem placitando conquisivit.

**AQDE** Carlomannus et Pippinus iunctis copiis contra Odilonem ducem Baiovariorum profecti sunt proelioque commisso exercitum eius fuderunt. Et postquam inde reversi sunt, Carlomannus solus in Saxoniam profectus est et castrum, quod dicitur Hohseoburg,

Luccasnak<sup>1</sup> neveznek, még útközben felosztották maguk között a frankok országát azon a helyen, amelyet Vetus Pictavisnak<sup>2</sup> hívnak. S még ugyanebben az évben Karlmann feldúlta Alemanniát.

**AQDE** Karlmann és Pippin, uralmuk alá hajtva a frankok országát és először Aquitániát szándékozva visszafoglalni, Hunold, a provincia hercege ellen támadnak, hadsereggel hatolva be ide, Aquitániába, és elfoglalva egy várat, melyet Luccasnak hívnak, mielőtt távoztak volna ebből a provinciából, az országot, amelyet közösen birtokoltak, felosztották maguk között egy helyen, melyet Vetus Pictavisnak hívnak. Ugyanebben az évben, miután visszatértek hazájukba, Karlmann Alamanniát, amely maga is elpártolt a frank szövetségtől, hadsereggel megtámadva tüzzel-vassal feldúlta.

## 743.

**ALM** Ekkor Karlmann és Pippin csatába indultak Odiló bajor herceg ellen, és Karlmann külön bejárta Szászországot ugyanebben az évben, és tárgyalás útján megszerezte a várat, melyet Hoohseoburnak<sup>3</sup> hívnak, és a szász Theoderiket tárgyalásokkal megnyerte magának.

**AQDE** Karlmann és Pippin csapataikat egyesítve Odiló bajor herceg ellen vonultak, és csatába bocsátkozva szétszórták annak hadseregét. És miután innen visszatértek, Karlmann egymaga Szász-

---

1 Loches

2 VieuxPoitiers

3 Seeburg, Hochenseeburg

et in eo Theodericum Saxonem, illius loci primum, in deditionem accepit.

## DCCXLIII.

**ALM** Iterum Carlomannus et Pippinus perrexerunt in Saxoniam, et captus est Theodericus Saxo alia vice.

**AQDE** Item idem fratres Carlomannus et Pippinus iuncta manu Saxoniam ingressi sunt praedictumque Theodericum iterum in deditionem acceperunt.

## DCCXLV.

**ALM** Tunc Carlomannus confessus est Pippino germano suo, quod voluisset seculum relinquere; et in eodem anno nullum fecerunt exercitum, sed praeparaverunt se uterque, Carlomannus ad iter suum et Pippinus, quomodo germanum suum honorifice direxisset cum muneribus.

**AQDE** Hoc anno Carlomannus, quod diu ante praemeditatus est, patefecit fratri suo Pippino, saecularem conversationem se velle dimittere et habitu monachico Deo servire. Propter hoc dimissa expeditione anni praesentis ad vota Carlomanni perficienda et iter illius disponendum – nam Romam proficisci statuerat – et Pippinus vacabat, dans operam, ut frater honorifice ac decenter illo, quod desiderabat, perveniret.

országba utazott, és a várat, melyet Hohseoburnak neveznek, s benne Theodericet, e hely főemberét, magadásra kényszerítette.

## 744.

**ALM** Karlmann és Pippin megint Szászországba mentek, és második alkalommal is elfogták a szász Theoderiket.

**AQDE** Ugyanezen fivérek, Karlmann és Pippin, egyesített csapataikkal megint Szászországra támadtak, s az említett Theodericet ismét magadásra kényszerítették.

## 745.

**ALM** Ekkor Karlmann megvallotta édesfivérének, Pippinnek, hogy el akarja hagyni a világi életet; és ebben az évben nem gyűjtöttek sereget, hanem mindketten felkészültek: Karlmann utazására, Pippin pedig arra, hogy hogyan bocsássa méltón, ajándékokkal útjára édesfivérét.

**AQDE** Ebben az évben Karlmann feltárta fivére, Pippin előtt, amin már sokkal régebb óta gondolkodott: hogy el akarná hagyni a világban való forgolódást, és szerzetesi öltözetben szolgálni Istennek. Emiatt az azévi hadjáratra felszerelt sereget elbocsátva Pippin is arra fordította idejét, hogy Karlmann véghez vihesse szándékát, és elrendezze utazását – elhatározta ugyanis, hogy Rómába utazik –, és azon fáradozott, hogy fivére méltón és illően érkezhessen oda, ahova kívánczolt.

## DCCXLVI.

**ALM** Tunc Carlomannus Romam perrexit ibique se totondit et in Serapte monte monasterium aedificavit in honore sancti Silvestri. Ibi aliquod tempus moram faciens et inde ad sanctum Benedictum in Casinum usque pervenit et ibi monachus effectus est.

**AQDE** Carlomannus Romam profectus dimissa saeculari gloria habitum mutavit et in monte Soracti monasterium in honorem sancti Silvestri aedificavit, ubi quondam tempore persecutionis, quae sub Constantino imperatore facta est, sanctus Silvester latuisse fertur. Ibi aliquandiu commoratus meliori consilio hoc loco dimisso ad monasterium sancti Benedicti in Samnio provincia iuxta Casinum castrum constitutum Deo serviturus venit ibique monachicum habitum suscepit.

## DCCXLVII.

**ALM** Grifo fugivit in Saxoniam, et Pippinus iter faciens per Torin-gam in Saxoniam introivit usque ad fluvium Missaha in loco, qui dicitur Sahaningi; et Grifo collectam fecit una cum Saxonibus supra fluvium Obacro in loco, qui dicitur Orhaim.

**AQDE** Frater Carlomanni et Pippini, nomine Grifo, Pippino fratri

## 746.

**ALM** Ekkor Karlmann Rómába utazott, és ott tonzúrára nyiratkozott, és a Soratte-hegyen<sup>4</sup> kolostort épített Szent Szilveszter tiszteletére. Itt pedig valamennyi időt eltöltve, innen egészen a montecassinói Szent Benedekkolostorig ment, és ott szerzetes lett.

**AQDE** Miután Karlmann Rómába érkezett, a világi dicsőségtől megvalva öltözetet váltott, és a Soratte-hegyen monostort épített Szent Szilveszter tiszteletére, ahol állítólag Konstantin császár keresztényüldözése idején bujdokolt Szent Szilveszter. Itt pedig valameddig időzött, majd jobb elhatározásra jutva elhagyta e helyet, és Isten szolgálatára a Samnium tartományban, Cassino vára mellett álló Szent Benedek-rendi kolostorba ment, ahol szerzetesi ruhát öltött fel.

## 747.

**ALM** Grifo Szászországba menekült, és Thüringián átutazva Pippin is behatolt Szászországba, egészen a Meissau folyóig, azon a helyen, amelyet Scahaninginek<sup>5</sup> neveznek; Grifo is gyűlést tartott a szászokkal az Ocker folyón túl, azon a helyen, melyet Orhaimnak<sup>6</sup> hívnak.

**AQDE** Karlmann és Pippin fivére, név szerint Grifo, nem akarván

---

4 Az ókori *Soracte*

5 Schöningen

6 Ohrum



suo subiectus esse nolens, quamquam sub illo honorifice viveret, collecta manu in Saxoniam profugit collectoque Saxonum exercitu super fluvium Ovakra in loco, qui dicitur Orheim, consedit. Et Pippinus cum exercitu Francorum per Thuringiam profectus contra fratris dolos Saxoniam ingressus est conseditque super fluvium Missaha in loco, qui vocatur Skahningi. Proelium tamen non est inter eos commissum, sed ex placito discesserunt.

## DCCXLVIII.

**ALM** Grifo de Saxonia iter peragens fugiendo in Baioariam usque pervenit, ipsum ducatum sibi subiugavit, Hiltrudem cum Tassilone conquisivit. Swidger ad eum venit insolatio supradicti Grifonis. Haec audiens Pippinus iter illuc arripiens cum exercitu suo, supra nominatos totos sibi subiugavit, Grifonem secum adduxit, Lantfridum similiter, Tassilonem in ducatu Baioariorum conlocavit per suum beneficium; Grifonem vero partibus Niustriae misit et dedit ei XII comitatos. Inde iterum Grifo fugiens Wasconiam petiit et ad Waifarum ducem Aquitaniorum pervenit. [Pippinus coniugem duxit Bertadam cognomine Bertam, Cariberti Laudunensis comitis filiam.]<sup>1</sup>

**AQDE** Grifo Saxonum fidei diffidens Baioariam petiit et copias, quae de Francia ad eum confluebant, ipsum ducatum in suam redegit potestatem, Tassilonem et Hiltrudem in deditionem

---

1 Addit codex 3.

fivére, Pippin alá rendelve lenni, noha alatta nagy tiszteletben élt, csapatot gyűjtve Szászországba menekült, és szász sereget gyűjtve megállapodott az Ocker folyón túl egy helyen, melyet Orheimnek hívnak. Pippin pedig frank sereggel Thüringián át utazva fivére cselszövése ellen behatolt Szászországba, és a Meissau folyón túl megállt azon a helyen, melyet Skahninginek hívnak. Csata azonban nem esett közöttük, hanem tárgyalások után távoztak.

## 748.

**ALM** Grifo menekülés közben Szászországból távozva egészen Bajorországig jutott, e hercegséget maga alá vetette, Hiltrudot Tassilóval együtt fogságba ejtette. Eljött hozzá Swidger, a fent nevezett Grifó segítségéül. Ezeket hallva Pippin seregével odasietve az összes fent nevezettet maga alá vetette, Grifót magával vitte, Lantfridot hasonlóképp, Tassilót, kegyet gyakorolva, a bajor hercegi székbe ültette; Grifót pedig Niustria vidékeire küldte és tizenkét grófságot adott neki. Grifo innen is elmenekülve Baszkföldre igyekezett, és Waifar aquitán herceghez jutott el. [Pippin feleségül vette Bertradát, akit Bertaként emlegettek, Caribert laoni gróf lányát.]<sup>7</sup>

**AQDE** Grifo, nem bízva a szászok hűségében, Bajorországba igyekezett, és a csapatokkal, melyek Frankföldről özönlöttek hozzá, az egész hercegséget hatalmába kerítette, Tassilót és Hiltrudot meg-

<sup>7</sup> A 3. kódex hozzáfűzése.

accepit, Swithgerum ad auxilium sibi venientem suscepit. Haec cum ad Pippinum perlata fuissent, cum maximo exercitu Baiariam profectus est fratremque suum Grifonem cum omnibus, qui cum ipso vel ad ipsum venerant, cepit, Tassilonem in ducatum restituit domumque reversus Grifonem more ducum duodecim comitatibus donavit. Sed ille tali beneficio contentus non erat, nam eodem anno ad Waifarium ducem Aquitaniae profugit.

## DCCXLVIII.

**ALM** Burghardus Wirzeburgensis episcopus et Folradus capellanus missi fuerunt ad Zachariam papam, interrogando de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regalem potestatem, si bene fuisset an non. Et Zacharias papa mandavit Pippino, ut melius esset illum regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum, qui sine regali potestate manebat; ut non conturbaretur ordo, per auctoritatem apostolicam iussit Pippinum regem fieri.

**AQDE** Burchardus Wirziburgensis episcopus et Folradus presbyter capellanus missi sunt Romam ad Zachariam papam, ut consulerent pontificem de causa regum, qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habuerunt; per quos praedictus pontifex mandavit, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestatis consisteret; dataque auctoritate sua iussit Pippinum regem constitui.

adásra kényszerítette, a segítségére érkező Swithgert pedig fogadta. Miután ezeket hírül vitték Pippinnek, az hatalmas hadsereggel Bajorországba indult, s elfogta fivérét, Grifót mindazokkal együtt, akik vele tartottak vagy mellé álltak, Tassilót visszahelyezte hercegi székébe, s hazatérve Grifót herceget megillető módon tizenkét grófsággal ajándékozta meg. Ám ő nem elégedett meg ezzel a jótétéménnyel, ugyanis még abban az évben Waifarhoz, Aquitánia hercegéhez menekült.

## 749.

**ALM** Burghard würzburgi püspököt és Folrad káplánt elküldték Zakariás pápához, hogy megkérdezzék őt Frankföld királyairól – nekik ugyanis akkoriban nem volt királyi hatalmuk –, hogy helyes-e ez így, vagy sem. És Zakariás pápa meghagyta Pippinnek, hogy jobb lenne, ha azt hívnák királynak, akinek hatalma is van, mintsem azt, aki királyi hatalom nélkül való; s hogy ne sérüljön a rend, apostoli tekintéllyel megparancsolta, hogy Pippin legyen a király.

**AQDE** Burchard würzburgi püspököt és Folrad presbiter káplánt Rómába küldték Zakariás pápához, hogy az egyházfő tanácsát kérjék a királyok ügyében, akik akkoriban Frankföldön voltak; ezek csak a „király” nevet viselték, de semmi királyi hatalmuk nem volt. Az említett egyházfő úgy rendelkezett rajtuk keresztül, hogy jobb azt királynak hívni, akinél a legnagyobb hatalom van, s tekintélyének súlyával megparancsolta, hogy Pippint tegyék királlyá.

**DCCL.**

**ALM** Pippinus secundum morem Francorum electus est ad regem et unctus per manum sanctae memoriae Bonefacii archiepiscopi et elevatus a Francis in regno in Suessionis civitate [in monasterio Sancti Medardi].<sup>2</sup> Hildericus vero, qui false rex vocabatur, tonsoratus est et in [Sithiu]<sup>3</sup> monasterium missus. [Pippinus momente sancto Bonifatio quibusdam episcopatibus vel medietates vel tertias rerum reddidit, promittens in postmodum omnia restituere.]<sup>4</sup>

**AQDE** Hoc anno secundum Romani pontificis sanctionem Pippinus rex Francorum appellatus est et ad huius dignitatem honoris unctus sacra unctione manu sanctae memoriae Bonifatii archiepiscopi et martyris et more Francorum elevatus in solium regni in civitate Suessona. Hildericus vero, qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite in monasterium missus est. [Karlus ab Italia regrediens dedicationem ecclesiae sancti Nazarii martyris et translationem corporis ipsius in monasterio nostro Lauresham celebravit anno incarnationis Domini DCCLXXIII. die Kal. Septembr.]<sup>5</sup>

---

2 Addidit manus saeculi XIi in codice C2.

3 Addidit manus posterior codicis C3.

4 Additur solum in codice C3.

5 In codicibus 3 4 5

## 750.

**ALM** Pippint frank szokás szerint királlyá választották és a szent emlékezetű Bonifác érsek keze kente fel; a frankok Soissons városában [a Szent Medárd-monostorban]<sup>8</sup> emelték királyságra. Hilderiket pedig, aki hamisan viselte a királyi címet, tonzúrára nyírták és [a Saint-Omer-i]<sup>9</sup> kolostorba küldték. [Pippin Szent Bonifác figyelmeztetésére egyes püspökségek vagyonának felét vagy harmadát visszaadta, megígérve, hogy később mindent visszaad majd.]<sup>10</sup>

**AQDE** Ebben az évben a római pápa rendelkezése szerint Pippint a frankok királyává tették, és e tisztség méltóságára a szent emlékezetű Bonifác érsek és vértanú keze kente fel a szent kenettel, és frank szokás szerint az ország trónjára emelték Soissons városában. Hilderiket pedig, aki hamisan használta a királyi címet, lenyírt fejjel kolostorba küldték. [Károly Itáliából visszatérve az Úr megtestesülésének 774-ik évében, szeptember 1-jén lorschei monostorunkban megünnepelte Szent Nazarius vértanú testének átvitelét és templomának felszentelését.]<sup>11</sup>

8 A 2. kódex XI. századi hozzáfűzése.

9 A 3. kódex későbbi hozzáfűzése.

10 3. kódex.

11 3., 4., 5. kódex.

## DCCLIII.

**ALM** Pippinus rex in Saxonia iter fecit, et Hildegarius episcopus [Coloniensis]<sup>6</sup> occisus est a Saxonibus in castro, quod dicitur Iuberg; et tamen Pippinus rex victor extitit et pervenit usque ad locum, qui dicitur Rimie. Et dum reversus est de ipso itinere, nuntiatum est ei, quod Grifo, qui in Wasconiam fugitus est, germanus eius, occisus fuisset.

Eodemque anno Stephanus papa venit in Franciam, adiutorium et solatium quaerendo pro iustitiis sancti Petri; similiter et Carlomannus, monachus et germanus supradicti Pippini regis, per iussionem abbatis sui in Franciam venit, quasi ad conturbandam petitionem apostolicam. [Hoc anno natalem Domini in Theodone-villa, pascha in Carisiaco celebravit.]<sup>7</sup>

**AQDE** Hoc anno Pippinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est; et quamvis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsati tamen cesserunt, et ipse usque ad locum, qui dicitur Rimi, qui est super fluvium Wisuram, accessit. In qua expeditione Hildigarius archiepiscopus interfectus est in monte, qui dicitur Iuburg. Revertenti vero regi de Saxonia nuntius venit de morte fratris sui Grifonis et a quo vel qualiter fuisset interfectus.

---

6 In codice tantum A1.

7 Addidit D1

## 753.

**ALM** Pippin király Szászországba utazott, és Hildegard [kölni]<sup>12</sup> püspököt megölték a szászok abban a várban, amelyet Iubergnek<sup>13</sup> hívnak; Pippin király pedig diadalmaskodott, és eljutott egészen addig a helyig, melyet Rimiének<sup>14</sup> hívnak. S még miközben erről az útvjáról tartott hazafelé, hírül vitték neki, hogy Grifót, Baszkföldre menekült édesfivérért megölték. S ugyanebben az évben István pápa eljött Frankföldre, segítséget és támogatást kérni Szent Péter székének jogai ügyében; hasonlóképp eljött Frankföldre a szerzetes Karlmann, a fent említett Pippin király édesfivére; apátja parancsára tett így, hogy az apostoli kérést akadályozza. [Ebben az évben az Úr születését Thionville-ben, a húsvétot Quierzyben ünnepelte meg.]<sup>15</sup>

**AQDE** Ebben az évben Pippin király nagy hadsereggel támadta meg Szászországot; s noha a szászok nagy elszántsággal ellenálltak neki, mégis visszaverve futamodtak meg, és így eljutott egészen addig a helyig, melyet Riminek hívnak, ami a Weser folyón túl van. Ebben a hadjáratban ölték meg Hildigar érseket a hegyen, melyet Iuburnak neveznek. Mikor pedig hazatért a király Szászországból, hírvivő érkezett hozzá, értesítve fivére, Grifo haláláról, és hogy ki, hogyan ölte meg őt.

12 A1 kódex.

13 Iburg

14 Rehme

15 Ti. a király; a D1 kódex olvasata.



Eodem anno Stephanus papa venit ad Pippinum regem in villa, quae vocatur Carisiacus, suggerens ei, ut se et Romanam ecclesiam ab infestatione Langobardorum defenderet. Venit et Carlomannus frater regis iam monachus factus iussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret; invitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbatis sui iussa contempnere nec abbas ille praeceptis regis Langobardorum, qui ei hoc imperavit, audebat resistere.

## DCCLIII.

**ALM** Supradictus apostolicus Stephanus confirmavit Pippinum unctione sancta in regem et cum eo inunxit duos filios eius, domnum Carolum et Carlomannum, in regibus [anno Domini DCCLIII. VI. Kal. Augusti].<sup>8</sup> Et domnus Bonifacius archiepiscopus in Frisiae nuntians verbum Domini et praedicando martyr Christi effectus est.

**AQDE** Stephanus papa, postquam a rege Pippino ecclesiae Romanae defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctione ad regiae dignitatis honorem consecravit et cum eo duos filios eius Karlum et Carlomannum; mansitque hiberno tempore in Francia. Eodem anno Bonifatius archiepiscopus Mogontiacensis in Frisia verbum Dei praedicans a paganis interfectus martyrio coronatus est.

---

8 Additur in codice C3

Ugyanebben az évben István pápa felkereste Pippin királyt Carisiacum<sup>16</sup> nevű birtokán, kérlelve, hogy védje meg őt és a Római Egyházat a langobardok zaklatásától. Eljött Karlmann, a király már szerzetessé lett fivére is, apátja parancsára, hogy fivérénél akadályozza a római pápa kéréseit; úgy vélik azonban, hogy kedve ellenére tette ezt, mivel sem ő nem merte apátja rendelkezését semmibe venni, sem maga az apát nem merészelt szembeszegülni a langobard király (aki erre utasította őt) parancsával.

## 754.

**ALM** A fent mondott apostolutód, István szent kenettel megerősítette Pippint királyi méltóságában, és vele együtt királlyá kente két fiát, Károly és Karlmann urat [az Úr 754-ik évében, július 27-én].<sup>17</sup> Bonifác érsek pedig, miközben Fríziában prédikálva hirdette Isten igéjét, Krisztus vértanúja lett.

**AQDE** István pápa, miután Pippin király megerősítette, hogy védelmet nyújt a Római Egyháznak, szent kenettel a királyi méltóság tisztségére szentelte fel őt és vele együtt két fiát, Károlyt és Karlmann; s tél idejére Frankföldön maradt. Ugyanebben az évben Bonifác mainzi érseket, mikor Fríziában hirdette Isten igéjét, megölték a pogányok, s így elnyerte a vértanúság koronáját.

---

16 Quierzy

17 C3 kódex.

## DCCLV.

**ALM** Pippinus rex per apostolicam invitationem in Italiam iter peragens, iustitiam beati Petri apostoli quaerendo, Haistolfus Langobardorum rex supradictam iustitiam vetando clusas Langobardorum petiit, obviam Pippino regi et Francis venit. Et inierunt bellum, et Domino auxiliante beatoque Petro apostolo intercedente Pippinus rex cum Francis victor extitit. Eodemque anno Stephanus papa reductus est ad sanctam sedem per missos domni regis Pippini, Folradum et reliquis, qui cum eo erant. Incluso vero Haistulfo rege in Papia civitate, iustitiam sancti Petri pollicitus est faciendi; unde rex Pippinus obsides XL receptos et cum sacramenta firmata reversus est in Franciam.

Carlomannus autem monachus Vienna civitate remansit una cum Bertradane reginae infirmus, languebat dies multos et obiit in pace.

**AQDE** Pippinus rex invitante atque suggerente praedicto Romano pontifice propter iustitiam beati Petri apostoli a rege Langobardorum exigendam Italiam cum valida manu ingreditur. Resistentibus Langobardis et claustra Italiae tuentibus ad ipsas montium clusas acerrime pugnatum est; cedentibusque Langobardis omnes copiae Francorum quamvis difficilem viam non magno labore superarunt.

Heistulfus vero rex Langobardorum manum conserere non ausus in civitate Papia a rege Pippino obsessus est; qui ante obsidionem non solvit, quam firmitatis causa pro reddenda sanctae Romanae ecclesiae iustitia obsides XL recepisset. Datis vero

## 755.

**ALM** Pippin király az apostolutód hívására – hogy Szent Péter apostol trónja jogainak érvényt szerezzen – Itáliába utazik; Haistolf, a langobardok királya az említett jogokat megtiltva a langobardok erődjéhez sietve Pippin király és a frankok elé vonult. És csatába bocsátkoztak; ebből Isten segítségével, valamint Szent Péter apostol közbenjárására Pippin király került ki győztesen a frankokkal.

S ugyanebben az évben István pápát visszavezették szent trónjához Pippin király úr küldöttjei, Folrad és a többiek, akik vele voltak. Miután pedig Haistulf királyt beszorították Pavia városába, megígérte, hogy elismeri Szent Péter trónjának jogait; amiért is Pippin király 40 túszt átvéve és esküvel megerősítve visszatért Frankföldre.

A szerzetes Karlmann pedig gyengélkedve Bécs városában maradt Bertrada királynővel együtt, sok napig betegeskedett, és békében elhunyt.

**AQDE** Pippin király az előbb mondott római pápa hívására és kérlelésére erős sereggel lép be Itáliába, hogy kicsikarja a langobardok királyától Szent Péter apostol trónjának jogait. Mivel a langobardok ellenálltak és Itália hegyszorosokban álló határerődjéinél védekeztek, igen kemény harc folyt; s miután a langobardok meghátráltak, a frankok már nem oly nagy fáradtsággal jutottak át az (egyébként nehéz) úton.

Haistulfot pedig, a langobardok királyát, miután ütközetbe bocsátkozni nem merészelt, Pippin király Pavia városába zárta ostromgyűrűvel, és addig nem szüntette be az ostromot, míg negyven túszt nem kapott, azt megerősítendő, hogy visszaállítja a

XL obsidibus promissisque iureiurando firmatis ipse quidem in regnum suum regressus est et Stephanum papam cum Folrado presbytero capellano et non minima Francorum manu Romam remisit.

Carlomannus autem monachus, frater regis, qui cum Berhtrada regina in Vienna civitate remansit, priusquam rex de Italia reverteretur, febre correptus diem obiit; cuius corpus iussu regis ad monasterium sancti Benedicti, in quo monachium habitum susceperat, relatum est.

## DCCLVI.

**ALM** Dum prospexisset Pippinus rex, ab Haistulfo Langobardorum rege ea non esse vera, quod antea promiserat de iustitiis sancti Petri, iterum iter peragens in Italiam Papiam obsedit, Haistulfum inclusit, magis magisque de iustitiis sancti Petri confirmavit, ut stabiles permanerent, quod antea promiserat; et insuper Ravennam cum Pentapolim et omni Exarcatu conquisivit et sancto Petro tradidit.

Et dum reversus est Pippinus rex, cupiebat supradictus Haistulfus nefandus rex mentiri, quae antea pollicitus fuerat, obsides dulgere, sacramenta inrumpere. Quodam die venationem fecit et percussus est Dei iudicio, vitam finivit. Et quomodo et qualiter missus est Desiderius rex in regno, postea dicamus.

Római Szentegyház jogait. Miután pedig megadta a negyven túszt és esküvel megerősített ígérését, a király maga visszavonult országába, István pápát pedig királyi káplánjával, Folrad pappal együtt és nem csekély frank csapatral visszaküldte Rómába.

A szerzetes Karlmann pedig, a király fivére, aki Berhtrada királynővel együtt Bécs városában maradt hátra, még mielőtt a király Itáliából visszatért volna, lázas betegségbe esett, és meghalt. Testét a király parancsára abba a Szent Benedek-rendi monostorba vitték, amelyben szerzetesi ruhát öltött.

## 756.

**ALM** Mikor Pippin király megértette, hogy Haistulf langobard király korábbi ígéretei Szent Péter trónjának jogaival kapcsolatban bizony hamisak voltak, ismét Itáliába utazva megostromolta Paviát, körülzárta Haistulfot, még szilárdabb ígérését vette, hogy be fogja tartani, amiket korábban megígért Szent Péter trónjának jogaival kapcsolatban; és ezen felül megszerezte és átadta Szent Péter trónjának Ravennát a Pentapolisszal és az egész Exarchátussal együtt.

És miközben Pippin király hazafelé tartott, a fent említett istentelen Haistulf király már arra vágyott, hogy meghazudtolja, amiket korábban ígért, cserben hagyja a túszoikat, megszegje esküit; s egy napon vadászatot tartott, Isten ítéletéből átszúrták és bevégezte életét. S hogy mi módon és hogyan küldték Desiderius királyt az országba, azt később mondjuk el.

**A Q D E** Heistulfus rex Langobardorum, quamquam anno superiore obsides dedisset et de reddenda sanctae Romanae ecclesiae iustitia tam se quam optimates suos iureiurando obstrinxisset, nihil de promissis opere complevit. Propter hoc Pippinus rex iterum cum exercitu Italiam intravit et Heistulfum in Papia civitate se includentem obsedit et obsidione ad impletionem promissorum suorum compulit redditamque sibi Ravennam et Pentapolim et omnem Exarchatum ad Ravennam pertinentem ad sanctum Petrum tradidit.

Atque his peractis in Galliam reversus est. Heistulfus autem post abscessum eius, cum meditaretur, quomodo sua promissa non tam impleret, quam dolose ea, quae impleta fuerant, commutaret, in venatione de equo suo casu prolapsus est; atque ex hoc aegritudine contracta intra paucos dies vivendi terminum fecit. Cui Desiderius, qui comes stabuli eius erat, successit in regnum.

## DCCLVII.

**A L M** Misit Constantinus imperator regi Pippino cum aliis donis organum, qui in Franciam usque pervenit. Et rex Pippinus tenuit placitum suum in Compendio cum Francis; ibique Tassilo venit, dux Baioariorum, in vasatico se commendans per manus, sacramenta iuravit multa et innumerabilia, reliquias sanctorum manus inponens, et fidelitatem promisit regi Pippino et supradictis filiis eius, domno Carolo et Carlomanno, sicut vassus recta mente et firma devotione per iustitiam, sicut vassus dominos suos

**AQDE** Heistulf langobard király, noha az előző évben túszokat adott és esküvel kötelezte mind magát, mind előkelőit, hogy visszaadják a Római Szentegyház jogait, ígéreteiből semmit sem váltott tettekre. Emiatt Pippin király ismét sereggel lépett Itáliába, megostromolta a Pavia városába zárkózó Heistulfot, és ostrommal kényszerítette ígéreteinek beteljesítésére; a neki visszaadott Ravennát és Pentapoliszt pedig, és a teljes, Ravennához tartozó Exarchátust átadta Szent Péter trónjának.

Ezeket elvégezve tehát visszatért Galliába; távozása után pedig Heistulf király, miközben nem is annyira azon gondolkodott, hogyan ne teljesítse ígéreteit, mint inkább hogy ravaszul a már teljesítetteket is megmátsítsa, egy vadászon véletlenül lezuhant lováról, s az ebből szerzett sérülés pár napon belül véget vetett életének. Őt az uralkodásban Desiderius követte, aki főlovászmestere volt.

## 757.

**ALM** Konstantin császár más ajándékokkal együtt egy orgonát küldött Pippin királynak, amely el is jutott Frankföldre.

És Pippin király gyűlést tartott Compiègne-ben a frankokkal; eljött ide Tassilo bajor herceg is, kezét nyújtva<sup>18</sup> vazallusának ajánlotta magát, sok és megszámlálhatatlan esküt tett le kezét a

18 Az immixtio manuum avagy Handgang egyik legkorábbi példája: a hűbérúr két keze közé fogja fogadalmat tevő vazallusa kezét.



esse deberet. Sic confirmavit supradictus Tassilo supra corpus sancti Dionisii, Rustici et Eleutherii necnon et sancti Germani seu sancti Martini, ut omnibus diebus vitae eius sic conservaret, sicut sacramentis promiserat; sic et eius homines maiores natu, qui erant cum eo, firmaverunt, sicut dictum est, in locis superius nominatis quam et in aliis multis. [Eodem anno celebravit natalem Domini in Corbonaco et pascha. Et inmutavit se numerus annorum in]<sup>9</sup>

**AQDE** Constantinus imperator misit Pippino regi multa muna, inter quae et organum; quae ad eum in Conpendio villa pervenerunt, ubi tunc populi sui generalem conventum habuit. Illuc et Tassilo dux Baioariorum cum primoribus gentis suae venit et more Francico in manus regis in vassaticum manibus suis semetipsum commendavit fidelitatemque tam ipso regi Pippino quam filiis eius Karlo et Carlomanno iureiurando supra corpus sancti Dionysii promisit; et non solum ibi, sed etiam super corpus sancti Martini et sancti Germani simili sacramento fidem se praedictis dominis suis diebus vitae suae servaturum est pollicitus. Similiter et omnes primores ac maiores natu Baioarii, qui cum eo in praesentiam regis pervenerant, fidem se regi et filiis eius servaturos in praedictis venerabilibus locis promiserunt.

---

9 Addidit codex C.

szentek ereklyéire téve, és hűséget ígért Pippin királynak és fent mondott fiainak, Károly és Karlmann úrnak, hogy mint vazallus egyenes szándékkal és az igazságban való szilárd elkötelezettséggel lesz irántuk, mint vazallus a hűbérurai felé. Így tett erős ígéretet a fent mondott Tassilo Szent Dénes, Rusticus és Eleutherius, valamint Szent Germanus avagy Szent Márton teste fölött, hogy élete minden napján úgy tart meg mindent, amint esküvel megígérte. S úgy tettek erős ígéretet rangidős emberei is, akik együtt voltak vele, amint elmondtuk, a fentebb megnevezett és sok egyéb helyen. [Ugyanebben az évben az Úr születését Corbeny-ben ünnepelte, és a húsvétot is. És az esztendők száma 758-ra változott.]<sup>19</sup>

**AQDE** Konstantin császár sok ajándékot küldött Pippin királynak, melyek közt egy orgona is volt; ezt Compiègne-beli birtokán vette át, ahol éppen általános gyűlést tartott népe számára. Eljött oda Tassilo bajor herceg is népe előkelőivel együtt, és frank szokás szerint kezét adva a király kezébe ajánlotta magát vazallusnak, Szent Dénes teste fölött esküdve hűséget ígért úgy maga Pippin király, mint fiai, Károly és Karlmann felé; és nem csak ott, hanem Szent Márton és Szent Germanus teste fölött is hasonló esküvel ígérte meg, hogy élete minden napján megtartja a hűséget említett hűbérurai felé. Hasonlóképp tett ígéretet az említett szent helyeken az összes főrendű és rangidős bajor, aki vele együtt a király jelenléte elé jutott, hogy megtartja hűségét a király és fiai iránt.

---

19 A C kódex hozzáfűzése.

## DCCLVIII.

**ALM** Pippinus rex in Saxoniam ibat, et firmitates Saxonum per virtutem introivit in loco, qui dicitur Sitnia, et multae strages factae sunt in populo Saxonum; et tunc polliciti sunt contra Pippinum omnes voluntates eius faciendum et honores in placito suo praesentandum usque in equos CCC per singulos annos. Et inmutavit se numerus annorum in.

**AQDE** Pippinus rex cum exercitu Saxoniam adgressus est; et quamvis Saxonibus validissime resistentibus et munitiones suas tuentibus, pulsus proelio propugnatoribus per ipsum, quo patriam defendere conabantur, vallum intravit. Commissisque passim proeliis plurimam ex ipsis multitudinem cecidit coegitque, ut promitterent se omnem voluntatem illius esse facturos et annis singulis honoris causa ad generalem conventum equos CCC promunere daturus. His ita compositis et more Saxonico, ut rata esse deberent, confirmatis in Galliam sese cum exercitu suo recepit.

## DCCLVIII.

**ALM** Natus est Pippino regi filius, cui supradictus rex nomen suum inposuit, ut Pippinus vocaretur sicut et pater eius; qui vixit annos duos et in tertio defunctus est.

## 758.

**ALM** Pippin király Szászországba vonult és vitézségével bevette a szászok erődjeit azon a helyen, melyet Sitniának mondanak,<sup>20</sup> és nagy pusztítás esett a szászok népe körében. És akkor megígérték Pippin előtt, hogy minden akaratát megcselekszik, és tiszteletüket minden évben a nagygyűlésen fejezik ki, háromszáz lovat szolgáltatva be. És az esztendőik száma 759-re változott.

**AQDE** Pippin király hadsereggel támadta meg Szászországot, s noha a szászok hevesen ellenálltak és védelmezték erődjeiket, miután a csatában megfutamította előcsatárait az, akitől megvédeni próbáltak hazájukat, bevette a sáncot. S miután mindenfelé közelharcba bocsátkoztak, roppant sokaságukat vágta le és kényszerítette, hogy ígérjék meg: megtesznek majd mindent, amit csak akar és tiszteletük kifejezésére minden évben háromszáz lovat visznek ajándékolni az általános gyűlésre. Ezeket így elrendezve és – hogy érvényesnek tartásuk – szász módra megerősítve visszavonult hadseregével Galliába.

## 759.

**ALM** Megszületett Pippin király fia, akinek a fent mondott király saját nevét adta, hogy Pippinnek hívják, amint apját is; ő két évig élt, és a harmadikban meghalt.

---

20 Sythen

Eodem anno celebravit natalem Domini in Longlare et pascha in Iopila. Et mutavit se numerus annorum in

**AQDE** Natus est Pippino regi filius, quem suo nomine Pippinum vocari voluit. Sed puer in matura morte praeventus tertio post natiuitatem suam anno decessit.

Hoc anno celebravit rex natalem Domini in Lonclare et pascha in Iopila; neque extra regni sui terminos aliquod iter fecit.

## DCCLX.

**ALM** Tunc Pippinus rex, cernens Waifarium ducem Aquitaniorum minime consentire iustitias ecclesiarum partibus, quae erant in Francia, consilium fecit cum Francis, ut iter ageret supradictas iustitias quaerendo in Aquitania.

Et peruenit usque in locum, qui dicitur Tedoad. Et cum haec vidisset Waifarius, misit missos suos, Otbertum et Dadinum, et dedit obsides Adalgarium et Eitherium regi Pippino, ut omnia redderet, quicquid supradictus rex quaerebat in causis ecclesiasticis.

Et celebravit natalem Domini in Carisiaco et pascha. Et inmutavit se numerus annorum in

Ugyanebben az évben az Úr születését Longlier-ben, a húsvétot pedig Jupille-ben ünnepelte. És az esztendőök száma 760-ra változott. **AQDE** Fia született Pippin királynak; úgy akarta, hogy saját nevééről Pippinnek hívják. Ám közbejött a gyermek korai halála: a születése utáni harmadik évben elhunyt.

Ebben az évben az Úr születését Longlier-ben, a húsvétot pedig Jupille-ben ünnepelte; és egyáltalán nem is kelt útra országa határain túl.

## 760.

**ALM** Ekkor Pippin király, látva, hogy Waifar, az aquitánok hercege a legkevésbé sem ismeri el az egyházak jogait azokon a területeken, melyek Frankföldön voltak, tanácsot tartott a frankokkal, hogy útra keljen a fent említett jogok Aquitániában való érvényesítésére.

És eljutott egészen addig a helyig, melyet Tadoadnak mondanak.<sup>21</sup> És miután látta ezt Waifar, elküldte küldöttjeit, Otbertet és Dadint, és túszul adta Pippin királynak Adalgart és Eithert, hogy megadjon mindent, amit csak a fent mondott király egyházi ügyekben el akart érni.

És Quierzyben ünnepelte az Úr születését és a húsvétot; és az esztendőök száma 761-re változott.

---

21 Ismeretlen hely.

**AQDE** Waifarum dux Aquitaniae, cum res, quae in sua potestate erant et ad ecclesias sub manu Pippini regis constitutas pertinebant, rectoribus ipsorum venerabilium locorum reddere nolisset ipsumque regem pro his se per legatos suos commonentem audire contemneret, contumacia sua ad suscipiendum contra se bellum concitavit. Nam rex contractis undique copiis Aquitaniam ingressus bello se res et iustitias ecclesiarum exacturum pronuntiavit.

Cumque in loco, qui Tedoad vocatur, positis castris consedisset, Waifarius bello certare non ausus missa ad regem legatione spondet se imperata facturum, ecclesiarum iustitias redditurum, obsides qui imperarentur daturum; dedit etiam duos de primoribus gentis, Adalgarium et Itherium. Et hoc facto commotum contra se regis animum adeo mitigavit, ut statim bello desisteret. Nam acceptis obsidibus, qui ad fidem promissionibus faciendam dati sunt, rex bello abstinuit domumque reversus dimisso exercitu in villa Carisiaco hiemavit, in qua et natalem Domini et pascha celebravit.

## DCCLXI.

**ALM** Waifarius dux Aquitaniorum, minime cogitans de obsidibus vel de sacramentis suis, quasi in vindictam supra Pippinum regem exercitum misit, qui ad Cavalonum civitatem venerunt. Dum et supranominatus rex synodum suam teneret in villa, quae dicitur Dura, nuntiatum est ei, quod Waifarius in omnibus men-

**AQDE** Waifar, Aquitánia hercege, mivel a birtokokat, melyek hatalma alatt voltak és a Pippin király keze által létrehozott egyházakhoz tartoztak, nem akarta volna átadni a tiszteletreméltó helyek előjáróinak, a királyt pedig, mikor az követei útján figyelmeztette, semmibe vette és meg sem hallgatta: makacsságával háborút szított fel maga ellen. A király ugyanis mindenfelől összevont csapataival betörve Aquitániába kinyilvánította, hogy háborúval is kicsikarja majd az egyházak birtokait és jogait.

S mikor a helyen, melyet Tedomnak hívnak, tábort verve megállapodott, Waifar, nem merészelvén csatában megütközni, követeket küldve a királyhoz megígéri, hogy megteszi parancsait, visszaállítja az egyházak jogait, megadja a kijelölt túszokat; adott is két túszt népe előkelői közül, Adalgart és Ithert. És ezzel a tétivel annyira megnyugtatta a király ellene felkeltett indulatát, hogy az rögtön el is állt a harctól. Megkapva ugyanis a túszokat, akiket az ígéretnek beváltásának hiteléül adtak, a király visszalépett a harctól, s seregét elbocsátva és hazaindulva quierzy-i birtokán telelt, ahol az Úr születését és a húsvétot is ünnepelte.

## 761.

**ALM** Waifar aquitániai herceg, legkevésbé sem gondolva a túszokkal vagy esküire, mintegy bosszúból hadat küldött Pippin királyra; el is jutottak Chalon-sur-Saône városáig. S mikor a fent nevezett király gyűlését tartotta birtokán, melyet Durának mon-



titus est; iterum rex Pippinus illuc cum exercitu iter peragens et eius filius primogenitus nomine Carolus cum eo, et multa castella coepit, quorum nomina sunt Burbonnis, Cantela, Clarmontis. Ista per pugnam coepit et in Alverno alia multa castella coepit per placitum, quae se subdiderunt in eius dominio, et pervenit usque Lemovicas, vastando et desertando supradictam provinciam propter negligentias Waifarii ducis.

Et celebravit natalem Domini in Carisiaco villa et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**A Q D E** Waifarius dux, quamquam obsides dedisset, sacramenta iurasset, satius tamen ratus, si de inlato sibi anno superiore bello ultionem exigeret, exercitum suum, qui Francorum possessiones popularetur, usque ad Cabillonem civitatem fecit accedere. Quod cum Pippino regi generalem conventum agenti in villa Duria fuisset nuntiatum, coactis undique auxiliis cum magno belli apparatu Aquitaniam ingressus quaedam oppida atque castella manu cepit; in quibus praecipua fuere Burbonis, Cantilla, Clarmontis. Quaedam se victori ultro dediderunt, maximeque Arvernorum castella, quae tunc bello premebantur. Rex tamen cuncta, quae extra munitiones invenit, ferro et igni devastans, postquam ad Limovicas oppidum venit, reversus est et in villa Carisiaco hibernis habitis natalem Domini ac pascha celebravit. In hac expeditione fuit cum rege filius eius primogenitus Karlus, ad quem post patris obitum totius imperii summa conversa est.

danak,<sup>22</sup> hírül vitték neki, hogy Waifar mindenben hazudott. Pippin király (és vele együtt Károly nevű elsőszülött fia) seregével ismét megtette az utat, és sok várat elfoglalt, melyek neve Bourbon, Chantelle, Clermont. Ezeket csatában vette be, és Auvergne-ben sok más várat szerzett meg tárgyalás útján, melyek uralma alá vetették magukat, és eljutott egészen Limoges-ig, Waifar herceg felelőtlensége miatt feldúlva és pusztasággá téve a fent mondott tartományt.

És az Úr születését quierzy-i birtokán ünnepelte, és a húsvétot hasonlóképp. És az esztendőök száma 762-re változott.

**AQDE** Waifar herceg, noha túsokat adott, esküt tett a szentségekre, mégis hasznosabbnak vélte, ha az előző évben ellene viselt háborút torolja meg; seregét, mely feldúlta a frank településeket, egészen Chalon-sur-Saône városáig vezette. Miután hírül vitték ezt Pippin királynak, aki épp düreni birtokán tartott gyűlést, mindenfelől segítséget hozva nagy hadi készültséggel betört Aquitániába, és kézre kerített bizonyos városokat és várakat, melyek közül a legfontosabbak Bourbon, Chantelle, Clermont voltak. Egyesek önként megadták magukat a győztesnek, különösen az akkor háborútól sanyargatott Auvergne várai. A király pedig mindent, amit csak az erődítményeken kívül talált, tűzzel-vassal feldúlva, miután Limoges városához ért, visszafordult, és a telet quierzy-i birtokán töltve itt ünnepelte az Úr születését és a húsvétot. E vállalkozásban ott volt a királlyal elsőszülött fia, Károly, akihez apja halála után az egész birodalom főhatalma került.

---

22 Düren

## DCCLXII.

**ALM** Tertio in Aquitania Pippinus rex iter faciens et coepit civitatem Bituricam et castrum, quod dicitur Toarcis.

Et celebravit natalem Domini in Gentiliaco villa et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Pippinus rex suscepto a se bello finem inponere cupiens iterum Aquitanicam provinciam cum magnis copiis intrat; captisque Biturica civitate et castello Toarcis revertitur. Hiemavitque in villa Gentiliaco atque in ea natalem Domini ac paschalis festi sollemnia celebravit.

## DCCLXIII.

**ALM** Pippinus rex habuit placitum suum in Nivernis et quartum iter faciens in Aquitaniam. Ibi Tassilo dux Baioariorum postposuit sacramenta et omnia, quae promiserat, et per malum ingenium se inde seduxit, omnia benefacta, quae Pippinus rex avunculus eius ei fecit, postposuit; per ingenia fraudulenta se subtrahendo Baioariam petiit et nusquam amplius faciem supradicti regis videre voluit. Rex Pippinus iter peragendo per Aquitaniam usque ad Cadurciam pervenit Aquitaniam vastando et revertendo per Lemovicas in Franciam reversus est. Et facta est hiems valida.

## 762.

**ALM** Harmadszor is Aquitániába utazva Pippin király bevette Bourges városát, és a várat, melyet Toarcisnak hívnak.<sup>23</sup>

És Gentillyben ünnepelte az Úr születését, s hasonlóan a húsvétot is. És az esztendőök száma 763-ra változott.

**AQDE** Pippin király, véget kívánva vetni az általa kezdett háborúnak, ismét nagy sereggel lép az aquitán tartományba; s bevéve Bourges városát és Thouars várát, hazatér. És Gentillyben telet, s itt ünnepelte az Úr születését és húsvét ünnepének szertatásait is.

## 763.

**ALM** Pippin király Nevers-ben tartott gyűlést, negyedszerre is Aquitániába tartva. Itt Tassilo bajor herceg megszegett minden esküt és mindazt, amire ígéretet tett, és rosszhiszeműen kivonta magát alóla, eldobta magától mindazt a jótéteményt, amit nagybátyja vele tett. Álságos ürügyekkel visszavonulva Bajorországba igyekezett, és soha többé nem akarta látni a fent említett király arcát. Pippin király áthaladva Aquitánián egészen Cahors-ig jutott, feldúlva Aquitániát, és visszafordulva Limoges-on át visszatért Frankföldre. És kemény tél lett.

---

23 Thouars

Et tenuit rex Pippinus natalem Domini in villa, quae dicitur Longlar, et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in **AQDE** Redeunte anni congruo tempore conventu in Nivernis habito et contractis undique copiis rex Pippinus Aquitaniam repetit et omnia, quae extra munitiones erant, ferro et igni depopulatus usque ad Cadurciam oppidum accessit. Inde cum integro exercitu in Franciam se recepturus per Lemovicam regreditur. De qua expeditione Tassilo Baioariae dux aegritudine per dolum simulata patriam reversus est firmatoque ad defectionem animo ad regis conspectum ulterius se venturum abiuravit. Rex dimisso in hiberna exercitu ad hiemandum in villa Lonclare consedit atque ibi natalem Domini ac pascha celebravit. Facta est autem eo tempore tam valida atque aspera hiems, ut inmanitate frigoris nullae praeteritorum annorum hiemi videretur posse conferri.

## DCCLXIII.

**ALM** Tunc rex Pippinus habuit placitum suum ad WORMATIAM et nullum iter aliud fecit, nisi in Francia resedit, causam pertractabat inter Waifarium et Tassilonem.

Et celebravit natalem Domini in Carisiaco villa et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

És Pippin király a Longlar nevű birtokon<sup>24</sup> tartotta meg az Úr születésének ünnepét, és a húsvétot hasonlóképp. És az esztendőök száma 764-re változott.

**AQDE** Mikor eljött az év alkalmas időszaka, a király Nevers-ben gyűlést tartva és mindenfelől csapatokat összevonva visszatér Aquitániába, és mindazt, ami csak az erődítményeken kívül volt, tűzzel-vasal feldúlva egészen Cahors városáig jutott el. Innen egész seregével Frankföldre visszahúzódni készülve Limoges-on át tér vissza. Ebből a vállalkozásból – álnokul betegséget színelve – visszafordult hazájába Tassilo, Bajorország hercege, s megszilárdítva szándékát, hogy elpártol, megesküdött, hogy többé nem járul a király színe elé.

A király, téli szállásra bocsátva seregét, Longlier-ben állapodott meg telelésre, és itt ünnepelte az Úr születését és a húsvétot. Ez időben olyan vad és kemény tél volt, hogy úgy tűnt, a korábbi évek telei közül eggyel sem hasonlítható össze roppant hidege.

## 764.

**ALM** Ekkor Pippin király Wormsban tartotta gyűlését és semmi más utazást nem tett, csak Frankföldön maradt, hosszan tárgyalva a Waifar és Tassilo közti ügyet.

És quierzyi birtokán ünnepelte meg az Úr születését és hasonlóképpen a húsvétot. És az esztendőök száma 765-re változott.

---

24 Longlier

**AQDE** Rex Pippinus distracto in diversa animo propter duo bella, Aquitanicum iam olim susceptum et Baioaricum propter Tassilonis ducis defectionem suscipiendum, populi sui generalem conventum habuit in Wormacia civitate. Dilataque in futurum expeditione illo anno domi se continuit. Hiemavitque in villa Carisiaco atque in ea natalem Domini et sanctum paschalis festi sollemne celebravit.

Eclipsis solis facta II. Non. Iun. hora sexta.

## DCCLXV.

**ALM** Tunc Pippinus rex placitum suum habuit ad Attiniacum et nullum fecit aliud iter.

Et celebravit natalem Domini in Aquis villa et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Hoc anno rex Pippinus domi se continuit neque Aquitanicum bellum quamvis nondum finitum regni sui terminos egressus est, sed generalem populi sui conventum in Attiniaco villa, hiberna Aquisgrani habuit, ubi et natalem Domini et pascha celebravit.

## DCCLXVI.

**ALM** Tunc Pippinus rex perrexit iter faciens in Aquitaniam; et placitum suum habuit in Aurelianis civitate et restauravit Argentomo castro, quod antea Waifarius destruxit. Supradictus Pippinus rex

**AQDE** Pippin király általános gyűlést tartott népének Worms városában; ellentétes tervek foglalkoztatták a két háború, a már korábban megkezdett aquitán és a Tassilo herceg elpártolása miatt megkezdendő bajor hadjárat miatt. S a hadi vállalkozást a jövőre halasztva abban az évben otthon maradt. Quierzyi birtokán telet, és ott ünnepelte meg az Úr születése napját és húsvét szent ünnepét.

Napfogyatkozás volt június 4-én, a hatodik órában.

## 765.

**ALM** Ekkor Pippin király tanácskozást tartott Attignyben és semmi egyéb útra nem kelt.

És acheni birtokán ünnepelte az Úr születését és hasonlóképp a húsvétot. És az esztendő száma 766-ra változott.

**AQDE** Ebben az évben Pippin király otthon tartózkodott, s még az (egyébként befejezetlen) aquitániai háború miatt sem lépett országa határain túlra, hanem általános népgyűlését Attignyben, téli szállását Aachenben tartotta, ahol az Úr születését és a húsvétot is ünnepelte.

## 766.

**ALM** Ekkor Pippin király felkerekedett, Aquitániába utazva; és gyűlést tartott Orléans-ban és újra felépítette Argenton-sur-Creuse várát, melyet Waifar korábban lerombolt. A fent mondott Pippin király a



castrum nominatum reaedificavit, ibi Francos misit Aquitaniam continendo, similiter et in Bituricas Francorum scaram conlocavit.

Et celebravit natalem Domini in Salmontiagum villam et pascha in Gentiliaco. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Pippinus rex propter conficiendum Aquitanicum bellum conventu Aurelianis habito in Aquitaniam profectus destructum a Waifario Argentomagum castrum reaedificat dispositoque ibi necnon et in Biturica civitate Francorum praesidio regreditur natalemque Domini Salmontiaci, pascha vero Gentiliaci celebravit.

## DCCLXVII.

**ALM** Tunc habuit domnus Pippinus rex in supradicta villa synodum magnum inter Romanos et Grecos de sancta Trinitate vel de sanctorum imaginibus.

Et postea perrexit iter peragens partibus Aquitaniae per Narbonam, Tolosam coepit, Albiensem similiter necnon et Gavuldandum; et sanus reversus est in patriam et celebravit pascha in Vienna civitate.

Et in eodem anno in mense Augusto iterum perrexit partibus Aquitaniae, Bituricam usque venit; ibi synodum fecit cum omnibus Francis solito more in campo. Et inde iter peragens usque ad Garonnam pervenit, multas roccas et speluncas conquisivit, castrum Scorialiam, Torinnam, Petrociam et reversus est Bituricam. Ibi nuntiatum est de obitu Pauli papae, et ibi celebravit natalem Domini. Et inmutavit se numerus annorum in

nevezett várat újjáépítette, frankokat küldött oda, hogy megtartsák Aquitániát, s Bourges-ben hasonlóképp frank helyőrséget helyezett el.

És az Úr születését Samoussyban ünnepelte, a húsvétot pedig Gentillyben. És az esztendőök száma 767-re változott.

**AQDE** Pippin király az aquitániai háború befejezése érdekében Orléans-ban gyűlést tartva Aquitániába indul, újjáépíti a Wai-far által lerombolt argentoni várat, és ott, valamint Bourges-ben frank helyőrséget felállítva visszatér; s az Úr születését Samoussyban, a húsvétot pedig Gentillyben ünnepelte.

## 767.

**ALM** Ekkor Pippin király úr a fent mondott helyen nagy zsinatot rendezett a rómaiak és görögök között a Szentháromságról avagy a szentek ábrázolásáról.

És ezután Narbonne-on át folytatta vonulását Aquitánia területére, elfoglalta Toulouse-t, s hasonlóan Albit és Gevaudant. És egészségben tért vissza hazájába, és Vienne városában ünnepelte a húsvétot.

És ugyanebben az évben, augusztus hónapban ismét Aquitánia vidékeire indult, s Bourges-ig jutott el; ott gyűlést tartott minden frankkal a szokásos módon, egy mezőn. És innen útnak indulva egészen a Garonne-ig jutott, sok sziklaerődöt és barlangot foglalt el, így Ally, Turenne és Peyrusse várát, és visszatért Bourges-be. Ott kapott hírt Pál pápa haláláról, és ott ünnepelte az Úr születését. És az esztendőök száma 768-ra változott.

**AQDE** Orta quaestione de sancta Trinitate et de sanctorum imaginibus inter orientalem et occidentalem ecclesiam, id est Romanos et Grecos, rex Pippinus conventu in Gentiliaco villa congregato synodum de ipsa quaestione habuit. Eoque peracto ad bellum praedictum conficiendum post natalem Domini in Aquitaniam proficiscitur et per Narbonam iter agens Tolosam adgressus cepit, Albiensem et Gavuldanum pagos in deditionem accepit. Et Vienne reversus, postquam ibi et paschalis festi sacra peregit et exercitum a labore refecit, iam prope aestate confecta mense Augusto ad reliquias belli profectus est; et Bituricam veniens conventum more Francico in campo egit. Indeque ad Garonnam fluvium accedens castella multa et petras atque speluncas, in quibus se hostium manus plurima defendebat, cepit; inter quae praecipua fuere Scorialia, Torinna et Petrocia. Reversusque Bituricam exercitum in hiberna dimisit, ipse ibi considens natalem Domini celebravit. Eo anno Paulus papa Romanus defunctus est, cuius rei nuntius ibi ad regem pervenit.

## DCCLXVIII.

**ALM** Domnus Pippinus rex iter faciens et Remistagnum coepit, ad Sanctones civitatem usque pervenit et ibi captam matrem Waifarum et sororem eius et neptas eius usque ad Garonnam. Inde perrexit in loco, qui dicitur Montis; ibi Herowicus veniens cum illa alia sorore Waifarum ducis. Et inde sanus reversus pascha celebravit in castro, qui dicitur Sels.

**AQDE** Mivel a keleti és nyugati egyház, azaz a rómaiak és görögök között vita támadt a Szentháromságról és a szenteket ábrázoló képekről, Pippin király Gentillyben gyűlést hívva össze zsinatot tartott e kérdésekről. Ennek végeztével pedig, az Úr születésének ünnepe után az előbb említett háború miatt Aquitániába utazik és Narbonne-on át Toulouse-t megtámadva elfoglalta azt, Albit és Gevaudant megadásra bírta. És Bécs felé visszafordulva, miután ott a húsvét ünnepének szertartásait is elvégezte, és a sereget pihentette a fáradságok után, már szinte a nyár végén, augusztus havában kelt útra, hogy a hadjárat hátralevő részét befejezze; és Bourges-ba menve frank módra gyűlést tartott a mezőn. S innen a Garonne folyóhoz vonulva sok várat és sziklát, illetve barlangot elfoglalt, melyekben rengeteg ellenséges csapat védekezett; közülük a legfontosabbak Ally, Turenne és Peyrusse voltak. S Bourges-ba visszatérve téli szállásukra bocsátotta seregeit, maga pedig ott megállapodva ünnepelte meg az Úr születését. Ebben az évben meghalt Pál római pápa; e dolog híre itt jutott el a királyhoz.

## 768.

**ALM** Pippin úr felkerekedve elfogta Remistant,<sup>25</sup> egészen Saintes városáig jutott, és ott Waifar anyját, nővérét és leányunokáit fogságba vetve a Garonne-ig nyomult. Innen továbbment a Montis nevű

---

25 Waifar anyai nagybátyja

Iterum iter adsumens cum domna Bertradane regina ad Sanctones civitatem pervenit ibique domna Bertradane regina cum familia dimisit et partibus Petrogorigo perrexit; et interempto Waifario cum triumpho victoriae ad Sanctones reversus est.

Ibique moram faciens aliquod dies aegrotare coepit, partibus Turonorum revertendo perrexit, orationem ad sanctum Martinum fecit, ad sanctum Dionisium usque pervenit ibique diem obiens finivit VIII. Kal. Octobr. Et domnus Carolus et Carlomannus elevati sunt in regnum, domnus Carolus VII. Id. Octobr. in Noviomio civitate, Carlomannus in Suessionis civitate similiter.

Et celebravit praedictus gloriosus domnus Carolus rex natal-em Domini in villa, quae dicitur Aquis, et pascha in Rodomo civitate. Et inmutavit se numerus annorum in

**A Q D E** Rex Pippinus, cum primum ad bellum gerendum tempus congruum esse videret, evocato undique exercitu, ad Santonicam civitatem contendit. Captoque in itinere Rimistaino, cum ad urbem praedictam venisset, mater et soror et neptes Waifarii ducis ad conspectum eius adductae sunt. Quas cum pie susceptas servari iussisset, ad Garonnam fluvium proficiscitur, ubi ei Erowicus cum alia praedicti ducis sorore occurrit in loco, qui Montes vocatur, seque et illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis rex revertitur et in castello, quod dicitur Sels, pascha celebravit.

Adsumptaque secum uxore atque familia sua iterum ad urbem Santonicam venit; dimissaque ibi uxore et familia, cum omnibus copiis ad persequendum Waifarium ducem animum

helyre; Herowic ide jött Waifar herceg másik nővérével. És innen egészségben visszatérve a húsvétot a Sels<sup>26</sup> nevű várban ünnepelte.

Ismét útra kelve Bertrada királynővel Saintes városába ment, s ott hagyta Bertrada úrnőt házanépével együtt, majd tovább indult Périgord vidékére; és Waifar megölése után a győzelem miatt diadalmenetben tért vissza Saintes-be.

S egy ideig itt tartózkodva néhány nappal később betegeskedni kezdett. Tours vidéke felé kitérőt téve odautazott, és imádkozott a Szent Márton-templomban; Saint-Denis-ig jutott, és ott utolsó napját érve meg, szeptember 24-én bevégezte életét. És Károly és Karlmann urakat uralomra emelték, Károly urat október 9-én Noyon városában, Karlmannat hasonlóképp Soissons városában.

És az előbb említett dicsőséges Károly király úr az Úr születését Aquis<sup>27</sup> nevű birtokán, a húsvétot meg Rouen városában ünnepelte. És az esztendőök száma 769-re változott.

**AQDE** Pippin király, amint csak alkalmasnak látta az időt a hadviselésre, seregeit mindenfelől előszólítva Saintes városa felé tartott. S útközben elfogva Rimistant, mikor az említett városhoz ért, színe elé vezették Waifar herceg anyját, nővérét és leányunokáit; s miután kegyesen fogadva őrizetbe vette őket, a Garonne folyóhoz indult, ahol a Montes nevű helyen találkozott vele Erowic az előbb mondott hercegnek egy másik nővérével együtt, átadva azt és magát a királynak. Miután így jó néhány dolgot sikeresen elintézett, a király visszafordult, és a húsvétot a Sels nevű várban ünnepelte.

26 Ma Champtoceaux.

27 Aachen

intendit nec prius destitit, quam aut caperet aut interficeret rebellantem. Interfecto igitur duce Waifario in territorio Petragorico confectoque, ut sibi videbatur, Aquitanico bello Santonas reversus est.

Cumque ibi aliquantum temporis moraretur, aegritudine decubuit; in ipsa tamen valitudine Turono delatus apud sancti Martini memoriam oravit. Inde cum ad Parisios venisset, VIII. Kal. Oct. diem obiit. Cuius corpus in basilica beati Dionysii martyris humatum est. Filii vero eius Karlus et Carlomannus consensu omnium Francorum reges creati, et Karlus in Noviomio civitate, Carlomannus in Suessona insignia regni susceperunt. Karlusque, qui maior natu erat, Aquasgrani profectus ibi natalem Domini et in Ratumago civitate pascha celebravit.

## DCCLXVIII.

**ALM** Domnus Carolus gloriosus rex iter peragens partibus Aquitaniae, eo quod Hunaldus voluit rebellare totam Wasconiam etiam et Aquitaniam, et cum paucis Francis auxiliante Domino dissipata iniqua consilia supradicti Hunaldi. Et in ipso itinere iungens se supradictus magnus rex cum germano suo Carlomanno in loco, qui dicitur Duasdives. Inde Carlomannus se revertendo Franciam iter arripiens, domnus Carolus benignissimus rex ivit ad Aequolesinam civitatem, et inde sumpsit plures Francos cum omni utensilia et praeparamenta eorum et

Magával víve feleségét és háznépét, ismét Saintes városába ment, s ott hagyva feleségét és a háznepet, minden csapatával Waifar herceg üldözésére összpontosított, és nem is állt el ettől, míg el nem fogja vagy meg nem öli a lázadót. Megölve tehát Waifar herceget Périgord vidékén, s úgy látva, hogy befejezte az aquitán háborút, visszatért Saintes-be.

S miután valamennyi időt eltöltött ott, ágynak esett, még betegen Toursba szállítva imádkozott Szent Márton emlékhelyén. Miután innen Párizsba ment, szeptember 24-én meghalt. Testét Szent Dénes vértanú székesegyházában földelték el. Fiait, Károlyt és Karlmannt az összes frank egyetértésével királlyá tették, mégpedig Károly Noyon városában, Karlmann Soissonsban vette át az uralkodói jelvényeket. Károly pedig, aki az idősebbik volt, Aachenbe utazva ott ünnepelte az Úr születését, és Rouen városában a húsvétot.

## 769.

**ALM** Károly úr, a dicsőséges király Aquitánia vidékére indult, mivel Hunald fel akarta lázítani egész Baszkföldet és Aquitániát is; és Isten segítségével kevés frank katonával megakadályozta a fent említett Hunald gaz terveit. És a fent említett nagy király még útközben találkozott édesfivérével, Karlmann-nal azon a helyen, melyet Duasdivesnek mondanak.<sup>28</sup> Innen visszafordulva Karl-

28 Ma Moncontour



ibat super flumen Dornoniam et aedificavit ibi castrum, qui dicitur Fronciacus. Et inde missos suos mittens post Hunaldum et uxorem eius ad Luponem Wasconem, dum et ibi moram fecisset una cum Francis, adductus est supradictus Hunaldus una cum uxore sua. Et castro praeparato et Hunaldo recepto reversus est in Francia.

Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Duria, et pascha in Leodico vico publico. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Postquam hi duo fratres patri succedentes regnum inter se partiti sunt, Aquitania provincia, quae in sortem maioris natu Karli regis cesserat, remanentibus in ea transacti belli reliquiis, conquiescere non potuit. Nam Hunoldus quidam regnum adfectans provincialium animos ad nova molienda concitavit. Contra quem ipse, cui eadem provincia sorte obvenerat, rex Karlus cum exercitu profectus est. Sed cum fratris auxilium habere non posset, qui procerum suorum pravo consilio, ne id faceret, impediabatur, conloquio tantum cum eo habito in loco, qui Duasdives vocatur, fratre in regnum suum remeante ille Egolisenam Aquitaniae civitatem proficiscitur et inde contractis undique copiis fugientem Hunoldum persequitur; paulumque abfuit, quin caperet. Sed ille notitia locorum, in quibus regis exercitum latere poterat, liberatus est dimissaque Aquitania Wasconiam petiit, tutum se ibi fore arbitratus. Erat tunc Wasconum dux Lupus nomine, cuius fidei se Hunoldus committere, non dubitavit. Ad quem rex missa legatione iubet sibi perfugam reddi, ea conditione mandata, si dicto audiens sibi non fuisset, sciret se

mann Frankföld felé vette útját, Károly úr, a jóságos király pedig Angoulême városába ment, és innen nagyobb frank csapatot vitt magával minden eszközükkel és felszereléseikkel együtt, és átkelt a Dordogne folyón, és várat épített ott, melynek neve Fronciacus.<sup>29</sup> És innen elküldte küldöttjeit Hunaldért és feleségéért a baszk Lupóhoz, s míg itt időzött frankjaival, elé is vezették a fent mondott Hunaldot feleségével együtt. És a várat felkészítve és Hunaldot kezébe kapva visszatért Frankföldre. És az Úr születését Duria nevű birtokán<sup>30</sup> ünnepelte, a húsvétot meg egy kincstári birtokon, Liège-ben. És az esztendőök száma 770-re változott.

**AQDE** Miután e két fivér, apjuk örökébe lépve, felosztotta maguk között az országot, Aquitánia tartománya, amely az idősebbiknek, Károly királynak jutott, a területén lezajlott háború nyomaitól még nem tudott lenyugodni. Egy Hunold nevezetű ember ugyanis, uralomra törve, új vállalkozásra szította fel a tartománybeliek indulatát. Maga Károly király – akinek juttatta a sorsvetés e tartományt – indult ellene sereggel. Ám mivel fivére (akit főemberei rossz tanácsa akadályozott meg ebben) segítségére nem számíthatott, csak tanácskozást tartott vele a helyen, melyet Duasdivesnek hívnak, s miután fivére saját országában maradt, maga az aquitániai Angoulême városába indul, és innen, mindenfelől csapatokat vonva össze, veszi üldözőbe a menekülő Hunoldot. Kis híja volt, hogy elfogja, ám azt megmentette, hogy ismerte a helyeket, ahol elrejtőzhetett a király serege elől, és Aquitániát elhagyva Baszkföldre

---

29 Fronsac

30 Düren

bello Wasconiam ingressurum neque inde prius digressurum, quam illius inoboedientiae finem inponeret. Lupus minis regis perterritus Hunoldum et uxorem eius sine cunctatione reddidit, se quoque, quaecumque imperarentur, facturum spopondit. At rex, donec legati, quos miserat, reverterentur, castellum quoddam iuxta Dornoniam fluvium vocabulo Fronciacum aedificat. Reversis igitur legatis, reducto perfuga, aedificato castello in regnum suum regreditur; celebravitque natalem Domini in villa Duria et pascha apud sanctum Lantbertum in vico Leodico.

## DCCLXX.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex habuit synodum in Warmatiam civitatem, et Carlomannus et Berta regina iungentes se ad Salossa. Et in eodem anno perrexit domna Berta regina per Baioariam partibus Italiae.

Et domnus Carolus rex celebravit natalem Domini in Mogontiam civitatem et pascha in Haristallio. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Domnus Karlus rex habuit populi sui conventum general-em in Wormacia civitate. Berhtrada vero, mater regum, cum Carlomanno minore filio apud Salusiam locuta pacis causa in Italiam

igyekezett, úgy vélve, hogy ott biztonságban lesz. A baszkok hercege akkor Lupus volt; Hunold nem habozott az ő hűségére hagyatkozni. A király, követséget küldve, felszólította, hogy adja ki neki a szökevényt, azzal toldva meg parancsát, hogy tudja meg: ha nem hallgatna erre, háborút indít Baszkföld ellen, s addig nem távozik, míg véget nem vet engedetlenségének. Lupus a király fenyegetőzésétől megrettenve habozás nélkül kiadta Hunoldot és feleségét, azt is megígérve, hogy megtesz mindent, amit csak parancsol neki. A király pedig, míg a követek, akiket elküldött, visszatértek, egy várat épített a Dordogne folyó mellett, a Fronciacus nevűt. Miután tehát visszatértek a követek és meghozták a szökevényt, a várat felépítve visszatér országába; s az Úr születését Dürenben ünnepelte, a húsvétot meg a Szent Lantbert-templomban, Liège-ben.

## 770.

**ALM** Ekkor Károly úr zsinatot tartott Worms városában; Karlmann és Berta királyné is csatlakozott hozzá Seltzben. És ugyanez évben Berta úrnő Bajorországon át Itália vidékére utazott.

És Károly király úr Mainz városában ünnepelte az Úr születését, a húsvétot meg Herstalban. És az esztendőök száma 771-re változott.

**AQDE** Károly király úr általános gyűlést tartott népének Worms városában. Berthrada pedig, a királyok anyja, miután Seltzben megbeszélést folytatott Karlmann-nal, kisebbik fiával, a béke előmozdítása érdekében Itáliába utazik, s elvégezve az ügyet, amiért

proficiscitur peractoque, propter quod illo profecta est, negotio, adoratis etiam Romae sanctorum apostolorum liminibus ad filios in Galliam revertitur. Karlus autem rex natalem Domini Mogontiaci sanctumque pascha in villa Haristallio celebravit.

## DCCLXXI.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex synodum habuit ad Valentianas. Et eodem anno Carlomannus rex defunctus est in villa, quae dicitur Salmontiacus, prid. Non. Decembr. Domnus rex Carolus venit ad Corbonacum villam, ibique venientes Wilcharius archiepiscopus et Folradus capellanus cum aliis episcopis ac sacerdotibus, Warinus et Adalhardus comites cum aliis primatibus, qui fuerunt Carlomanni; uxor vero Carlomanni cum aliquibus paucis Francis partibus Italiae perrexerunt.

Et praeclarus ac gloriosus Carolus rex celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Attiniacus et pascha in Haristallio villa. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Peracto secundum morem generali conventu super fluvium Scaldiam in villa Valentianas, rex Karlus ab hiemandum proficiscitur. Cumque ibi aliquamdiu moraretur, Carlomannus frater ad II. Nonas Decembris decessit in villa Salmontiaco. Et rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens Carbonacum villam venit. Ibi Wilharium episcopum Sedunensem et Folradum presbyterum et alios plures sacerdotes, comites etiam atque primates fratris sui, inter quos vel praecipui fuere Wari-

odautazott, s még imádkozva is Rómában a szent apostolok küszöbénél, visszatér fiaihoz Galliába. Károly király pedig Mainzban ünnepelte az Úr születését, a szent húsvétot pedig herstali birtokán.

## 771.

**ALM** Ekkor Károly király új zsinatot tartott Valenciennes-ben. És ugyanebben az évben Karlmann király meghalt a Samoussy nevű királyi birtokon, december 4-én. Károly király új Corbénybe ment, s odajött Wilchar érsek és Folrad káplán más püspökökkel és papokkal együtt, Warin és Adalhard grófok más főemberekkel, akik azelőtt Karlmannhoz tartoztak; Karlmann felesége pedig kevés számú frankkal Itália vidékére indult.

A hírneves és dicső Károly király pedig az Úr születését az Attigny, a húsvétot meg a Herstal nevű királyi birtokon ünnepelte. És az esztendők száma 772-re változott.

**AQDE** Miután a szokásnak megfelelően lezajlott az általános nagygyűlés a Schelde folyón túl, Valenciennes-ben, Károly király téli szállására indul. S miután valameddig ott időzött, fivére, Karlmann december 4-én meghalt Samoussyban. A király meg, szándékait arra összpontosítva, hogy az egész országot megszerezze, Corbénybe ment. Itt fogadta az eléje járuló Wilhar sioni püspököt és Folrad papot, illetve fivére grófjait és főembereit is, akik közül talán a legfőbbek Warin és Adalhard voltak. Annak felesége és fiai ugyanis az előkelők egy részével együtt Itáliába távoztak; a király

nus et Adalhardus, ad se venientes suscepit. Nam uxor eius et filii cum parte optimatum in Italiam profecti sunt; rex autem profectionem eorum in Italiam quasi supervacuum patienter tulit. Celebravitque natalem Domini Attiniaco et pascha Haristallio.

## DCCLXXII.

**ALM** Tunc domnus Carolus mitissimus rex sinodum tenuit ad Warmatiam. Et inde perrexit partibus Saxoniae prima vice, Eresburgum castrum coepit, ad Ermensul usque pervenit et ipsum fanum destruxit et aurum vel argentum, quod ibi reperit, abstulit. Et fuit siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supradicto loco, ubi Ermensul stabat; et dum voluit ibi duos aut tres praedictus gloriosus rex stare dies fanum ipsum ad perstruendum et aquam non haberent, tunc subito divina largiente gratia media die cuncto exercitu quiescente in quodam torrente omnibus hominibus ignorantibus aquae effusae sunt largissimae, ita ut cunctus exercitus sufficienter haberet. Tunc super Wisoram fluvium venit suprascriptus magnus rex et ibi cum Saxonibus placitum habuit et recepit obsides XII et reversus est in Franciam.

Et celebravit natalem Domini in Haristallio et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Romae Stephano papa defuncto Adrianus in pontificatu successit.

pedig Itáliába való távozásukat, mint ami fölösleges, türelemmel viselte. S az Úr születését Attignyben, a húsvétot pedig Herstalban ünnepelte.

## 772.

**ALM** Ekkor Károly úr, a kegyelmes szívű király zsinatot tartott Wormsban. És innen első alkalommal Szászország vidékére indult, Eresburg várát bevette, egészen az Ermensulig jutott, magát a szentélyt lerombolta és ami aranyat vagy ezüstöt ott talált, elvitte. És nagy szárazság volt, annyira, hogy elfogyott a víz a fent mondott helyen, ahol az Ermensul állt; és mikor az említett dicsőséges király két vagy három napig ott akart maradni, hogy teljesen lerombolhassa a szentélyt, és nem volt vizük, akkor hirtelen Isten bőséges kegyelméből éppen délben, amikor az egész sereg pihent, szilaj patakként – senki emberfia sem tudta, honnan – víz tört elő olyan bőségesen, hogy az egész seregnek elegendő lett. Ekkor a fent nevezett nagy király a Weser folyón túlra vonult, ott gyűlést tartott a szászokkal, tizenkét túszt kapott, és visszatért Frankföldre.

És az Úr születését Herstalban ünnepelte és a húsvétot hasonlóképp. És az esztendőök száma 773-ra változott.

**AQDE** Rómában, miután István pápa meghalt, Adorján követte őt a főpapságban.



Rex vero Karlus congregato apud Wormaciam generali conventu Saxoniam bello adgredi statuit eamque sine more ingressus ferro et igni cuncta depopulatus Eresburgum castrum cepit, idolum, quod Irminsul a Saxonibus vocabatur, evertit. In cuius destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit, ut propter continuam caeli serenitatem ex siccatis omnibus illius loci rivis ac fontibus aqua ad bibendum inveniri non posset. Sed ne diutius siti confectus laboraret exercitus, divinitus factum creditur, ut quadam die, cum iuxta morem tempore meridiano cuncti quiescerent, iuxta montem, qui castris erat contiguus, tanta vis aquae in concavo cuiusdam torrentis eruperit, ut cuncto exercitui sufficeret. Tum rex idolo destructo ad Wisuram fluvium accessit ibique a Saxonibus duodecim obsides accepit. Inde in Franciam reversus in villa Heristallio et natalem Domini et sanctam paschalis festi sollemnitatem celebravit.

## DCCLXXIII.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex perrexit ad hiemandum in villa, quae dicitur Theodone-villa. Ibiq̄ue veniens missus domni Adriani apostolici, nomine Petrus, per mare usque ad Massilia et inde terreno ad domnum Carolum regem usque periungens, invitando scilicet supranominatum gloriosum regem una cum Francis pro Dei servitio et iustitia sancti Petri seu solatio ecclesiae super Desiderium regem et Langobardos; et ideo maritime venit, quia viae clausae fuerunt Romanis a Langobardis.

Károly király pedig általános gyűlést hívva össze Wormsban úgy határozott, hogy háborúval támadja meg Szászországot; és haladéktalanul letámadva tűzzel-vassal feldúlta azt, elfoglalta Eresburg várát, a bálványt, amit a szászok Irminsulnak hívtak, ledöntötte. Mikor ennek lerombolása közben három napig ugyanott időzött, történt, hogy a huzamos derült időjárás miatt kiszáradt helyi patakok és források egyikében sem lehetett már ivóvizet találni; ám, hogy ne gyötrődjön tovább a szomjúságtól eltikkadt sereg – úgy hiszik –, Isten cselekedett: egy napon, amikor szokás szerint délidőben mindenki megpihent, a táborral szomszédos hegy lábánál egy patakmederben olyan erővel tört fel a víz, hogy az egész sereget ellátta. Ekkor a király, lerombolva a bálványt, a Weser folyóhoz vonult, ahol tizenkét túszt kapott a szászoktól. Innen Frankföldre visszatérve Herstalban ünnepelte meg az Úr születését és húsvét szent ünnepét is.

## 773.

**ALM** Ekkor Károly király úr téli szállásra vonult a birtokra, melyet Theodonénak neveznek;<sup>31</sup> s ide érkezett Adorján apostolutód Péter nevű küldöttje, tengeren utazva Marseille-ig, és innen szárazföldön Károly király úr udvaráig, és pedig azért, hogy a fent nevezett dicső királyt frankjaival együtt meghívja Isten szolgálatára és

---

31 Thionville

Tunc dominus ac praecelsus Carolus rex consiliavit una cum Francis, quid perageret; et sumpto consilio, ut ita, sicut missus apostolici per verbum domni Adriani apostolici postulavit, ita fieret, tunc synodum suprascriptus gloriosus rex tenuit generaliter cum Francis Ienuam civitatem. Ibiq̄ue exercitum dividens iam fatus dominus rex, et perrexit ipse per montem Caenisium et misit Bernehardum avunculum suum per montem Iovem cum aliis eius fidelibus. Et tunc ambo exercitus ad clusas se coniungentes, Desiderius ipse obviam domni Caroli regis venit. Tunc dominus Carolus rex una cum Francis castra metatus est ad easdem clusas et mittens scaram suam per montanis. Hoc sentiens Desiderius clusas relinquens, supradictus dominus Carolus rex una cum Francis auxiliante Domino et intercedente beato Petro apostolo sine lesione vel aliquo conturbio clusas apertas Italiam introivit ipse et omnes fideles sui. Et Papiam civitatem usque pervenit et Desiderio incluso ipsam civitatem obsedit.

Ibiq̄ue dominus Carolus in sua castra natalem Domini celebravit et pascha in Roma. Et dum propter defensionem sanctae Dei Romanae ecclesiae eodem anno invitante summo pontifice perrexisset, dimissa marca contra Saxones nulla omnino foederatione suscepta. Ipsi vero Saxones exierunt cum magno exercitu super confinia Francorum, pervenerunt usque ad castrum, quod nominatur Buriaburg; attamen ipsi confinales de hac causa solliciti, cumque hoc cernerent, castello sunt ingressi. Dum igitur ipsa Saxonum gens coepisset seviens domos forinsecus incendia cremare, venerunt ad quandam basilicam

Szent Péter trónjának jogai, illetve az Egyház védelme érdekében Desiderius királlyal és a langobardokkal szemben; és azért tengeri úton érkezett, mert a langobardok lezárták az utakat a rómaiak előtt. Ekkor a felséges Károly úr tanácsot ült a frankokkal, hogy mit tegyen; és azt döntötték, hogy úgy legyen, amint az apostoli küldött kérte Adorján apostolutód úr szavával. Ekkor a fentnevezett dicső király általános gyűlést tartott Genf városában. Itt megosztotta seregét a már említett király úr, és maga a Mont Cenis-n át vonult, nagybátyját, Bernehardot pedig más híveivel együtt a Mons Jovishoz küldte.<sup>32</sup> S mikor mindkét sereg egyesült a hágóknál, maga Desiderius vonult szembe Károly király úrral. Ekkor Károly király úr a frankokkal együtt tábort vert velük szemben, ugyancsak a hágóknál, és átküldött egy osztagot a hegyen túlra. Ezt észrevéve Desiderius otthagya a hágókat, a fent mondott Károly király úr pedig Isten segítségével és Szent Péter apostol közbenjárására sebesülés, sőt bármi háborgatás nélkül szabaddá téve a hágókat, benyomult Itáliába minden hívével együtt. És eljutott Pavia városáig, és Desideriust a városba zárva ostrom alá vette.

És itt, a táborban ünnepelte Károly úr az Úr születését, s a húsvétot Rómában. És míg Isten Római Szentegyházának védelmében ez évben a pápa hívására útra kelt, a szászok szomszédságában fekvő örgrófság minden támogatás nélkül maradt; a szászok pedig nagy sereggel keltek fel a frank végek ellen, s eljutottak egészen addig a várig, melyet Buriaburnak hívnak.<sup>33</sup> A

---

32 Azaz a mai Szent Bernát-hágóhoz.

33 Buriaburg

in loco, qui dicitur Fricdislar, quam sanctae memoriae Bonefacius novissimus martyr consecravit atque per spiritum prophetiae praedixit, quod nunquam incendio cremaretur. Coeperunt autem idem praefati Saxones cum nimia intentione adversus eandem certare basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium igni cremare potuissent. Dum haec igitur agerentur, apparuerunt quibusdam christianis, qui erant in castello, similiter et quibusdam paganis, qui in ipso aderant exercitu, duo iuvenes in albis, qui ipsam basilicam ab igne protegebant; et propterea ibidem non potuerunt neque interius neque exterius ignem accendere nec aliquod dampnum eidem inferre basilicae, sed nutu divinae maiestatis pavore perterriti in fugam conversi sunt, nemine persequente. Inventus est autem postea unus ex isdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam basilicam, genibus curvis adclinus supra pedes, habens ignem et ligna in manibus, velut ore flando eandem basilicam igni tradere voluisset. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Adrianus papa. cum insolentiam Desiderii regis et Langobardorum oppressionem ferre non posset, decrevit, ut legationem ad Karlum regem Francorum mitteret eumque sibi atque Romanis adversus Langobardos opem ferre rogaret. Et quia id terreno itinere per Italiam fieri non poterat, eum, quem miserat, legatum nomine Petrum Romae navem conscendere et Massiliam usque per mare ire atque inde terreno itinere in Franciam fecit pervenire. Qui cum ad regem in Theodonevilla, ubi tunc hiemaverat, pervenisset et ei legationis suae causam aperuisset, eadem, qua venerat, via Romam regressus est. Rex vero rebus,

szomszédos népeket rémületbe ejtette a dolog, s mikor látták ezt, a várba tódultak. Mikor tehát a szászok hadinépe mindent feldúlva elkezdte felgyújtani a váron kívül eső házakat, odaértek egy ot-tani templomhoz, melyet Friedislarnak neveznek;<sup>34</sup> ezt a nemrég vértanúvá lett, szent emlékü Bonifác szentelte fel, és a prófétálás lelke által megjövendölte, hogy sosem borítja lángba tűz. Az említett szászok erős elhatározással nekiláttak hát, hogy kárt tegyenek a templomban, mindenféle leleménnyel próbálva tűzzel felégetni. Míg tehát ebben mesterkedtek, megjelent néhány kereszténynek a várban, s hasonlóképp néhány pogánynak a seregben két, fehérbe öltözött ifjú, akik védelmezték a tűztől a templomot: és emiatt képtelenek voltak ott tüzet gyújtani, sem kívül, sem bent, és nem is tudtak semmi kárt tenni a templomban, hanem a felséges Isten akaratából megrettenve menekülőre fogták, noha senki nem üldözte őket. Utána pedig közvetlenül a templom mellett holtan találtak egy szászt, guggolva, kezében parázssal és rőzsével, mint-ha még mindig tüzet akarna fújni a templomra. És az esztendőök száma 774-re változott.

**AQDE** Adorján pápa, mivel Desiderius király zaklatását és a langobard elnyomást nem viselhette már el, úgy határozott, hogy követséget küld Károly frank királyhoz, és megkéri őt, nyújtson segítséget neki és a rómaiaknak. S mivel ezt szárazföldi úton, Itálián át megtenni nem tudta, a követet, akit küldött, név szerint Pétert, Rómából hajón indította el, és Marseille-ig tengeren uta-

---

34 Fritzlar

quae inter Romanos ac Langobardos gerebantur, diligenti cura pertractatis bellum sibi contra Langobardos pro defensione Romanorum suscipiendum ratus cum toto Francorum exercitu Genavam Burgundiae civitatem iuxta Rhodanum sitam venit. Ibi de bello suscipiendo deliberans copias, quas secum adduxerat, divisit et unam partem cum Bernhardo patruo suo per montem Iovis ire iussit; alteram ipse ducens per montem Cinisium Italiam intrare contendit. Superatoque Alpium iugo Desiderium regem frustra sibi resistere conantem citra congressionem fugavit Ticenoque inclusum obsedit et in obpugnatione civitatis, quia difficilis erat, totum hiberni temporis spatium multa moliendo consumpsit.

## DCCLXXIII.

**ALM** Et revertente domno Carolo rege a Roma, et iterum ad Papiam pervenit, ipsam civitatem coepit et Desiderium regem cum uxore et filia vel cum omni thesauro eius palatii. Ibi venientes omnes Langobardi de cunctis civitatibus Italiae, subdiderunt se in dominio domni gloriosi Caroli regis et Francorum. Adalgisus filius Desiderii regis fuga lapsus mare introiit et Constantinopolim perrexit. Tunc gloriosus domnus Carolus rex, ipsa Italia subiugata et ordinata, custodia Francorum in Papiam civitate dimittens

zott, majd onnan szárazföldi úton Frankföldre. Miután Thionville-be (ahol akkor a király telelt) érkezett, és feltárta neki követsége okát, ugyanazon az úton tért vissza Rómába, amelyen jött. A király pedig, alapos gonddal megtárgyalva a rómaiak és langobardok közötti eseményeket, úgy gondolta, hogy a rómaiak védelmében háborút kezd a langobardok ellen. A teljes frank sereggel a Rhône folyó mellett fekvő, burgundiai Genf városába vonult, s ott döntést hozva a háború megindításáról, kettéosztotta a magával hozott csapatokat: egyik részét nagybátyjával, Bernharddal a Mons Jovison át küldte, a másikat maga vezette, a Mont Cenis-n át próbálva Itáliába jutni. S miután átkeltek az Alpok gerincén, Desiderius királyt, aki hiába próbált ellenállni neki, ütközet nélkül megfutamította, és Paviába bezárva ostrom alá vette. A város ostromával pedig, mivel nem volt egyszerű, az egész télidőt eltöltötte, sok ostrommunkával.

## 774.

**ALM** Károly király úr pedig visszatért Rómából, és ismét Paviába vonult; kezére került a város, csakúgy, mint Desiderius király feleségével és lányával együtt, valamint udvarának egész kincstára. S odajárulva minden langobard Itália minden városából, alávetették magukat a dicsőséges király úr, Károly és a frankok uralmának. Adalgis, Desiderius király fia elmenekülve kicsúszott kezük közül, tengerre szállt és Konstantinápolyba ment. Ekkor a dicső Károly király úr, miután egész Itáliát leigázta és elrendezte, frank



cum uxore et reliquis Francis Deo adiuvante cum magno triumpho Franciam reversus est.

Et dum pervenisset in loco, qui dicitur Ingilinhaim, mittens quatuor scaras in Saxoniam: tres pugnam cum Saxonibus inierunt et auxiliante Domino victores extiterunt; quarta vero scara non habuit pugnam, sed cum praeda magna inlesi iterum reversi sunt ad propria.

Et celebravit praefatus gloriosus rex natalem Domini in villa, quae dicitur Carisiacum, similiter et pascha. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Dum haec in Italia geruntur, Saxones velut peropportunam de absentia regis nacti occasionem contiguos sibi Hassorum terminos ferro et igni populantur. Cumque in eo loco, qui nunc Frideslar ab incolis nominatur, basilicam a beato Bonifatio martyre dedicatam incendere molirentur atque hoc efficere casso labore conarentur, inmisso sibi divinitus pavore subitaneo, turpi trepidatione confusi domum fugiendo revertuntur.

At rex dimisso ad obsidionem atque expugnationem Ticeni exercitu orandi gratia Romam proficiscitur; et cum peractis votis inde ad exercitum fuisset reversus fatigatam longa obsidione civitatem ad deditionem compulit. Quam ceterae civitates secutae omnes se regis ac Francorum potestati subdiderunt; et rex subacta et pro tempore ordinata Italia in Franciam revertitur, captivum

őrséget hagyva Paviában, feleségével és a többi frankkal Isten segítségével, nagy diadallal tért vissza Frankföldre.

És mikor elért a helyre, melyet Ingilnhaimnak neveznek,<sup>35</sup> négy sereget küldött Szászországba: három csatába bocsátkozott a szászokkal, és az Úr segítségével győztesként került ki belőlük, a negyedik sereg pedig nem került ütközetbe, hanem nagy zsákmánnyal, sértetlenül tért meg hazájába.

A dicső király pedig a Carisiacus nevű birtokon ünnepelte az Úr születését, s hasonlóképp a húsvétot. És az esztendő száma 775-re változott.

**AQDE** Míg Itáliában ezek történtek, a szászok a király távollétében mintegy ragyogó alkalomhoz jutva a velük határos hesseni végeket tűzzel-vassal feldúlják; s mikor azon a helyen, melyet lakói most Frideslarnak hívnak, azon fáradoznak, hogy a Szent Bonifác vértanú által felszentelt székesegyházat felgyújtsák, és hasztalan küszködve próbálkoznak ezzel, hirtelen Istentől küldött félelem szállja meg őket, és csúfos gyávaságtól megzavarodva visszafordulnak, hazamenekülve.

A király pedig, elhagyva a Pavia ostromára és bevételére vezényelt sereget, Rómába utazik, hogy imádkozzon; és miután fogadalmát teljesítve visszatért innen a sereghez, a hosszú ostromtól megtört várost megadásra kényszerítette. Ezt követve az összes többi város is a király és a frankok hatalma alá vetette magát, és a király, meghódoltatva és időlegesen elrendezve Itáliát, visszatér

---

35 Ingelheim

ducens Desiderium regem. Nam Adalgis filius eius, in quo Langobardi multum spei habere videbantur, desperatis patriae rebus relicta Italia in Graeciam ad Constantinum imperatorem se contulit ibique in patriciatus ordine atque honore consenuit.

Rex autem domum regressus, priusquam eum Saxones venisse sentirent, tripartitum in eorum regiones misit exercitum, qui incendiis ac direptionibus cuncta devastans, compluribus etiam Saxonum, qui resistere conati sunt, interfectis cum ingenti praeda regressus est.

## DCCLXXV.

**ALM** Tunc pius atque praeclarus domnus Carolus rex habuit synodum in villa, quae dicitur Duria. Et inde iter peragens partibus Saxoniae Sigiburgum castrum coepit, Eresburgum reaedificavit, super Wisoram fluvium venit in loco, qui dicitur Brunisberg. Et ibi praeparabant Saxones bellum, volentes ripam supradicti fluminis defendere; auxiliante Domino et Francis decertantibus fugati sunt Saxones, Franci ambas ripas obtinuerunt, et multi Saxones ibi occisi sunt.

Tunc domnus Carolus rex dividens exercitum suum, sumpsit secum, quos voluit, perrexit usque Obaccrum fluvium. Ibi omnes Austreleudi Saxones venientes cum Hassione et dederunt obsides, iuxta quod placuit, et iuraverunt sacramenta, se fideles esse partibus supradicti domni Caroli regis. Similiter inde revertendo

Frankföldre, fogolyként hurcolva Desiderius királyt. Ennek fia pedig, Adalgis, akihez, úgy tűnt, a langobardok nagy reményeket fűznek, feladva hazájához fűződő reményeit, elhagyta Itáliát és Görögországba, Konstantin császárhoz ment, ahol a patríciusai rendben és megbecsült sorban érte meg az öregkort.

A király pedig hazatérve, még mielőtt a szászok értesülhetek volna megérkeztéről, három részre osztva küldte seregeit azok egyes vidékeire; ezek gyűjtogatással és fosztogatással mindent elpusztítva (és megölve a legtöbb szászt is, aki ellenállni próbált), hatalmas zsákmánnyal tértek vissza.

## 775.

**ALM** Ekkor a jámbor és dicső király, Károly úr gyűlést tartott birtokán, melyet Duriának mondanak.<sup>36</sup> És innen Szászország vidékeire indulva elfoglalta Sygburg várát, Eresburgot újjáépítette, és a Weser folyón túl jutott, a helyig, melyet Brunisbergnek mondanak.<sup>37</sup> S itt készülődtek a harcra a szászok, az említett folyó partját szándékozva megvédeni: az Úr segítségével és a frankok küzdelme révén megfutamodtak a szászok, a frankok mindkét partot hatalmukba kerítették, és sok szászt vágtak le ott.

Ekkor Károly király úr, seregét megosztva, magával vitte, akiket akart, eljutott egészen az Oker folyóig. Eljött ide az összes

---

36 Düren

37 Braunsberg

iam dicto mitissimo regi, venerunt Angrarii in pago, qui dicitur Bucki, una cum Brunone et reliquis obtimatibus eorum et dederunt ibi obsides sicut Austrasii.

Et inde revertente praefato rege, invenit aliam partem de suo exercitu super fluvium Wisora continentes ripam, quam iussi fuerant. Saxones cum ipsis pugnam fecerunt in loco, qui dicitur Lidbach, et Franci Deo volente victoriam habuerunt, et plures ex ipsis Saxones occiderunt. Hoc audiente domno Carolo rege, iterum super Saxones cum exercitu irruens et non minorem stragem ex eis fecit et praedam multam conquisivit super Westfalaos; et obsides dederunt sicut et illi alii Saxones. Et tunc obsidibus receptis et praeda multa adsumpta et per ter stragia Saxonum facta supradictus domnus Carolus rex ad propria reversus est auxiliante Domino in Franciam.

Tunc audiens, quod Hrodgaudus Langobardus fraudavit fidem suam et omnia sacramenta rumpens et voluit Italiam rebelare, tunc illis in partibus cum aliquibus Francis domnus Carolus rex iter peragens.

Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Scladdistat. Et inmutavit se numerus annorum in

austreleudi szász Hassival együtt, és túszokat adtak a király tetszése szerint, és szent esküt tettek, hogy hűek lesznek a fent mondott Károly király úrhoz. Innen visszatértében hasonlóképp eljöttek a már mondott kegyelmes királyhoz az angrarok abban a faluban, melyet Buckinak neveznek,<sup>38</sup> Brunóval és többi előkelőjükkel együtt, és túszokat adtak ott, amint az austrasiaiak<sup>39</sup> is.

És innen visszatérőben az említett király találkozik serege másik részével a Weser folyón túl; megszállva tartották azt a partot, amelyet parancsolt nekik. A szászok csatába bocsátkoztak velük a helyen, melyet Lidbachnak mondanak,<sup>40</sup> a frankok Isten akaratából elnyerték a győzelmet, és sok szászt megöltek ezek közül. Mikor meghallotta ezt Károly király úr, ismét sereggel rontott rá a szászokra, nem kisebb veszteséget okozott nekik, és sok zsákmányt szerzett a vesztfáloktól; túszokat is adtak, amint a többi szász is. És akkor, túszokat szedve és sok zsákmányt véve magával, a szászok között háromszor is pusztítást végezve a fent mondott Károly király az Úr segítségével hazatért Frankföldre.

Ekkor, meghallva, hogy a langobard Hrodgaud hitszegő lett és minden esküjét megszegve fel akarja lázítani Itáliát, Károly király úr frankokat maga mellé véve rögtön útra kelt arra a vidékre.

És az Úr születését a Sclddistat nevű birtokon<sup>41</sup> ünnepelte. És az esztendőök száma 776-ra változott.

---

38 Bückegau

39 Azaz az előbb említett austreleudiak avagy osztfalok.

40 Lübbecke

41 Schlettstadt

**AQDE** Cum rex in villa Carisiaco hiemaret, consilium iniit, ut perfidam ac foedifragam Saxonum gentem bello adgrederetur et eo usque perseveraret, dum aut victi christianae religioni subicerentur aut omnino tollerentur. Habitoque apud Duriam villam generali conventu, Rheno quoque transmissa cum totis regni viribus Saxoniam petiit et primo statim impetu Sigiburgum castrum, in quo Saxonum praesidium erat, pugnando cepit. Eresburgum aliud castrum a Saxonibus destructum munivit et in eo Francorum praesidium posuit. Inde ad Wisuram fluvium veniens in eo loco, qui Brunenberg vocatur, congregatam Saxonum multitudinem offendit, quae eum transitu fluminis arcere conabatur, sed frustra; nam in prima congressione pulsati fugatique sunt, et magnus eorum numerus ibidem interfectus est.

Et rex amne traiecto cum parte exercitus ad Ovaccrum fluvium contendit, ubi ei Hessi, unus e primoribus Saxonum, cum omnibus Ostfalatis ei occurrens et obsides, quos rex imperaverat, dedit et sacramentum fidelitatis iuravit. Inde regresso, cum in pagum, qui Bucki vocatur, pervenisset, Angrarrii cum suis primoribus occurrerunt et sicut Ostfalai, iuxta quod imperaverat, obsides ac sacramenta dederunt.

Interea pars exercitus, quam ad Wisuram dimisit, in eo loco, qui Hlibeki vocatur, castris positus incaute se agendo Saxonum fraude circumventa atque decepta est. Nam cum pabulatores Francorum circa nonam diei horam reverterentur in castra, Saxones eis, quasi et ipsi eorum socii essent, sese miscuerunt ac sic Francorum castra ingressi sunt; dormientesque ac semisomnos adorti non modicam incautae multitudinis caedem fecisse dicun-

**AQDE** Mikor a király Quierzyben töltötte a telet, tanácsot ülve elhatározta, hogy a hitszegő és szövetségét megtörő szász népet háborúval támadja meg, és mindaddig kitart, amíg azok vagy legyőzve alá nem vetik magukat a keresztény vallásnak, vagy teljesen el nem törli őket. S miután Dürenben általános gyűlést tartott, át is kelve a Rajnán országa egész haderejével Szászországra rontott, és mindjárt az első rohammal csatában bevette Syzburg várát, amelyben szász helyőrség állomásozott. Egy másik várat, Eresburgot, melyet a szászok leromboltak, megerősített és frank helyőrséget helyezett el benne. Innen a Weser folyóhoz vonulva a Brunenberg nevezetű helyen szembeszállt az összesereglett szász sokasággal, amely távol próbálta volna tartani a folyó átkelőhelyétől, de hiába: mert az első összecsapásban megverték és megfutamították őket, és sokukat ott helyben megölték.

A király pedig, átkelve a folyón, serege egy részével az Oker folyóhoz igyekezett, ahol Hessi, a szász főemberek egyike jött elé az összes osztfállal, és megadva a király által parancsolt túsokat, szent hűségesküt tett neki. Innen visszatérőben, amikor elért a faluba, melyet Buckinak neveznek, elé jöttek főembereikkel az angrarok, és amint az osztfálok, parancsa szerint túszaikat és esküjüket adták.

Eközben az a seregész, amelyet a Weserhez küldött, azon a helyen, melyet Hlibeknek hívnak, tábort verve óvatlanul járt el, és a szászok csellel bekerítették és csapdába ejtették őket. Amikor ugyanis a frankok takarmánybeszerzői délután három óra körül visszatértek a táborba, a szászok, mintha ők is azok társaik lennének, közéjük vegyültek és így behatoltak a frank táborba; az alvókat és félálomban levőket megtámadva, azt mondják, nem csekély öldöklést végeztek a



tur. Sed vigilantium ac viriliter resistentium virtute repulsi castris excesserunt et ex pacto, quod inter eos in tali necessitate fieri poterat, discesserunt. Quod cum regi fuisset adlatum, quanta potuit celeritate adcurrere fugientium terga insecutus magnam ex eis prostravit multitudinem; et tum demum Westfalaorum obsidibus acceptis ad hiemandum in Franciam revertitur.

## DCCLXXVI.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex Italiam ingressus est partibus Foroiulensium pergens.

Hrodgaudus occisus est, et supradictus domnus Carolus rex ad Tarvisium civitatem pascha celebravit, et captas civitates Foroiulem, Tarvisium cum reliquis civitatibus, quae rebellatae fuerant; et disposuit omnes per Francos et iterum cum prosperitate et victoria reversus est in Franciam.

Tunc nuntius veniens, qui dixit Saxones rebellatos et omnes obsoles suos dulctos et sacramenta rupta et Eresburgum castrum per mala ingenia et iniqua placita Francos exinde suadentes exiundo; sic Eresburgum a Francis derelictum, muros et opera destruxerunt. Inde pergentes voluerunt de Sigiburgi similiter facere, auxiliante Domino Francis eis viriliter repugnantibus nihil praevaluerunt. Dum enim per placita eos, qui infra ipsum castrum custodes erant, includere non potuissent, sicut fecerunt alios, qui in alium castellum fuerant, coeperunt pugnas et machinas praeparare, qualiter per virtutem potuissent illum capere; et Deo volente petrarias, quas praepa-

gyanútlan tömegben. Ám az éberek és derekasan ellenállók vitézségétől visszaverve elhagyták a táborn, és olyan megállapodással, ami a két fél között ilyen szükséghelyzetben létrejöhetett, távoztak. Mikor hírül vitték ezt a királynak, a tőle telhető gyorsasággal odasielve a menekülők hátába került, nagy tömegüket terítve le; és akkor végre túszoikat szedve a vesztfáloktól, Frankföldre vonul vissza téli szállásra.

## 776.

**ALM** Ekkor Károly király úr behatolt Itáliába, Friuli vidékére indulva. Hrodgaudot megölték, és a fent mondott Károly király úr Treviso városánál ünnepelte a húsvétot; és az elfoglalt városokat, Friulit, Trevisót a többi várossal együtt, melyek korábban fellázadtak, mind szétosztotta frankjai között. És ismét sikerrel és győzelemmel tért vissza Frankföldre.

Ekkor hírnök érkezett, aki elmondta: a szászok fellázadtak, és minden túszoikat cserben hagyva, szent esküjüket megszegve aljas szándékkal és csalárd megegyezéssel rávették a frankokat, hogy vonuljanak ki Eresburg várából; így a frankoktól elhagyott Eresburg falait és védműveit lerombolták. Innen továbbindulva hasonlóképp akartak tenni Sygburggal, ám Isten segítségével és a nekik bátran ellenálló frankok miatt semmit sem értek el. Mikor ugyanis tárgyalással nem tudták becsapni azokat, akik a vár alatt örködtek (amint tették azokkal, akik a másik erődnél voltak), nekifogtak, hogy előkészítsék ostromgépeiket, s így, erővel próbálták volna bevenni azt. És mivel Isten így akarta, a katapultok, melyeket előkészítettek,

raverunt, plus illis damnum fecerunt quam illis, qui infra castrum residebant. Cum enim vidissent, quod eis non proficeret, praeparaverunt etiam clidas ad debellandum per virtutem ipsum castellum. Sed Dei virtus, sicut iustum est, superavit illorum virtutem, et quadam die, cum bellum praeparassent adversus christianos, qui in ipso castro residebant, apparuit manifeste gloria Dei supra domum ecclesiae, quae est infra ipsum castrum, videntibus multis tam aforis quam etiam et deintus, ex quibus multi manent usque adhuc; et dicunt vidisse instar duorum scutorum colore rubeo flammantes et agitantes supra ipsam ecclesiam. Et cum hoc signum vidissent pagani, qui aforis erant, statim confusi sunt et magno timore perterriti coeperunt fugere ad castra, et omnis multitudo eorum in pavore concussi fugam arrepti alii ab aliis se ab invicem interficiebant. Qui enim retro propter pavorem aliquam respiciebant, infigebant se lanceis eorum, qui ante illos fugiebant et in humeris portabant, et alii diversis ictibus inter se sunt perpressi et divina ultione iudicati. Et quantum super eos Dei virtus propter salutem christianorum operata est, nullus narrare potest; attamen quantum illi plus pavore perterriti fuerunt, tanto magis christiani confortati omnipotentem Deum laudaverunt, qui dignatus est suam manifestare potentiam super servos suos. Et inde fugam arripientes Saxones, persecuti sunt eos Franci interficientes illos usque ad flumen Lippiam, castro salvato; et cum victoria reversi sunt Franci.

Et cum pervenisset domnus Carolus rex Wormatiam, et omnes istas causas audiens, coniunxit synodum ad eandem civitatem. Et ibi placitum publicum tenens, et consilio facto cum Dei adiutorio sub celeritate et nimia festinatione Saxonum caesas seu

több kárt okoztak nekik, mint azoknak, akik a várat tartották. Mikor pedig látták, hogy ezzel nem érnek semmit, rőzsefonatokat is hoztak az erőd megostromlásához. Ám Isten ereje, amint jogos is, felülmúlta ezek erejét, és egy nap, amikor ütközetre készülődtek a keresztények ellen, akik a váron belül állomásoztak, kézzelfoghatóan megjelent Isten dicsősége a templomépület felett, amely közvetlenül a várfalnál volt: sokan látták mind a kintiek, mind a bentiek – akik közül sokan még ma is élnek. És azt mondják, közvetlenül a templom fölött, mint két pajzs, vörös színnel láng lobogott. És mikor a pogányok, akik kívül voltak, meglátták ezt a jelet, tüstént összezavarodtak, és nagy félelemtől megrettenve futásnak eredtek táborukba; és egész sokaságuk, meginogva a rettenettől, menekülőre fogva, egyik a másikat öldöste le. Akik ugyanis rémületükben visszaneztek, felnyársalták magukat az előttük futók vállán vitt lándzsán, mások pedig másféle sebesülést szenvedtek egymástól és Isten bosszuló ítélete telt be rajtuk. És hogy Isten ereje mennyire megnyilvánult felettük a keresztények megmentése érdekében, azt senki le nem írhatja: mert amennyire megbénította ezeket a rettenet, a keresztények annál inkább megerősödve dicsőítették a mindenható Istent, aki arra méltatta szolgálait, hogy kinyilvánítsa hatalmát fölöttük. És az innen megfutamodott szászokat üldözőbe vették a frankok, öldökölve őket egészen a Lippe folyóig; s miután felszabadították a várat, győzelemmel tértek haza a frankok.

És mikor Károly király úr megérkezett Wormsba, meghallgatva mindezeket az eseményeket, gyűlést hívott össze ugyane városban. És itt nyilvános megbeszélést tartva és tanácsot ülve Isten segítségével gyorsan és nagy sietséggel, hirtelen bevette a szászok palánkjait

firmitates subito introivit. Et Saxones perterriti omnes ad locum, ubi Lippia consurgit, venientes ex omni parte et reddiderunt patriam per wadium omnes manibus eorum et spoponderunt se esse christianos et sub ditione domni Caroli regis et Francorum subdiderunt. Et tunc domnus Carolus rex una cum Francis reaedificavit Eresburgum castrum denuo et alium castrum super Lippiam, ibique venientes Saxones una cum uxoribus et infantibus innumerabilis multitudo baptizati sunt et obsides, quantos iamdictus domnus rex eis quaesivit, dederunt. Et perfecta supradicta castella et disposita per Francos scaras resedentes et ipsa custodientes reversus est domnus Carolus rex in Franciam.

Et celebravit natalem Domini in Haristallio et pascha in villa, quae dicitur Niumaga. Et inmutavit se numerus annorum in **AQDE** Regi domum revertenti nuntiatur Hruodgaudum Langobardum, quem ipse Foroiuliensibus ducem dederat, in Italia res novas moliri et iam complures ad eum civitates defecisse. Ad quos motus comprimendos cum sibi festinandum iudicaret, strenuissimum quemque suorum secum ducens raptim Italiam proficiscitur; Hruodgaudoque, qui regnum adfectabat, interfecto, civitatibus quoque, quae ad eum defecerant, sine dilatione receptis et in eis Francorum comitibus constitutis eadem, qua venerat, velocitate reversus est.

Cui vix Alpes transgresso occurrerunt, qui nuntiarent, Eresburgum castrum a Saxonibus expugnatum ac praesidium Francorum, quod in eo posuerat, expulsus; Sigisburgum aliud castellum oppugnatum quidem, sed non captum, eo quod hi, qui in eo causa praesidii fuerant constituti, facta eruptione incautos atque

avagy erődjeit. És a szászok, mind megrettenve, minden vidékről összegyűltek a helyre, ahol a Lippe ered, és hazájukat mindannyian tús módjára átadták kezükbe, megígérték, hogy keresztények lesznek, és Károly király és a frankok alá vetették magukat. És ekkor Károly király úr a frankokkal együtt újra felépítette Eresburg várát és egy másik várát a Lippén túl; s oda járulva a szászok feleségükkel és gyermekeikkel, megszámlálhatatlan sokaságuk keresztelkedett meg, és túszokat adtak, amennyit csak a már mondott király úr kért tőlük. És befejezve a fent mondott erődöket, s bennük őrizetükre állandó frank csapatokat helyezve el, Károly király úr visszatért Frankföldre.

És az Úr születését Herstalban ünnepelte, a húsvétot meg a Niumaga nevű birtokon.<sup>42</sup> És az esztendőök száma 777-re változott.

**AQDE** Amint hazatért a király, jelentik neki, hogy a langobard Hruodgaud, akit maga tett friuli herceggé, Itáliában felkelést szervez, és már jó néhány város átpartolt hozzá. Mivel úgy ítélte meg, hogy maga kell odasiessen, hogy ezeket a mozgolódásokat elfojtssa, legvitézebb embereit magával hozva sebesen Itáliába indul; s miután a királyságra igényt tartó Hruodgaudot megölte, a hozzá átpartolt városokat is rögtön visszavéve és élükre frank grófokat állítva ugyanazzal a gyorsasággal, amellyel érkezett, hazatért.

Alig kelt át az Alpokon, mikor elé jöttek a hírrel, hogy a szászok bevették Eresburg várát és a frank helyőrséget, melyet abban elhelyezett, kiverték; Syzburgot, a másik várát ostromolják ugyan,

---

42 Nijmegen

obpugnationi intentos Saxones a tergo invaserunt et plurimis interfectis reliquos non solum obpugnationem dimittere, sed etiam fugere compulerunt palantesque ac dispersos ad Lippiam usque fluvium persecuti sunt.

Haec cum regi adlata fuissent, conventu apud Wormaciam habito Saxoniam sine mora statuit cum exercitu esse petendam contractisque ingentibus copiis tanta celeritate ad destinatum a se in Saxonia locum pervenit, ut omnes hostium conatus, quibus ei resistere parabant, illa festinatione praverteret. Nam ad fontem Lippiae veniens immensam illius perfidi populi multitudinem velut devotam ac supplicem, et quam erroris sui paeniteret, veniam poscentem invenit. Cui cum et misericorditer ignovisset et eos, qui se christianos fieri velle adfirmabant, baptizari fecisset, datis et acceptis pro fide servanda fraudulentis eorundem promissionibus, obsidibus quoque, quos imperaverat, receptis, Eresburgo castro, quod dirutum erat, restaurato alioque castello super Lippiam constructo et in utroque non modico praesidio relicto ipse in Galliam reversus in villa Heristallio hiemavit.

## DCCLXXVII.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex synodum publicum habuit ad Paderbrunnen prima vice. Ibique convenientes omnes Franci, et ex omni parte Saxoniae undique Saxones convenerunt, excepto

de be nem vették, mivel az oda helyezett helyőrség kirohanást intézve az óvatlan és ostromra készülő szászokat hátba támadta, és sokakat megölve a maradékot nem csak az ostrom feladására, hanem menekülésre is kényszerítette, s szétkergetve és szétszórva őket egészen a Lippe folyóig üldözte őket.

Mikor jelentették ezeket a királynak, Wormsban gyűlést tartva úgy határozott, hogy haladéktalanul haddal kell Szászországra törni, és hatalmas seregeket vonva össze olyan gyorsan odaért a Szászországban maga által kijelölt helyre, hogy az ellenség minden próbálkozása, mellyel ellenállni készült volna, már ettől a hirtelen megjelenéstől előre dugába dőlt. A Lippe forrásához érve ugyanis a hitszegő nép roppant tömegét már úgy találta, hogy magukat neki ajánlva könyörögtek neki, bánva eltévelyedésüket, bocsánatért esedezve. Miután ő irgalmas szívvel meg is bocsátott, illetve meg is kereszteltette azokat, akik megerősítették, hogy kereszténnyé akarnak lenni, és csalárd ígértüket adták hűségük megőrzésére, átvette a túszoikat is, akiket parancsolt, majd Eresburg várát (mely romokban hevert) kijavítva és a Lippén túl egy másik várát építve, mindkettőben nem csekély helyőrséget hagyva visszatért Galliába, és Herstalban töltötte a telet.

## 777.

**ALM** Ekkor Károly király úr első alkalommal tartott általános gyűlést Paderbornban, s itt összegyűlt minden frank, sőt Szászország minden vidékéről szászok is jöttek mindenfelől, kivéve hogy Widukind



quod Widochindis rebellis extitit cum paucis aliis: in partibus Nordmanniae confugium fecit una cum sociis suis. Etiam ad eundem placitum venerunt Sarraceni de partibus Hispaniae, hi sunt Ibin al Arabi et filius Deiuzefi, qui et latine Ioseph nominatur, similiter et gener eius. Ibiq̄ue multitudo Saxonum baptizati sunt et secundum morem illorum omnem ingenuitatem et alodem manibus dulgtum fecerunt, si amplius inmutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi conservarent in omnibus christianitatem vel fidelitatem supradicti domni Caroli regis et filiorum eius vel Francorum.

Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Dotcium, et pascha in Aquitania in villa Cassinogilo. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Rex prima veris adspirante temperie Noviomagum profectus est et post celebratam ibidem paschalis festi sollemnitatem propter fraudulentas Saxonum promissiones, quibus fidem habere non poterat, ad locum, qui Padrabunno vocatur, generalem populi sui conventum in eo habiturus cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus est. Eo cum venisset, totum perfidiae gentis senatum ac populum, quem ad se venire iusserat, morigerum ac fallaciter sibi devotum invenit. Nam cuncti ad eum venerunt praeter Widokindum, unum ex primoribus Westfalaorum, qui multorum sibi facinorum conscius et obi d regem veritus ad Sigifridum Danorum regem profugerat. Ceteri, qui venerant, in tantum se regis potestati permisere, ut ea condicione tunc veniam

fellázadt néhányakkal: Normandia vidékein lelt menedékre társaival együtt. Eljöttek ugyanerre a gyűlésre szaracénok is Hispániából, nevezetesen ibn al-‘Arabí és fia, Deiuzefi,<sup>43</sup> akinek latin neve József, s ugyanígy annak veje is. Rengeteg száaszt megkereszteltek itt, és az ő szokásuk szerint biztosítékul minden szabadságukat és birtokukat kiadták kezükből, ha újra visszatérnének rossz megszokásukhoz, és nem tartanak meg mindenben a kereszténységet, vagy a fent mondott Károly király úrhoz, fiaihoz vagy a frankokhoz való hűséget.

És az Úr születését a Dotciacum<sup>44</sup> nevű birtokon, a hűsvétot meg Aquitániában, Chasseneuilben ünnepelte meg. És az eszten-dők száma 778-ra változott.

**AQDE** A király a tavasz első enyhe leheletére Nijmegenbe indult, s hűsvét ünnepének ott celebrált szertartásai után a szászok csalárd ígéretei miatt, melyeknek nem tudott hitelt adni, hatalmas sereggel a Padabrunnus nevű helyre indult általános népgyűlést tartani, Szászországba. Mikor odaért,<sup>45</sup> úgy találta, hogy e hitszegő törzs egész szenátusa és népe, melyet odajárulni parancsolt, engedelmes és – noha ebben nem bízhatott – ragaszkodik őhozzá. Mindenki eljött ugyanis Widukinden, egy veszfál főemberen kívül; ez, sok gattette tudatában és emiatt félve a királytól Sigifrid dán királyhoz menekült. A többiek, akik ott várták, annyira átengedték magukat a király hatalmának, hogy bocsánatot nyerni érdemesültek tőle

43 A név eredeti alakja bizonytalan, a latin párhuzamból Yüsuf volna kikövetkeztethető.

44 Douzy

45 Tudniillik Paderbornba

accipere mererentur, si ulterius sua statuta violarent, et patria et libertate privarentur. Baptizata est ex eis ibidem maxima multitudo, quae se, quamvis falso, christianam fieri velle promiserat. Venit eodem in loco ac tempore ad regis praesentiam de Hispania Sarracenus quidem nomine Ibin al Arabi cum aliis Sarracenis sociis suis, dedens se ac civitates, quibus eum rex Sarracenorum praefecerat. Idcirco rex peracto memorato conventu in Galliam reversus natalem Domini in Dutciaco villa, pascha vero in Aquitania apud Cassinoilum celebravit. [In qua villa natus est ei filius ex Hildegarde regina, quem ex sacro fonte Hludovicum nominaverunt.]<sup>10</sup>

## DCCLXXVIII.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex iter peragens partibus Hispaniae per duas vias; una per Pampilonam, per quam ipse supradictus magnus rex perrexit usque Caesaraugustam. Ibiq̄ue venientes de partibus Burgundiae et Austriae vel Baioariae seu Provinciae et Septimaniae et pars Langobardorum; et coniungentes se ad supradictam civitatem ex utraque parte exercitus. Ibi obsides receptos de Ibin al Arabi et de Abutauro et de multis Sarracenis, Pampilona destructa, Hispani Wascones subiugatos, etiam et Narbarros, reversus in partibus Franciae.

---

10 Addidit M. Freher ex codice quodam Germanensi, qui nunc latet.

azzal a feltétellel: ha a továbbiakban megsértik a megállapodást, akkor megfosztják őket mind hazájuktól, mind szabadságuktól. Roppant sokaságuk keresztelkedett ott meg, miután kijelentették, bár hazugul, hogy kereszténnyé szeretnének lenni. Ugyanakkor és ugyanott a király színe elé járult Hispániából egy szaracén illető, név szerint ibn al-'Arabī szaracén társaival együtt, megadva magát és a városokat, melyek élére állította őt a szaracénok királya. Így tartva meg az említett gyűlést a király visszatért Galliába, és az Úr születését Douzyban, a húsvétot pedig Aquitániában, Chaseneuilben ünnepelte meg. [E birtokon született meg Hildegard királynőtől fia, akit a szent kútról Lajosnak neveztek el.]<sup>46</sup>

## 778.

**ALM** Ekkor Károly király Hispánia vidékéig vonult fel két útvonalon: az egyik Pamplonán át vezetett; ezen érte el a fent említett nagy király Zaragozát. S ide jöttek Burgundiából és Austriából, szintúgy Bajorországból vagy Provence-ből és Septimaniából, és a langobardok egy része is; és a fent mondott városnál egyesültek a két irányból érkező hadseregek. Itt túsokat kaptak ibn al-'Arabítól és Abū Tāhirtól és sok szaracéntól, majd Pamplonát lerombolva, a hispán baszkokat és a navarraiakat is leigázva visszatért Frankföld tájaira.

46 M. Freher variánsa egy azóta elveszett németországi kéziratból.

Et cum audissent Saxones, quod domnus Carolus rex et Franci tam longe fuissent partibus Hispaniae, per suasionem supradicti Widochindi vel sociorum eius secundum consuetudinem malam iterum rebellati sunt; et nunciatum est hoc domno regi Carolo ad Autosiodorum civitatem. Tunc praedictus domnus rex mittens scaram Franciscam, ut sub velocitate festinaret ad resistendos supradictos Saxones: sed illi rebelles ad Renum usque Diuciam pervenerunt, tunc praedantes secus Renum et multas malicias facientes, ecclesias Dei incendentes in sanctemonialibus, et quod fastidium generat enumerandi. Et cum subito audientes de reversione domni Caroli regis et de scara eius, quam misit obviam illis, tunc a Saxonibus dimisso Reno, reversi sunt per Logenehi partibus Saxoniae; et scarae Francorum non occurrerunt obviam eis, sed vestigium eorum observantes consecuti sunt eos super fluvium, cuius vocabulum est Adarna in loco, qui dicitur Lihesi. Ibi pugna incepta et valde bene finita, auxiliante Domino Franci victores extiterunt; et multitudo Saxonum ibi occisi sunt et fugientes cum magno contumelio reversi sunt Saxoniam.

Et celebravit supradictus clementissimus rex natalem Domini in villa, quae dicitur Haristallio, et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Tunc ex persuasione praedicti Sarraceni spem capiendarum quarundam in Hispania civitatum haud frustra concipiens congregato exercitu profectus est superatoque in regione Wasconum Pyrinei iugo, primo Pompelonem Navarrorum oppidum adgressus in deditionem accepit. Inde Hiberum amnem vado traiciens Caesaraugustam praecipuam illarum partium civitatem

És mikor meghallották a szászok, hogy Károly király úr és a frankok ilyen hosszan voltak hispániai vidékeken, a fent mondott Widukind vagy társai felbujtására hitvány szokásuk szerint ismét fellázadtak; és hírül vitték ezt Károly király úrnak Auxerre városába. Ekkor az előbb mondott király úr elküldött egy frank különítményt, hogy gyorsan siessen a fent mondott szászok ellen: ám a lázadók már a Rajnánál egészen Deutzig jutottak a Rajna mentén, sok gaztettet művelve – felgyújtva Isten templomait a kolostorokban –, s még felsorolni is taszító, hogy miket. És mikor hirtelen fülükbe jutott Károly király úr visszatértenek és ellenük küldött csapatának híre, akkor a szászok otthagyták a Rajnát, Lahngau felé visszatérve Szászország területére. A frank csapatok így nem találkoztak szembe velük, hanem nyomukat követve üldözték őket a folyón túl, melynek neve Adarna,<sup>47</sup> a helyig, melyet Lihesinek neveznek.<sup>48</sup> Itt csatát kezdve és derekasan be is végezve, Isten segítségével a frankok lettek a győztesek; és rengeteg száaszt öltek meg ott, és a menekülők nagy gyalázattal tértek vissza Szászországba.

És a fent mondott legkegyelmesebb király az Úr születését Haristallius nevű birtokán ünnepelte, és a húsvétot ugyanígy. És az esztendőök száma 779-re változott.

**AQDE** Ekkor az említett szaracén tanácsára – nem is hiába – az a remény fogant meg benne, hogy elfoglalhatja néhány várost Hispániában; így sereget gyűjtve útnak indult, és a baszkok vidékén átkelve a Pireneusok gerincén, először a navarrai Pamplona városát

---

47 Eder

48 Leisa

accessit acceptisque, quos Ibin al Arabi et Abuthaur quosque alii quidam Sarraceni obtulerunt, obsidibus Pompelonem revertitur. Cuius muros, ne rebellare posset, ad solum usque destruxit ac regredi statuens Pyrinei saltum ingressus est. In cuius summitate Wascones insidiis conlocatis extremum agmen adorti totum exercitum magno tumultu perturbant. Et licet Franci Wasconibus tam armis quam animis praestare viderentur, tamen et iniquitate locorum et genere inparis pugnae inferiores effecti sunt. In hoc certamine plerique aulicorum, quos rex copiis praefecerat, interfecti sunt, direpta impedimenta et hostis propter notitiam locorum statim in diversa dilapsus est. Cuius vulneris accepti dolor magnam partem rerum feliciter in Hispania gestarum in corde regis obnubilavit.

Interea Saxones velut occasionem nanci sumptis armis ad Rhenum usque profecti sunt. Sed cum amnem traicere non possent, quicquid a Diutia civitate usque ad fluenta Mosellae vicorum villarumque fuit, ferro et igni depopulati sunt. Pari modo sacra profanaque pessumdata; nullum aetatis aut sexus discrimen ira hostis fecerat, ut liquido appareret, eos non praedandi, se ultionem exercendi gratia Francorum terminos introisse. Cuius rei nuntium cum rex apud Autesiodorum civitatem accepisset, extemplo Francos orientales atque Alamannos ad propulsandum hostem festinare iussit. Ipse ceteris copiis dimissis Heristallium villam, in qua hiemare constituerat, venit. At Franci at Alamanni, qui contra Saxones missi erant, magnis itineribus ad eos ire contendunt, si forte in finibus suis eos invenire possent. Sed illi iam re peracta revertebantur ad sua.

támadta meg, megadásra is bírva. Ezután az Ebro folyón átkelve a tartomány legnagyobb városához, Zaragozához vonult, és magához véve a túszoikat, kiket ibn al-'Arabī és Abū Tāhir, valamint akiket a többi szaracén felajánlott, visszafordul Pamplonába. Ennek falait, hogy fel ne lázadhasson, földig rombolta, és úgy döntve, hogy hazaindul, behatolt a Pireneusok havasai közé. A hágón azonban a baszkok csapdát állítottak, és az utóvédeket megtámadva az egész sereget nagy kavarodást keltve megzavarják. És noha úgy tűnhet, hogy a frankok mind fegyverzetben, mind harci szellemben felette álltak a baszkoknak, kitett helyzetük és az egyenlőtlen harcmodor mégis hátrányba hozta őket. E csatában megöltek sok udvari tisztviselőt, akit a király csapatok élére állított, és az ellenség, miután a málhát elrabolta, helyismerete révén tüstént szétszóródott és eltűnt. Az itt kapott seb fájdalma a sikeres hispániai hadműveleteket nagy részben beárnyékolta a király szívében.

Eközben a szászok, mintegy alkalomhoz jutva, fegyvert fogva egészen a Rajnáig vonultak; ám mivel a folyón átkelni nem tudtak, ami falu és majorság csak volt csak Deutz városától a Mosel folyóig, tüzzel-vassal feldúlták. Hasonlóan mostoha sorsra jutottak a szent és a világi épületek: az ellenség dühe nem tett különbséget kor és nem között, hogy nyilvánvalóvá váljék: nem zsákmányolni, hanem bosszút állni lépték át a frank határokat. Mikor a király Auxerre városánál hírül vette ezt a dolgot, tüstént parancsot adott, hogy a keleti frankok és az alamannok siessenek az ellenség elűzésére. Maga pedig többi csapatát elbocsátva Herstalba ment, ahol telelni szándékozott. A frankok és alamannok pedig, akiket a szászok ellen küldött, nagy utat megtéve igyekeztek eljutni azokhoz, hát-



Quorum vestigia secuti, qui a rege missi fuerunt, in pago Hassiorum [Baddanfeldun]<sup>11</sup> super fluvium Adernam iter agentes invenerunt eosque statim in ipso fluminis vado adorti tanta strage ceciderunt, ut ex ingenti multitudine ipsorum vix pauci domum fugiendo pervenisse dicantur.

## DCCLXXVIII.

**ALM** Tunc dominus Carolus rex iter peragens partibus Niustriæ et pervenit usque in villa, quæ dicitur Conpendio, et tunc iterum revertendo partibus Austriæ, obtulit se Hildebrandus dux Spolitinus cum multa munera in præsentiam supradicti magni regis in villa, quæ vocatur Virciniacum.

Et fuit sinodus in villa nuncupantem Duria, et iter peractus est partibus Saxoniarum. Ad Lippeham transitur Renus fluvius, et Saxones voluerunt resistere in loco, qui dicitur Bohholz; auxiliante Domino non prævaluerunt, sed abinde fugientes reliquerunt omnes firmitates eorum. Et Francis aperta est via, et introeuntes in Westfaliaos et conquisierunt eos omnes; reliqui, qui ultra Wisora fuerunt, cum se iunxisset dominus Carolus rex ad locum, qui dicitur

---

11 E8

ha még határaikon érhetnék őket. Ám azok már dolguk végeztével úton voltak hazájukba. A király által küldöttek ezek nyomait követve a hesseniek egy falujában [melynek neve Baddanfeldun<sup>49</sup>],<sup>50</sup> az Eder folyón túl vonulva találtak rájuk, s rögtön a folyómedernél megtámadva őket akkora pusztítást végeztek közöttük, hogy amint mondják, a hatalmas tömegből alig pár túlélő jutott haza.

## 779.

**ALM** Ekkor Károly király úr Neustria vidékére utazott, és eljutott egészen a Compendium nevű birtokig,<sup>51</sup> és mikor ismét Austria vidékei felé fordult vissza, hatalma alá ajánlotta magát Hildebrand spoletói herceg sok ajándékkal a fent mondott nagy király jelenlétében a birtokon, melyet Virciniacumnak hívnak.<sup>52</sup>

És gyűlés volt a Duria nevű birtokon,<sup>53</sup> és Szászország területére vonultak. A Rajna folyón Lippehamnál<sup>54</sup> keltek át, és a szászok a Bohholz nevű helyen<sup>55</sup> akartak szembeszállni velük; az Úr segítségével nem kerekedtek felül, hanem innen megfutamodva elhagyták minden erődjüket. És a frankok számára nyitva állt az

49 Battenfeld, ma Allendorf része.

50 Csak az E8 kódex hozza.

51 Compiègne

52 Verzenay

53 Düren

54 Ahol a Lippe a Rajnába torkollik.

55 Bocholt

Medofulli, ibi dederunt obsides et deinde sacramenta firmantes. Et tunc reversus est suprascriptus gloriosus rex in Francia.

Et celebravit natalem Domini in Wormatiam civitatem et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** At rex de Heristallo, ubi hiemaverat et ubi natalem Domini ac sanctum pascha celebraverat, prima veris tempe-  
rie movens Compendium venit. Et cum inde peracto, propter  
quod venerat, negotio revertisset, occurrit ei Hildibrandus dux  
Spolitanus cum magnis muneribus in villa Wirciniaco. Quem  
et benigne suscepit et muneribus donatum in ducatum suum  
remisit.

Ipse animo ad Saxoniam expeditionem intento Duriam ve-  
nit habitoque iuxta morem generali conventu Rhenum in eo loco,  
qui Lippeham vocatur, cum exercitu traiecit. Cui cum Saxones  
in quodam loco, qui Buocholt vocatur, vana spe ducti resistere  
temptarent, pulsus fugatique sunt. Et rex Westfalaorum regionem  
ingressus omnes eos in deditionem accepit. Inde ad Wisuram ve-  
niens castris positus in loco nomine Midufulli stativa per aliquot  
dies habuit. Ibi Angrarii et Ostfalai venientes et obsides dederunt  
et sacramenta iuraverunt. Quibus peractis rex trans Rhenum  
Wormaciam civitatem in hiberna se recepit.

út, és felvonulva a vesztfálok ellen le is igazták mindannyiukat; a többiek, akik a Weseren túl voltak, amikor a Medofulli nevű helyen<sup>56</sup> megjelent Károly király úr, ott túszokat adtak és azután erős esküt is tettek. És akkor a fent nevezett dicső király visszatért Frankföldre.

És Worms városában ünnepelte az Úr születését, és hasonlóképp a húsvétot is. És az esztendők száma 780-ra változott.

**AQDE** A király pedig Herstalból, ahol telelt és ahol az Úr születését és a szent húsvétot ünnepelte, amint megjött a tavaszi enyhülés, felkerekedve Compiègne-be ment. És amikor innen – bevégezve, ami miatt odament – visszatért, eléje járult Hildibrand spoletói herceg nagy ajándékokkal, Verzenay birtokon: szívélyesen fogadta és ajándékokkal ellátva visszabocsátotta hercegségébe.

Maga már a szász hadműveletre összpontosítva figyelmét Dürenbe ment, s miután ott a szokásnak megfelelően általános gyűlést tartott, azon a helyen, melyet Lippehamnak hívnak, sereggel átkelt a Rajnán. Mikor a szászok egy helyen, melyet Buocholtnak hívnak, hiú reménytől vezetve megpróbáltak szembeszállni vele, megverte és megfutamtította azokat. És a király a vesztfálok területére lépve mindannyiukat megadásra kényszerítette. Innen a Weserhez vonult; tábort verve a Midufulli nevű helyen néhány napra megállapodott. Itt az angrarok és osztfálok eléje járulva túszokat is adtak, szent esküt is tettek. Miután ezek lezajlottak, a király a Rajnán át Worms városába vonult vissza téli szállásra.

---

56 Talán Mindennel azonos.

**DCCLXXX.**

**ALM** Tunc dominus Carolus rex iter peragens ad disponendam Saxoniam ad Eresburgum pervenit et inde ad locum, ubi Lippia consurgit, ibique synodum tenens. Inde iter peragens partibus Albiae fluvii, et in ipso itinere omnes Bardongavenses et multi de Nordleudi baptizati sunt in loco, qui dicitur Orhaim, ultra Obacro fluvio. Et pervenit usque ad supradictum fluvium, ubi Ora confluit in Albia; ibique omnia disponens tam Saxoniam quam et Sclavos, et reversus est supradictus praeclarus rex in Francia.

Tunc sumpto consilio, ut iter perageret orationis causa partibus Romae, una cum uxore sua domna Hildegarde regina. Et celebravit natalem Domini in Papiam civitatem. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Inde, cum primum temporis oportunitas adridere visa est, iterum cum magno exercitu Saxoniam profectus est transiensque per castrum Eresburgum ad fontem Lippiae venit, ubi castrametatus per aliquot dies moratus est. Inde ad orientem itinere converso ad Ovaccrum fluvium accessit. Cui cum ibi omnes orientalium partium Saxones, ut iusserat, occurrissent, maxima eorum multitudo in loco, qui Orheim appellatur, solita simulatione baptizata est. Profectus inde ad Albiam castrisque in eo loco, ubi Ora et Albi confluunt, ad habenda stativa conlocatis tam ad res Saxonum, qui citeriorem, quam et Sclavorum, qui ulteriorem fluminis ripam incolunt, componendas operam inpendit; quibus tunc pro tempore ordinatis atque dispositis in Franciam reversus est.

## 780.

**ALM** Ekkor Károly király úr felvonulva, hogy rendet tegyen Szászországban, Eresburgba ment és innen ahhoz a helyhez, ahol a Lippe ered, gyűlést tartva ott. Onnan továbbvonult az Elba folyó vidékére, s még útközben, az Orhaim nevű helyen,<sup>57</sup> túl az Oker folyón, megkeresztelt minden bardengautit és sok nordliudit. És eljutott egészen a fent említett folyóig, ahol az Ohre beletorkollik az Elbába; s itt a fent említett hírneves király elrendezett mindent, úgy Szászországot, mint a szlávokat, és visszatért Frankföldre.

Ekkor, egy tanácsot megfogadva, imádkozás céljából Rómába utazott feleségével, Hildegard királynővel együtt. És Pavia városában ünnepelte meg az Úr születését. És az esztendők száma 781-re változott.

**AQDE** Innen, amint csak úgy látta, hogy alkalmas időjárás mosolygott rájuk, nagy sereggel ismét Szászországba indult, és Eresburgon átvonulva a Lippe forrásához ment, ahol tábort állítva néhány napig időzött. Innen kelet felé véve útját az Oker folyóhoz ment: mikor, amint parancsolta, a keleti tartományokból minden szász idejárult elé, roppant tömegük keresztelkedett meg a helyen, melyet Orheimnek hívnak, a szokott álságos módon. Innen az Elbához indulva és azon a helyen, ahol az Ohre és az Elba összefolynak, állandó tábort felállítva azon munkálkodott, hogy eligazgassa mind a szászok ügyeit, akik a folyó innenső, mind a

---

57 Ohrum

Initoque consilio orandi ac vota solvendi causa Romam statuit proficisci sumptisque secum uxore ac liberis sine mora in Italiam profectus est celebravitque natalem Domini Ticeni atque ibi residuum hiemis manendo complevit.

## DCCLXXI.

**ALM** Et supradictum iter peragens celebravit pascha in Roma. Et ibi baptizatus est domnus

Pippinus, filius supradicti domni Caroli magni regis, ab Adriano papa, qui et ipse eum de sacro fonte suscepit; et duo filii supradicti domni Caroli regis uncti sunt in regem a supradicto pontifice, hi sunt domnus Pippinus et domnus Hludowicus reges, domnus Pippinus rex in Italiam et domnus Hludowicus rex in Aquitaniam. Et inde revertente domno Carolo rege, Mediolanis civitate pervenit, et ibi baptizata est filia eius domna Gisola ab archiepiscopo nomine Thoma, qui et ipse eam a sacro baptismo manibus suscepit. Et ab inde reversus est in Franciam.

Et tunc missi sunt duo missi ab apostolico supradicto, hi sunt Formonsus et Damasus episcopi, ad Tassilonem ducem una cum missis domni regis Caroli his nominibus: Riculfum diaconem et Eborhardum magister pincernarum, ad commonendum et contestandum, ut reminisceret priscorum sacramentorum suorum et ut non aliter faceret, nisi sicut iureiurando iam dudum pro-

szlávokét, akik a túlpartján laknak. Ezeket akkor egy időre elrendezve és eligazítva visszatért Frankföldre.

S tanácsot ülve úgy határozott, hogy Rómába utazik imádkozni és fogadalmát leróni; magához véve feleségét és gyerekeit, késedelem nélkül Itáliába utazott, és Paviában ünnepelte az Úr születését, illetve ott maradván töltötte el a tél hátralevő részét.

## 781.

**ALM** És a fent említett utat megtéve Rómában ünnepelte a húsvétot. És a fent említett Károly úrnak, a nagy királynak fiát, Pippint megkeresztelte Adorján pápa, aki maga lett keresztapja is; és a fent említett pápa királlyá is kente Károly király úr két fent említett fiát, azaz Pippin és Lajos király urakat: Pippin urat Itália és Lajos urat Aquitánia királyának. És innen visszatérőben Károly király úr Milánó városába ért, ott az érsek, név szerint Tamás megkeresztelte a király lányát, Gisolát, és maga lett keresztapja is. És innen visszatért Frankföldre.

És ekkor a fent említett apostolutód Tassilo herceghez két küldöttet küldött, akik Formonsus és Damasus püspökök voltak; Károly király úr küldöttjeivel (név szerint: Riculf diakónus és Eborhard pohárnokmester) együtt mentek, hogy ünnepélyesen figyelmeztessék: emlékezzen korábbi esküire és ne cselekedjék másképp, csak amint esküvel már jó ideje megígérte, Pippin király úr és a nagy király, Károly, valamint a frankok pártján állva. És ekkor beleegyezett Tassilo bajor herceg, hogy Károly ki-



miserat ad partem domni Pippini regis et domni Caroli magni regis vel Francorum. Et tunc consensus Tassilo dux Baioariorum, ut sumptos obsides a domno rege Carolo et tunc ad eius veniret praesentiam; quod et domnus praefatus rex non rennuit. Et coniugens se supradictus dux in praesentiam piissimi regis ad WORMATIAM civitatem, ibi renovans sacramenta et dans duodecim obsides electos, ut omnia conservaret, quicquid domno Pippino regi iureiurando promiserat in causa supradicti domni Caroli regis vel fidelium suorum; qui et ipsi obsides recepti sunt in Carisiacum villa de manu Sinberti episcopi. Sed non diu praefatus dux Tassilo promissiones, quas fecerat, conservavit.

Et celebravit domnus gloriosus praedictus rex natalem Domini in supradicta villa Carisiacum et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**A Q D E** Inde Romam veniens honorifice ab Adriano papa susceptus est. Et cum ibi sanctum pascha celebraret, baptizavit idem pontifex filium eius Pippinum unxitque eum in regem. Unxit etiam et Hludowicum fratrem eius; quibus et coronam inposuit. Quorum maior, id est Pippinus, in Langobardia, minor vero, id est Hludowicus, in Aquitania rex constitutus est. Rege vero Roma digresso ac Mediolanum veniente Thomas eiusdem urbis archiepiscopus baptizavit ibi filiam eius nomine Gislam et de sacro fonte suscepit. Quibus gestis in Franciam reversus est.

Sed cum Romae esset, convenit inter ipsum atque Adrianum pontificem, ut simul legatos mitterent ad Tassilonem ducem Baioariae, qui eum commonerent de sacramento, quod Pippino regi et filius eius ac Francis iuraverat, scilicet ut subiectus et obediens eis

rály úr túsokat szedjen, ő pedig jelenléte elé járuljon – amit az előbb említett király úr sem utasított el. És a fent mondott herceg Worms városában a kegyességes király jelenléte elé járulva megújította ott esküit és tizenkét válogatott túszt adott, hogy a fent mondott Károly király úr és hívei esetében is mindent betartson, amit csak korábban eskü alatt Pippin királynak megígért. Át is vette a túsokat Quierzyben maga Sinbert püspök. Ám az említett Tassilo herceg nem sokáig tartotta be az ígéreteket, amiket tett.

És az említett dicső király úr az Úr születését a fent mondott Quierzyben ünnepelte és a húsvétot hasonlóképp. És az eszterdők száma 782-re változott.

**AQDE** Innen Rómába érkezve Adorján pápa nagy tisztelettel fogadta; és amikor ott ünnepelte a szent húsvétot, a pápa megkeresztelte fiát, Pippint, és felkente királlyá. Felkente fivérét, Lajost is; meg is koronázta őket. Közülük az idősebbik, azaz Pippin Langobardia, a fiatalabbik, azaz Lajos Aquitánia királya lett. A király pedig ezután elhagyta Rómát, és Milánóba érkezve a város érseke, Tamás megkeresztelte Gisla nevű leányát, akinek keresztapja is lett. Ezek végeztével visszatért Frankföldre.

Ám amikor Rómában volt, abban állapodtak meg Adorján pápával, hogy közösen követeket küldenek Tassilo bajor herceghez, hogy figyelmeztessék őt a szent esküre, amit Pippin királynak és fiainak, valamint a frankoknak tett, tudniillik hogy alávetettjük lesz és engedelmességgel tartozik. E követségre a következőket választották ki és rendelték: a pápa részéről Formonsus és Damasus püspökök, a király részéről meg Richolf diakónus és Eburhard pohárnokmester. Miután ők, amint parancsuk volt rá, beszéltek

esse deberet. Electi ac directi sunt in hanc legationem de parte pontificis Formonsus ac Damasus episcopi et de parte regis Richolfus diaconus atque Eburhardus magister pincernarum. Qui cum, ut iussi erant, cum memorato duce locuti essent, in tantum cor eius emollitum est, ut diceret, se statim velle ad regis properare praesentiam, si sibi tales obsides dentur, sub quibus de sua salute dubitare nulla sit necessitas. Quibus datis sine cunctatione apud Wormaciam ad regem venit, sacramentum, quod iubebatur, iuravit, obsides duodecim, qui imperabantur, sine mora dedit; quos Sindbertus, Reginensis episcopus de Baioaria, in Carisiaco ad conspectum regis adduxit. Sed idem dux domum reversus non diu in ea, quam promiserat, fide permansit. Rex autem in eadem villa hiemem transiens et natalem Domini et pascha eodem in loco celebravit.

## DCCLXXXII.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex iter peragens, Renum transiens ad Coloniam et synodum tenuit, ubi Lippiae consurgit; ibique omnes Saxones venientes, excepto rebellis Widochindus. Etiam illuc convenerunt Nordmanni missi Sigifridi regis, id est Halptani cum sociis suis; similiter et Avari illuc convenerunt, missi a cagano et iugurro. Ibi peracto placito reversus est domnus Carolus rex in Franciam. Et cum reversus fuisset, statim iterum Saxones solito more rebellati sunt, suadente Widochindo. Et ignorante hoc domno Carolo rege, misit missos suos Adalgisum et Gailonem atque Woradum, ut moverent exercitum Francorum

az említett herceggel, annyira meglágyult annak szíve, hogy kijelentette: tüstént a király színe elé sietne, ha olyan túszoikat kapna, akik mellett egyáltalán nem kéne épsége miatt aggódni. Miután adtak ilyeneket, habozás nélkül a király elé járult Wormsban, letette az esküt, amit előírtak neki, a tizenkét túszt, akit parancsoltak, késedelem nélkül átadta; ezeket Sindbert, a bajorországi Regensburg püspöke Quierzyben vezette a király színe elé. Ám a herceg hazatérte után nem sokáig maradt hű abban, amit megígért. A király pedig ugyane birtokon töltve el a telet mind az Űr születését, mind a húsvétot e helyen ünnepelte.

## 782.

**ALM** Ekkor Károly király úr útnak indulva Köln mellett átkelt a Rajnán és gyűlést tartott a Lippe forrásánál; eljött ide minden szász, kivéve a lázadó Widukindet. Szintén idejöttek a normann Sigifrid király küldöttjei, azaz Halptani és társai; hasonlóképp az avarok is idejöttek, a kagán és a jugurruus küldöttjei. Miután megtartotta itteni gyűlését, Károly király úr visszatért Frankföldre.

És miután visszatért, a szászok Widukind felbujtására a szokott módon tüstént újra fellázkodtak. És mivel Károly király úr erről nem tudott, elküldte küldöttjeit, Adalgist, Gailót és Woradot, hogy néhány lázadó szláv ellen frank és szász sereget indítsanak. És a fent megne-

et Saxonum super Sclavos paucos, qui rebelles fuerant. Et supranominati missi in via audientes, quod Saxones rebellati fuissent, coniungentes supradictam scaram, inruerunt super Saxones et nullum mandatum exinde fecerunt domno Carolo regi. Et commiserunt bellum cum Saxonibus; et fortiter pugnantes et multos Saxones interimentes victores extiterunt Franci. Et ceciderunt ibi duo ex ipsis missis, Adalgisus et Gailo, in monte, qui dicitur Suntedal.

Hoc audiens domnus Carolus rex una cum Francis, quos sub celeritate coniungere potuit, illuc perrexit et pervenit usque ad locum, ubi Alara confluit in Wisora. Tunc omnes Saxones iterum convenientes subdiderunt se sub potestate supradicti domni regis et reddiderunt omnes malefactores illos, qui ipsud rebellium maxime terminaverunt, ad occidendum IIIID; quod ita et factum est, excepto Widochindo, qui fuga lapsus est partibus Nordmanniae. Haec omnia peracta reversus est praefatus domnus rex in Francia.

Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Teodone-villa, et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in **AQDE** Aestatis initio, cum iam propter pabuli copiam exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum et ibi, ut in Francia quotannis solebat, generalem conventum habendum censuit. Traiectoque apud Coloniam Rheno, cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiae venit, et castris positus, per dies non paucos ibidem moratus est. Ubi inter cetera negotia etiam legatos Sigifridi regis Danorum, et quos ad se Caganus et Iugurrus principes Hunorum velut pacis causa miserunt, et audivit et absolvit.

vezett küldöttek, mivel még útközben hallották, hogy a szászok fel-lázadtak, a fent említett különítménnyel találkozva megrohanták a szászokat, és innentől fogva nem Károly király úr parancsát követték. És csatába bocsátkozva a szászokkal, bátran harcolva és sok szász megölve a frankok kerültek ki győztesen. És maguk a küldöttek közül is elestek ott ketten, Adalgis és Gailo, a Suntdal nevű hegynél.<sup>58</sup>

Ezt meghallva Károly király úr frankjaival, akiket sebtében el tudott érni, odavonult a helyre, ahol az Aller a Weserbe folyik. Ekkor az összes szász, ismét összegyűlve, kivégzésre kiadott minden bajkeverőt, akik a lázadás fő végrehajtói voltak, összesen négyezeröttszázat. Ez hát meg is történt így – Widukindet kivéve, mert ő Nordmannia vidékére menekült. Mindezek végeztével az előbb említett király úr visszatért Frankföldre.

És az Úr születését a Teodone-villa nevű helyen ünnepelte, és a húsvétot hasonlóképp. És az esztendőök száma 783-ra változott.

**AQDE** Nyár elején, mivel a takarmány bősége már lehetővé tette a hadvezetést, úgy határozott, hogy Szászországba vonul és ott tartja meg úgy, ahogyan Frankföldön szokta minden évben, általános gyűlését. Kölnnél átkelve hát a Rajnán a teljes frank hadsereggel a Lippe forrásához ment, és tábort verve jó néhány napon át ott időzött. Itt a többi ügy között meghallgatta, majd elbocsátotta Sigifrid dán király követeit, illetve akiket a kagán és a jugurru, a hunok fejedelmei béketárgyalásra küldtek.

S miután gyűlését befejezve a Rajnán át Galliába vonult vissza,

---

58 Süntel

Cumque conventu completo trans Rhenum in Galliam se recepisset, Widokindus, qui ad Nordmannos profugerat, in patriam reversus vanis spebus Saxonum animos ad defecti-  
onem concitavit. Interea regi adlatum est quod Sorabi Sclavi, qui campos inter Albim et Salam interiacentes incolunt, in fines Thuringorum ac Saxonum, qui eis erant contermini, praedan-  
di causa fuissent ingressi et direptionibus atque incendiis qua-  
edam loca vastassent. Qui statim accitis ad se tribus ministris suis, Adalgiso camerario et Geilone comite stabuli et Worado comite palatii, praecepit, ut sumptis secum orientalibus Fran-  
cis atque Saxonibus contumacium Sclavorum audaciam quanta potuissent celeritate conprimerent. Qui cum iussa facturi Sa-  
xoniae fines ingressi fuissent, compererunt Saxones ex consilio Widokindi ad bellum Francis inferendum esse praeparatos; omissoque itinere, quo ad Sclavos ituri erant, cum orientalium Francorum copiis ad locum, in quo Saxones audierant congregatos, ire contendunt. Quibus in ipsa Saxonia obviavit Theodericus comes, propinquus regis, cum his copiis, quas audita Saxonum defectione raptim in Ribuarum congregare potuit. Is festinantibus legatis consilium dedit, ut primo per exploratores, ubi Saxones essent vel quid apud eos ageretur, sub quanta fieri posset celeritate cognoscerent, tum, si loci qualitas pateretur, simul eos adorirentur. Cuius consilio conlaudato una cum illo usque ad montem, qui Suintal appellatur, in cuius septentrionali latere Saxonum castra erant posita, pervenerunt. In quo loco cum Theodericus castra posuisset, ipsi, sicut cum eo conve-  
nerat, quo facilius montem circumire possent, transgressi Wi-

Widukind, aki korábban a normannokhoz menekült, hazájába visszatérve hiú reményekkel elpártolásra ösztökélte a szászokat. Eközben a királynak hírül vitték, hogy a szláv szorbok, akik az Elba és a Saale közti mezőségen laktak, zsákmányszerzés céljából megtámadták a velük szomszédos thüringiaiak és szászok határait, és rabolva-gyűjtogatva több helyet is feldúltak. A király tüstént magához hívva három bizalmasát, Adalgis kamarást, Gelo főparancsnokot és Worad palotagrófot, megparancsolta, hogy keleti frankokat és szászokat véve magukhoz, fojtsák el a nyakas szlávok vakmerőségét, amilyen gyorsan csak tudják. Mikor ezek átlépték Szászország határait, hogy teljesítsék a parancsot, azon érték a szászokat, hogy Widukind tanácsára éppen a frankok elleni háborúra készülődnek. Így letérve az útról, melyen a szlávokhoz mentek volna, a keleti frank csapatokkal arra a helyre igyekeztek, ahol, mint hallották, a szászok gyülekeztek. Már Szászországban találkozott össze velük Theoderik gróf, a király rokona azon csapatai kíséretében, melyeket a szászok elpártolásáról hallva sebtében toborozhatott Ribuariában. A sietős követeknek azt a tanácsot adta, hogy először amennyire gyorsan csak lehet, tudják meg felderítők útján, hol vannak a szászok és mi folyik náluk; azután, ha a hely természete engedi, tüstént támadják is meg őket. Tanácsát méltatva vele együtt eljutottak a hegyig, melyet Suntalnak hívnak, s melynek északi oldalában állt a szászok tábora. Mikor ezen a helyen Theoderik tábort vert, ezek, amint megegyeztek vele, hogy annál gyorsabban meg tudják kerülni a hegyet, átkeltek a Weseren, és közvetlen a folyóparton tábort vertek. Maguk közt megbeszélést tartva attól féltek, hogy a győzelem dicsősége Theoderik



suram in ipsa fluminis ripa castra posuerunt. Habitoque inter se conloquio veriti sunt, ne ad nomen Theoderici victoriae fama transiret, si eum in eodem proelio secum haberent. Ideo sine illo cum Saxonibus congredi decernunt, sumptisque armis non quasi ad hostem in acie stantem, sed quasi ad fugientium terga insequenda spoliaque diripienda, prout quemque velocitas equi sui tulerat, qua Saxones pro castris in acie stabant, unusquisque eorum summa festinatione contendit. Quo cum esset male perventum, male etiam pugnatum est; nam commisso proelio circumventi a Saxonibus, paene omnes interfecti sunt. Qui tamen evadere potuerunt, non in sua, unde profecti sunt, sed in Theoderici castra, quae trans montem erant, fugiendo pervenerunt. Sed maior Francis quam pro numero iactura fuit, quia legatorum duo, Adalgisus et Geilo, comitum quattuor aliorumque clarorum atque nobilium usque ad viginti interfecti, praeter ceteros, qui hos secuti potius cum eis perire quam post eos vivere maluerunt.

Cuius rei nuntium cum rex accepisset, nihil sibi cunctandum arbitratus collecto festinanter exercitu in Saxoniam proficiscitur accitisque ad se cunctis Saxonum primoribus de auctoribus factae defectionis inquisivit. Et cum omnes Widokindum huius sceleris auctorem proclamarent, eum tamen tradere nequirent, eo quod is re perpetrata ad Nordmannos se contulerat, ceterorum, qui persuasioni eius morem gerentes tantum facinus peregerunt, usque ad quattuor milia D traditi et super Alaram fluvium in loco, qui Ferdun vocatur, iussu regis omnes una die decollati sunt. Huiusmodi vindicta patrata rex Theodone-villa

nevéhez fog fűződni, ha ott lesz ő is velük e csatában; ezért úgy döntenek, hogy nélküle ütköznek meg a szászokkal. Fegyvert fogva hát ki-ki rohanva igyekezett arra, amerre a szászok a tábor előtt csatasorban álltak, de nem úgy, mintha csatasorban álló ellenség felé tartanának, hanem mintha menekülőket üldöznének, akiktől már csak zsákmányt kell rabolni: kit milyen gyorsan vitt a lova. S miután rosszul fogtak hozzá, rosszul is csatáztak: mert amint megkezdődött a harc, körülvették őket a szászok, és majdnem mindenkit megöltek. Aki mégis kijutott valahogy, megfutamodva nem saját táborába jutott, ahonnan indult, hanem Theoderikébe, amely a hegyen túl volt. A frankok vesztesége viszont még a számszerű aránynál is nagyobb volt, mert megöltek a küldöttek közül kettőt is, Adalgist és Geilót, négy grófit és vagy húsz egyéb kiváló és nemes katonát; ezenkívül a többieket, akik őket követve inkább haltak meg velük együtt, mintsem túléljék őket.

Mikor a király hírt kapott e dolgról, úgy vélte, hogy semmit nem szabad haboznia; sietve sereget gyűjtve Szászországba indul, s magához hívva minden szász főembert, kifaggatta őket az elpártolás kezdeményezői felől. És ekkor mindannyian kijelentették, hogy Widukind e vétek kezdeményezője: ám őt kiadni nem tudták, mivel a dolog elindítása után a normannokhoz távozott. Így átadtak vagy négyezeröttszázat azok közül, akik Widukind felbujtásának engedve ekkora gazzettet vittek végbe, és az Aller folyón túl, a helyen, melyet Ferdunnak hívnak,<sup>59</sup> a király parancsára

---

59 Verden

in hiberna concessit ibique natalem Domini, ibi et pascha more solito celebravit.

## DCCLXXXIII.

**ALM** Tunc obiit domna ac bene merita Hildegardis regina pridie Kal. Mai., quod evenit in die tunc in tempore vigilia ascensionis Domini. Et dominus rex Carolus iter fecit partibus Saxoniae, eo quod Saxones iterum rebelles fuissent, et cum paucis Francis ad Theotmalli pervenit. Ibi Saxones praeparaverunt pugna in campo, qui viriliter dominus Carolus rex et Franci solito more super eos inruentes et Saxones terga vertentes; et Domino adiuvante Franci victores extiterunt, et cecidit ibi maxima multitudo Saxonum, ita ut pauci fugam evasisent. Et inde cum victoria venit suprascriptus gloriosus rex ad Paderbrunnen, ibi coniungens exercitum suum. Et perrexit, ubi iterum Saxones se coniunxerunt, ad fluvium, cuius vocabulum est Hasa. Ibi iterum pugna inita non minor numerus Saxonum ibi cecidit, et auxiliante Domino Franci victores extiterunt. Et iter peragens iamdictus dominus Wisoram fluvium transiit, ad Albiam fluvium usque pervenit; et inde reversus praefatus magnus rex in Franciam.

Et in eodem anno obiit bonae memoriae domna Berta regina IIII. Id. Iul. Et cum WORMATIAM pervenisset dominus rex Carolus, sociavit sibi in matrimonium domna Fastradane regina.

mind egyetlen nap alatt lenyakazták. Ilyen megtorlást kieszközölve a király Thionville-be távozott téli szállásra, s a szokott módon ott ünnepelte az Úr születését, ott a húsvétot is.

## 783.

**ALM** Ekkor elhunyt a nagy érdemeket szerzett úrnő, Hildegardis királyné, április 30-án, ami az Úr mennybemenetelének előestéjére esett. És Károly király úr Szászországba utazott, azért, mert a szászok ismét fellázadtak, és kevés számú frankjával Detmoldba érkezett. Itt a szászok csatára készülődtek egy mezőn; Károly király úr és frankjai a szokott módon vitézül rájuk rontva meg is futamították a szászokat, az Úr segedelmével győztek a frankok, és roppant sok szász esett ott el, úgy, hogy kevesen tudtak elmenekülni. És a fent nevezett dicső király győzelemmel ért innen Paderbornba, itt találkozva seregével. És indult tovább, ahol a szászok találkoztak, a folyóhoz, melynek neve Hasa.<sup>60</sup> Ott ismét csatába bocsátkozott; nem kevesebb számú szász esett ott el, és az Úr segedelmével a frankok győztek. És a már említett úr tovább vonulva átkelt a Weseren, és eljutott az Elba folyóig; és innen visszafordult az említett nagy király Frankföldre.

És ugyanebben az évben, július 12-én elhunyt a jó emlékezetű úrnő, Berta királyné. És amikor Károly király úr Wormsba ért, házasságban kötötte magához Fastrada királynét.

---

60 Hase

Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Haristallio, et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Adridente veris temperie, cum ad expeditionem Saxoniam se praeparasset, – nam de omnimoda eorum defectione ad eum perlatum fuerat, – priusquam de memorata villa moveret, Hildigardis regina uxor eius decessit II. Kal. Mai. Cuius funeri cum more solemnium iusta persolveret, in Saxoniam, sicut dispositum habebat, duxit exercitum. Cumque Saxones in eo loco, qui Theotmelli vocatur, ad pugnam se praeparare comperisset, ad eos, quanta potuit celeritate, contendit; commissoque cum eis proelio tanta eos caede prostravit, ut de innumerabili eorum multitudine perpauca evasisse dicantur. Cumque de loco proelii ad Padrabrunnon se cum exercitu recepisset atque ibi castris positam partem exercitus, quae adhuc ad Franciam venire debuerat, operiretur, audivit Saxones in finibus Westfalaorum super fluvium Hasam ad hoc congregari, ut ibi cum eo, si venisset, acie confligerent. Quo nuntio commotus adunatis, quae tum ad se venerant quasque ante secum habebat, Francorum copiis ad locum, ubi congregati erant, sine dilatione profectus est congressusque cum eis eadem, qua et prius, felicitate dimicavit. Caesa est eorum infinita multitudo, spoliaque direpta, captivorum quoque magnus abductus est numerus. Inde victor ad orientem iter convertit primoque usque ad Wisuram, deinde usque ad Albiam cuncta devastando peragravit.

Inde reversus in Franciam duxit uxorem filiam Radolfi comitis natione Francam, nomine Fastradam, ex qua duas filias procreavit. Eodem anno defuncta est bonae memoriae mater

És a Haristallium nevű birtokon ünnepelte az Úr születését, s a húsvétot hasonlóképp. És az esztendők száma 784-re változott.

**A Q D E** Már rájuk mosolygott a tavaszi enyhülés, és a szászok elleni hadjáratra készülődött – mert mindenféle elpártolásukról érkeztek hozzá hírek –, s mielőtt elhagyta volna említett birtokát, április 30-án elhunyt felesége, Hildigard királyné. Miután temetése ünnepélyesen, illő módon megtörtént, amint elhatározta, Szászország ellen vezette seregét. S mikor a szászokat azon a helyen, melyet Theotmellinek hívnak, éppen azon érte, hogy csatára készülődnek, a tőle telhető gyorsasággal feléjük igyekezett, s csatába bocsátkozva velük akkora öldöklést rendezett köztük, hogy megszámlálhatatlan tömegükből állítólag alig néhányan menekültek meg. S mikor a csataterről Paderbornba vonult vissza seregével, és ott tábornok várta a seregnek azt a részét, amelynek még Frankföldről kellett érkeznie, meghallotta, hogy a szászok a vesztfálok határvidékén, a Hase folyón túl gyülekeznek azért, hogy ott, ha odaért, csatában megütközzenek. Ettől a hírtől indítva egyesítette a hozzá érkező és a korábban már vele levő frank csapatokat azon a helyen, ahol összegyűltek, és haladéktalanul elindult; s összecsapva velük ugyanazzal a sikerrel harcolt, mint korábban is. Végtelen sokaságukat vágták le és fosztották meg fegyvereitől, és nagy számú foglyot is hurcoltak magukkal. Győzelmeskedvén, innen kelet felé fordult, s először a Weserig, utána az Elbáig minden földet pusztítva járt be.

Innen visszatérve Frankföldre feleségül vette Radolf gróf (frank nemzetiségű) lányát, név szerint Fastradát, akitől két lánya született. Ugyanebben az évben elhunyt a király jó emléke-

regis Berhtrada IIII. Id. Iul. Ipse in Heristallio villa ibidem hiematurus consedit ibique natalem Domini ac sanctum pascha celebravit.

## DCCLXXXIII.

**ALM** Et tunc rebellati sunt iterum Saxones solito more et cum eis pars aliqua Frisonum.

Tunc deinde domnus Carolus rex iter peragens Renum transit ad Lippiaham et ingressus est Saxoniam circuiendo et vastando, usque quod pervenit ad Huculvi. Ibi consilio inito, eo quod nimum inundationes aquarum fuissent, ut per Toringiam de orientale parte introisset super Ostfalaos et filium suum domnum Carolum dimisisset una cum scara contra Westfalaos; quod et ita factum est. Domnus rex Carolus perrexit per Toringiam usque ad fluvium Albiam et inde ad Stagnfurd et inde ad Scahiningi; ibique conventionem factam reversus est in Franciam supradictus gloriosus rex.

Westfalai vero voluerunt se congregare ad Lippiam. Quo audito a supradicto filio domni Caroli regis, obviam eis accessit una cum scara, quae cum eo dimissa fuit, in pago, qui dicitur Dragini, et inierunt bellum. Auxiliante Domino domnus Carolus, filius magni regis Caroli, victor extitit una cum Francis, multis Saxonibus interfectis; volente Deo inlesus remeavit ad genitorem suum in Wormatiam civitatem. Ibi inito consilio cum Francis, ut iterum hieme tempore iter fecisset supradictus

zetű anyja, Berhtrada, július 12-én. Maga pedig Herstalban állapodott meg telelésre, és ott ünnepelte az Úr születését és a szent húsvétot.

## 784.

**ALM** És ekkor a szokott módon ismét fellázadtak a szászok, és velük együtt a frízek egy része. Ezért hát Károly király úr felvonulva Lippehamnál átkelt a Rajnán, és megtámadta Szászországot, körbejárva és pusztítva, egészen addig, míg elért Hockelevéig. Ott, mivel rendkívüli árvizek voltak, tanácsot ülve arra jutott, hogy Thüringián át, kelet felől nyomul be az osztfálok ellen, fiát pedig, Károly urat a vesztfálok ellen küldi csapatával; ez így is történt. Károly király úr Thüringián át az Elba folyóig vonult, és innen Steinfurtig, és innen Schöningenig; s ott gyűlést tartva a fent említett dicső király visszatért Frankföldre.

A vesztfálok pedig a Lippénél akartak összegyűlni. Ezt hallván Károly király fent említett fia a Dragini nevű faluban<sup>61</sup> eléjük vágott a csapattal, melyet vele küldtek, és csatába bocsátkoztak. Az Úr segedelmével Károly úr, a nagy Károly király fia lett a győztes frankjaival együtt, sok szász megölve. Isten akaratából sértetlenül ment vissza apjához Worms városába. S ott tanácsot ülve a frankokkal arra jutott, hogy a fent említett úr a télidő ellenére

---

61 Dreingau



domnus rex in Saxoniam; quod ita et factum est. Et celebravit natalem Domini iuxta Skidrioburg in pago Waizzagawi super fluvium Ambra in villa Liuhidi. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Cum primum oportunitas temporis advenit, ad reliquias belli Saxonici conficiendas rex animo intento cum exercitu in loco, qui Lippeham vocatur, Rhenum traiecit et vastatis Westfalaorum pagis venit ad Wisuram. Cumque in eo loco, qui Huculbi dicitur, castris super fluvium positus consedisset, vidit se in aquilonaes Saxoniae partes, sicut statuerat, propter nimias aquarum inundationes, quae tum subito ex iugitate pluviarum acciderant, transire non posse. Idcirco iter in Thuringiam convertit et filium suum Karlum cum parte exercitus in Westfalaorum finibus sedere iussit. Ipse per Thuringiam iter faciens venit in campestria Saxoniae, quae Albi atque Salae fluminibus adiacent, depopulatisque orientalium Saxonum agris ac villis incensis de Scahningi – hoc loco nomen erat – in Franciam regressus est.

Karlus vero filius eius, cum ei iter agenti in pago Draigni iuxta Lippiam fluvium Saxonum occurrisset exercitus, commisso cum eis equestri proelio felici ac prospero eventu dimicavit; nam magno eorum numero interfecto, ceteris in diversa fugatis victor ad patrem Wormaciam reversus est. Rex autem congregato iterum exercito in Saxoniam profectus est celebratoque in castris natalicio Domini die super Ambram fluvium in pago Huettageo iuxta castrum Saxonum, quod dicitur Skidroburg, ad locum vocabulo Rimi, in quo Wisura et Waharna confluunt, populabundus acces-

ismét Szászországba megy; ez így is történt. És az Úr születését a weissgaui Schieder mellett, az Emmer folyón túl, Lügde birtokon ünnepelte. És az esztendőök száma 785-re változott.

**AQDE** Amint lehetőséget adott rá az időjárás, a király a szász háború hátralevő műveleteinek befejezésére összpontosított; seregével átkelt a Rajnán a helyen, melyet Lippehamnak hívnak, és a vesztfálok falvait feldúlva a Weserhez vonult. S mikor azon a helyen, melyet Huculbinak hívnak, a folyónál tábort verve megállapodott, látta, hogy a rendkívüli áradások miatt, amely a hirtelen szakadatlan bőséggel lezúduló záporokból támadtak, nem tud átkelni, amint tervezte, Szászország északi részére. Ezért hát Thüringia felé vette útját, és megparancsolta fiának, Károlynak, hogy a hadsereg egy részével a vesztfálok határaiban táborozzon le. Maga Thüringián át vonulva a szász síkságra jutott, amely az Elba és a Saale folyónál fekszik, s a keleti szászok földjeit feldúlva, falvait felgyújtva Schaningiből – ez volt a hely neve – visszatért Frankföldre.

Fia, pedig, Károly, miközben Dreingau falu felé vonult, a Lippe mellett egy szász haddal találkozott szembe; lovasütközetbe bocsátkozva szerencsésen és jó eredménnyel vette fel velük a harcot. Miután ugyanis nagyszámú harcosukat megölték, a többi pedig mindenfelé szétszórták, győztesként tért vissza apjához Wormsba. A király pedig, újra összegyűjtve seregét, Szászországba indult, s miután a táborban ünnepelte meg az Úr születésének napját, dúlásra készen az Emmer folyónál, Huettago faluban, a

sit. Cumque eum ulterius progredi tam hiemalis temporis asperitas quam aquarum inundatio prohiberet, Eresburgum castrum in hiberna concessit.

## DCCLXXXV.

**ALM** Tunc domnus rex Carolus supradictum dictum iter peragens usque ad Rimee pervenit super fluvium Wisora, ubi confluit Waharna. Et propter nimiam inundationes aquarum inde reversus est Eresburgum ; uxorem suam domnam Fastradanem reginam una cum filiis et filiabus suis ad se venire iussit. Ibi tota hieme residens et ibi pascha iam fatus excellentissimus rex celebravit. Et dum ibi resideret, multotiens scaras misit et per semetipsum iter peregit; Saxones, qui rebelles fuerunt, depraedavit et castra cepit et loca eorum munita intervenit et vias mundavit, ut dum tempus congruum venisset. Sinodum vero publicum tenuit ad Paderbrunnen; et inde iter peragens vias apertas nemini contradicente per totam Saxoniam, quocumque voluit. Et tunc in Bardengawi venit ibique mittens post Widochindum et Abbionem et utrosque ad se conduxit et firmavit, ut non se subtrahissent, nisi in Francia ad eum pervenissent; petentibus illis, ut credentias haberent, quod inlaesi fuissent, sicut et factum est. Tunc domnus Carolus rex reversus est in Franciam et mittens ad supradictos Widochindum et Abbionem obsides per missum suum Amalwinum; qui cum recepissent obsides, illos secum de-

Skidroburg nevű<sup>62</sup> szász erőd melletti helyre vonult, a Rimi nevű helyre,<sup>63</sup> ahol a Weser és a Warne egyesülnek. S mivel a kemény téli idő és az áradások megakadályozták, hogy továbbnyomuljon, Eresburg várában állapodott meg téli szállásra.

## 785.

**ALM** Ekkor Károly király úr, folytatva a fent leírt utat, eljutott Rehmeig, a Weser folyónál, ahol egyesül a Warnéval. És a rendkívüli áradások miatt visszafordult innen Eresburgba; feleségét, Fastrada úrnőt fiaival és lányaival együtt magához rendelte. Itt lakva egész télen a húsvétot is itt ünnepelte meg a már mondott hírneves király. És míg itt lakott, sokszor küldött ki csapatokat, és maga is útra kelt: a szászokat, akik ellenálltak, kirabolta, váraikat bevette, erődített helyeikre betört, és megtisztította az utakat, amíg eljön az alkalmas idő. Nyilvános gyűlést Paderbornban tartott; és innen szabad útja volt egész Szászországon át, ahová csak menni akart; senki sem szegült ellene. És ekkor Bardengauga ment, s ott elküldött Widukindért és Abbióért: mindkettőt maga elé rendelte, és biztosította őket, hogy nem tudják kihúzni magukat a bajból, csak ha Frankföldön a színe elé járulnak. Erre ők azt kérték, hogy adjon biztosítékokat, hogy sértetlenek maradnak, ahogy aztán történt is. Ekkor Károly király úr visszatért Frankföldre, és küldöttje, Amalwin útján túsokat küldött a fent említett Widu-

---

62 Schieder

63 Rehme

ducentes et coniunxerunt se ad Attiniacum villa ad domnum regem Carolum. Et ibi baptizati sunt supranominati Widochindus et Abbi una cum sociis eorum; et tunc tota Saxonia subiugata est. [Coniuratio Hardradi et orientalium Francorum, qua contra regem conspiraverant, deprehensa est, et auctores eius partim morte, partim exilio damnati sunt.]<sup>12</sup>

Et in eadem villa celebravit saepedictus gloriosus rex natalem Domini et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in **AQDE** Cum ibi hiemare decrevisset, accitis atque adductis ad se uxore ac liberis relictoque cum eis in eodem castro satis fido ac firmo praesidio ipse cum expedita manu ad Saxonum pagos vastandos ac villas diripiendas egressus inquietam satis hiemem ubique discurrendo et cuncta caedibus atque incendiis permiscendo tam per se ipsum quam per duces, quos miserat, Saxonibus reddidit. Cumque huiusmodi vastationibus per totum hiberni temporis spatium omnes fere Saxonum regiones ingenti clade adfecisset, transacta tandem hieme et advectis ex Francia comitatibus publicum populi sui conventum in loco, qui Padrabrunno vocatur, more solemnibus habuit. Ac peractis his, quae ad illius conventus rationem pertinebant, in pagum vocabulo Bardengoo proficiscitur ibique audiens Widokindum ac Abbionem esse in Transalbiana Saxonum regione primo eis per Saxones, ut omnia perfidia ad suam fidem venire non ambigerent, suadere coepit. Cumque ipsi facinorum suorum sibi con-

---

12 Adduntur haec verba in recensione D.

kindnak és Abbiónak. Mikor ezek megkapták a túszokat, magukkal vitték őket, és Attignyben csatlakoztak Károly király úrhoz. És a fent megnevezett Widukind és Abbi megkeresztelkedtek ott társaikkal együtt; és ekkor egész Szászország meghódolt. [Hardrad és a keleti frankok összeesküvését, mellyel a király ellen szervezkedtek, leleplezték, és résztvevőit részben halálra, részben száműzésre ítélték.]<sup>64</sup>

És ugyane városban ünnepelte a már sokszor említett dicső király az Úr születését, s hasonlóképp a húsvétot. És az esztendőök száma 786-ra változott.

**A Q D E** Miután eldöntötte, hogy ott telet, oda hívva és odahozatva magához feleségét és gyermekeit, majd elég hű és erős őrséggel a várban hagyva őket, maga pedig egy csapatot felszerelve kivonult, hogy feldúlja a szászok falvait, kirabolja birtokaikat. Maga és vezérei, akiket kiküldött, mindenfelé portyázva és mindent elborítva öldökléssel és gyújtogatással, elég zaklatott telet okozott a szászoknak. S miután így portyázva a teljes téli időszak folyamán szinte minden szász vidéken hatalmas károkat okozott, végül a tél elmúltával s miután Frankföldről odaszállították az ellátmányt, ünnepélyesen nyilvános gyűlést tartott népe számára azon a helyen, melyet Padrabrunnumnak hívnak. Végezve mindazzal, ami e gyűlésre tartozott, a Bardengoum nevű faluba indul, s ott, meghallva, hogy Widukind és Abbio a szászok Elbán túli vidékén vannak, először szász közvetítőkön át biztatta őket, hogy ne habozzanak hitszegésüket elhagyva az iránta való hűségre térni.

---

64 Csak a D kódex hozza.

scii regis fidei se committere dubitarent, tandem accepta ab eo, quam aptabant, impunitatis sponsione atque impetratis, quos sibi dari praecabantur, suae salutis obsidibus, quos eis Amalwinus, unus aulicorum, a rege missus adduxerat, cum eodem ipso ad eius praesentiam in Attiniaco villa venerunt atque ibi baptizati sunt. Nam rex, postquam ad eos accersiendos memoratum Amalwinum direxit, in Franciam reversus est; quievitque illa Saxonicae perfidiae pervicacitas per annos aliquot ob hoc maxime, quoniam occasiones deficiendi ad rem pertinentes invenire non potuerunt.

Facta est eodem anno trans Rhenum apud orientales Francos adversus regem inmodica coniuratio, cuius auctorem Hardradum comite fuisse constabat. Sed huius indicium cito ad regem delatum est, eiusque sollertia tam valida conspiratio citra ullum grande periculum in brevi conquievit, auctoribus eius partim privatione luminum partim exilii deportatione condemnatis.

## DCCLXXXVI.

**ALM** Tunc domnus Carolus rex misit exercitum suum partibus Britanniae una cum misso suo Audulfo sinescalco; et ibi multos Brittones conquesierunt una cum castellis et firmitates eorum locis palustribus seu et in caesis. Et sicut supra diximus, in multis firmitatibus Brittonum praevaluerunt Franci et cum victoria Domino volente reversi sunt et capitaneos eorum ad synodum repraesentabant supradicto domno rege in WORMATIAM.

Mikor pedig ezek bűneik tudatában kételkedtek benne, hogy rábízhatják-e magukat a király adott szavára, végül büntetlenségükre zálogot kérve és kapva tőle, kieszközölték az épségük fejében kért túszoikat, akiket a király által küldött Amalwin, egyik udvari embere vezetett eléjük. Ekkor vele együtt a király jelenléte elé, Attignybe mentek, és ott megkeresztelkedtek. A király viszont, miután elküldte az említett Amalwint értük, visszatért Frankföldre; s néhány évre elnyugodott a szászok makacs hűtlensége, leginkább amiatt, hogy nem találhattak megfelelő alkalmat az elpártolásra.

Nem jelentéktelen összeesküvés történt ugyanebben az évben a Rajnán túl, a keleti frankok közt a király ellen; ismert, hogy ennek szervezője Hardrad gróf volt. Ám gyorsan feljelentették a királynál, s annak okossága révén még ez a nagy összeesküvés is minden komolyabb veszedelem nélkül elcsendesedett, miután szervezőit részben szemük világának elvesztésére, részben száműzetésbe való toloncolásra ítélték.

## 786.

**ALM** Ekkor Károly király úr Britannia vidékére küldte seregét küldöttjével, Audulf szenesállal együtt, és sok bretont igáztak le ott, mocsaras helyeken és irtásokon épült váraikkal és erődjeikkel együtt. És amint fentebb elmondtuk, sok breton erődítménynél a frankok kerekedtek felül, és az Úr akarata szerint győzelemmel tértek haza, és a bretonok vezéreit bemutatták a fent mondott király úrnak a gyűlésen, Wormsban.



Tunc domnus rex Carolus praespiciens, se ex omni parte Deo largiente pacem habere, sumpsit consilium orationis causae ad limina beatorum apostolorum iter peragendi et causas Italicas disponendi, et cum missis imperatoris placitum habendi de convenientiis eorum; quod ita factum est. Tunc suprascriptus domnus rex natalem Domini celebravit in Florentia civitate. Et inmutavit se numerus annorum in

**A Q D E** Cum et hiemis tempus expletum et sanctum pascha in Atiniaco villa fuisset a rege celebratum, exercitum in Britanniam cismarinam mittere constituit. Nam cum ab Anglis ac Saxonibus Britannia insula fuisset invasa, magna pars incolarum eius mare traiciens in ultimis Galliae finibus Venetorum et Coriosolarum regiones occupavit. Is populus a regibus Francorum subactus ac tributarius factus inpositum sibi vectigal licet invitus solvere solebat. Cumque eo tempore dicto audiens non esset, missus illuc regiae mensae praepositus Audulfus perfidae gentis contumaciam mira celeritate compressit regique apud Wormaciam et obsides, quos acceperat, et complures ex populi primoribus adduxit.

Rex pace undique parta statuit Romam proficisci et partem Italiae, quae nunc Beneventus vocatur, adgredi conveniens esse arbitratus, ut illius regni residuam portionem suae potestati subiceret, cuius caput in capto Desiderio rege maioremque partem in Langobardia iam subacta tenebat. Nec diu moratus, sed contractus celeriter Francorum copiis in ipsa hiemalis temporis asperitate Italiam ingreditur. Cumque in Florentia Tuscorum civitate natalem Domini celebrasset, quanta potuit celeritate Romam ire contendit.

Ekkor Károly király úr, látva, hogy Isten bőkezűségéből mindenfelől béke veszi körül, tanácskozást tartott, arra jutva: útra kel, hogy imádkozzon a szent apostolok küszöbénél, elrendezze Itália ügyeit, és tárgyaljon a császár küldöttjeivel egy egyezményről – és így is lett. Akkor a fent nevezett király úr az Úr születését Firenze városában ünnepelte. És az esztendőik száma 787-re változott.

**AQDE** Miután véget ért a téli időszak és a király is megünnepelte Attignyben a szent húsvétot, úgy határozott, hogy sereget küld a tengeren inneni Britanniába.<sup>65</sup> Amikor ugyanis az angolok és szászok megszállták Britannia szigetét, annak lakosai nagyrészt átkeltek a tengeren, és Gallia peremvidékén elfoglalták a venétek és coriosoliták területeit. Miután e népet leigázták a frank királyok és adófizetővé tették, a rájuk rótt adót, noha kelleetlenül, de rendszeresen beszolgáltatták. S mikor ebben az időben nem hallgattak a szóra, Audulf királyi asztalnok, akit odaküldtek, bámulatos gyorsasággal letörte a hitszegő nép nyakasságát, a túszoikat, akiket kapott, és sokakat a nép előkelői közül is a király elé vezetve Wormsban.

Miután mindenfelől békét teremtett, a király úgy határozott, hogy Rómába utazik, és Itáliának azt a részét, melyet most Beneventónak hívnak, megtámadja; úgy vélte, illő lenne egy olyan ország fennmaradó részét is hatalma alá vetni, melynek fejét – a fogoly Desideriust – illetve nagyobb részét, Langobardiát már hatalmában tartja. Nem sokáig késlekedett, hanem frank csapatait

---

65 Azaz Bretagne-ba.

Quo cum venisset ac de profectione sua in Beneventum tam cum Adriano pontifice quam cum suis optimatibus deliberasset, Araginus dux Beneventanorum audito eius adventu comperaque in terram suam intrandi voluntate propositum eius avertere conatus est. Misso enim Rumoldo maiore filio suo cum muneribus ad regem rogare coepit, ne terram Beneventanorum intraret. Sed ille longe aliter de rebus inchoatis faciendum sibi iudicans retento secum Rumoldo cum omni exercitu suo Capuam Campaniae civitatem accessit ibique castris positus con-sedit, inde bellum gesturus, ni memoratus dux intentionem regis salubri consilio praevenisset. Nam relicta Benevento, quae caput illius terrae habetur, in Salernum maritimam civitatem velut munitiorem se cum suis contulit missaque legatione utrosque filios suos regi obtulit, promittens se ad omnia, quae imperarentur, libenter oboediturum. Cuius precibus rex adnuens divini etiam timoris respectu bello abstinuit et minore ducis filio nomine Grimoldo obsidatus gratia suscepto maiorem patri remisit. Accepit insuper a populo obsides undecim misitque legatos, qui et ipsum ducem et omnem Beneventanum populum per sacramenta firmarent. Ipse post haec cum legatis Constantini imperatoris, qui propter petendam filiam suam ad se missi fuerant, locutus est atque illis dimissis Romam reversus sanctum paschale festum magna cum hilaritate celebravit.

gyorsan összevonva a kemény téli időjárás ellenére megindult Itália felé. S miután a tusciai Firenze városában megünnepelte az Úr születését, amilyen gyorsan tudott, igyekezett elérni Rómát.

Miután odaért, és Beneventóba való indulásáról mind Adorján pápával, mind saját előkelőivel döntést hozott, Aragis beneventói herceg, hallván érkezéséről és értesülve szándékáról, hogy az ő földjére lép, megpróbálta eltéríteni tervétől. Ajándékokkal elküldve ugyanis a királyhoz nagyobbik fiát, Rumoldot, kérlelni kezdte, hogy ne lépjen a beneventóiak földjére. Ám az, teljesen másképp gondolkodva megkezdett vállalkozása megvalósításáról, visszatartva magánál Rumoldot egész seregével a campaniai Capua városához vonult, s ott tábornok verve megállapodott, arra készülve, hogy onnan visel hadat – ha az említett herceg nem előzte volna meg mentő ötletével a király szándékát. Elhagyva ugyanis Beneventót, amely a fővárosnak számított, a megerősítettebb, tengerparti Salerno városába húzódott vissza övéivel, s követséget küldve mindkét fiát felajánlotta a királynak, megígérve, hogy készségesen engedelmeskedik minden parancsának. Az, kérésére rábólintva és az istenfélelemre való tekintettel tartózkodott a háborútól, és a herceg kisebbik fiát, név szerint Grimoldot túszként elfogadva az idősebbiket visszaküldte apjához. Szedett ezen felül a köznépből is tizenegy túszt, és követeket küldött, hogy magát a herceget és az egész beneventói népet is esküvel szilárdítsák meg ígéretükben. Maga ezek után Konstantin császár követeivel – akiket leánya megkérése végett küldtek hozzá – tartott megbeszélést, s elbocsátva őket, visszatért Rómába, ahol nagy örömmel ülte meg húsvét szent ünnepét.

**DCCLXXXVII.**

**ALM** Tunc domnus rex Carolus supradicto itinere ita peragens Romam venit et valde honorifice a domno apostolico Adriano receptus est; et aliquod dies ibi moratus est cum domno apostolico. Et Arighis dux Beneventanus misit Romaldum filium suum cum magnis muneribus, postolare de adventu iamdicti domni regis, ut in Benevento non introisset, et omnes voluntates praefati domni regis adimplere cupiebat. Sed hoc minime apostolicus credebat neque obtimates Francorum, et consilium fecerunt cum supranominato domno Carolo rege, ut partibus Beneventanis causas firmando advenisset; quod ita factum est. Et dum Capuam venisset, Areghisus dux reliquid Beneventum civitatem et in Salernum se reclusit; et timore perterritus non fuit ausus per semet ipsum faciem domni regis Caroli videre. Sed mittens missos et ambos filios suos proferens, id est Rumaldum, quem domnus Carolus rex secum habebat, et Grimoaldum, quem supradictus Areghis secum retinebat; et offerens multa munera et alios obsides, ut petitionem eius obtemperasset. Tunc domnus ac gloriosus Carolus rex praespexit una cum sacerdotibus vel ceteris obtimatibus suis, ut non terra deleteretur illa et episcopia vel monasteria non desertarentur, elegit XII obsides et tertium decimum filium supradicti ducis nomine Grimoaldum. Et accepta munera iuraverunt omnes Beneventani, tam supradictus dux quam et Rumaldus. Et reversus est sepenominatus piissimus rex et celebravit pascha cum domno apostolico in Roma.

## 787.

**ALM** Ekkor Károly király úr a fent leírt utat így megtéve Rómába érkezett, és az apostolutód, Adorján úr igen megtisztelően fogadta; és néhány napot ott töltött az apostolutód úrral. És Arighis beneventói herceg nagy ajándékokkal elküldte fiát, Romaldot, hogy kérlelje a már említett király urat, hogy ne vonuljon be Beneventóba, és szeretné az említett király úr minden akaratát teljesíteni. Ám az apostolutód a legkevésbé sem hitte ezt el, sem a frank előkelők, és a fentnevezett Károly király úrral tanácskozva az a döntés született, hogy – megszilárdítandó a beneventói vidék helyzetét – vonuljon be oda; és így is történt. És mikor Capuába érkezett, Areghis herceg elhagyta Benevento városát és Salernóba zárkózott; és a félelemtől bénultan nem merészelt magától Károly király úr tekintete elé kerülni, hanem követeket küldött és följajánlotta mindkét fiát, azaz Rumaldot, aki Károly király úrnál volt már, és Grimoaldot, akit magánál tartott a fent mondott Areghis, följajánlva sok ajándékot és további túsokat, hogy támadását mérsékelje. Akkor Károly úr, a dicső király papjaival és többi főemberével együtt úgy látta jónak, hogy ne pusztítsák el azt a földet és püspökségeit, illetve kolostorait se néptelenítsék el: kiválasztott tizenkét túszt, és tizenharmadiknak a fent mondott herceg Grimoald nevű fiát. És ajándékozás után letette az esküt az összes beneventói, úgy a fent mondott herceg, mint Rumald is. És visszafordult a gyakran nevezett istenfelő király, és az apostolutód úrral ünnepelte a húsvétot Rómában.

Ibique venientes missi Tassiloni ducis, hii sunt Arnus episcopus et Hunricus abba, et petierunt apostolicum, ut pacem terminaret inter domnum Carolum regem et Tassilonem ducem. Unde et domnus apostolicus multum se interponens, postolando iamdicto domno rege. Et ipse domnus rex respondit apostolico, hoc se voluisse et per multa tempora quaesisse, et minime invenire potuit; et proferebat statim fieri. Et voluit supradictus domnus rex in praesentia domni apostolici cum ipsis missis pacem firmare; et rennuentibus supradictis missis, quia non ausi fuissent de eorum parte ullam firmitatem facere. Apostolicus vero cum cognovisset de instabilitate vel mendatia eorum, statim supra ducem eorum vel suis consentaneis anathema posuit, si ipse sacramenta, quae promiserat domno Pippino regi et domno Carolo itemque regi, non adimpleret. Et obtestans supradictos missos, ut contestarent Tassilonem, ut non aliter fecisset, nisi in omnibus oboediens fuisset domno regi Carolo et filiis eius ac genti Francorum, ut ne forte sanguinis effusio provenisset vel lesio terrae illius; et si ipse dux obdurato corde verbis supradicti apostolici minime oboedire voluisset, tunc domnus Carolus rex et suus exercitus absoluti fuissent ab omni periculo peccati, et quicquid in ipsa terra factum eveniebat in incendiis aut in homicidiis vel in quaecumque malitia, ut hoc super Tassilonem et eius consentaneis evenisset et domnus rex Carolus ac Franci innoxii ab omni culpa exinde permansissent. Haec verba expleta, missi Tassiloni absoluti sunt. Et tunc in invicem sibi domnus apostolicus atque domnus gloriosus rex Carolus valedicentes, benedictione adsumpta oratione peracta Franciam iamdictus praecelsus rex reversus est.

Ugyanide érkeztek Tassilo herceg küldöttjei, azaz Arno püspök és Hunric apát, és kérték az apostolutódot, hogy teremtsen békét Károly király úr és Tassilo herceg között. Ekkor az apostolutód úr is határozottan közbeavatkozott, kérve ezt a már mondott királytól. A király úr pedig azt válaszolta az apostolutódnak, hogy maga is ezt akarná és sok ideje törekszik már erre, és a legkevésbé sem találta meg a módját – és kijelentette, hogy tüstént így is lesz a dolog. És úgy akarta a fent mondott király úr, hogy az apostolutód úr jelenlétében erősíti meg a békét magukkal a küldöttekkel; és a fent mondott küldöttek nemet mondtak erre, mivel saját nevükben nem mertek semmilyen biztosítékot adni. Az apostolutód pedig, miután tudomást szerzett állhatatlanságukról avagy hazudozásukról, tüstént kiátkozás alá helyezte hercegüket és a vele egyetértőket, ha nem tesz eleget az ígéreteknek, melyeket Pippin király úrnak és Károly úrnak illetve királynak eskü alatt tett. És tanúul hívta a fent mondott küldötteket, hogy tanúsítsák Tassilónak: bizony így fog cselekedni, hacsak nem lesz mindenben engedelmes Károly király úrnak, fiainak és a frankok népének, hogy ne essen vérontás vagy e föld háborítása. És ha maga a herceg, megkeményítve szívét, nem akarna hallgatni a fent mondott apostolutód szavaira, akkor Károly király urat és seregét felmenti a vétek minden veszélyétől, és akkor bármi történjék azon a földön, gyűjtogatás, emberölés vagy bármilyen gonoszság, az Tassilót és a vele egyetértőket fogja terhelni, míg Károly király úr és a frankok innentől kezdve ártatlanok maradnak minden büntől. Miután e szavakat elmondta, Tassilo küldöttjeit elbocsátották. És ekkor, miután az apostolutód úr és a dicsőséges Károly király úr



Et pervenit idem mitissimus rex ad coniugem suam domna Fastradane regina in civitate Wormatia; et ibi ad invicem gaudentes et laetificantes ac Dei misericordiam conlaudantes. Synodum namque congregavit suprascriptus domnus rex ad eandem civitatem; sacerdotibus suis et aliis obtimatibus nuntiavit, qualiter omnia in itinere suo peragebantur. Et cum venisset ad hoc locum, quod omnia explanasset de parte Tassilonis, sicut actum erat, tunc prespiciens idem rex, ut missos mitteret, et iussit Tassiloni, ut omnia adimpleret secundum iussionem apostolici, vel sicut iustitia erat: eo quod sub iureiurando promissum habebat, ut in omnibus oboediens et fidelis fuisset domno rege Carolo et filiis eius vel Francis et veniret ad eius praesentiam; quod rennuit et venire contempsit. Tunc domnus rex Carolus una cum Francis videns iustitiam suam, iter coepit peragere partibus Baioariae cum exercitu suo, et per semet ipsum venit in loco, ubi Lechfeld vocatur, super civitatem Augustam. Et iussit alium exercitum fieri, id est Franci Austrasiorum, Toringi, Saxones, et coniungere super Danubium fluvium in loco, qui dicitur Faringa. Et tertium exercitum iussit fieri partibus Italiae, ut domnus Pippinus rex venisset usque ad Trianto cum exercitu suo et ipse ibi maneret et exercitum suum pleniter in ante mitteret usque ad Bauzanum. Tunc praespiciens se Tassilo ex omni parte esse circumdatum et videns, quod omnes Baioarii plus essent fideles domno rege Carolo quam ei et cognovissent iustitiam iamdicti domni regis et magis voluissent iustitiam consentire quam contrarii esse, undique constrictus Tassilo venit per semetipsum, tradens se manibus in manibus domni regis Caroli in vassaticum et reddens

kölcsonösen búcsút mondott, áldást fogadva és imádságot elvégezve visszatért Frankföldre a már mondott felséges király.

És a kegyességes király Worms városába ment feleségéhez, Fastrada úrnőhöz; és ott örvendeztek és megvidámították egymást, magasztalva Isten szívének irgalmasságát. Gyűlést is összehívott e városba a fent nevezett király úr; tudatta papjaival és többi főemberével, mi mindent végzett útján. És miután érkezett oda, hogy mindent elmondjon Tassilóval kapcsolatban, amit történt, akkor a király úgy látta jónak, hogy küldötteket küldjön, és megparancsolta Tassilónak, hogy tegyen eleget mindennek, amit parancsolt az apostolutód, vagy amint az jogos lenne: mivel eskü alatt ígérte, hogy mindenben engedelmes és hű lesz Károly király úrhoz és fiaihoz, valamint a frankokhoz, és jelenléte elé járul. Ezt ő visszautasította, és nem érdemesítette arra, hogy eljöjjön. Ekkor Károly király úr a frankokkal együtt, gondot viselve saját jogaira, útnak indult seregével Bajorország vidékeire, és maga is megérkezett a helyre, melyet Lechfeldnek hívnak, Augsburg városa mellett. És elrendelte egy másik sereg létrehozását austrasiai frankokból, thüringiaiakból, szászokból, hogy találkozzanak a Duna mellett egy helyen, melyet Faringának mondanak.<sup>66</sup> És elrendelte egy harmadik sereg létrehozását Itáliában, hogy Pippin király úr vonuljon Trentig seregével, és maga maradjon ott, és teljes seregét küldje előre Bolzanóig. Ekkor Tassilo, átlátva, hogy minden oldalról körülvették, és látva, hogy az egész bajor nép inkább hű Károly király úrhoz, mint őhozzá, és elismerik a már mondott király úr

---

66 Pfürring

ducatum sibi commissum a domno Pippino rege, et recredidit se in omnibus peccasse et male egisse. Tunc denuo renovans sacramenta et dedit obsides electos XII et tertium decimum filium suum Theodonem. Receptis obsidibus vel sacramenta tunc reversus est praefatus gloriosus rex in Franciam. Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Ingilenhaim, similiter et pascha. Et inmutavit se numerus annorum in

**A Q D E** Cum adhuc rex Romae ageret, Tassilo dux Baioariae misit legatos suos, Arnum videlicet episcopum et Hunricum abbatem, ad Adrianum papam, petens, ut inter regem atque illum mediator pacis fieri dignaretur. Nec pontifex precibus eius censuit abnuendum, sed quanta potuit instantia apud regem intercedere curavit, ut inter eos pax et concordia ex suae apostolicae auctoritatis ammonitione atque interventione proveniret. Cui cum rex idem se magnopere velle respondisset simulque a legatis memorati ducis inquireret, quam huius pacationis firmitatem facere deberent, responderunt sibi de hac re nihi esse commissum nec se de hoc negotio aliud facturos, quam ut responsa regis atque pontificis domino suo reportarent. Quorum verbis papa commotus velut fallaces ac fraudulentos anathematis gladio statuit feriendos, si ab olim regi promissa fide discerent, atque ita infecto pacis negotio reversi sunt. Rex autem adoratis sanctorum apostolorum liminibus votisque solutis apostolica benedictione percepta in Franciam reversus est.

Et cum uxorem suam Fastradam filiosque ac filias et omnem comitatum, quem apud eos dimiserat, Wormaciae invenisset, generalem populi sui conventum ibi haberes tatuit. In quo cum

jogait és inkább akarnának e jogokkal egyetérteni, mint szembeszegülni: mindenfelől szorongatva Tassilo maga járult elé, kezét Károly király úr kezei közé téve vazallusának adta magát, és átadva a Pippin király úr által rábízott hercegséget, elismerte, hogy mindenben vétkezett és rosszul cselekedett. Ekkor esküit ismét megújítva tizenkét kiválasztott túszt is adott, és tizenharmadiknak saját fiát, Theodót. Miután a túszoikat megkapta és esküjét vette, az említett dicső király visszatért Frankföldre. És az Úr születését azon a helyen ünnepelte, melyet Ingilenhaimnak mondanak, hasonlóképp a húsvétot is. És az esztendőök száma 788-ra változott.

**AQDE** Még Rómában intézte az ügyeket a király, amikor Tassilo bajor herceg elküldte követeit, tudniillik Arno püspököt és Hunric apátot Adorján pápához, kérve őt, hogy méltóztasson a közte és a király közti béke közvetítője lenni. S nem is gondolta úgy a pápa, hogy meg kéne tagadni kérését, hanem amennyire csak tudott, közbenjárt kérésével a királynál, hogy – apostoli tekintélyének figyelemztetése és közbelépése révén – béke és egyetértés jöjjön létre közöttük. A király azt válaszolta neki, hogy nagyon is ezt szeretné ő is, egyszersmind megkérdezte az említett herceg követeitől, milyen biztosítékokat kell adniuk e megállapodásról. Azt felelték neki, hogy semmi megbízást nem kaptak e dologgal kapcsolatban, és nem is fognak semmit mást végezni az ügyben, mint hogy megvizszik uruknak a király és a pápa úr válaszát. Szavaiktól feldühödve a pápa kijelentette, hogy mint hazugokra és csalárdokra, lesújt rájuk a kiátkozás kardjával, ha letérnek a királynak egykor megígért hűségről, s így a béke ügyében dolguk végezetlen tértek haza. A király pedig, miután imádkozott a szent apostolok küszöbénél és beváltotta fogadalmait,

omnia, quae in Italia gesserat, coram optimatibus suis narrando commemorasset et ad extremum de legatis Tassilonis, qui ad se Romae venerant, mentio facta fuisset, iniit consilium, ut experiretur, quid Tassilo de promissa sibi fidelitate facere vellet, congregatoque ingenti exercitu atque in tres partes diviso Baioariam petere constituit. Cumque Pippinum filium cum Italicis copiis in Tredentinam vallem venire iussisset, orientales quoque Franci ac Saxones, ut iussi fuerant, ad Danubium in loco, qui Pferinga vocatur, accessissent, ipse cum exercitu, quam secum duxerat, super Lechum fluvium, qui Alamannos et Baioarios dirimit, in Augustae civitatis suburbano consedit, inde Baioariam cum tam valida manu procul dubio petiturus, nisi Tassilo sibi ac populo suo ad regem veniendo consuleret. Nam videns se undique circumsessum, venit supplex ac veniam de ante gestis sibi dari deprecatus est. Sed et rex, sicut erat natura mitissimus, supplici ac deprecanti pepercit acceptisque ab eo praeter filium eius Theodonem aliis, quos ipse imperavit, duodecim obsidibus et populo terrae per sacramenta firmato in Franciam reversus est. Et in suburbano Mogontiacense in villa, quae vocatur Ingilunheim, quia ibi hie-maverat, et natalem Domini et pascha celebravit.

apostoli áldásban részesülve visszatért Frankföldre.

És miután Wormsban találkozott feleségével, Fastradával, fiaival és lányjaival, valamint egész udvartartásával, amit velük hagyott, úgy határozott, hogy ott tart általános gyűlést népének. Ezen, miután előkelői előtt mindent elbeszélve felidézett, amit Itáliában végzett, és legvégül Tassilo követségéről is, amely Rómában jött hozzá, említés esett, tanácsot ülve arra jutott, hogy végére jár, mit szándékozik tenni Tassilo a neki ígért hűség ügyében; s roppant sereget gyűjtve, majd három részre osztva úgy rendelkezett, hogy induljanak Bajorországba. S miután fiának, Pippinnek megparancsolta, hogy itáliai csapatokkal vonuljon a trentói völgybe, a keleti frankok és szászok is, amint parancsba kapták, a Dunánál egy helyhez értek, melyet Pferringának mondanak,<sup>67</sup> maga a sereggel, melyet magával vitt, a Lech folyón túl, amely az alamannokat és bajorokat elválasztja, megállapodott Augsburg város alatt, és semmi kétség, hogy innen Bajorországra rontott volna ezzel az erős sereggel – ha úgy nem dönt Tassilo, hogy maga és népe a király elé járul. Látva ugyanis, hogy mindenfelől körülvették, könyörögve elé járult, és esedezett, hogy bocsánatot nyerjen korábbi tetteiért. Ám a király is, minthogy igen engedékeny természetű volt, megkímélte a könyörögve esedezőt, s fia, Theodo mellett tizenkét egyéb túszt szedve tőle és a föld népét esküvel biztosítva visszatért Frankföldre. És egy Mainz környéki birtokon, melyet Ingilunheimnek hívnak, mivel éppen ott telelt, ünnepelte meg az Úr születését és a húsvétot is.

---

67 Pförring

**DCCLXXXVIII.**

**ALM** Tunc dominus rex Carolus congregans synodum ad iamdictam villam Ingilenhaim, ibique veniens Tassilo ex iussione domni regis, sicut et ceteri eius vassi; et coeperunt fideles Baioarii dicere, quod Tassilo fidem suam salvam non haberet, nisi postea fraudulens apparuit, postquam filium suum dedit cum aliis obsidibus et sacramenta, suadente uxore sua Liutbergane. Quod et Tassilo denegare non potuit, sed confessus est postea ad Avaros transmississe, vassos supradicti domni regis ad se adortasse et in vitam eorum consiliasse; et homines suos, quando iurabant, iubebat, ut aliter in mente retinerent et sub dolo iurarent; et quid magis, confessus est se dixisse, etiamsi decem filios haberet, omnes voluisset perdere, antequam placita sic manerent vel stabile permetteret, sicut iuratum habuit; et etiam dixit, melius se mortuum esse quam ita vivere. Et de haec omnia conprobatu, Franci et Baioarii, Langobardi et Saxones, vel ex omnibus provinciis, qui ad eundem synodum congregati fuerunt, reminiscentes priorum malorum eius, et quomodo dominum Pippinum regem in exercitu derelinquens et ibi, quod theodisca lingua harisliz dicitur, visi sunt iudicasse eundem Tassilonem ad mortem. Sed dum omnes una voce adclamarent capitale eum ferire sententiam, iamdictus dominus Carolus piissimus rex motus misericordia ab amorem Dei, et quia consanguineus eius erat, contenuit ab ipsis Dei ac suis fidelibus, ut non moriretur. Et interrogatus a iamfato clementissimo domno rege praedictus Tassilo, quid agere voluisset; ille vero postolavit, ut licentiam haberet sibi tonsorandi et in monasterio

## 788.

**ALM** Ekkor Károly király úr gyűlést hívott össze a már említett Ingilenhaim birtokra; s a király úr parancsára eljött ide Tassilo is, amint többi vazallusa is. És a hűségés bajorok rákezdték, hogy Tassilo nem tartotta meg sértetlenül hűségét, hanem miután átadta fiát a többi tússzal és esküt tett, felesége, Liutberga sugallatára árulónak bizonyult. Ezt Tassilo sem tagadhatta, sőt, bevallotta, hogy miután követet küldött az avarokhoz, a fent mondott király úr vazallusait magához csábította és azt tervezte, hogy az életükre tör; és embereinek, amikor az eskütétel folyt, azt parancsolta, hogy tartsák meg hátsó szándékukat, és csalárdul esküdjenek; és ami még rosszabb, bevallotta, hogy kijelentette: még ha tíz fia lenne is, inkább akarná, hogy mind elveszen, mint hogy ez a megegyezés fennálljon vagy megszilárdulni hagyja, amint arra esküt tett; és azt is mondta, hogy jobb neki meghalni, mint így élni. És mindezekről megbizonyosodva a frankok, langobardok és szászok, illetve az összes tartományból e gyűlésre összesereglettek, felidézve korábbi gatzetteit, és hogy miképpen hagyta cserben Pippin urat a hadban már akkor, amit német nyelven *harisliznek* mondanak: úgy látták, hogy Tassilót halálra kell ítélni. Ám míg mindenki egy emberként kiáltott fel, hogy sújtsák halálos ítélettel, a már mondott Károly, a legistenfélőbb király, minthogy Isten szeretete irgalomra indította szívét, és mivel rokona volt annak, megakadályozta azokat, akik hűek voltak Istenhez és őhozá, hogy halálra adják. És a már említett nagy irgalmú király úr megkérdezte az előbb mondott Tassilót, hogy mit akarna tenni, ő pedig azt kérte, hogy hadd kapjon



introeundi et pro tantis peccatis paenitentiam agendi et ut suam salvaret animam.

Similiter et filius eius Theodo deiudicatus est et tonsoratus et in monasterio missus, et pauci Baioarii, qui in adversitate domni regis Caroli perdurare voluerant, missi sunt in exilio.

Eodemque anno commissum est bellum inter Grecos et Langobardos, id est duce Spolitino nomine Hildebrando seu duce Grimaldo, quem domnus rex Carolus posuit ducem super Beneventanos; et fuit missus Wineghisus una cum paucis Francis, ut praevideret eorum omnia, quae gessissent. Et auxiliante Domino victoria est facta a Francis seu supranominatis Langobardis. Idem similiter et alia pugna commissa est inter Avaros in loco, cuius vocabulum est ..., et Francis, qui in Italia commanere videntur; opitulante Domino victoriam obtinuerunt Franci, et Avari cum contumelia reversi sunt, fuga lapsi sine victoria. Tertia pugna commissa est inter Baioarios et Avaros in campo Ibose, et fuerunt ibi missi domni regis Caroli Grahamannus et Audaccrus cum aliquibus Francis; Domino auxiliante victoria fuit Francorum seu Baioariorum. Et ista omnia supradictus dux Tassilo seu malivola uxor eius, Liutberga Deo odibilis, per fraudem consiliaverunt, Quarta pugna fuit commissa ab Avaris, qui voluerunt vindictam peragere contra Baioarios. Ibi similiter fuerunt missi domni regis Caroli, et Domino protegente victoria christianorum aderat. Avari fugam incipientes, multa stragia ibidem facta est occidendo, et alii in Danubio fluvio vitam necando emiserunt.

Post haec omnia domnus rex Carolus per semet ipsum ad Reganesburg pervenit et ibi fines vel marcas Baioariorum dispo-

engedélyt tonzúrára nyíratkozni, kolostorba vonulni és nagy vétkeiért vezekelni, hogy megmentse lelkét. Hasonló ítélet alá esett fia, Theodo: tonzúrára nyírták és kolostorba küldték, azt a néhány bajort pedig, akik Károly király úr ellenlábasaként továbbra is megkeményítették magukat, száműzetésbe küldték.

Még ugyanebben az évben háború tört ki a görögök és langobardok, azaz Hildebrand spoletói herceg és Grimald herceg között; őt Károly király úr tette herceggé a beneventóiak fölött. És Winehist küldte oda kevés frankkal, hogy felügyeljen mindent, amit csak tesznek. És Isten segedelmével győzelemre jutottak a frankok avagy a fent nevezett langobardok. Hasonlóképpen egy másik csata esett az avarok és azon frankok között, akik jobbnak látták Itáliában maradni, azon a helyen, melynek neve ...: az Úr segítségével a frankok szereztek meg a győzelmet, és az avarok gyalázzal tértek haza, győzelem nélkül futásnak eredve. Egy harmadik csata is esett a bajorok és avarok között Ybbsfeld mezején, és ott voltak Károly király úr küldöttjei, Grahamann és Audacer egyes frankokkal együtt; az Úr segedelmével a frankoké avagy a bajoroké lett a győzelem. Ezek is mind a fent mondott Tassilo herceg és rosszindulatú felsége, az Isten szemében utálatos Liutberga ármánykodásának eredményei voltak. A negyedik csatát az avarok kezdeményezték, akik bosszút akartak állni a bajorokon. Itt ugyanígy jelen voltak Károly király úr küldöttjei, és mivel az Úr megvédte őket, a győzelem a keresztényeké lett. Az avarok menekülőre fogták; öldökölve nagy pusztítást végeztek köztük ott, míg mások a Duna folyóban végezték be életüket.

Mіндеzek után Károly király úr elhatározva magát erre, Regensburgba ment, és ott oly módon rendezte el a bajor végeket

suit, quomodo salvas Domino protegente contra iamdictos Avaros esse potuissent. Inde vero reversus celebravit natalem Domini in Aquis palatio, pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Cum in eadem villa generalem populi sui rex conventum fieri decrevisset ac Tassilonem ducem sicut et ceteros vassos suos in eodem conventu adesse iussisset atque ille, ut ei fuerat imperatum, ad regis praesentiam pervenisset, crimine maiestatis a Baiariis accusatus est. Obiciebant ei, quod postquam filium suum obsidem regi dederat, suadente coniuge sua Liutberga, quae filia Desiderii regis Langobardorum fuit et post patris exilium Francis inimicissima semper extitit, in adversitatem regis, et ut bellum contra Francos susciperent, Hunorum gentem concitaret. Quod verum fuisse rerum in eodem anno gestarum probavit eventus. Obiciebantur ei et alia complura et dicta et facta, quae non nisi ab inimico et irato vel fieri vel proferri poterant; quorum ne unum quidem infitari coepit, sed noxae convictus uno omnium adsensu ut maiestatis reus capitali sententia damnatus est. Sed clementia regis licet morti addictum liberare curavit; nam mutato habitu in monasterium missus est, ubi tam religiose vixit, quam libenter intravit. Similiter et Theodo filius eius tonsus et monasticae conversationi mancipatus est; Baiarii quoque, qui perfidiae ac fraudis eorum conscii et consentanei fuisse reperti sunt, exilio per diversa loca religantur.

Huni vero, sicut Tassiloni promiserunt, duobus exercitibus comparatis uno marcam Foroiuliensem, altero Baiariam adgressi sunt, sed frustra; nam in utroque loco victi fugatique sunt

avagy őrgrofságokat, hogy Isten védelme alatt tarthatóak legyenek a már mondott avarok ellen. Innen visszatérve pedig az Úr születését aacheni palotájában ünnepelte, hasonlóképp a húsvétot. És az esztendőök száma 789-re változott.

**AQDE** Mikor a király úgy határozott, hogy népe számára ugyane birtokon gyűlés legyen, és odarendelte Tassilo herceget (amint többi vazallusát is) a gyűlésre, majd pedig ő, amint parancsba kapta, a király színe elé járult, a bajorok felségárulással vádolták meg. Felhozták ellene, hogy miután fiát túsznak adta a királyhoz, felesége, Liutberga – aki Desiderius langobard király lánya volt és apja száműzetése után folyton a frankok ellen áskálódott – felbujtására a hun népet a királlyal való szembenállásra és arra hangolta, hogy háborút kezdjenek a frankok ellen. Hogy ez igaz volt, igazolták a még abban az évben bekövetkezett események. Felhoztak ellene még sok olyan kijelentést és tettet, amely csak megveszekedett ellenség megnyilvánulása lehet; ezek közül még csak tagadni sem próbált egyet sem, hanem miután vétkességét rábizonyították, mindenki egyetértésével felségárulóként halálra ítélték. Ám a király irgalmassága, noha már halálra adták, megszabadította: így beöltözve kolostorba küldték, ahol oly jámborul élt, amennyire szívesen vonult be oda. Ugyanígy fiát, Theodót is tonzúrára nyírták és szerzetesi életre adták; azokat a bajorokat is, akikről úgy találták, hogy tudtak és egyetértettek ezek hitszegésével és ármánykodásával, különböző helyekre utasították ki száműzetésbe.

A hunok pedig, amint Tassilónak megígérték, két sereget felkészítve egyikkel a friuli őrgrofságot, másikkal Bajorországot támadták meg, de hiába: mert mindkét helyen legyőzték és megfu-

et multis suorum amissis cum magno damno ad loca sua se receperunt. Quam iniuriam velut vindicaturi iterum Baioariam maioribus copiis petierunt, sed in prima congressione pulsati a Baioariis et innumera multitudo eorum caesa, multi etiam ex eis, qui per fugam evadere conati Danubium transire voluerunt, gurgitibus fluminis absorpti sunt.

Interea Constantinus imperator propter negatam sibi regis filiam iratus Theodorum patricium Siciliae praefectum cum aliis ducibus suis fines Beneventanorum vastare iussit. Qui cum imperata exsequerentur, Grimoldus, qui eodem anno post mortem patris dux Beneventanis a rege datus est, et Hildibrandus dux Spolitinarum cum copiis, quas congregare potuerunt, in Calabria eis occurrerunt, habentes secum legatum regis Winigisum, qui postea in ducatu Spolitino Hildibrando successit. Commissoque proelio immodicam ex eis multitudinem ceciderunt ac sine suo suorumque gravi dispendio victores facti magnum captivorum ac spoliolorum numerum in sua castra retulerunt.

Rex autem in Baioariam profectus eandem provinciam cum suis terminis ordinavit atque disposuit; atque inde regressus in Aquisgrani palatio suo, ubi hiemaverat, et diem Domini natalicium sanctumque pascha more solemniter celebravit.

## DCCLXXXVIII.

**ALM** Inde iter permotum partibus Sclavaniae, quorum vocabulum est Wilze, Domino adiuvante; et una cum consilio Fran-

tamították őket, és sok emberüket elveszítve, nagy kárt szenvedve húzódtak vissza területeikre. Mintegy ezt a sérelmet megbosszulandó ismét, nagyobb csapatokkal törtek Bajorországra; ám a bajorok az első ütközetben megverték őket, és számlálatlan sokaságukat vágták le, azok közül pedig, akik futva próbáltak menekülni és át akarták úszni a Dunát, sokakat elnyeltek a folyó örvényei.

Eközben Konstantin császár afölötti haragjában, hogy a király megtagadta tőle lányát, utasította a patrícus Theodóroszt, Szicília prefektusát, hogy más vezéreivel együtt dúlja fel a beneventói határokat. Mikor ezek végrehajtották parancsait, Grimold, akit apja halála után éppen abban az évben lett a beneventóiak hercege, és Hildibrand spoletói herceg csapataikkal, melyeket össze tudtak gyűjteni, Calabriában szálltak szembe velük. Velük volt a király követe, Winigis, aki később a spoletói hercegségben Hildibrand helyébe lépett. S miután megkezdődött a csata, nem csekély sokaságukat vágták le, majd saját maga és övéi súlyos vesztesége nélkül győztesen nagyszámú foglyot és hadizsákmányt vittek táborukba.

A király pedig Bajorországba utazva elrendezte és átalakította e provinciát, illetve határait; innen pedig visszatérve aacheni palotájában (ahol a telet töltötte) tartotta meg ünnepélyesen mind az Úr születésének ünnepnapját, mind a szent húsvétot.

## 789.

**ALM** [Ebben az évben volt, amint kiszámolható, Tilpin püspök

corum et Saxonum perrexit Renum ad Coloniam transiens per Saxoniam, usque ad Albiam fluvium venit ibique duos pontes construxit, quorum uno ex utroque capite castellum ex ligno et terra aedificavit. Exinde promotus in ante, Domino largiente supradictos Sclavos sub suo dominio conlocavit. Et fuerunt cum eo in eodem exercitu Franci, Saxones; Frisiones autem navigio per Habola fluvium cum quibusdam Francis ad eum coniunxerunt. Fuerunt etiam Sclavi cum eo, quorum vocabula sunt Suurbi, nec non et Abotriti, quorum princeps fuit Witzan. Ibi obsides receptos, sacramenta conplurima, Domino perducente Franciam pervenit.

Et celebravit natalem Domini in Wormatia, pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Natio quaedam Sclavorum est in Germania, sedens super litus oceani, quae propria lingua Welatabi, francica autem Wiltzi vocatur. Ea Francis semper inimica et vicinos suos, qui Francis vel subiecti vel foederati erant, odiis insectari belloque premere ac lacescere solebat. Cuius insolentiam rex longius sibi non ferendam ratus bello eam adgredi statuit comparatoque ingenti exercitu Rhenum apud Coloniam traiecit. Inde per Saxoniam iter agens, cum ad Albiam pervenisset, castris in ripa positam amnem duobus pontibus iunxit, quorum unum ex utroque capite vallo munivit et inposito praesidio firmavit. Ipse fluvio transito, quo constituerat, exercitum duxit ingressusque Wiltzorum terram cuncta ferro et igni vastari iussit. Sed gens illa, quamvis bellicosa et in sua numerositate confidens, impetum exercitus regii diu sustinere non valuit ac proinde, cum primum civitatem

letétele, szeptember 2-án.]<sup>68</sup> Innen egészen a wilzeknek hívott szlávok vidékéig utazott el az Úr segítségével; és a frankok és szászok tanácsára Kölnnél átkelt a Rajnán, átvágva Szászországon egészen az Elba folyóig ment s ott két hidat ácsoltatott, melyek egyikén mindkét hídfőnél fából és földből erődöt épített. Innen tovább haladva előrefelé, mivel az Úr megadta neki, a fent mondott szlávokat uralma alá helyezte. És voltak vele, egyazon seregben, frankok és szászok, s hajón csatlakoztak hozzá még a Havel folyón frízek egy-néhány frankkal együtt. Voltak vele szlávok is, akiket szorboknak neveztek, valamint abodriták, akiknek fejedelme Witzan volt. S ott túszoikat és rengeteg esküt véve, az Úr vezetésével Frankföldre jut el.

És az Úr születését Wormsban ünnepelte, a húsvétot hasonlóképp. És az esztendő száma 790-re változott.

**AQDE** Van Germániában egy szláv nép, az óceán partján laknak, amelyet saját nyelvükön welataboknak, frankul pedig wiltzeknek hívnak. Ezeknek, a frankokkal mindig ellenségesek lévén, szokásuk volt azokat a szomszédjaikat is zaklatni és haddal sanyargatni-gyötörni, akik alattvalói vagy szövetségesei voltak a frankoknak. A király úgy vélve, nem tűrheti tovább zaklatásukat, úgy határozott, hogy haddal támad rájuk, s hatalmas sereget készítve elő, Kölnnél átkelt a Rajnán. Innen Szászországon át vonult; mikor az Elbához érkezett, a paron tábort építve két híddal kötötte össze a folyamot, melyek egyikét mindkét hídfőnél sánccal és benne elhelyezett őrséggel erősítette meg. Ezután maga is átkelt a

68 Csak a C3 kódex hozza.



Dragawiti ventum est, – nam is ceteris Wiltzorū regulis et nobilitate generis et auctoritate senectutis longe praeminebat – ex templo cum omnibus suis ad regem de civitate processit, obsides, qui imperabantur, dedit, fidem se regi ac Francis servaturum iureiurando promisit. Quem ceteri Sclavorum primores ac reguli secuti omnes se regis dicioni subdiderunt. Tum ille subacto illo populo et obsidibus, quos dare iusserat, acceptis eadem via, qua venerat, ad Albim regressus est et exercitu per pontem reducto, rebus quoque ad Saxones pertinentibus secundum tempus dispositis in Franciam reversus est et in Wormacia civitate et natalem Domini et pascha celebravit.

## DCCXC.

**ALM** In sequenti vero anno nullum fecit iter, sed ibi in iam dicta civitate iterum natalem Domini celebravit, pascha similiter. Et immutavit se numerus annorum in

**AQDE** Hoc anno nullum iter exercitale a rege factum; sed in Wormacia residens legatos Hunorum et audivit et suos vicissim ad eorum principes misit. Agebatur inter eos de confiniis regnorum suorum, quibus in locis esse deberent. Haec contentio atque al-

folyón, s oda vezette seregét, ahová elhatározta; majd megtámadva a wiltzek földjét, kiadta a parancsot, hogy mindent dúljanak fel tüzzel-vassal. A megtámadott nép pedig, akármennyire harcias volt és bízott számbeli fölényében, a király seregének támadását nem állhatta sokáig, így hát amint Dragawit – aki a többi wiltz közül törvényeivel, nemes származásával és öreg korának tekintélyével messze kimagaslott – városához érték, ő azonnal kivonult a városból minden alattvalójával együtt a király elé, kiadta a parancsolt túszoikat, esküvel ígérve, hogy megtartja a hűséget a király és a frankok felé. Őt követve az összes többi szláv törzsfő és kiskirály is alávetette magát a király hatalmának. Ekkor az, leigázva e népet és magához véve az általa kijelölt túszoikat, ugyanazon az úton, melyen érkezett, visszatért az Elbához, és seregét visszavezényelve a hídon át, illetve a szászokat érintő dolgokat az akkori körülmények szerint elrendezve visszatért Frankföldre, és Worms városában ünnepelte mind az Úr születését, mind pedig a húsvétot.

## 790.

**ALM** A következő évben pedig semmilyen utazást nem tett, hanem ismét ott, a már mondott városban ünnepelte meg az Úr születését, a húsvétot hasonlóképp. És az esztendőik száma 791-re változott.

**AQDE** Ebben az évben a király egy hadjáratot sem indított, hanem Wormsban lakva meghallgatta a hunok követeit, illetve viszont, maga is küldött azok fejedelmeihez. Országaik határvidékéről folyt köztük a tárgyalás, hogy mely helyeken kéne lenniük. Ez a törekvés,

tercatio belli, quod postea cum Hunis gestum est, seminarium et origo fuit. Rex autem, ne quasi per otium torpere ac tempus terere videretur, per Moenum fluvium ad Saltz palatium suum in Germania iuxta Salam fluvium constructum navigavit atque inde iterum per eundem amnem secunda aqua Wormaciam reversus est. Cumque ibi hiemaret, ipsum palatium, in quo conversabatur, casu accidente nocturno incendio concrematum est. Ibi tamen permanens et natalem Domini et pascha more solemni celebravit.

## DCCXCI.

**ALM** Inde autem itinere permoto partibus Baioariae perrexit, ad Reganesburg pervenit, ibi exercitum suum coniunxit. Ibi que consilio peracto Francorum, Saxonum, Frisonum, disposuerunt propter nimiam malitiam et intollerabilem, quam fecerunt Avari contra sanctam ecclesiam vel populum christianum, unde iustitias per missos impetrare non valuerunt, iter peragendi; cum Dei adiutorio partibus iamdictis Avarorum perrexerunt. Ad Anisam vero fluvium properantes ibi constituerunt laetanas faciendi per triduo missarumque sollemnia celebrandi; Dei solatium postulaverunt pro salute exercitus et adiutorio domini nostri Iesu Christi et pro victoria et vindicta super Avaros. Supradictus vero princeps de australi parte Danubio iter peragens, Saxones autem cum quibusdam Francis et maxime plurima Frisonum de aquilonale parte Danubii similiter iter peragentes, ubi ad loca pervenerunt, ubi iamdicti Avari firmi-

majd vita lett a magvetése és kezdete a később a hunokkal vívott háborúnak. A király pedig, hogy ne tűnjék úgy, mintha a tétlenség elnehezítené vagy fecsérelné az idejét, a Majna folyón felhajózott palotájába, mely a germániai Saltzban, a Saale folyó mellett épült, innen pedig megint csak ugyanezen a folyamon, folyásirányban visszatért Wormsba. S mialatt itt telelt, a palota, melyben lakott, baleset folytán egy éjjel támadt tűzben porig égett. Mégis itt maradt, ünnepélyességgel megtartva mind az Úr születése, mind a húsvét ünnepét.

## 791.

**ALM** Innen pedig útnak indulva Bajorország vidékeit kereste fel, Regensburgba érkezett, ahol találkozott hadseregével. S ott tanácsot ülvé a frankokkal, szászokkal, frízekkel, arra a döntésre jutottak, hogy a roppant és túrhetetlen gonosztettek miatt, melyeket az avarok követtek el a Szentegyház és a keresztény nép ellen, mivel a jognak követtek által nem tudtak érvényt szerezni, hadra kelnek; és Isten segedelmével behatoltak az avarok már említett területeire. Gyors menetben az Enns folyóhoz sietve pedig ott úgy döntöttek, hogy három napon át körmeneteket tartanak és ünnepélyes szentmiséket mutatnak be: Isten segítségét esedezték a sereg megmeneküléséért, Urunk Jézus Krisztus segedelméért és az avarok fölötti győzelemért és megtorlásért. A fent mondott uralkodó a Duna déli partján vonult hát, a szászok pedig valamennyi frankkal és a frízek túlnyomó részével a Duna északi részén vonultak hasonlóképp, míg elértek a helyekre, ahol a már mondott avarok előkészített erődíté-

tates habuerunt praeparatas: de australi vero parte Danubii ad Cumeoberg, de alia vero ripa in loco, qui dicitur Camp, quia sic nominatur ille fluvius, qui ibi confluit in Danubio. Avari enim cum vidissent utrasque ripas exercitum continentes et navigia per medium fluvium venientes, a Domino eis terror pervenit: dereliquerunt eorum loca munita, quae supra nominata sunt, firmitatesque eorum vel machinationes dimiserunt fuga lapsi; Christo perducente populo suo utrosque exercitus sine laesione introduxit. Supradictus exercitus sic iter peragens usque ad fluvium, cuius vocabulum est Raba; et exinde uterque exercitus de ambobus ripis ad propria reversi sunt, magnificantes Deum de tanta victoria.

Et celebravit domnus rex Carolus natalem Domini in Reganesburg, pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in **AQDE** Transacta verni temperie circa aestatis initium rex de Wormacia movens Baioariam profectus est, ea meditatione, ut Hunis factorum suorum vicem redderet et eis, quanto celerius posset, bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno suo quam validissimus copiis et com meatibus congregatis bipertito exercitu iter agere coepit. Cuius partem Theoderico comiti et Meginfrido camerario suo committens eos per aquilonalem Danubii ripam iter agere iussit. Ipse cum alia parte, quam secum retinuit, australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupavit, Baioariis cum com meatibus exercitus, qui navibus devehebantur, per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere prima castra super Anesum posita sunt; nam is fluvius inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius

sei voltak: a Duna déli oldalán Cumeobergig, a másik parton pedig addig a helyig, melyet Campnak mondanak,<sup>69</sup> mivel így hívják a folyót, amely ott a Dunába torkollik. Az avarokra meg, mikor látták, hogy mindkét partot hadsereg lepi el, középütt pedig a folyón végig hajók közelednek, rettegést bocsátott az Úr: otthagyták megerősített helyeiket, melyekről fentebb szó volt, s futásnak eredve veszni hagyták erősségeiket és hadigépezeteiket. Mivel Krisztus állt népe élére, mindkét sereg veszteség nélkül nyomult be. A fent mondott sereg így tette meg az utat egészen a folyóig, melynek neve Raba,<sup>70</sup> és innentől mindkét sereg mindkét partról visszafordult hazája felé, magasztalva Istent az ily nagy győzelemért.

És Károly király úr Regensburgban ünnepelte az Úr születését, hasonlóképp a húsvétot. És az esztendőök száma 792-re változott.

**AQDE** A tavaszi évszak elmúltával, a nyár kezdete táján Wormsból elindulva Bajorországba utazott abból a megfontolásból, hogy viszonzozza a hunoknak tetteiket, és ellenük, amilyen gyorsan csak lehet, háborút indítson. Ehhez tehát felszerelve egész országából a lehető legerősebb csapatokat és ellátmányt gyűjtve, két részre osztott sereggel indult útnak. Az egyik részt Theoderic grófra és Meginfrid kamarásra bízva megparancsolta nekik, hogy a Duna északi partján haladjanak, maga pedig a másik résszel, melyet magának tartott fenn, ugyane folyó déli partját foglalta el Pannoniába igyekezve. A bajoroknak, akik hajókon jöttek, azt a parancsot adta, hogy a hadi ellátmánnyal együtt ereszkedjenek le a Dunán folyá-

69 A mai Kamp

70 A mai Rába

currens certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi supplicatio per triduum facta, ut it bellum prosperos ac felices haberet eventus; tum demum castra mota, et bellum genti Hunorum a Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorum praesidiis ac destructis munitionibus, quarum una super Cambum fluvium, altera iuxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg vallo firmissimo erat exstructa, ferro et igni cuncta vastantur. Cumque rex cum eo quem ducebat, exercitu usque ad Arrabonis fluentia venisset, transmissis eodem fluvio per ripam eius usque ad locum, in quo is Danubio miscetur, accessit ibique per aliquot dies stantibus habitis per Sabariam reverti statuit. Alias vero copias, quibus Theodericum et Meginfridum praefecerat, per Beehaimos via, qua venerant reverti praecepit. Sic peragrata ac devastata magna parte Pannoniae cum incolomi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem et Frisiones cum Theoderico et Meginfrido per Beehaimos, ut iussum erat, domum regressi sunt. Facta est haec expeditio sine omni rerum incommodo, praeter quod in illo, quem rex ducebat, exercitu tanta equorum lues exorta est, ut vix decima pars de tot milibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis Reginum civitatem, quae nunc Reganesburg vocatur, venisset et in ea hiematurus consedisset, ibi natalem Domini et pascha celebravit.

sírányban. Így útnak indulva hát először az Enns mellett vertek tábort; ez a folyó ugyanis a bajor és hun végek között futva biztos határvonalat jelentett. Ott három napon át imádsággal könyörögtek, hogy e háború sikeres és szerencsés kimenetelű legyen, majd végül tábort bontva hadat is üzentek a frankok a hunoknak. Rajtaütve tehát a hunok erődjein, illetve lerombolva erődítéseiket, melyek egyike a Kamp folyónál, másika Comageni városa mellett,<sup>71</sup> a Cumeoberg-hegyen épült erős sánccal, tűzzel-vassal pusztítanak mindent. S mikor a király azzal a sereggel, melyet ő vezetett, egészen a Rába folyásáig jutott, e folyón átkelve annak partja mentén eljutott addig a helyig, ahol az a Dunába torkollik. Itt néhány napon át megállapodva úgy döntött, hogy Savarián<sup>72</sup> át tér vissza, a többi csapatnak pedig, melyek élére Theodericet és Meginfridot állította, azt a parancsot adta, hogy térjenek vissza a Bohémián át vezető úton, amerre érkeztek. Így bejárva és végigpusztítva Pannonia nagy részét sértetlen frank sereggel húzódott vissza Bajorországba, a szászok pedig és a frízek Theoderickel és Meginfriddel, amint parancsba kapták, Bohémián keresztül, tértek vissza. E hadi vállalkozás minden anyagi veszteség nélkül zajlott le, azt leszámítva, hogy abban a seregben, melyet a király vezetett, olyan súlyos lópestis támadt, hogy állítólag az oly sok ezer ló alig tizede maradt meg. Maga pedig az elbocsátott csapatokkal együtt Reginum városába ment, melyet most Reganesburgnak hívnak, s ott állapodott meg telelésre, majd ünnepelte meg az Úr születését és a húsvétot.

---

71 A mai Königstetten helyén

72 A mai Szombathely



## DCCXCII.

**ALM** Natalem Domini et pascha in Reganesburg. Heresis Felicianana primo ibi condempnata est; quem Angilbertus ad praesentiam Adriani apostolici adduxit, et confessione facta suam heresim iterum abdicavit. [Coniuratio contra regem a filio eius Pippino facta, detecta et compressa est.]<sup>13</sup>

Eodem anno nullum iter exercitale factum est. Pons super navigia flumina transeuntia factus est, anchoris et funibus ita coherens, ut iungi et dissolvi possit.

Ibi natalem Domini, ibi pascha celebratum est. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Orgellis est civitas in Pyrinei montis iugo sita, cuius episcopus nomine Felix, natione Hispanus, ab Elipando Toleti episcopo per litteras consultus, quid de humanitate salvatoris dei et domini nostri Iesu Christi sentire deberet, utrum secundum id, quod homo est, proprius an adoptivus Dei filius credendus esset ac dicendus, valde incaute atque inconsiderate et contra antiquam catholicae ecclesiae doctrinam adoptivum non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad memoratum episcopum libris, quanta potuit pertinacia, pravitatem intentionis suae defendere curavit. Huius rei causa ductus ad palatium regis, – nam is tunc apud Reginum Baioariae civitatem, in qua hiemaverat, residebat, – ubi congregato episcoporum concilio auditus est et errasse con-

---

13 In recensione D et in codice B3<sup>s</sup> additur.

## 792.

**ALM** Az Úr születésének ünnepe és húsvét Regensburgban. A feliciánus eretnkséget ekkor ítélték el először; Angilbert Adorján apostolotudó elé vitte Félixet, aki meggyónva ismét megtagadta eretnkségét. [A király ellen fia, Pippin által szervezett összeesküvést felfedték és elfojtották.]<sup>73</sup>

Ebben az évben egy hadjárat sem volt. A folyót keresztben átérő hajók fölé olyan, kampókkal és kötelekkel összefogott hidat építettek, amely zárható és megnyitható volt.

Ott ünnepelte az Úr születését, ott a húsvétot is. És az eszterdők száma 793-ra változott.

**AQDE** Urgel városa a Pireneusok hegyei között fekszik; püspökének neve Félix, nemzetisége hispán. Mikor Elipand toledói püspök levélben megkérdezte őt, mit kell tartani megváltó Istenünk és Urunk, Jézus Krisztus emberi természetéről: vajon ember mivolta folytán Isten saját, vagy fogadott fiának kell hinni és vallani – ez roppant óvatlanul és meggondolatlanul, illetve a Katolikus Egyház ősi tanításával ellentétesen nemcsak kijelentette, hogy fogadott fia, hanem a tőle telhető makacssággal gondoskodott róla, hogy az említett püspöknek szóló művében írásban is védelmezze hitvány álláspontját. E dolog miatt a királyi palotába idézve – az pedig ekkor a bajor Regensburg városában lakott, ahol telett is – és össze hívva a püspökök tanácsát, kihallgatták őt, és elmarasztalták tévedésében; Adorján pápa színe

73 A D és B3<sup>e</sup> kódexek hozzátoldása.

victus; ad praesentiam Adriani pontificis missus ibi etiam coram ipso in basilica beati Petri apostoli heresim suam damnavit atque abdicavit. Quo facto ad civitatem suam reversus est.

Rege vero ibidem aetatem agente facta est contra illum coniuratio a filio suo maiore, nomine Pippino, et quibusdam Francis, qui se crudelitatem Fastradae reginae ferre non posse adseverabant atque ideo in necem regis conspiraverant. Quae cum per Fardulfum Langobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei servatae monasterio sancti Dionysii donatus est, auctores vero coniurationis ut rei maiestatis partim gladio caesi, partim patibulis suspensi ob meditatam scelus tali morte multati sunt.

Rex autem propter bellum cum Hunis susceptum in Baioaria sedens pontem navalem, quo in Danubio ad id bellum uteretur, aedificavit ibique natalem Domini et sanctum pascha celebravit.

## DCCXCIII.

**ALM** Rex autumnali tempore de Reganesburg iter navigio faciens usque ad fossatum magnum inter Alcmana et Radantia pervenit, ibique missi apostolici cum magnis muneribus praesentati sunt. Ibi missus nuntiavit Saxones iterum fidem suam fefellisse. Inde per Radantia in Mohin navali iter peragens, natalem Domini celebravit ad sanctum Chilianum in Wirzinburg. Et inmutatus est numerus annorum in

elé, Rómába küldve előtte, a Szent Péter-székesegyházban is elítélte és megtagadta eretnokségét. Ennek végeztével visszatért városába.

Miközben pedig a király ugyanitt<sup>74</sup> töltötte a nyarat, összeesküvést szervezett ellene idősebbik, Pippin nevű fia és néhány frank, akik eltökélték, hogy nem tűrhetik tovább Fastrada királynő kegyetlenségét, ezért hát összeszövetkeztek a király megölésére. Miután ezt a langobard Fardulf révén felfedték, őt megőrzött hűsége érdeméért a Szent Dénes-monostorral ajándékozták meg, az összeesküvés kitervelőit pedig mint felségárulókat részben karddal vágták le, részben bitóra akasztva fizettek halállal a tervezett gáztettért.

A király pedig a hunokkal megkezdett háború miatt Bajorországban tartózkodva egy hajóhidat épített, melyet a Dunán használtak ebben a háborúban; és ott ünnepelte meg az Úr születését és a szent hűsvétot.

## 793.

**ALM** Ősz idején a király Regensburgból hajón utazva eljutott az Altmühl és Rednitz közötti nagy sáncárokig, s ott vezették elé az apostolutód nagy ajándékokkal érkező követeit, ott hozta hírül egy küldött, hogy a szászok ismét megszegették a hűséget. Onnan a Redniten a Majnára hajózva Würzburgban, a Szent Kilián-templomban ünnepelte az Úr születését. És az esztendő száma 794-re változott.

74 Ti. Regensburgban

**AQDE** Cum rex bellum a se inchoatum conficere cuperet et Pannoniam iterum petere disposuisset, allatum est copias, quas Theodericus comes per Frisiam ducebat, in pago Hriustri iuxta Wisuram fluvium a Saxonibus esse interceptas atque deletas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans iter in Pannoniam intermisit.

Et cum ei persuasum esset a quibusdam, qui id sibi comperitum esse dicebant, quod si inter Radantiam et Alemonam fluvios eiusmodi fosse duceretur, quae esset navium capax, posse percommode a Danubio in Rhenum navigari, quia horum fluviorum alter Danubio, alter Moeno miscetur, confestim cum omni comitatu suo ad locum venit ac magna hominum multitudine congregata totum autumnus tempus in eo opere consumpsit. Ducta est itaque fosse inter praedictos fluvios duum milium passuum longitudine, latitudine trecentorum pedum; sed in cassum. Nam propter iuges pluvias et terram, quae palustris erat, nimio humore naturaliter infectam opus, quod fiebat, consistere non potuit; sed quantum interdium terrae a fossoribus fuerat egestum, tantum noctibus humo iterum in locum suum relabente subsidebat.

In hoc opere occupato duo valde displicentia de diversis terrarum partibus adlata sunt: unum erat Saxonum omnimoda defectio, alterum quod Sarraceni Septimaniam ingressi proelioque cum illius limitis custodibus atque comitibus conserto multis Francorum interfectis victores ad sua regressi sunt. Quibus rebus commotus in Franciam reversus est celebravitque natalem Domini apud sanctum Kilianum iuxta Moenum fluvium, pascha vero super eundem fluvium in villa Francovurd, in qua et hiemaverat.

**AQDE** Miközben a király be kívánta fejezni az általa megkezdett háborút, és úgy rendelkezett, hogy ismét Pannoniára támad, hírről hozták, hogy a csapatokat, melyeket Theoderic gróf Frízián át vezetett, Rüstringenben, a Weser folyó mellett meglepték és megsemmisítették a szászok. E dolog hírére véve, noha leplezte a kár nagyságát, megszakította a pannoniai utat.

És miután valakik, akik állították, hogy értenek ehhez, meggyőzték arról, hogy ha a Rednitz és Altmühl folyók között olyan csatorna vezetne, mely hajózható, akkor igen egyszerűen lehetne a Dunáról a Rajnára hajózni, mivel e folyók egyike a Dunába, másika a Majnába torkollik: tüstént egész kíséretével a helyszínre vonult, és rengeteg embert toborozva az egész őszi időszakot erre a munkára fordította. Így hát kiástak a két említett folyó között egy két mérföld hosszú, háromszáz láb széles csatornát: ám hiába, mert a folyamatos esőzések és a talaj miatt (amely mocsaras, így már eleve nedvességtől telített volt) az épülőfélben levő töltések nem állhattak meg, hanem amennyi földet egyhuzamban kitermeltek a kubikosok, éjjelente a nedvességtől annyi csúszott vissza a helyére.

Míg e munkálatokkal volt elfoglalva, két nem túl örömteli hírt hoztak két különböző vidékről: az egyik a szászok általános lázadása, a másik, hogy a szaracénok Septimaniát megtámadva ütközetbe bocsátkoztak a határvidék őreivel és grófjaival, majd sok frankot megölve, győztesként tértek haza. E dolgok hatására visszatért Frankföldre, és a Majna folyó mellett, a Szent Kilián-tempomban ünnepelte az Úr születését, a húsvétot pedig ugyane folyónál, Frankfurtban, ahol a telet is töltötte.

## DCCXCIII.

**ALM** Pascha celebratum est in Franconofurt; ibique congregata est synodus magna episcoporum Galliarum, Germanorum, Italarum in praesentia iamfati principis et missorum domni apostolici Adriani, quorum nomina haec sunt, Theofilactus et Stephanus episcopi. Ibi tertio condempnata est heresis Felicianana, quam dampnationem per auctoritatem sanctorum patrum in libro conscripserunt, quem librum omnes sacerdotes manibus propriis subscripserunt. Ibi obiit Fastrada regina et in sancto Albano honorifice sepulta est. Pseudosynodus Grecorum, quam falso septimam vocabant, pro adorandis imaginibus fecerunt, reiecta est a pontificibus.

Inde motus est exercitus partibus Saxoniae per duas turmas: in unam fuit domnus Carolus gloriosissimus rex; in aliam misit domnum Carolum nobilissimum filium suum per Coloniam. Saxones autem congregantes se in campo, qui dicitur Sinistfelt, praeparantes se quasi ad pugnam; cum vero audissent se ex duabus partibus esse circumdatos, dissipavit Deus consilia eorum, et quamvis fraudulenter et christianos se et fideles domno regi fore promiserunt. Rex ad palatium, quod Aquis vocatur, rediit ibique natalem Domini celebravit et pascha. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Rex propter condemmandam heresim Felicianam aestatis initio, quando et generalem populi sui conventum habuit, concilium episcoporum ex omnibus regni sui provinciis in eadem villa congregavit. Adfuerunt etiam in eadem synodo et legati sanctae

## 794.

**ALM** A húsvétot Frankfurtban töltötte, s ugyanott nagy zsinat gyűlt össze: Gallia, Germánia, Itália püspökei a már mondott uralkodónak és Adorján apostolutód úr küldöttjeinek (akiknek neve: Theofilactus és Stephanus püspök) jelenlétében. Itt harmadszorra is elítélték a feliciánus eretnekséget; az elítélő nyilatkozatot a szent atyák tekintélyével írásban is megfogalmazták, s a dokumentumot minden atya sajátkezűleg aláírta. Elhunyt ott Fastrada királynő, és nagy tiszteességgel eltemették a Szent Albanus-templomban. A görögök érvénytelen zsinatját, melyet hibásan hetediknek számoztak, és a képmádásról szólt, visszautasították a zsinati atyák.

Ezután Szászországba indult a sereg, két hadtestben: az egyikkel Károly úr, a dicsőséges király volt, a másikkal nemes fiát, Károly urat küldte, Kölnön át. A szászok pedig azon a mezőn gyülekeztek, melyet Sinistfeldnek neveznek,<sup>75</sup> mintha csatára készülődnének; mikor azonban meghallották, hogy kétfelől körül vannak véve, Isten szétfoszlatta terveiket, és – noha csalárdul – ígéretet tettek arra is, hogy keresztények lesznek, arra is, hogy a király úr hívei. A király visszatért palotájába, melyet Aquisnak hívnak, s ott ünnepelte meg az Úr születését és a húsvétot. És az esztendő száma 795-re változott.

**AQDE** A király nyár elején, amikor népe számára is általános gyűlést tartott, ugyanarra a birtokra zsinatra hívta a püspököket

---

75 Sindfeld



Romanae ecclesiae, Theophylactus ac Stephanus episcopi, vicem tenentes eius, a quo missi sunt, Adriani papae. In quo concilio et heresis memorata condemnata est et liber contra eam communi episcoporum auctoritate compositus, in quo omnes propriis manibus subscriberunt. Synodus etiam, quae ante paucos annos in Constantinopoli sub Herena et Constantino filio eius congregata et ab ipsis non solum septima, verum etiam universalis est appellata, ut nec septima nec universalis haberetur dicereturve, quasi supervacua in totum ab omnibus abdicata est. Mortua est ibi et Fastrada regina, et Mogontiaci apud sanctum Albanum sepulta.

Quibus peractis rex bipertito exercitu Saxoniam petere statuit, eo videlicet modo, ut ipse cum dimidia parte copiarum ab australi parte intraret, Karlus vero filius eius cum alia medietate Rhenum apud Coloniam traiceret et in eandem regionem ab occidente veniret.

Quo facto, licet Saxones in campo, qui Sinotfeld vocatur, quasi proelium cum rege commissuri consedissent ibique adventum eius opperirentur, amissa victoriae spe, quam sibi paulo ante falso pollicebantur, ad deditionem omnes conversi sunt victique sine proelio regis victoris potestati se subdiderunt. Dederunt igitur obsides et iureiurando fidem se regi servare velle promiserunt. Sic omisso proelio et Saxones domum reversi sunt et rex transmissio Rheno in Galliam se recepit; et cum Aquasgrani venisset, ibidem hibernis habitis et natalem Domini et pascha celebravit.

országa minden tartományából a feliciánus eretnokség elítélésére. Megjelentek ugyane zsinaton a Római Szentegyház követei is, Theophylactus és Stephanus püspökök is, képviselőiként annak, aki küldte őket: Adorján pápának. E zsinaton nemcsak elítélték az említett eretnokséget, hanem a püspökök közös tekintélyével egy iratot is megszövegeztek ellene, melyet mindannyian sajátkezűleg aláírtak. Azt a zsinatot is, amelyet néhány évvel korábban Konstantinápolyban Eiréné és fia, Konstantin alatt hívtak össze, s amelyet ők nem csak hetediknek, hanem egyetemesnek is hívtak, mindannyian elvetették, mint ami sem hetediknek, sem egyetemesnek nem tartható és mondható, s mint ami teljes egészében fölösleges. Meghalt ott továbbá Fastrada királynő, és Mainzban, a Szent Albanus-templomban temették el.

Ezek végeztével a király úgy határozott, hogy két részre osztott sereggel megtámadja Szászországot, oly módon tudniillik, hogy maga a csapatok felével dél felől hatol be, fia, Károly pedig a másik sereggel Kölnnél átkel a Rajnán, és nyugatról érkezik ugyanarra a vidékre. Így is tettek, s noha a szászok a mezőn, melyet Sinotfeldnek hívnak, úgy gyülekeztek, mintha csatára készülnének a királlyal, s ott várnák érkezését, miután elveszett a győzelem reménye, mellyel kevéssel korábban még magukat hitgették, mindannyian a megadást választották, s csata nélkül legyőzve a győztes király hatalma alá vetették magukat. Tűszokat adtak tehát és esküvel ígérték, hogy megtartják a király iránti hűséget. Így elmaradt a csata, s a szászok is hazatértek, a király is, átkelve a Rajnán, Galliába húzódott vissza; és miután Aachenbe érkezett, ott vett téli szállást, és ünnepelte meg az Úr születését és a húsvétot.

## DCCXCV.

**ALM** In quo etiam rex venit ad locum, qui dicitur Cuffinstang, in suburbium Mogontiacensis urbis, et tenuit ibi placitum suum. Audiens vero, quod Saxones more solito promissionem suam, quam de habenda christianitate et fide regis tenenda fecerant, irritam fecissent, cum exercitu in Saxoniam ingressus est et usque ad fluvium Albim pervenit ad locum, qui dicitur Hliuni; in quo tunc Witzin Abodritorum rex a Saxonibus occisus est. Ibi etiam venerant missi tudun, qui in gente et regno Avarorum magnam potestatem habebat; qui dixerunt, quod idem tudun cum terra et populo suo se regi dedere vellet et eius ordinatione christianam fidem suscipere vellet.

Rex vero afflictis magna ex parte Saxonibus eorumque terra vastata acceptisque eorum obsidibus in Gallias rediit et in palatio, qui vocatur Aquis, natalem Domini celebravit et pascha similiter. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Quamquam Saxones aestate praeterita et obsides dedissent et, secundum quod iussi erant, sacramenta iurassent, rex tamen illorum perfidiae non inmemor conventum generalem trans Rhenum in villa Cuffestein, quae super Moenum contra Mogontiacum urbem sita est, more solemni habuit atque inde cum exercitu Saxoniam ingressus pene totam populando peragravit. Cumque in pagum Bardengoi pervenisset et iuxta locum, qui Bardenwih vocatur, positus castris Sclavorum, quos ad se venire iusserat, expectaret adventum, subito ei nuntiatum est, Witzinum regem Abodritorum, cum Albim traiceret, in dispo-

## 795.

**ALM** Ez évben a király elment a helyre, melyet Cuffinstangnak mondanak,<sup>76</sup> Mainz városa alatt, és ott tartotta meg gyűlését. Hallván pedig, hogy a szászok a szokott módon érvénytelennek vették ígéretüket, melyet kereszténységükről és a királyhűség megtartásáról tettek, sereggel támadt Szászországra, és egészen az Elba folyóig hatolt, a helyhez, melyet Hliuininak mondanak;<sup>77</sup> a szászok ekkor ölték itt meg Witzint, az abodriták fejedelmét. Szintén ide érkeztek követek a tuduntól, akinek nagy hatalma volt az avarok népe között és országában; elmondták, hogy a tudun földjével és népével együtt meg akar hódolni a királynak, és rendelkezése szerint felvennie a keresztény hitet.

Miután a király nagy vereséget mért a szászokra, földjüket feldúlva s túszoikat szedve tőlük visszatért Galliába, és palotájában, melyet Aquisnak hívnak, ünnepelte az Úr születését és a húsvétot hasonlóképp. És az esztendő száma 796-ra változott.

**AQDE** Noha a szászok az előző nyáron túszoikat is adtak, a parancs szerinti esküt is letették, a király, nem feledkezve meg hitszegésükről, ünnepélyesen általános gyűlést tartott a Rajnán túl, Cuffesstein birtokon, amely a Majnán túl, Mainz városával szemben fekszik; innen pedig sereggel támadva Szászországra, annak szinte egészét dúlva járta be. S mikor Bardengau megyébe érkezett, a Bardenwih

---

76 Kostheim

77 Lüne

sitas a Saxonibus insidias in ipso flumine incidisse et ab eis esse interfectum. Quod factum animo regis ad Saxones citius debellandos velut quosdam stimulos addidit et in odium perfidiae gentis amplius excitavit. Terra igitur magna ex parte vastata et obsidibus, quos dara iusserat, acceptis in Franciam reversus est. In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum legati de Pannonia unius ex primoribus Hunorum, qui apud suos tudun vocabatur: is et suum adventum et se christianum fieri velle promisit. Rex autem Aquasgrani veniens sicut et anno superiore ibi temporibus suis et natalem Domini et pascha celebravit.

## DCCXCVI.

**ALM** Adrianus papa obiit, et Leo, mox ut in locum eius successit, misit legatos cum muneribus ad regem; claves etiam confessionis sancti Petri et vexillum Romanae urbis eidem direxit. Sed et Heiricus dux Foroiulensis missis hominibus suis cum Wonomyro Sclavo in Pannonias hringum gentis Avarorum longis retro temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se principibus, spoliavit, – chagan sive iuguro intestina clade addictis et a suis occisis – thesaurum priscorum regum multa seculorum prolixitate collectum domno regi Carolo ad Aquis palatium misit. Quo

nevű hely mellett<sup>78</sup> tábornot verve várt a szlávok érkezésére, akiknek megparancsolta, hogy odajöjjenek; ekkor váratlanul hírül hozták neki, hogy Witzin, az abodriták fejedelme, miközben az Elbán kelt át, a folyón a szászok csapdájába esett, és megölték őt. Ez az esemény mintegy ösztökeként hatott a királyra, megerősítve szándékát, hogy gyorsan leverje a szászokat, és tovább növelte gyűlöletét a hitszegő nép iránt. Miután tehát területük nagy részét feldúlta és összeszedte a túszoikat, akiket kiadni parancsolt, visszatért Frankföldre. E vállalkozása közben, mialatt az Elba mellett táborozott, eljöttek hozzá Pannoniából a hunok egy, övéik által tudnának hívott főemberének küldöttjei, akik révén az megígérte, hogy meglátogatja, és hogy kereszténnyé lesz. A király pedig Aachenbe érkezve, amint az előző évben is, a maga idejében ott ünnepelte mind az Úr születését, mind a húsvétot.

## 796.

**ALM** Adorján pápa meghalt, és Leó, amint hogy helyébe lépett, elküldte követeit a királyhoz, ajándékokkal: Szent Péter sírjának kulcsait és Róma városának zászlaját szánta neki. Heiric friuli herceg pedig Pannoniába küldte embereit a szláv Wonomyrral az avar nép már hosszú ideje békés *hringusa*<sup>79</sup> ellen, s ki is fosztotta azt. Fejedelmek kimerültek ugyanis az egymással vívott polgárháborúban,

78 Bardowick

79 Jellegzetes körsánc-erődítmény, a „Ring” szó tövét hordozza magában.

accepto peracta Deo largitori omnium bonorum gratiarum actione idem vir prudentissimus atque largissimus et Dei dispensator magnam inde partem Romam ad limina apostolorum misit per Angilbertum dilectum abbatem suum; porro reliquam partem obtimatibus, clericis sive laicis, ceterisque fidelibus suis largitus est.

In eodem anno tudun secundum pollicitationem suam cum magna parte Avarorum ad regem venit, se cum populo suo et patria regi dedit; ipse et populus baptizatus est, et honorifice muneribus donati redierunt.

Rex collectis exercitibus suis Saxoniam ingressus est, filium suum Pippinum regem Italiae in Pannonias cum exercitu misso. Cuius legationes ad eum in eadem Saxonia venerunt, una, quae dixit occurrisse ei kagan cum ceteris optimatibus, quem sibi Avars post interfectionem priorum constituerunt; altera, quae dixit Pippino cum exercitu suo in hringo sedere. Et dominus rex peragrata Saxonia cum integro exercitu suo in Gallias se recepit et in Aquis palatio filium suum Pippinum e Pannonia redeuntem et partem thesauri, quae remanserat, adducentem laetus aspexit.

Atque ibidem natalem Domini ac pascha celebravit. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Romae Adriano defuncto Leo pontificatum suscepit et mox per legatos suos claves confessionis sancti Petri ac vexillum Romanae urbis cum aliis muneribus regi misit rogavitque, ut aliquem de suis optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subiectionem per sacramenta

s miután a belharcokba bonyolódott kagánt, illetve jugurust saját alattvalóik ölték meg, ő elküldte Károly királynak aacheni palotájába a régi királyok sok évszázad bőségéből összegyűjtött kincstárát. Miután ezt megkapta, e nagy bölcsességű és bőkezűségű férfi, Isten kincstárnoka hálát adott Istennek, minden javak adományozójának, majd nagy részét innen Rómába, az apostolok küszöbéhez küldte kedvelt apátjával, Angilberttel; a fennmaradó részt pedig ezután klerikus és laikus előkelőinek, illetve többi hívének ajándékozta el.

Ugyanebben az évben a tudun ígérete szerint az avarok nagy részével együtt eljött a királyhoz, átadta magát népével és hazájával együtt a királynak: maga és a nép is megkeresztelkedett, és ajándékokkal megtisztelően elhalmozva tértek vissza.

A király, összegyűjtve seregeit, megtámadta Szászországot, fiát, Pippint, Itália királyát sereggel küldve Pannonia ellen. Követségei még Szászországban érték színe elé: az egyik azt közölte, hogy Pippin találkozott a kagánnal (akit az avarok maguk állítottak a korábbiak megölése után) és a többi előkelővel; a másik azt közölte, hogy Pippin seregével már birtokba vette a *hringust*. És a király úr, bejárva Szászországot, egész seregével visszahúzódott Galliába, és aacheni palotájában boldogan látta viszont Pannoniából visszatérő és a kincstár megmaradt részét odaszállító fiát, Pippint.

Ezután pedig ugyanott ünnepelte az Úr születését és a húsvétot. És az esztendők száma 797-re változott.

**AQDE** Rómában, miután Adorján meghalt, Leó lett a pápa, és hamarosan elküldte követei útján egyéb ajándékokkal együtt Szent Péter sírjának kulcsát és Róma városának zászlaját a királynak, s kérte őt, hogy küldjön valakit főemberei közül Rómába, aki es-



firmaret. Missus est ad hoc Angilbertus, abbas monasterii sancti Richarii; per quem etiam tunc ad sanctum Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus dux Foroiuliensis spoliata Hunorum regia, quae hringus vocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit; reliquum vero inter optimates et aulicos ceterosque in palatio suo militantes liberali manu distribuit.

Atque his expletis ipse cum exercitu Francorum Saxoniam petiit, Pippinum vero filium suum cum Italicis ac Baioaricis copiis in Pannoniam ire iussit. Et ipse quidem Saxonia ex magna parte vastata ad hiemandum Aquasgrani revertitur; Pippinus autem Hunis trans Tizam fluvium fugatis eorumque regia, quae, ut dictum est, hringus, a Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, direptis pene omnibus Hunorum opibus ad patrem Aquisgrani hiberna habentem venit ac spolia regni, quae secum detulit, eidem praesentavit.

Tudun etiam etiam ille, de quo superius mentio facta est, fidem dictis suis adhibens ibidem ad regem venit ibique cum omnibus, qui secum venerant, baptizatus ac remuneratus post datum servandae fidei sacramentum domum rediit; sed in promissa fidelitate diu manere noluit nec multo post perfidiae suae poenas dedit.

Rex vero, ut dictum est, Aquisgrani in hibernis considens ibi et natalem Domini et pascha more solito celebravit.

küvel erősítené meg Róma népét az ő iránti hűségében és alávettségben. E feladatra Angilbertet, a Szent Richarius-monostor apátját küldte el, akivel ugyanekkor elküldte Szent Péter elé nagy részét annak a kincsnek is, melyet Eric friuli herceg zsákmányolt a hunok királyi palotájából, melyet *hringus*nak hívnak, és ugyanabban az évben hozott meg a királynak Pannoniából; a többi részét pedig előkelői és udvari emberei, valamint a többi, palotájában katonáskodó embere között osztott szét bőkezűen.

Miután pedig ezek lezajlottak, maga egy frank sereggel rátört Szászországra, fiának, Pippinnek pedig megparancsolta, hogy itáliai és bajor csapatokkal Pannoniába menjen. És míg maga Szászország nagy részét feldúlva Aachenbe tér vissza telelésre, addig Pippin, a Tisza folyón túlra futamítva a hunokat, azok fejedelmi szállását, melyet ők *hringus*nak, a langobardok pedig *campus*nak mondanak, teljesen lerombolva, a hunok szinte minden javait elrabolva apjához ment, akinek Aachenben volt téli szállása, és az ország hadizsákmányát, amelyet magával hozott, neki mutatta be.

Ugyanott a tudun is, akiről fentebb esett említés, szavait hitelesítve a király elé járult s ott mindenkivel együtt, aki eljött vele, megkeresztelkedve és megajándékozva visszatért hazájába, miután megesküdött, hogy megtartja a hűséget. Ám az ígért hűségben sokáig megmaradni nem akart, s nem sokkal később megkapta hitszegése büntetését.

A király pedig, mint elhangzott, a télre Aachenben maradva a szokott módon ott ünnepelte mind az Úr születését, mind a húsvétot.

## DCCXCVII.

**ALM** Barcinona civitas Hispaniae, quae iam pridem a nobis desciverat, per Zatum praefectum ipsius nobis est reddita. Nam ipse ad palatium veniens domno regi semetipsum cum civitate commendavit.

Expeditio facta in Saxoniam, et usque ad oceanum trans omnes paludes et invia loca transitum est; et rex de Haduloha regressus – hoc enim loco nomen, ubi oceanus Saxoniam alluit – tota Saxonum gente in deditionem per obsides accepta trans Renum in Gallias reversus est.

Et in Aquis palatio Abdellam Sarracenum filium Ibin-Mauregis, qui a fratre regno pulsus in Mauritania exulabat, ipse semetipsum cominendante suscepit. Illuc et legatus Nicetae, qui tunc Siciliam regebat, nomine Theoctistus venit imperatoris epistolam portans; quem magnifice suscipiens post paucos dies absolvit.

Et Novembrio mense mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intravit positisque castris apud Wisoram fluvium locum castrorum Heristelli vocari iussit. Illuc legati gentis Avarorum cum muneribus magnis venerunt. Inde Abdellam Sarracenum cum filio suo Hludowico in Hispanias reverti fecit et filium suum Pippinum ad Italiam misit; ipse ad disponendam Saxoniam totum hiemis tempus impendens ibi natalem Domini, ibi pascha celebravit. Et inmutavit se numerus annorum in

## 797.

**ALM** A hispániai Barcelona városát, amely már korábban fellázadt ellenünk, Sa'dūn, annak előljárója visszaadta nekünk; ugyanis maga jött el a palotába, s ajánlotta fel a király úrnak magát városával együtt.

Hadi vállalkozást indított Szászországba, és minden mocsáron, úttalan tájakon egészen az óceánig hatolt át a király; viszontérve pedig Hadulohából<sup>80</sup> – ez ugyanis a neve a helynek, ahol az óceán mossa Szászország partját – tússzedéssel az egész szász népet megadásra bírta, és a Rajnán át visszatért Galliába.

Acheni palotájában fogadta a szaracén 'Abdulláht, ibn Mu'āwiya király fiát; miután saját fivére elűzte őt országából, száműzetésben élt Mauritániában, s önként ajánlotta magát szolgálatába. Ide érkezett Nikétász – aki akkor Sziciliát kormányozta – követe is, név szerint Theoktisztosz, a császár levelét hozva: nagy pompával fogadva néhány nap után bocsátotta el őt.

És november hónap közepén seregével Szászországba ment, hogy ott teleljen, majd tábort verve a Wesernél, elrendelte, hogy a tábor helyét Heristellinek hívják. Ide érkeztek az avar nép követei nagy ajándékokkal; innen küldte vissza a szaracén 'Abdulláht Hispániába saját fiával, Lajossal és fiát, Pippint Itáliába. Maga, hogy elrendezze Szászországot, az egész télidőt erre szánva itt ünnepelte meg az Úr születését, itt a húsvétot. És az esztendőik száma 798-ra változott.

---

80 Hadeln

**A Q D E** Barcinona civitas in limite Hispanico sita, quae alternante rerum eventu nunc Francorum nunc Sarracenorum dicioni subiciebatur, tandem per Zatum Sarracenum, qui tunc eam invaserat, regi reddita est. Nam is aestatis initio Aquisgrani ad regem venit seque cum memorata civitate spontanea deditone illius potestati permisit.

Qua recepta rex filium suum Hludovicum ad obsidionem Oscae cum exercitu in Hispaniam misit et ipse more solito propter contundendam perfidae gentis contumaciam Saxoniam vastaturus intravit. Nec prius destitit, quam omnes terminos eius peragrasset; nam usque ad ultimos fines eius, qua inter Albim et Wisuram oceano alluitur, accessit.

Inde regressus cum Aquasgrani venisset ibique Abdellam Sarracenum, filium Ibin-Mauge regis, de Mauritania ad se venientem suscepisset legatumque Nicetae patricii, qui tunc Siciliam procurabat, nomine Theoctistum litteras imperatoris de Constantinopoli missas deferentem audisset, consilium iniit, ut propter conficiendum Saxonicum bellum in ipsa regione hie-maret.

Sumpto igitur secum comitatu suo Saxoniam petiit castrisque super Wisuram positus consedit et locum castrorum Heristelli vocari iussit, qui locus ab incolis usque in praesens ita nominatur; exercitum vero, quem secum adduxit, per totam Saxoniam in hiberna divisit. Illuc Pippinum de Italia et Hludovicum de Hispanica expeditione regressum ad se venire iussit, ibi legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audivit et absolvit, ibi legatum Hedefonsi regis Asturiae atque Galleciae dona

**AQDE** A hispán végvidéken fekvő Barcelona városa, amely az események váltakozásának megfelelően hol frank, hol szaracén fennhatóság alá esett, végül a szaracén Sa'dūn révén, aki akkor elfoglalta, visszakerült a királyhoz. Ez ugyanis nyár elején Aachenbe, a királyhoz ment, s magát az említett várossal együtt önkéntes megadással átengedte az ő hatalmába.

E várost megkapva a király fiát, Lajost sereggel Hispániába küldte Huesca ostromára, és maga a szokott módon behatolt Szászországba, hogy feldúlja azt, megtörendő e hitszegő nép macacsságát. S nem is hagyott fel ezzel, amíg csak minden határukat be nem járta; mert eljutott egészen a végső határaikig, amerre az Elba és a Weser között mossa az óceán a partot.

Innen visszatérve Aachenbe érkezett, s ott fogadta a szaracén 'Abdullāht, ibn Mu'āwiya király fiát, aki Mauritániából érkezett, illetve meghallgatta Nikétász patríciusnak, Szicília akkori prokurátorának a követét, név szerint Theoktisztoszt; ez a császár Konstantinápolyból küldött levelét hozta el. Ezután tanácsot ült, úgy döntve, hogy a szász háború befejezése miatt abban a tartományban fogja tölteni a telet.

Maga mellé véve tehát kíséretét, Szászországba igyekezett, a Weser mellett tábort verve megállapodott, és elrendelte, hogy a tábor helyét Heristellinek hívják. Ezt a helyet lakosai mindmáig így nevezik. A sereget pedig, melyet magával hozott, egész Szászországban szétosztotta téli szállásokra. Pippint, aki Itáliából, és Lajost, aki a hispániai hadjáratból tért vissza, szintén oda rendelte; ott hallgatta meg és bocsátotta el a hunok nagy ajándékokkal hozzá küldött követeit, ott fogadta Hadebonsnak, Asztúria és Galícia királyá-

sibi deferentem suscepit. Inde iterum Pippinum ad Italiam, Hludowicum ad Aquitaniam remisit, cum quo et Abdellam Sarra-  
cenum ire iussit, qui postea, ut ipse voluit, in Hispaniam ductus  
et illorum fidei, quibus se credere non dubitavit, commissus est.  
Rex autem in Saxonia residens ibi et natalem Domini et pascha  
celebravit.

## DCCXCVIII.

**ALM** Venit etiam et legatus Hadeponsi regis Galleciae et Asturiae,  
nomine Froia, papilionem mirae pulchritudinis praesentans.

Sed in ipso paschae tempore Nordliudi trans Albim sedentes  
seditione commota legatos regio, qui tunc ad iustitias faciendas  
apud eos conversabantur, comprehendunt, quosdam ex eis statim  
trucidantes, ceteros ad redimendum reservant; ex quibus aliqui  
effugerunt, ceteri redempti sunt. Rex collecto exercitu de Haris-  
talli ad locum, qui Mimda dicitur, perrexit; et facto consilio in  
desertores arma corripuit et totam inter Albim et Wisuram Saxo-  
niam populando peragravit.

Nordliudi contra Thrasuconem ducem Abodritorum et Ebu-  
risum legatum nostrum conmisso proelio acie victi sunt. Caesa  
sunt ex eis in loco proelii quattuor milia, ceteri, qui fugerunt et  
evaserunt, quanquam multi et ex illis cecidissent, de pacis con-  
ditione tractaverunt. Et rex acceptis obsidibus, etiam et his, quos  
perfidissimos primores Saxonum consignabant, in Franciam re-  
versus est.

nak ajándékot hozó követét. Onnan Pippint ismét Itáliába, Lajost Aquitániába küldte, s megparancsolta, hogy vele együtt menjen a szaracén 'Abdulláh is. Őt pedig ezután, ahogy maga is akarta, Hispániába kísérve olyanokra bízta, akikben maga is habozás nélkül megbízott. A király pedig Szászországban állapodva meg, ott töltötte úgy az Úr születésének ünnepét, mint a húsvétot is.

## 798.

**ALM** Eljött hozzá Hadejonsnak, Galícia és Asztúria királyának követe is, név szerint Froia, egy csodaszép pavilonsátrat hozva elé.

Ám még a húsvéti időszak letelte előtt az Elbán túl lakó nordliudok, lázongástól fűtve, elfogják a királyi követeket, akik éppen igazságot szolgáltatni tartózkodtak náluk, és közülük egyeseket ott helyben felkoncolva a többieket váltságdíjért életben hagyják. Közülük néhányan megszöktek, a többieket kiváztották. A király Herstelében sereget gyűjtve megindult a helyhez, melyet Mimdának mondanak;<sup>81</sup> és tanácskozás után fegyvert ragadott az elpártoltak ellen, és az Elba és a Weser között egész Szászországot dúlva járta be.

A nordliudokat, miután csatába bocsátkoztak Thrasco abodrita fejedelem és a mi követünk, Eburis ellen, legyőzték az ütközetben; a csatatéren négyezret levágtak közülük, a többiek, akik megfutamodtak és megmenekültek, noha közülük is sokan eles-

---

81 Minden



Et Aquasgrani palatium pergens legationem Grecorum a Constantinopoli missam suscepit. Erant enim legati Michahel patricius quondam Frigiae et Theophilus presbyter, epistolam Herenae imperatricis ferentes; nam filius eius Constantinus imperator anno superiore a suis comprehensus et excecatus est. Haec tamen legatio tantum de pace fuit. Quos cum absolvisset, absolvit etiam cum eis et Sisinnium fratrem Tarasii Constantinopolitani episcopi iamdudum in Italia proelio captum.

Hoc anno sidus, quod dicitur Martis, a superioris anni Iulio usque ad huius anni Iulium nusquam in toto caelo videri potuit.

Insulae Baleares a Mauris et Sarracenis depraedatae sunt.

Hadefonsus rex Galleciae et Asturiae praedata Olisipona ultima Hispaniae civitate insignia victoriae suae loricas, mulos captivosque Mauros domno regi per legatos suos Froiam et Basiliscum hiemis tempore misit.

Sicque in hoc palatio et natalem Domini et pascha a domno rege celebrata sunt. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Cum iam ver adpeteret, nondum tamen propter inopiam pabuli exercitus de hibernis produci potuisset, Saxones Transalbani occasionem nacti legatos regis, qui ad eos ob iustitias faciendas missi erant, comprehensos interficiunt, paucis eorum quasi ad redimendum reservatis, trucidantes cum caeteris et Godescalcum regis legatum, quem ille ante paucos dies ad Sigifridum regem Danorum miserat. Is cum eodem tempore revertetur, ab huius seditionis auctoribus interceptus atque occisus est. Quibus acceptis rex graviter commotus congregato exercitu in loco, cui Mimda nomen, super Wisuram castra posuit atque in

tek, tárgyalásokat kezdtek a békefeltételekről. És a király, túszokat szedve (azokat is, akiket a szász törzsfők megjelöltek mint a leg-hitszegőbbeket), visszatért Frankföldre.

És aacheni palotájába utazva fogadta görögök Konstantinápolyból küldött követségét: ezek pedig Mikhaél, Phrygia egykori patrikiosa és Theophilosz presbiter voltak, akik Eiréné császárnő levelét hozták. Fiát ugyanis, Konstantin császárt, emberei az előző évben foglyul ejtették és megvakították. E követség csupán a béke ügyében volt ott. Miután elbocsátotta őket, elengedte velük együtt Szisinnioszt, Tarasziosz konstantinápolyi püspök fivérét is, aki már régen, Itáliában esett fogságba.

Ebben az évben a csillag, melyet Marsnak mondanak, előző év júliusától ez év júliusáig sehol sem volt látható az egész égbolton.

A Baleár-szigeteket kirabolták a mórok és szaracénok.

Hadefons, Galícia és Asztúria királya, miután kirabolta a Hispánia végvidékén fekvő Lisszabon városát, követei, Froia és Basiliscus által diadala jeléül mellvérteket, öszvéreket és mór foglyokat küldött a királynak tél idején.

S így a király úr e palotában ünnepelte meg az Úr születését és a húsvétot. És az esztendők száma 799-re változott.

**AQDE** Mikor már közeledett a tavasz, ám az abrak szűkössége miatt a sereget még nem lehetett téli szállásáról kivезényelni, az Elbán túli szászok, alkalomhoz jutván, fogságba vetve megölik a király követét, akiket jogi ügyek rendezésére küldött hozzájuk. Bár néhányukat váltságdíjért visszatartották, legyilkolták a többi között Godescalcot is, a király követét, akit néhány nappal korábban küldött el Sigifrid dán királyhoz; ő éppen ekkor volt visszatérőben, s e felkelés vezetői

foedifragos ac desertores arma corripuit et ultor necis legatorum suorum, quicquid Saxoniae inter Albiam ac Wisuram interiaceret, totum ferro et igni vastavit. Transalbiani autem superbia elati, eo quod regis legatos inpune occidere potuerunt, arreptis armis contra Abodritos proficiscuntur. Nam Abodriti auxiliares Francorum semper fuerunt, ex quo semel ab eis in societatem recepti sunt. Quorum dux Thrasco cognito Transalbianorum motu eis cum omnibus copiis suis in loco, qui Suentana vocatur, occurrit commissoque proelio ingenti eos caede prostravit. Nam in prima congressione quattuor milia eorum cecidisse narravit legatus regis Eburis nomine, qui in eodem proelio fuit et in Abodritorum acie dextrum cornu tenuit. Fusi igitur fugatique et multis suorum amissis cum magna calamitate ad loca sua reversi sunt.

At rex in Franciam regressus, cum Aquasgrani venisset, primo legatos Herenae imperatricis ad se de Constantinopoli missos audivit, – nam Constantinus filius eius propter morum insolentiam a suis comprehensus et excaecatus est, – quibus petentibus Sisinnium fratrem Tarasii Constantinopolitani episcopi olim in proelio captum domum redire permisit. Legati fuere Michahel cognomento Ganglianos et Theophilus presbyter de Blachernis. Post quorum absolutionem venerunt de Hispania legati Hadefonsi regis, Basilicus et Froia, munera deferentes, quae ille de manubiis, quas victor apud Olisiponam civitatem a se expugnatam ceperat, regi mittere curavit, Mauros videlicet septem cum totidem mulis atque loriceis, quae, licet pro dono mitterentur, magis tamen insignia victoriae videbantur. Quos et benigne susceperit et remuneratos honorifice dimisit.

elfogták és megölték. Ezeket hírül véve a király heves felindulásában hadsereget gyűjtött a helyen, melynek neve Mimda, a Weseren túl tábornot vert, majd fegyvert ragadott a szövetségszegők, sőt pártütők ellen, s követei halálának bosszúállójaként mindent, ami csak Szászországban az Elba és a Weser között fekszik, tűzzel-vassal feldúlt. Az Elbán túliak pedig fölényüktől elbizakodva, hogy büntetlenül megölhették a király követeit, fegyvert ragadva az abodriták ellen indulnak; az abodriták ugyanis mindig a frankok segédcsapatai voltak, amióta egyszer azok fölverték őket szövetségükbe. Hercegük, Thrasco, miután értesült az Elbán túliak hadmozdulatairól, minden csapatával eléjük ment a helyen, melyet Suentanának hívnak,<sup>82</sup> s csatába bocsátkozva roppant öldökléssel terítette le őket. Az első összecsapásban ugyanis négyezrüket vágta le, amint arról a király Eburis nevű követe (aki ott volt a csatában és az abodriták jobbszárnyát vezette) beszámolt. Szétszóratva tehát és megfutamítva, sok emberüket elveszítve nagy veszteségek árán tértek csak haza.

A király pedig Frankföldre visszatérve, miután Aachenbe érkezett, először Eiréné császárnő Konstantinápolyból hozzá küldött követeit hallgatta meg – fiát, Konstantint ugyanis emberei kevély szokásai miatt elfogták és megvakították –, akik kérésére megengedte, hogy a régebben csatában foglyul ejtett Sziszinniosz, Taraszianosz konstantinápolyi püspök fivére hazatérhessen. Követei voltak: Mikhaél, melléknevén Ganglianosz és Theophilosz, a lachernai templom papja.

---

82 A mai Bornhöved helyén

Insulae Baleares, quae nunc ab incolis earum Maiorica et Minorica vocitantur, a Mauris piraticam exercentibus depraedatae sunt.

Rex vero Aquisgrani hiemavit, et ibi natalem Domini et pascha celebravit.

## DCCXCVIII.

**ALM** Romani Leonem papam letania maiore captum excecaverunt ac lingua detruncaverunt. Qui in custodia missus noctu per murum evasit et ad legatos domni regis, qui tunc apud basilicam sancti Petri erant, Wirundum scilicet abbatem et Winigisum Spoletinum ducem, veniens Spoletium est deductus.

Domnus rex ad Saxoniam profectus Renum ad Lippeam transivit et in loco, qui vocatur Padrabrunno, positis castris conedit et inde diviso exercitu Carlum filium suum cum medietate ad conloquium Sclavorum et ad recipiendos, qui de Nordliudis venerunt, Saxones in Bardengauwi direxit. Ipse altera medietate secum retenta eodem in loco Leonem pontificem summo cum honore suscepit ibique reditum Carli filii sui expectans Leonem pontifi-

Elbocsátásuk után Hadebons király követei, Basiliscus és Froia érkeztek hozzá Hispániából. Ajándékokat hoztak, melyeket Hadebons abból a hadizsákmányból küldetett, melyet Lisszabon városának bevétele után szerzett, jelesül: hét mórt ugyanannyi öszvérrel és mellvértekkel. Mindezeket, noha ajándékként küldte, mégis inkább győzelmi jelvényként hatottak. A király kegyesen fogadta és megtisztelő ajándékokkal bocsátotta el őket.

A Baleár-szigeteket, melyeket lakosaik ma Maioricának és Minoricának hívnak, a kalózkodást űző mórok kirabolták.

A király pedig Aachenben telet, és ott ünnepelte az Úr születését és a húsvétot.

## 799.

**ALM** A rómaiak Leó pápát a búzaszentelő körmeneten elfogták, megvakították, és megfosztották nyelvétől; ezután őrizet alá vették, de ő éjszaka a városfalon át kijutott, és a király úr követeihez (akik éppen a Szent Péter-bazilikánál voltak), tudniillik Wirund apáthoz és Winigis spliti herceghez eljutva Spoletóba menekítették őt.

A király úr Szászországba utazva Lippehamnál átkelt a Rajnán, és a helyen, melyet Padrabrunnumnak hívnak, tábort verve megállapodott; és innen, seregét elosztva, annak felével elküldte Bardengauga fiát, Károlyt, hogy tárgyaljon a szlávokkal, és fogadja a szászokat, akik a nordliudoktól érkeznek. Ő pedig, magánál tartva a másik seregfél, ugyanazon a helyen nagy tisztelettel fogadta Leó pápát, s ott várva be fia, Károly érkezését Leó pápát

cem simili, quo susceptus est, honore dimisit; qui statim Romam profectus est, et rex Aquasgrani palatium suum reversus est.

In eadem expeditione legatus Michahelis Siciliae praefecti, nomine Danihel, ad domnum regem venit atque inde iterum cum magno honore dimissus est.

Eodem anno gens Avarum a fide, quam promiserat, defecit, et Ericus dux Foroiulensis post tot prospere gestas res iuxta Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum oppressus est, et Geroldus comes, Baioariae praefectus, commisso contra Avars proelio cecidit.

Insulae Baleares, quae a Mauris et Sarracenis anno prioro depraedatae sunt, postulato atque accepto a nostris auxilio nobis se dederunt et cum Dei auxilio a nostris a praedonum incursione defensi sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata et domno regi praesentata sunt.

Wido comes, qui in marcam Britanniae praesidebat, una cum sociis comitibus Britanniam ingressus totamque perlustrans in deditionem accepit; et regi de Saxonia reverso arma ducum, qui se dederant, inscriptis singulorum nominibus praesentavit. Nam his se et terram et populum unusquisque illorum tradidit, et tota Britanniorum provincia, quod numquam antea, a Francis subiugata est.

Eodem anno monachus quidam de Hierosolimis veniens benedictionem et reliquias de sepulchro Domini, quos patriarcha Hierosolimitanus domno regi miserat, detulit.

Azan praefectus civitatis, quae dicitur Osca, claves urbis per legatum suum cum muneribus transmisit.

hasonló tisztelettel bocsátotta el, mint amivel fogadta. Az pedig rögtön Rómába utazott, és a király visszatért aacheni palotájába.

Ugyane vállalkozásban Mikhaélnak, Szicília prefektusának követe, név szerint Daniél a király úr elé járult, és innen ugyancsak nagy tisztelet mellett nyert elbocsátást.

Ugyanebben az évben az avarok népe elpártolt a hűségől, melyet ígért. És Eric friuli herceget oly sok sikeres vállalkozása után a liburniai Tharsatica városa mellett kelepcébe csalták annak lakosai, és Gerold comes, Bajorország prefektusa az avarok ellen csatába bocsátkozva elesett.

A Baleár-szigetek – melyeket az előző évben kifosztottak a mórok és szaracénok – segítséget kérve és kapva a mieinktől, ránk bízták magukat és Isten segítségével a mieink meg is védelmezték őket a rablók támadásától. A mórok csatában megszerzett hadijelvényeit a király úrnak is bemutatták.

Wido gróf, aki a breton őrgrófság élén állt, gróftársaival együtt benyomult Bretagne-ba, s azt egészen bejárva megadásra bírta; és bemutatta a Szászországból visszatért királynak a legyőzött hadvezérek fegyvereit, ki-ki ráírt nevével. S mivel mindegyikük magát is, földjét is, népét is átadta, így Bretagne teljes tartományát leigázták a frankok – ami korábban még soha nem történt meg.

Ugyanebben az évben egy Jeruzsálemből érkező szerzetes elhozta a király úrnak a jeruzsálemi pátriárkától annak áldását, és ereklyéket az Úr sírjából.

Hasan, előjárója a városnak, melyet Oscának mondanak, követe útján ajándékok kíséretében elküldte a város kulcsait.



Celebratusque est dies natalis Domini in eodem palatio. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Romae Leo papa, cum letaniam processurus de Lateranis ad ecclesiam beati Laurentii, quae ad Craticulam vocatur, equo sedens pergeret, in insidias a Romanis dispositas iuxta eandem basilicam incidit. Ubi equo deiectus est erutis oculis, ut aliquibus visum est, lingua quoque amputata, nudus ac semivivus in platea relictus est. Deinde iussu eorum, qui huius facti auctores fuere, in monasterium sancti Herasmi martyris velut ad curandum missus Albini cuiusdam cubicularii sui cura noctu per murum dimissus a Wingiso duce Spolitino, qui audito huiusmodi facinore Romam festinus advenerat, susceptus ac Spoletium deductus est.

Cuius rei nuntium cum rex accepisset, ipsum quidem ut vicarium sancti Petri et Romanum pontificem cum summo honore ad se praecepit adduci, iter tamen suum, quod in Saxoniam facere constituerat, non omisit. Habito itaque generali conventu super Rhenum in loco, qui Lippeham vocatur, ibique eodem amne transmisso cum toto exercitu suo ad Padrabrunnon accessit ibique in castris considens pontificis ad se properantis praestolatur adventum. Misit interea Karlum filium suum ad Albim cum parte exercitus propter quaedam negotia cum Wilzis et Abodritis disponenda et quosdam Saxones de Nordliudis recipiendos. Cuius reversionem cum exspectat, venit pontifex et valde honorifice ab illo susceptus est mansitque apud eum dies aliquot. Et cum ei cuncta, propter quae venerat, intimasset, iterum Romam cum magno honore per legatos regis, qui cum eo missi sunt, reductus atque in locum suum restitutus est.

S az Úr születésének napját ugyanebben a palotában ünnepelték meg. És az esztendőök száma 800-ra változott.

**AQDE** Rómában Leó pápa, mikor a körmenetre vonulóban Lateránból a rácsosnak nevezett<sup>83</sup> Szent Lőrinc-templomhoz lovon ülve haladt, már a bazilika mellett a rómaiak által előkészített kelepcebe esett; itt lováról leökve kivájták szemét, sőt, mint egyesek látták, nyelvétől is megfosztották, majd meztelenül és félholtan az utcán hagyták. Ezután azok parancsára, akik e tett szerzői voltak, Szent Erazmusz vértanú kolostorába küldték, mintha gyógyítani akarnák; kamarása, egy bizonyos Albin gondoskodása folytán éjjel a várfalon át lebocsátoták, ahol Winigis spoletói herceg – aki e gaztett hallatán rohanvást Rómába érkezett – fogadta és Spoleto-ba vitte.

Mikor a király hírért vette e dolognak, nagy tisztelettel elrendelte ugyan, hogy őt mint Szent Péter helynökét és római pápát hozzá vezessék, ám útját, melyet Szászországba tervezett, nem halasztotta el. Így hát általános gyűlést tartva a Rajnánál a helyen, melyet Lippehamnak hívnak, s ott ugyane folyón egész seregével átkelve Paderbornba ment, majd táborában megállapodva várja a hozzá igyekvő pápa érkezését. Elküldte eközben fiát, Károlyt az Elbához seregének egy részével, hogy rendezzen el néhány ügyet a wilzekkel és abodritákkal, és hogy fogadja a nordliudoktól visszatérő szászokat. Még az ő visszatérését várja, amikor megérkezik a pápa; nagy-nagy tisztelettel fogadta, és az néhány napig nála is maradt. És miután mindent

83 Nem egyértelmű, hogy a Lőrinc sírját elkerítő ezüstrácsra, vagy pedig a vértanúság eszközeül szolgáló rostélyra utalva.

Quo dimisso rex paucos dies ibidem moratus legatum Michahelis patricii de Sicilia nomine Danihelem ad se missum absolvit. Accepit etiam tristem nuntium de Geroldi et Erici interitu, quorum alter, Geroldus videlicet Baioariae praefectus, commisso cum Hunis proelio cecidit, alter vero, id est Ericus, post mula proelia et insignes victorias apud Thersaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum interceptus atque interfectus est.

Rebus itaque Saxonum pro rerum oportunitate dispositis rex in Franciam revertitur. Et cum Aquisgrani hiemaret, Wido comes ac praefectus Brittanici limitis, qui eodem anno cum sociis comitibus totam Brittonum provinciam perlustraverat, arma ducum, qui se dediderunt, inscriptis singulorum nominibus detulit. Videbatur enim, quod ea provincia tum esset ex toto subacta; et esset, nisi perfidae gentis instabilitas cito id aliorum more solito commutasset.

Allata sunt et signa, quae occisis in Maiorica Mauris praedonibus erepta fuerunt. Et Azan Sarracenus, praefectus Oscae, claves urbis cum aliis donis regi misit, promittens eam se dediturum, si oportunitas eveniret. Sed et monachus quidam de Hierosolima veniens benedictionem et reliquias de loco resurrectionis Dominicae, quae patriarcha regi miserat, detulit. Et rex natalem Domini in eodem palatio residens celebravit ac monachum reverti volentem absolvens Zachariam quendam presbyterum de palatio suo cum eodem ire iussit, cui et donaria sua ad illa veneranda loca deferenda commisit.

közölt vele, ami miatt eljött hozzá, a király követei, akiket elküldött vele, nagy tisztelettel visszavezették Rómába, visszaállítva őt helyére.

Őt elbocsátva a király még pár napig ugyanott időzve elbocsátja Michahel szicíliai patrícus hozzá küldött, Danihel nevű követét. Eljutott hozzá a gyász hír is Gerold és Eric vesztéről; ezek egyike, Gerold – tudvalevőleg Bajorország prefektusa – a hunokkal csatába bocsátkozva esett el, a másikat pedig, azaz Ericet sok csata és jeles győzelem után a liburniai Tharsaticában cselvetve a városlakók fogták el és ölték meg.

Miután a szász ügyeket a helyzethez alkalmazkodva így elrendezte, a király visszatér Frankföldre. S míg Aachenben telet, Wido gróf és a breton végvidék prefektusa, aki ugyanabban az évben gróftársaival az egész breton tartományon végigvonult, elhozta neki a meghódoltatott vezérek fegyvereit ki-ki ráírt nevével. Úgy látszott tehát, hogy e tartományt akkor teljes egészében leigázták; s így is lett volna, ha a hitszegő népség állhatatlansága a szokott módon másfele nem vette volna az irányt.

Odavitték azokat a hadijelvényeket is, melyeket a Maiorcán megölt kalóztól ragadtak el; és a szaracén Hasan, Huesca prefektusa más ajándékokkal együtt elküldte a város kulcsait, ígérve, hogy kezére adja majd, ha alkalom lesz rá. De érkezett Jeruzsálemből is egy szerzetes, áldást hozva és ereklyét az Úr feltámasztásának helyszínéről; ezeket a pátriárka küldte a királynak. És a király az Úr születését ugyancsak e palotában tartózkodva ünnepelte meg, és a hazatérni szándékozó szerzetest elbocsátva megparancsolta, hogy menjen vele a palotából egy bizonyos Zakariás presbiter; rá bízta a szent helyekre küldött ajándékai eljuttatását is.

## DCCC.

**ALM** Rex absolutum Hierosolimitanum monachum reverti fecit, mittens cum eo Zachariam presbiterum de palatio suo, qui donaria eius per illa sancta loca deferret. Ipse medio mense Martio Aquisgrani palatio digrediens, litus oceani Gallici perlustravit, in ipso mari, quod tunc piratis infestum erat, classem instituit, praesidia disposuit, pascha in Centulo apud sanctum Richarium celebravit. Indequae iterum per litus oceani Ratumagum civitatem profectus est, ibique Sequana amne transmissio Turonis ad sanctum Martinum orationis causa pervenit, moratus ibi dies aliquot propter adversam domnae Liutgardae coniugis valitudinem, quae ibidem et defuncta et humata est; obiit autem die II. Non. Iunii.

Inde per Aurelianos ac Parisios regressus Aquasgrani reversus est. Et pridie Non. Iul. insolito more aspera pruina erat et VII. Id. Iul. similiter, quae tamen nihil incommoditatis fructibus attulit.

Et mense Augusto inchoante Mogontiacum veniens iter in Italiam condixit atque inde profectus cum exercitu Ravennam venit. Ibi ordinata in Beneventanos expeditione post septem dierum inducias Romam iter convertit et exercitum cum Pippino filio suo in Beneventanorum terras praedatum ire iussit. Romam vero cum venisset, occurrit ei pridie Leo papa et Romani cum eo apud Nomentum, duodecimo ab urbe lapide, et summa eum humilitate summoque honore suscepit; prandensque cum illo in loco praedicto statim eum ad urbem praecessit. Et in crastinum

## 800.

**ALM** A király hazaindította az elbocsátott jeruzsálemi szerzetest, elküldve vele palotájából Zakariás presbitert, hogy juttassa el ajándékait a szent helyekre. Ő maga március hó közepén visszaterve aacheni palotájába, végigvonult a gall óceánparton, a tengeren – melyet akkor kalózok tettek veszélyessé – hajóhadat szerelt fel, helyőrségeket állított, a húsvétot Centulában, a Szent Richarius-templomban ünnepelte. S innen megintcsak az óceán partján továbbindult Rouenba, s ott a Szajna folyón átkelve Tours-ban imádkozás céljából a Szent Márton-templomba érkezett. Itt néhány napot maradt hitvese, Liutgarda rossz egészségi állapota miatt – ő ugyanott meg is halt és el is temették; halálának napja pedig június 4-e volt.

Innen Orléans-on, illetve Párizson át visszatérve Aachenbe ment vissza. És július 6-án szokatlan módon zúzmara volt és július 9-én hasonlóképp – a termésben azonban semmi kárt nem tett.

És augusztus havának kezdetén Mainzba érkezve bejelentette, hogy Itáliába utazik, majd innen seregével megindulva Ravennába érkezett. Ott elrendezve a beneventóiak elleni hadjáratot, hét napnyi fegyvernyugvás után Róma felé vette útját, és kiadta a parancsot, hogy a fia, Pippin által vezetett sereg fosztogatni induljon a beneventóiak földjére. Mikor pedig Rómába ment, még az előző napon, Mentánánál, a tizenkettedik mérföldkőnél eléje jött Leó pápa és vele a rómaiak; és mély alázattal s mély tisztelettel fogadta őt, majd az említett helyen a királlyal étkezve tüstént felkerekedett, és előtte vonult be a városba. És másnap Szent Péter apostol

in gradibus basilicae beati Petri apostoli stans, missis obviam Romanae urbis vexillis, ordinatis etiam atque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quam civium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse cum clero et episcopis equo descendentem gradusque ascendentem suscepit dataque oratione in basilicam beati Petri apostoli psallentibus cunctis introduxit. Facta sunt haec sub die VIII. Kal. Decembris.

Post VII vero dies rex contione vocata, cur Romam venisset, omnibus patefecit et exinde cotidie ad ea, quae venerat, facienda operam dedit. Inter quae vel maximum vel difficillimum erat, quod primum inchoatum est, de discutiendis, quae pontifici obiecta sunt, criminibus. Qui tamen, postquam nullus probator criminum esse voluit, coram omni populo in basilica beati Petri apostoli evangelium portans ambonem conscendit invocatoque sanctae Trinitatis nomine iureiurando ab obiectis se criminibus purgavit. Eadem die Zacharias cum duobus monachis, uno de monte Oliveti, altero de sancto Saba, de Oriente reversus Romam venit; quos patriarcha Hierosolimitanus cum Zacharia ad regem misit, qui benedictionis causa claves sepulchri Dominici ac loci calvariae, claves etiam civitatis et montis cum vexillo detulerunt. Quos rex benigne suscipiens aliquot dies secum detenuit et Aprili mense remuneratos absolvit. Celebravitque natalem Domini Romae. Et inmutatus est annorum numerus in

bazilikájának lépcsőin állva, miután eléje küldték Róma városának zászlajait, illetve a megfelelő helyekre rendelve és elrendezve úgy a zarándokok, mint a városbeliek csapatait, akik magasztalták a bevonulót: ő maga fogadta a klérussal és a püspökökkel együtt a lováról leszálló és a lépcsőkre fellépő királyt, majd imát mondvá, az egész nép zsoldározása közepette bevezette Szent Péter apostol bazilikájába. Ezek november 24-én történtek.

Hét nappal ezután pedig a király gyűlést hívva össze mindenkinek feltárta, miért érkezett Rómába, és innentől kezdve minden nap azokon az ügyeken fáradozott, amelyek miatt jött. Ezek közül pedig legfontosabb is, legnehezebb is az volt, amelyikbe először belefogott: tisztázni a pápa ellen vádként felhozott bűnök kérdését. Ő pedig, miután senki nem akarta bizonyítani bűnösségét, az egész nép színe előtt az evangéliumos könyvet hordozva felment Szent Péter apostol bazilikájának szószékére, és segítségül hívva a Szentháromság nevét, esküvel tisztázta magát az ellene felhozott vétkek alól. Ugyane napon Keletről visszatérve Rómába érkezett Zakariás két szerzetessel együtt; egyiket az Olajfák hegyéről, másikat a Szent Szabbász-monostorból küldte Zakariással a jeruzsálemi pátriárka a királyhoz, s jóindulata jeleként elhozták neki az Úr sírja és a Kálvária kulcsait, illetve a város és a hegy<sup>84</sup> kulcsait a zászlóval együtt. A király jóindulattal fogadva néhány napig magánál tartotta, és április havában megajándékozva elbocsátotta őket. S az Úr születését Rómában ünnepelte. És az esztendők száma 801-re változott.

---

84 Ti. a Sion-hegy.



**AQDE** Redeunte verna temperie medio fere Martio rex Aquisgrani digressus litus oceani Gallici perlustravit, et in ipso mari, quod tunc piratis Nordmannicis infestum erat, classem instituit, praesidia disposuit, pascha in Centulo apud sanctum Richarium celebravit. Inde iterum per litus maris iter agens Ratumagum civitatem venit ibique Sequana amne transmissa Turonos ad sanctum Martinum orationis causa profectus est, moratus ibi dies aliquot propter adversam Liutgardae coniugis valitudinem, quae ibidem et defuncta et humata est; obiit autem die II. Non. Iun.

Inde per Aurelianos ac Parisios Aquasgrani reversus est.

Et mense Augusto inchoante Mogontiacum veniens generalem conventum ibidem habuit et iter in Italiam condixit atque inde profectus cum exercitu Ravennam venit. Ibi septem non amplius dies moratus Pippinum filium suum cum eodem exercitu in terram Beneventanorum ire iussit movensque de Ravenna simul cum filio Anconam usque pervenit; quo ibi dimisso Romam proficiscitur. Cui cum pridie, quam illo veniret, Leo papa apud Nomentum occurrisset et cum magna eum veneratione ibidem suscepisset, post cenam, qua simul refecti sunt, illo ibi manente pontifex ad urbem praecessit. Et in crastinum in gradibus basilicae beati Petri apostoli cum episcopis et universo clero consistens advenientem equoque descendentem Deo laudes dicendo et gratias agendo suscepit et cunctis psallentibus in ecclesiam eiusdem beatissimi apostoli Deum glorificans atque magnificans introduxit. Facta sunt haec VIII. Kal. Decembr.

Post septem vero dies rex contione vocata, cur Romam venisset, omnibus patefecit et exinde cotidie, propter quae venerat

**AQDE** Miután újra eljött a tavaszi enyhülés, úgy március közepén a király eltávozva Aachenből bejárta a gall óceánpartot, a tengeren pedig, melyet akkoriban normann kalózok tettek veszélyessé, hajóhadat szerelt fel, helyőrségeket állított, a húsvétot Centulában, a Szent Richarius-templomban ünnepelte. Innen megintcsak a tengerparton utazva Rouen városába ment, s ott a Szajna folyón átkelve Tours-ba indult, a Szent Márton-templomhoz, hogy imádkozzon. Itt néhány napot maradt hitvese, Liutgarda rossz egészségi állapota miatt – ő ugyanott meg is halt és el is temették; halálának napja pedig június 4-e volt.

Innen Orléans-on, illetve Párizson át Aachenbe tért vissza.

És augusztus hó kezdetén Mainzba érkezve ugyanott általános gyűlést tartott és bejelentette, hogy Itáliába utazik; majd innen seregével elindulva Ravennába ment, és ott hét és nem több napot eltöltve kiadta a parancsot, hogy fia, Pippin ugyanezen sereggel a beneventóiak földjére menjen, s Ravennából megindulva fiával együtt Anconáig jutott el. Őt itt hagyva Rómába indul; s még az előző napon, hogy odaért volna, Mentánánál Leó pápa eléje jött és nagy tisztelettel fogadta ott. Egy vacsora után, melyen együtt étkeztek, a király ott maradt, a pápa pedig előrement a városba. És másnap Szent Péter apostol bazilikájának lépcsőin állva, a püspökökkel és a teljes klérussal együtt Istennek dicséretet mondva és hálát adva fogadta a megérkező, lováról leszálló és a lépcsőkre fellépő királyt, majd az egész nép zsoldározása közepette bevezette a szent apostol bazilikájába, dicsőítve és magasztalva Istent. Ezek november 24-én történtek.

Hét nappal ezután pedig a király gyűlést hívva össze mindenkinek feltárta, miért érkezett Rómába, és innentől kezdve minden nap

facienda, operam impendit; in quibus vel maximum vel difficillimum erat, quod primo inchoatum est, de investigandis videlicet, quae pontifici obieiebantur, criminibus. Qui tamen, postquam nullus eorundem criminum probator esse voluit, coram omni populi in basilica beati Petri apostoli evangelium ferens ambonem conscendit invocatoque sanctae Trinitatis nome de obiectis se criminibus purgavit. Eadem die Zacharias presbyter, quem rex Hierosolimam miserat, cum duobus monachis, quos patriarcha cum eo ad regem misit, Romam venit; qui benedictionis gratia claves sepulchri Dominici ac loci calvariae cum vexillo detulerunt. Quos rex benigne susceptos per aliquot dies secum detinuit et redire volentes remuneratos absolvit.

## DCCCI.

**ALM** Ipsa die sacratissima natalis Domini, cum rex ad missam ante confessionem beati Petri apostoli ab oratione surgeret, Leo papa coronam capiti eius imposuit, et a cuncto Romanorum populo adclamatum est: ‚Carolo augusto, a Deo coronato magno et pacifico imperatori Romanorum, vita et victoria!’ Et post laudes ab apostolico more antiquorum principum adoratus est atque ablato patricii nomine imperator et augustus est appellatus.

Post paucos autem dies iussit eos, qui pontificem anno superiore deposuerunt, exhiberi; et habita de eis questione secundum legem Romanam ut maiestatis rei capitis dampnati sunt. Pro qui-

azokon az ügyeken fáradozott, amelyek miatt jött. Ezek közül pedig legfontosabb is, legnehezebb is az volt, amelyikbe először belefogott, vagyis: tisztázni a pápa ellen vádként felhozott bűnök kérdését. Ő pedig, miután azok közül senki nem akarta rábizonyítani bűnösségét, az egész nép színe előtt az evangéliumos könyvet hordozva felment Szent Péter apostol bazilikájának szószékére, és segítségül hívva a Szentháromság nevét, esküvel tisztázta magát az ellene felhozott vétek alól. Ugyane napon Zakariás presbiter, akit a király Jeruzsálembe küldött, két szerzetessel együtt Rómába érkezett; ezeket a pátriárka küldte el vele a királyhoz, s jóindulata jeleként elhozták neki az Úr sírja és a Kálvária kulcsait a zászlóval együtt. A király jóindulattal fogadva néhány napig magánál tartotta, és mikor vissza szándékoztak már térni, megajándékozva elbocsátotta őket.

## 801.

**ALM** Az Úr születésének szentséges napján, amikor a király misére indulva Szent Péter sírja előtt felemelkedett imádságából, Leó pápa koronát helyezett fejére, és az egész római nép felkiáltott: „Élet és győzelem Károly augustusnak, az Isten által megkoronázott nagy és béketeremtő római császárnak!” És kikiáltása után az apostolutód a hajdani princepszeknek kijáró hódolattal köszöntötte, s patríciusi címét elhagyva már császárnak és augustusnak szólították.

Néhány nappal később pedig megparancsolta, hogy hozzák elé azokat, akik előző évben letették a pápát, és kivizsgálva ügyüket, a római törvények szerint felségsértésért halálra ítélte őket. Ám a pápa

bus tamen papa pio affectu apud imperatorem intercessit; nam et vita et membrorum integritas eis concessa est, ceterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Huius factionis fuere principes Paschalis nomenclator et Campulus sacellarius et multi alii Romanae urbis habitatores nobiles, qui simul omnes eadem sententia dampnati sunt.

Ordinatis deinde Romanae urbis et apostolici totiusque Italiae non tantum publicis, sed etiam ecclesiasticis et privatis rebus – nam tota hieme non aliud fecit imperator – missaque iterum in Beneventanos expeditione cum Pippino filio suo ipse post pascha VII. Kal. Mai. Roma profectus Spoletium venit.

Ibi dum esset, II. Kal. Mai. hora noctis secunda terrae motus maximus factus est, quo tota Italia graviter concussa est. Quo motu tectum basilicae beati Pauli apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit et in quibusdam locis urbes montes ruerunt. Eodem anno loca quaedam circa Renum fluvium et in Gallia et in Germania tremuerunt. Pestilentia propter mollitiem hiberni temporis facta est.

Imperator de Spoletio Ravennam veniens aliquot dies ibi moratus Papiam perrexit. Ibi nuntiatur ei, legatos Aaron Amir al Mumminin regis Persarum portum Pisas intrasse. Quibus obviam mittens inter Vercellis et Eporeiam eos sibi fecit praesentari; unus enim ex eis erat Persa de Oriente, legatus regis Persarum, – nam duo fuerant – alter Sarracenus de Africa, legatus amirati Abraham, qui in confinio Africae in Fossato praesidebat. Qui Isaac Iudeum, quem imperator ante quadriennium ad regem Persarum cum Lantfrido et Sigimundo miserat, reversum cum

keresztényi szeretettel közbenjárt értük a császárnál, így életüket és testi épségüket is meghagyták, csak gazztették súlyosságának megfelelően száműzetésbe küldték őket. E szervezkedés feje Paschalis nomenclator és Campulus kincstárnok volt, és sok más, Róma városában lakó nemes, akiket mind egyszerre, egyetlen végzéssel ítélték el.

Elrendezve ezután Róma városának és az apostolutódnak, sőt egész Itáliának nemcsak köz-, de egyházi és magánügyeit is – mert egész télen mással sem foglalkozott a császár –, majd ismét hadjáratot indítva a beneventóiak ellen, fiával, Pippinnel húsvét után, április 25-én Rómából elindulva Spoletóba érkezett.

Míg ott volt, április 30-án az éjjel második órájában hatalmas földrengés volt, amely súlyosan megrázta egész Itáliát. Ettől a rengéstől Szent Pál apostol bazilikájának nagy része gerendázatával együtt beomlott, és egyes helyeken hegyek temettek maguk alá városokat. Ugyanezen évben megrendült a föld a Rajna folyó környékén és Galliában és Germániában. Az enyhe téli időjárás miatt ragály támadt.

A császár Spoletóból Ravennába érkezve néhány napot ott töltött, majd Paviába indult tovább. Ott vizik neki hírül, hogy Hārūn amīr al-mu'minin<sup>85</sup> perzsa király követei befutottak Pisa kikötőjébe; eléjük küldetve Vercelli és Ivrea között érte őket és adatta át ajándékait; egyik közülük pedig perzsa volt Keletről, a perzsa király követe – ketten voltak ugyanis –, a másik szaracén Afrikából, Ábrahám emír követe; ez Afrika határvidékén, Fustätban<sup>86</sup> uralkodott.

85 „Harún kalifa”

86 Egyiptom székhelye Kairó alapítása előtt; ám az azonosság kétséges, mert Ibráhim, az első aglabida emír nem Fustätban uralkodott, hanem Ifríqiyá-

magnis muneribus nuntiaverunt; nam Lantfridus ac Sigimundus ambo defuncti erant. Tum ille misit Ercanbaldum notarium in Liguriam ad classem parandam, qua elefans et ea, quae cum eo deferebantur, subveherentur. Ipse vero celebrato die natali sancti Iohannis baptistae apud Eporeiam Alpes transgressus in Galliam reversus est.

Ipsa aestate capta est Barcinona civitas in Hispania iam biennio obsessa; Zaton praefectus eius et alii conplures Sarraceni comprehensi. Et in Italia Teate civitas similiter capta et incensa est eiusque praefectus Roselmus comprehensus; castella, quae ad ipsam civitatem pertinebant, in deditionem accepta sunt. Zaton et Roselmus una die ad praesentiam imperatoris deducti et exilio dampnati sunt.

Ipsius anni mense Octobrio Isaac Iudeus de Africa cum elefanto regressus Portum Veneris intravit; et quia propter nives Alpes transire non potuit, in Vercellis hiemavit.

Imperator Aquisgrani palatio natalem Domini celebravit. Et inmutavit se numerus annorum in

**AQDE** Ipse autem cum die sacratissima natalis Domini ad misarum solemnia celebranda basilicam beati Petri apostoli fuisset ingressus et coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, adisteret, Leo papa coronam capiti eius imposuit, cuncto Romanorum populo adclamante: 'Karolo augusto, a Deo coronato magno et pacifico imperatori Romanorum, vita et victoria!' Post quas laudes ab eodem pontifice more antiquorum principum adoratus est ac deinde omisso patricii nomine imperator et augustus appellatus est.

Hírül hozták, hogy a zsidó Izsák, akit a császár négy évvel korábban Lantfriddal és Sigismunddal együtt a perzsa királyhoz küldött, nagy ajándékokkal visszatért; ám Lantfrid és Sigismund mindketten meghaltak. Ekkor a király elküldte írnokát, Ercanbaldot Liguriába, hogy hajókat készítsen elő, melyekkel az elefántot és mindazt, amit azzal együtt hoztak, elszállíthatják. Maga pedig, miután Ivreánál megünnepelte Keresztelő szent János születésnapját, az Alpokon átkelve tért vissza Galliába.

Még ezen a nyáron elfoglalták Barcelonát, a hispániai várost, melyet már két éve ostromoltak; fogságba esett a kormányzó, Saďdun és igen sok más szaracén. És Itáliában hasonlóképp elfoglalták és felgyújtották Chieti városát, elfogva kormányzóját, Roselmust; a városhoz tartozó erődöket is megadásra bírták. Saďdunt és Roselmust egyazon napon vezették a császár színe elé, és száműzésre ítélték őket.

Ez év október havában a zsidó Izsák visszatért Afrikából az elefánttal, Porto Venerébe érkezve; és mivel a hó miatt nem tudott átjutni az Alpokon, Vercelliben telelt.

A császár aacheni palotájában ünnepelte meg az Úr születését. És az esztendőik száma 802-re változott.

**AQDE** Amikor pedig az Úr születésének szentséges napján az ünnepi szentmisére belépett Szent Péter apostol bazilikájába és megállt az oltár előtt, ahol imádsághoz térdelt le, Leó pápa koronát tett fejére, az egész római nép kiáltozása közepette: „Élet és győzelem Károly augustusnak, az Isten által megkoronázott nagy és béke-

---

ban, tehát a mai Tunéziában.



Post paucos vero dies iubente ipso hi, qui eundem pontificem anno superiore deposuerunt, in iudicium adducti et habitaeis questione secundum legem Romanam ut maiestatis rei capitis damnati sunt.

## DCCCII.

**ALM** Herena imperatrix de Constantinopoli misit legatum nomine Leonem spatarium de pace confirmanda inter Francos et Grecos, et imperator vicissim propter ipsum absoluto illo misit Iesse episcopum Ambianensem et Helmgaudum comitem Constantinopolim, ut pacem cum ea statuerent. Celebratum est pascha Aquisgrani palatio.

Ipsius anni mense Iulio, XIII. Kal. Aug., venit Isaac cum elefanto et ceteris muneribus, quae a rege Persarum missa sunt, et Aquisgrani omnia imperatori detulit; nomen elefanti erat Abul Abaz.

Ortona civitas in Italia in deditionem accepta, Luceria quoque frequenti obsidione fatigata et ipsa in deditionem venit, praesidiumque nostrorum in ea positum.

Imperator aestatis tempore in Arduenna venatibus operam dedit et misso Saxonum exercitu Transalbianos Saxones vastavit.

Grimoaldus Beneventanorum dux in Luceria Winigisum comitem Spoletii, qui praesidio praeerat, adversa valitudine fa-

teremtő római császárnak!” Ilyen kikiáltás után a pápa a hajdani princepszeknek kijáró hódolattal köszöntötte őt, s ezután patríciusi címét elhagyva már császárnak és augustusnak szólították.

Néhány nappal később pedig parancsára bíróság elé vezették azokat, akik előző évben letették a pápát, és kivizsgálva ügyüket, a római törvények szerint felségsértésért halálra ítélték őket.

## 802.

**ALM** Eiréné császárnő elküldte követét, León spathariost Konstantinápolyból, hogy megszilárdítsa a békét a frankok és görögök közt; és a császár őt elbocsátva viszonzásként ugyanezért Iesse amiensi püspököt és Helmgaud grófot küldte Konstantinápolyba, hogy békét kössenek vele. A húsvétot aacheni palotájában ünnepelte.

Ugyanez év július havában, huszadikán megérkezett Izsák az elefánttal és a többi ajándékkal, amit a perzsa király küldött; az elefánt neve Abül-‘Abbās volt.

Itáliában meghódoltatták Ortona városát, a heves ostromtól kimerült Lucera is megadta magát; benne a mieink helyőrséget állítottak.

A nyár idején a császár vadászattal foglalatoskodott az Ardenneken, és száz sereget küldve pusztított az Elbán túli szászok között.

Grimoald beneventói herceg Lucerában ostrom alá vette Winigis spoletói grófot, az erőd parancsnokát; miután ezt rossz

tigatum obsedit et in deditionem accepit captumque honorifice habuit.

Imperator Aquisgrani natalem Domini celebravit. Et inmutavit se numerus annorum in

## DCCCIII.

**ALM** Hoc hieme circa ipsum palatium et finitimas regiones terrae motus factus et mortalitas subsecuta est.

Winigisus a Grimoaldo redditus est; et missi domni imperatoris de Constantinopoli reversi sunt, et venerunt cum eis legati Nicifori imperatoris, qui tunc rempublicam regebat, – nam Herenam post adventum legationis Franciae deposuerunt, – quorum nomina fuerunt Michahel episcopus, Petrus abbas et Calistus candidatus. Qui venerunt ad imperatorem in Germania super fluvium Sala, in loco qui dicitur Saltz, et pactum faciendae pacis in scripto susceperunt. Et inde dimissi cum epistola imperatoris Romam regressi atque Constantinopolim reversi sunt.

Imperator autem in Baioariam profectus dispositis Panniarum causis Decembrio mense Aquasgrani reversus est ibique natalem Domini celebravit. Et inmutavit se numerus annorum in

egészségi állapota is kimerítette, megadásra bírta őt, ám tisztelettel bánt az elfogottal.

A császár Aachenben ünnepelte az Úr születését. És az esztendőök száma 803-ra változott.

## 803.

**ALM** Ezen a télen földrengés volt közvetlen a palota körül és a szomszédos vidékeken, haláleseteket is okozva.

Grimoald visszaadta Winigis szabadságát; és a császár úr küldöttjei visszatértek Konstantinápolyból, és megérkeztek velük együtt Niképhorosz császár követei – ő volt akkor az uralkodó, mert Eirénét letették a frank követség érkezése után –, akiknek a neve Mihály püspök, Péter apát és Calistus kandidátus<sup>87</sup> volt. Ezek Germániában, a Saale folyónál, a Saltz nevű helyen járultak a császár elé, és írásba foglalták a békekötést célzó megállapodást. És innen a császár levelével elbocsátva Rómába távoztak, majd visszatértek Konstantinápolyba.

A császár pedig Bajorországba indult, s miután elrendezte a Pannoniák ügyeit, december hónapban visszatért Aachenbe, s ott ünnepelte az Úr születését. És az esztendőök száma 804-re változott.

---

87 Testőri tisztség a bizánci udvarban.

## DCCCIII.

**ALM** Imperator Aquisgrani hiemavit. Aestate autem in Saxoniam ducto exercitu omnes, qui trans Albiam et in Wihmuodi habitabant, Saxones cum mulieribus et infantibus transtulit in Franciam et pagos Transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Godofridus rex Danorum venit cum classe sua necnon et omni equitatu regni sui ad locum, qui dicitur Sliesthorp, in confinio regni sui et Saxoniae. Promisit enim se ad conloquium imperatoris venturum, sed consilio suorum territus propius non accessit, sed, quicquid voluit, per legatos mandavit. Nam imperator super Albiam fluvium sedebat, in loco, qui dicitur Holdunsteti, et missa ad Godofridum legatione pro perfugis reddendis medio Septembrio Coloniam venit. Dimissoque exercitu primo Aquasgrani, deinde Arduennam petit; et venationibus indulgens Aquasgrani reversus est.

Medio Novembrio allatum est ei, Leonem papam natalem Domini cum eo celebrare velle, ubicumque hoc contingere potuisset. Quem statim misso ad sanctum Mauricium Carlo filio suo honorifice suscipere iussit. Ipse obviam illi Remorum civitatem profectus est ibique susceptum primo Carisiacum villam, ubi natalem Domini celebravit, deinde Aquasgrani perduxit; et donatum magnis muneribus per Baioariam ire volentem deduci fecit usque Ravennam. Causa adventus eius haec erat: perlatum est ad imperatorem aestate praeterita, Christi sanguinem in Mantua civitate fuisse repertum; propter hoc misit ad papam, petens, ut huius famae veritatem inquireret. Qui accepta occa-

## 804.

**ALM** A császár Aachenben telet, nyáron pedig Szászországba vezetve seregét, minden szászt, aki csak az Elbán és Wigmodin<sup>88</sup> túl lakott, asszonyostul-gyerekestül Frankföldre telepített, és az Elbán túli területeket az abodritáknak adta. Ugyanebben az időszakban Godofrid dán király hajóhadával, valamint országa teljes lovasságával a Sliesthorp<sup>89</sup> nevű helyre érkezett, mely országa és Szászország határvidéke. Ígérete szerint jövetele célja az volt, hogy tárgyaljon a császárral, ám övéi tanácsaitól megrettenve nem vonult ennél közelebb, hanem követek útján intéztetett mindent, amit akart. A császár pedig az Elba folyón túl állapodott meg, azon a helyen, melyet Holdunstetinek mondanak,<sup>90</sup> és miután követséget küldött Godofridhoz a szökevények kiadatása érdekében, szeptember közepén Kölnbe ment, majd seregét elbocsátva először Aachenbe, majd az Ardennekbe igyekeznek; és a vadászatnak hódolva visszatért Aachenbe.

November közepén hírül vitték neki, hogy Leó pápa vele szeretné ünnepelni az Úr születését, akárhol történhetne is meg ez. A király tüstént megparancsolta fiának, Károlynak, hogy Saint-Maurice-ban fogadja őt nagy tisztelettel, maga pedig elé jöve Reims városába utazott, s ott fogadva őt először Quierzybe vezette, ahol az Úr születését ünnepelte, utána pedig Aachenbe. És – mi-

88 Szász „megye” (Gau) a Weser mellett.

89 Schleswig

90 Hollenstedt

sione exeundi primo in Langobardiam quasi pro inquisitione praedicta profectus est indeque arrepto itinere subito ad imperatorem usque pervenit. Mansitque apud illum dies octo et, sicut dictum est, Romam repedavit. Et inmutavit se numerus annorum in

## DCCC.V.

**ALM** Non multo post capcanus, princeps Hunorum, propter necessitatem populi sui imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam et Carnuntum, quia propter infestationem Sclavorum in pristinis sedibus esse non poterat. Quem imperator benigne suscepit – erat enim capcanus christianus nomine Theodorus – et precibus eius annuens muneribus donatum redire permisit.

Qui rediens ad populum suum paucis tempore transacto diem obiit. Et misit caganus unum de optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum, quem caganus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus imperator ad sensum praebuit et summam totius regni iuxta priscum eorum ritum caganum habere praecipit.

vel Bajorországon át akart menni – nagy ajándékokkal elhalmozva kísérettel látta el egészen Ravennáig. Jövetelének oka ez volt: előző nyáron eljutott a hír a császárhoz, hogy Mantova városában megtalálták Krisztus véréét; emiatt elküldetett a pápához, kérve, hogy vizsgálja ki e hír igaz voltát. Ő, kapva az alkalmon, hogy kimozdulhat, az említett vizsgálat örvéen először Langobardiába utazott, majd innen hirtelen útra kelve a császárhoz ment; s nála maradt nyolc napig, és mint mondják, visszatért Rómába. És az esztendőök száma 805-re változott.

## 805.

**ALM** Nem sokkal ezután a kapkán, a hunok fejedelme járult a császár elé népe szüksége miatt, kérve, hogy adjon neki lakóhelyet Sabaria és Carnuntum között, mert a szlávok zaklatása miatt nem tudott korábbi területén meglenni. A császár szívélyesen fogadta őt – a kapkán ugyanis keresztény volt, neve Theodorus – és kérésére rábólintva, ajándékokkal ellátva bocsátotta haza.

Ő pedig népéhez visszatérve kevés idő elteltével meghalt; és a kagán elküldte előkelői egyikét, kérve számára az ősi tisztséget, mely a hunoknál a kagáné szokott lenni. Kéréséhez a császár beleegyezését adta, és megparancsolta, hogy régi szertartásuk szerint a kagáné legyen az egész ország főhatalma.



Eodem anno misit exercitum suum cum filio suo Carlo in terram Sclavorum, qui vocantur Beheimi. Qui omnem illorum patriam depopulatus duces eorum nomine Lechonem occidit; et inde regressus in Vosego silva ad imperatorem venit in loco, qui dicitur Camp.

Nam imperator Iulio mense de Aquisgrani profectus Theodonis villam atque per Mettis transiens Vosegum petiit. Ibi venationi operam dans post reversionem exercitus ad Rumerici castellum profectus ibique aliquantum temporis moratus ad hiemandum in Theodonis villa palatio suo consedit. Ibi ad eum ambo filii sui Pippinus et Hludowicus venerunt, celebravitque ibi natalem Domini. Et inmutavit se numerus annorum in

## DCCCVI.

**ALM** Statim post natalem Domini venerunt Willeri et Beatus dux Venetiae necnon et Paulus dux Iaderae atque Donatus eiusdem civitatis episcopus legati Dalmatarum ad praesentiam imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab imperatore de ducibus et populis tam Venetiae quam Dalmatiae.

Illisque absolutis conventum habuit imperator cum primoribus et optimatibus Francorum de pace constituenda et conservanda inter filios suos et divisione regni facienda in tres partes, ut sciret unusquisque illorum, quam partem tueri et regere debuisset, si superstes illi eveniret. De hac partitione et testamentum factum et iureiurando ab optimatibus Francorum confirmatum,

Ugyanebben az évben elküldte seregét fiával, Károllyal a szlávok földjére, akiket cseheknek hívnak;<sup>91</sup> miután ez egész hazájukat feldúlta, megölte Lecho nevű hercegüket. És innen visszatérve a Vogézek erdőségeibe, a császárhoz ment a helyen, melyet Campnak mondanak. A császár ugyanis július havában Aachenből elindulva Thionville-en és Metzen áthaladva a Vogézekbe igyekezett, s ott vadászattal foglalta el magát; a sereg visszatérte után Remiremontba utazva s ott valamennyi időt eltöltve Thionville-beli palotájába költözött, hogy ott teljen. Ott kereste fel mindkét fia, Pippin és Lajos, s ott ünnepelte az Úr születését. És az esztendőök száma 806-ra változott.

## 806.

**ALM** Rögtön az Úr születésének ünnepnapja után a dalmátok követeként nagy ajándékokkal a császár jelenléte elé járultak Willeri és Beatus, velencei dózsék, valamint Paulus zárai herceg és Donatus, ugyane város püspöke; és ekkor a császár rendelkezést hozott úgy Velence, mint Dalmácia hercegeiről és népeiről.

Miután elbocsátotta őket, a császár gyűlést tartott a frank főemberekkel és előkelőkkel a fiai közötti béke megalapozásáról és megtartásáról és az ország három részre osztásáról, hogy mindegyik fiú

91 Beheimi; nem feltétlenül azonosak a mai csehekkel, már csak azért sem, mert az ókori Boiohaemum területébe Morvaország is beletartozott.

et constitutiones pacis conservandae causa factae, atque haec omnia litteris mandata sunt et Leoni papae, ut his sua manu subscriberet, per Einhardum missa. Quibus pontifex lectis et adsensum praebeuit et propria manu subscripsit.

Imperator dimisso utroque filio in regnum sibi deputatum, Pippino scilicet et Hludowico, de villa

Theodonis palatio per Mosellam et Rhenum secunda aqua Noviomagum navigavit ibique sanctum quadragesimale ieiunium et sacratissimam paschae festivitatem celebravit. Et inde post non multos dies Aquasgrani veniens Karlum filium suum in terram Sclavorum, qui dicuntur Sorabi, qui sedent super Albim fluvium, cum exercitu misit; in qua expeditione Miliduocho Sclavorum dux interfectus est, duoque castella ab exercitu aedificata, unum super ripam fluminis Salae, alterum iuxta fluvium Albim. Sclavisque pacatis Karlus cum exercitu regressus in loco, qui dicitur Silli, super ripam Mosae fluminis ad imperatorem venit.

Missa est et manus de Baioaria et Alamannia atque Burgundia sicut anno superiore in terram Beeheim vastataque terrae non minima portione absque ullo gravi incommodo regressa.

Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros, qui eam vastabant, classis de Italia a Pippino missa est, cuius adventum Mauri non expectantes abscesserunt; unus tamen nostrorum, Hadumarus comes civitatis Genuae, imprudenter contra eos dimicans occisus est. In Hispania vero Navarri et Pampilonenses, qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt.

tudja, melyik részt kell őriznie és vezetnie, ha úgy esne, hogy túléli őt. E felosztásról végrendelet készült, esküvel is megerősítették a frank főemberek, konstitúcióban is rögzítették, hogy megőrizzék a békét: mindezeket pedig írásba foglalták és Einharddal elküldték Leó pápának, hogy ő is írja alá sajátkezűleg. A főpap, miután elolvasta ezeket, hozzájárulását adta, majd sajátkezűleg aláírta.

A császár, miután mindkét fiát, vagyis Pippint és Lajost elbocsátotta a neki rendelt országba, Thionville-i palotájából a Meuse és Rajna vizén lehajózott Nijmegenbe, s ott tartotta meg a szent negyennap böjtjét és a húsvét szentséges ünnepét. És innen nem sok nappal később Aachenbe menve fiát, Károlyt hadsereggel küldte a szorboknak nevezett szlávok ellen, akik az Elba folyón túl laknak. E hadjáratban megölték Miliduocho szláv vezért, a hadsereg pedig felépített két erődöt: egyiket a Saale folyó partján, másikat az Elba folyam mellett. S miután Károly leverte a szlávokat, seregével visszavonult, és a császárhoz ment a helyre, melyet Sillinek mondanak,<sup>92</sup> a Meuse folyó partján.

Sereget küldött Bajorországból és Alamanniából, illetve Burgundiából, amint az előző évben is, a csehek földjére; s az e föld nem csekély hányadát feldúlva súlyosabb veszteség nélkül tért vissza.

Ugyanebben az évben Itáliából Pippin hajóhadat küldött Korzika szigetére a mórok ellen, akik akkoriban dúlták azt; a mórok – nem számítva annak érkezésére – visszavonultak, ám a mieink egyikét, Hadumart, Genova város grófját, mikor meggon-

---

92 Seilles

Classis a Niciforo imperatore, cui Niceta patricius praeerat, ad recipendam Dalmatiam mittitur; et legati, qui dudum ante quattuor fere annos ad regem Persarum missi sunt, per ipsas Graecarum navium stationes transvecti ad Tarvisiani portus receptaculum nullo adversariorum sentiente regressi sunt.

Imperator celebravit natalem Domini Aquisgrani. Et inmutatus est numerus annorum in

## DCCCVII.

**ALM** Anno superiore IIII. Non. Septembr. fuit eclipsis lunae; tunc stabat sol in XVI<sup>ma</sup> parte Virginis, luna autem stetit in XVI<sup>ma</sup> parte Piscium; hoc autem anno pridie Kal. Febr. fuit luna XVII<sup>ma</sup>, quando stella Iovis quasi per eam transire visa est, et III. Id. Febr. fuit eclipsis solis media die, stante utroque sidere in XXV. parte Aquarii. Iterum IIII. Kal. Mart. fuit eclipsis lunae, et apparuerunt acies eadem nocte mirae magnitudinis, et sol stetit in undecima parte Piscium, et luna in undecima parte Virginis. Nam et stella Mercurii XVI. Kal. Aprilis visa est in sole quasi parva macula, nigra tamen, paululum superius medio centro eiusdem sideris, quae a nobis octo dies conspicitur. Sed quando primum intravit vel exivit, nubibus impredientibus minime adnotare potuimus. Iterum mense Augusto, XI. Kal. Septembr., eclipsis lunae

dolatlanul harcba ment ellenük, megölték. Hispániában pedig a navarraiak és pamplonaiak, akik az elmúlt években átpártoltak a szaracénokhoz, visszafogadást nyertek.

Niképhorosz császár Nikétász patrícius vezetése alatt hajóhadat küldött Dalmácia visszaszerzésére; és a követek, akiket régen, már vagy négy évvel korábban küldtek a perzsa királyhoz, a görögök őrhajói között átszállítva anélkül tértek vissza a trevisói kikötő menedékebe, hogy egyetlen ellenség is észrevette volna.

A császár az Úr születését Aachenben ünnepelte. És az esztendőök száma 807-re változott.

## 807.

**ALM** Az előző évben, szeptember 2-án holdfogyatkozás volt; ekkor a Nap a Szűz 16. fokában, a Hold pedig a Halak 16. fokában állt. Ebben az évben pedig január 31-én, ami a holdhónap 17. napja volt, amikor úgy látszott, mintha a Jupiter áthaladna rajta, és február 11-én délben napfogyatkozás volt, miközben mindkét csillag a Vízöntő 25. fokában állt. Február 26-án ismét holdfogyatkozás volt, és ugyanazon az éjjelen bámulatos nagyságú ragyogás tűnt fel, a Nap a Halak tizenegyedik fokában, és a Hold a Szűz tizenegyedik fokában állt. És a Merkúr csillaga is feltűnt március 17-én a Napban, mint egy kicsiny, ám fekete folt, kevéssel ugyane csillag közepe fölött; ez nyolc napon át volt látható nálunk, ám amikor először be- és kilépett a Nap előtt, mivel felhők akadályozták, nem tudtuk megfigyelni. Augusztus havában, 22-

facta est hora noctis tertia, sole posito in quinta parte Virginis et luna in quinta parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembris usque ad anni praesentis Septembrium ter luna obscurata est et sol semel.

Radbertus missus imperatoris, qui de Oriente revertebatur, defunctus est; et legatus regis Persarum nomine Abdella cum monachis de Hierusalem, qui legatione Thomae patriarchae fungebantur, quorum nomina fuere Georgius et Felix, – hic Georgius est abba in monte Oliveti, et cui patria Germania est, qui etiam proprio vocatur nomine Egilbaldus, – ad imperatorem pervenerunt munera deferentes, quae praedictus rex imperatori miserat, id est papilionem et tentoria atrii vario colore facta mirae magnitudinis et pulchritudinis. Erant enim omnia bissina, tam tentoria quam et funes eorum, diversis tincta coloribus. Fuerunt praeterea munera praefati regis pallia sirica multa et preciosa et odores atque unguenta et balsamum; necnon et horologium ex auricalco arte mechanica mirifice compositum, in quo duodecim horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem aereis pilulis, quae ad completionem horarum decidebant et casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per duodecim fenestras completis horis exiebant et impulsu egressionis suae totidem fenestras, quae prius erant apertae, claudebant; necnon et alia multa erant in ipso horologio, quae nunc enumerare longum est. Fuerunt praeterea inter praedicta munera candelabra duo ex auricalco mirae magnitudinis et proceritatis. Quae omnia Aquis palatio ad imperatorem delata sunt.

én megintcsak holdfogyatkozás volt az éjjel harmadik órájában; ekkor a Nap a Szűz ötödik fokában és a Hold a Halak ötödik fokában helyezkedett el. S így előző év szeptemberétől jelen év szeptemberéig háromszor sötétedett el a Hold, és egyszer a Nap.

Radbert, a császár küldöttje Keletről visszatértében meghalt; és a császárhoz érkezett a perzsa király követe, név szerint 'Abdullāh, két szerzetessel Jeruzsálemből; ezek Tamás pátriárka követeként jöttek, nevük György és Félix volt (ez a György apát volt az Olajfák hegyén, hazája pedig Germánia, eredeti nevén pedig Egilbaldnak hívják); ajándékokat hoztak, melyeket az említett király küldött a császárnak, mégpedig egy bámulatos nagyságú és szépségű, sokszínű pavilonsátrat és baldachint; mindez pedig teljes egészében különböző színekkel festett bisszusból volt, a sátor és kötélzete is. A király ajándékai voltak még ezen kívül: sok drága selyempalást, illatszerek, illetve kenetek és balzsam, valamint egy sárgarézből bámulatba ejtő mérnöki művészettel megalkotott óra, amelyben vízmeghajtás forgatta a tizenkét óra sorát, ugyanannyi fémgolyóval, melyek az órák leteltekor leestek, és esésükkel megszólaltatták az alattuk levő réztányért; volt még abban ugyanannyi lovagfigura, amelyek minden egész órakor előjöttek tizenkét ablakból, és kilépésük lendületével bezártak ugyanannyi ablakot, mint amennyi addig nyitva volt – illetve sok más dolog is volt ebben az órában, amiket most hosszú lenne felsorolni. Volt ezenkívül az említett ajándékok közt két bámulatos nagy és magas kandeláber sárgarézből. Mindezeket Aachenbe, a császár elé hozták.



Imperator legatum et monachos per aliquantum tempus secum retinens in Italiam direxit atque ibi eos tempus navigationis expectare iussit.

Eodemque anno Burchardum comitem stabuli sui cum classe misit in Corsicam, ut eam a Mauris, qui superioribus annis illuc praedatum venire consueverant, defenderet. Qui iuxta consuetudinem suam de Hispania egressi primo Sardiniam adpulsi sunt ibique cum Sardis proelio commisso et multis suorum amissis – nam tria milia ibi cecidisse perhibentur – in Corsicam recto cursu pervenerunt. Ibi iterum in quodam portu eiusdem insulae cum classe, cui Burchardus praeerat, proelio decertaverunt vicique ac fugati sunt, amissis tredecim navibus et plurimis suorum interfectis. Adeo illo anno in omnibus locis adversa fortuna fatigati sunt, ut ipsi sibi hoc accidisse testati sint, eo quod anno superiore contra omnem iustitiam de Patalaria insula sexaginta monachos asportatos in Hispania vendiderunt; quorum aliqui per liberalitatem imperatoris iterum in sua loca reversi sunt.

Niceta patricius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta cum Pippino rege et indutiis usque ad mensem Augustum constitutis statione soluta Constantinopolim regressus est.

Hoc anno imperator pascha Aquis celebravit nec non et natalem Domini. Et mutatus est annorum numerus in

A császár a követet és a szerzeteseket valamelyes ideig magánál tartva Itáliába irányította őket, s megparancsolta, hogy ott várják meg a hajózási idenyt.

Még ugyanebben az évben hajóhaddal elküldte főparancsnokát, Burchardot Korzikára, hogy megvédje azt a móroktól; ezek a korábbi években rászoktak, hogy odajárjanak fosztogatni. Szókásuk szerint Hispániából indulva először Szardíniára csaptak le, s miután ott csatába bocsátkoztak a szárdokkal és sok emberüket elvesztették – mert a beszámolók szerint háromezren estek ott el – egyenesen Korzikára vitt az útjuk. Ott a sziget egyik kikötőjében újabb csatában ütköztek meg a hajóhaddal, melynek Burchard volt parancsnoka, s az legyőzte és megfutamította őket: tizenhárom hajót vesztettek és rengeteg emberüket ölték meg. Ebben az évben a balszerencse minden színtéren annyira elcsüggesztette őket, hogy maguk tanúsították: azért esett így velük, mert előző évben minden igazságot megtiporva hatvan szerzetest elhurcoltak Pantellaria szigetéről, majd Hispániában eladták őket; ezek közül néhányan a császár nagylelkűsége folytán ismét visszatértek otthonukba.

Nikétász patrícius, aki a konstantinápolyi hajóhaddal Velenében állomásozott, miután Pippin királlyal békét kötött és augusztus haváig fegyverszünetben állapotott meg, állásait felszámolva visszatért Konstantinápolyba.

Ebben az évben a császár a húsvétot Aachenben ünnepelte, s ugyanígy az Úr születését. És az esztendőök száma 808-ra változott.

## DCCCVIII.

**ALM** Hiemps mollissima ac pestilens fuit in illo tempore; vereque inchoante imperator Noviomagum profectus transacto ibi quadragesimali ieiunio, celebrato etiam sancto pascha iterum Aquas regressus est.

Et quia nuntiabatur Godofridum regem Danorum in Abodritos cum exercitu traiecisse, Carlum filium suum ad Albiam cum valida Francorum et Saxonum manu misit, iubens vesano regi resistere, si Saxoniae terminos adgredi temptaret. Sed ille stativis per aliquot dies in litore habitis, expugnatis etiam et manu captis aliquot Sclavorum castellis cum magno copiarum suarum detrimento reversus est. Nam licet Drasconem ducem Abodritorum popularium fidei diffidentem loco pepulisset, Godelaibum alium ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abodritorum duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamen militum suorum et manu promptissimos amisit et cum eis filium fratris sui nomine Reginoldum, qui in obpugnatione cuiusdam oppidi cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Filius autem imperatoris Carlus Albiam ponte iunxit et exercitum, cui praeerat, in Linoes et Smeldingos, qui et ipsi ad Godofridum regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit populatisque circumquaque eorum agris transito iterum flumine cum incolomi exercitu in Saxoniam se recepit.

Erant cum Godofrido in expeditione praedicta Sclavi, qui dicuntur Wilzi, qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abodritis habere solebant, sponte se copiis eius coniunxerunt; ipsoque

## 808.

**ALM** A tél igen enyhe és járványos volt ebben az időben, s a tavasz kezdetén a császár Nijmegenbe ment. Miután ott töltötte a negyvennapos böjtöt, s a szent húsvétot is ott ünnepelte, majd ismét Aachenbe tért vissza.

És mivel olyan hírek jöttek, hogy Godofrid dán király seregével az abodriták ellen vonult, erős frank és szász csapattal elküldte fiát, Károlyt, megparancsolva, hogy álljon ellen az esztelen királynak, ha megkísérelné átlépni Szászország határait. Ám az, miután néhány napra megállapodott a parton, majd megostromolt és kézre kerített néhány szláv erődöt, nagy emberveszteséggel visszavonult. Mert noha Drasco abodrita fejedelmet, aki nem bízott népe hűségében, elűzte helyéről, Godelaibot, egy másik herceget csellel elfogva bitóra akasztatta, az abodriták kétharmadát adófizetővé tette: mégis, legkiválóbb és készségesebb katonáit elvesztette, és velük fivérének Reginold nevű fiát, akit az egyik város ostrománál öltek meg rengeteg dán főemberrel együtt. A császár fia pedig, Károly, hidat épített az Elbán, és a sereget, melynek élén állt, a tőle telhető gyorsasággal a linonok és smeldingek ellen vezényelte, akik maguk is elpártoltak Godofrid királytól, majd köröskörül feldúlva azok földjeit ismét átkelt a folyón, és ép sereggel vonult vissza Szászországba.

Az előbb elmondott hadjáratban ott voltak Godofriddal azok a szlávok is, akiket wilzeknek mondanak; ezek az abodritákkal régóta fennálló, hagyományossá vált ellenségeskedésük miatt önként csatlakoztak annak csapataihoz, s miután ő visszatért országába, a zsákmánnyal, amit az abodriták közt megszerezhettek,

in regnum suum revertente, cum praeda, quam in Abodritis capere potuerunt, et ipsi domum regressi sunt. Godofridus vero, priusquam reverteretur, distructo emporio, quod in oceani litoribus constitutum lingua Danorum Reric dicebatur et magnam regno illius commoditatem vectigalium persolutione praestabat, translatisque inde negotiatoribus, soluta classe ad portum, qui Sliesthorp dicitur, cum universo exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus limitem regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, eo modo, ut ab orientali maris sinu, quem illi Ostarsalt dicunt, usque ad occidentalem oceanum totam Egidorae fluminis aquilonalem ripam munimentum valli praetexeret, una tantum porta dimissa, per quam carra et equites emitti et recipi potuissent. Diviso itaque opere inter duces copiarum domum reversus est.

Interea rex Nordanhumbroborum de Brittania insula, nomine Eardulf, regno et patria pulsus ad imperatorem, dum adhuc Noviomagi moraretur, venit et patefacto adventus sui negotio Romam proficiscitur; Romaque rediens per legatos Romani pontificis et domini imperatoris in regnum suum reducit. Praeerat tunc temporis ecclesiae Romanae Leo tertius, cuius legatus ad Britanniam directus est Aldulfus diaconus de ipsa Brittania, natione Saxo, et cum eo ab imperatore missi abbates duo, Hruotfridus notarius et Nantharius de sancto Otmaro.

Imperator vero aedificatis per legatos suos super Albim fluvium duobus castellis praesidioque in eis contra Sclavorum incursiones disposito Aquisgrani hiemavit; natalemque Domini et

maguk is hazatértek. Godofrid pedig, mielőtt visszavonult volna, lerombolta az óceánparton épült vásárhelyet, melyet dán nyelven Rericnek hívtak és adófizetésével nagy hasznot hajtott országának; s miután áttelepítette innen a kereskedőket, felvonva a horgonyt egész seregével a Sliesthorp nevű<sup>93</sup> kikötőbe ment. Miután néhány napot ott töltött, úgy határozott, hogy országának azt a határát, mely Szászország felé néz, sánccal erősíti meg, oly módon, hogy a keleti tengeröböltől, melyet ők Ostarsaltnak mondanak, egészen a nyugati óceánig az Eider folyó teljes északi partját sáncerődítmény szegélyezze, csupán egyetlen kaput kihagyva, melyen át ki- és bejárhatnak a társzekerek és a lovasság. Felosztva tehát a munkát a csapatparancsnokok között, hazatért.

Eközben a nordanhumbarok királya a Brit-szigetről, név szerint Eardulf, országából és hazájából elúztatva a császárhoz ment, amíg az még Nijmegenben időzött, és miután feltárta, milyen ügyben érkezett, Rómába távozik; majd Rómából visszatértében a római pápa és a császár úr követei visszahelyezik uralmába. Ebben az időben III. Leó állt a Római Egyház élén, aki Adulf diakónust, egy éppen Britanniából való szászrt rendelt legátusaként Britanniába, és vele együtt a császár két apátot küldött, Hruotfrid jegyzőt és Nanthart Saint-Omerből.

A császár pedig, miután követei útján két erődöt építtetett az Elba folyó mellett, majd helyőrséget helyezett bennük el a szláv portyázások ellen, Aachenben töltötte a telet, s az Úr születését és

---

93 Schleswig

sanctum pascha ibidem celebravit. Et mutatus est numerus annorum in

## DCCCVIII.

**ALM** Classis de Constantinopoli missa primo Dalmatiam, deinde Venetiam appulit; cumque ibi hiemaret, pars eius Comiaculum insulam accessit commissoque proelio contra praesidium, quod in ea dispositum erat, victa atque fugata Venetiam recessit. Dux autem, qui classi praeerat, nomine Paulus, cum de pace inter Francos et Grecos constituenda, quasi sibi hoc esset iniunctum, apud domnum Pippinum Italiae regem agere moliretur, Wilhareno et Beato Venetiae ducibus omnes inchoatus eius impredientibus atque ipsi etiam insidias parantibus, cognita illorum fraude discessit.

At in occiduis partibus domnus Hludowicus rex cum exercitu Hispaniam ingressus Dertosam civitatem in ripa Hiberi fluminis sitam obsedit; consumptoque in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam cito capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolomi exercitu in Aquitaniam se recepit.

Postquam Ardulfus rex Nordanhumbrorum reductus est in regnum suum et legati imperatoris atque pontificis reversi sunt, unus ex eis, Aldulfus diaconus, a piratis captus est, ceteris sine periculo traicientibus, ductusque ab eis in Britanniam a quodam Coenulfi regis homine redemptus est Romamque reversus.

a szent húsvétot ugyanott ünnepelte meg. És az esztendőök száma 809-re változott.

## 809.

**ALM** A Konstantinápolyból küldött hajóhad először Dalmáciára, majd Velencére csapott le, s miközben ott telet, egy része Comacchio szigetére ment, majd ostrom alá véve az ott állomásozó helyőrséget, legyőzve és megfutamítva Velencébe vonult vissza. A vezér pedig, aki a hajóhad élén állt, név szerint Paulosz, noha azon igyekezett, hogy a frankok és görögök közti békéről – amint ez feladata volt – tárgyaljon Pippinnél, Itália királyánál, azonban miután Wilharenus<sup>94</sup> és Beatus, Velence dózséi minden kezdeményezését akadályozták, és neki magának is csapdát állítottak, tudomást szerezve cselvetésükről eltávozott.

A nyugati tartományok ura, Lajos király úr pedig seregével Hispániába vonulva Tortosa városát vette ostrom alá az Ebro partján; s valamennyi időt eltöltve a harccal, miután látta, hogy nem lehet azt oly gyorsan elfoglalni, az ostromot félbehagyva ép sereggel vonult vissza Aquitániába.

Miután Arduf, a nordanhumberek királya visszakerült uralmába és a császár, illetve a pápa követei hazatértek, egyiküket, Adulf diakónust kalózkodók fogták el; míg a többiek veszély nélkül

---

94 Azaz Obelerio Antenoreo, aki fivérért, Beatót maga mellé emelte dózsénak.



In Tuscia Populonium civitas maritima a Grecis, qui Orobitae vocantur, depraedata est. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi in ipso sancto paschali sabbato civitatem quandam diripuerunt et praeter episcopum ac paucos senes atque infirmos nihil in ea reliquerunt.

Interea Godofridus rex Danorum per negotiatores quosdam mandavit, se audisse, quod imperator ei fuisset iratus, eo quod in Abodritos anno superiore duxit exercitum et suas ultus est iniurias, addens velle se purgare ab eo, quod ei obiciebatur; foederis irruptionem ab illis primo fuisse inchoatam. Petebat etiam, ut conventus comitum imperatoris atque suorum iuxta terminos regni sui trans Albim fieret, in quo res invicem gestae proferri et emendatione digna inter partes enumerari potuissent. Non abnuit imperator; colloquiumque trans Albiam habitum cum primoribus Danorum in loco, qui dicitur ...,<sup>14</sup> multisque hinc et inde prolatis atque enumeratis rebus negotio penitus infecto discessum est. Thrasco vero dux Abodritorum, postquam filium suum postulanti Godofrido obsidem dederat, collecta popularium manu et auxilio a Saxonibus accepto vicinos suos Wilzos adgressus agros eorum ferro et igni vastat; regressusque domum cum ingenti praeda accepto iterum a Saxonibus validiori auxilio Smeldingorum maximam civitatem expugnat atque his successibus omnes, qui ab eo defecerant, ad suam societatem reverti coegit.

---

14 „Badenfliot” in codicibus D E.

átkeltek, őt Britanniába vitték, Cenwulf király egyik embere ki-váltotta, s visszatért Rómába.

Toszkánában a görögök, akiket orobiotáknak hívnak, felpré-dálták Populonium<sup>95</sup> tengerparti városát. A mórok is, Hispániá-ból támadva meg Korzikát, éppen nagyszombat napján raboltak ki egy várost, és a püspökön meg pár öregemberen, illetve bete-gen kívül senkit nem hagytak meg benne.

Eközben Godofrid dán király egyes kereskedőkön keresztül megüzente, hogy hallotta: a császár megharagudott rá, mivel az előző évben hadat vezetett az abodriták ellen és megbosszulta jogsérelmeit; hozzátette, hogy tisztázni akarja magát az ellene fel-hozott vádak alól: azok kezdték elsőnek a szövetségtörést. Kérte azt is, hogy a császár és az ő grófjai tartsanak találkoztó orszá-ga határa mellett, az Elbán túl, hogy ezen kölcsönösen előhoz-hassák a történeteket és sorra vehessék a felek közt rendezni való dolgokat. Nem is tagadta ezt meg a császár; s miután megbeszé-lést tartottak az Elbán túl a dán főemberekkel a helyen, melyet [Badenfliotnak]<sup>96</sup> mondanak, majd innen is, onnan is sok dolgot hoztak elő és soroltak fel, úgy távoztak, hogy az ügy teljesen lezár-atlan maradt. Thrasco pedig, az abodriták fejedelme, miután fiát Godofrid követelésére túsznak adta, népe köréből csapatot gyűjt-ve és a szászoktól segítséget kapva megtámadta szomszédjait, a wilzeket, és tűzzel-vassal pusztítja földjeiket; majd hatalmas zsák-

95 A mai Piombino területén feküdt.

96 A D és E kézirat szerint; a B4 Melacot ír, a többinél csak üres hely van hagyva.

His ita gestis imperator de Arduenna Aquas reversus mense Novembrio concilium habuit de processione Spiritus sancti, quam questionem Iohannes quidam monachus Hierosolimis primo commovit; cuius definiendae causa Bernharius episcopus Wormacensis et Adalhardus abbas monasterii Corbeiae Romam ad Leonem papam missi sunt. Agitatum est etiam in eodem concilio de statu ecclesiarum et conversatione eorum, qui in eis Deo servire dicuntur, nec aliquid tamen definitum est propter rerum, ut videbatur, magnitudinem.

Imperator autem, cum ei multa de iactantia et superbia regis Danorum nuntiarentur, statuit trans Albiam fluvium civitatem aedificare Francorumque in ea ponere praesidium. Cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset armisque ac ceteris ad usum necessariis rebus instructos per Frisiam ad locum destinatum ducere iussisset, Thrasco dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est. Sed imperator, postquam locus civitati constituendae fuerat exploratus, Egbertum comitem huic negotio exsequendo praeficiens Albim traicere et locum iussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiae fluminis, vocabulo Esesfelth, et occupatus est ab Egberto et comitibus Saxonis circa Idus Martias et muniri coeptus.

mánnal hazafelé véve útját, ismét, még nagyobb szász segítséget kapva beveszi a smeldingek fővárosát; s e sikerekkel mindenkit, aki elpártolt tőle, rákényszerített, hogy visszatérjen szövetségébe.

Miután ezek így történtek, a császár az Ardennekből Aachen-be visszatérve november hónapban zsinatot tartott a Szentlélek származásáról; e kérdést János, egy szerzetes vetette fel először, Jeruzsálemben, tisztázására pedig Bernharius wormszi püspököt és Adalhardot, a corbie-i monostor apátját küldték Rómába Leó pápához. Foglalkoztak még ezen a zsinaton a templomok helyzetével és azoknak az életmódjával, akik ezekben, úgymond, Istennek szolgálnak; ám ezeken kívül semmiről nem született szabályozás, amennyire látni lehetett, e dolgok nagy hordereje miatt.

A császár pedig, mivel sok hír érkezett hozzá a dán király kihívó gögjéről, úgy határozott, hogy várost épít az Elbán túl, és frank helyőrséget állít benne. S miközben Gallia- és Germánia-szerte embereket toborzott erre, s megparancsolta, hogy fegyverekkel és a többi szükséges dologgal felszerelve Frízián át vezessék őket a kijelölt helyre, addig Thrascót, az abodriták fejedelmét Reric vársárhelyen csapdába csalva megölték Godofrid emberei. A császár viszont, miután felderítették a várépítés helyét, Egbert gróft nevezve ki e feladat elvégzésére, megparancsolta, hogy keljenek át az Elbán és foglalják el a helyet. E hely pedig a Stör folyó partján van, a neve Esesfelth,<sup>97</sup> és Egbert és a szász grófok március idusa körül foglalták el és kezdték megerősíteni.

---

97 Itzehoe

Aureolus comes, qui in commercio Hispaniae atque Galliae trans Pirineum contra Oscam et Caesaraugustam residebat, defunctus est; et Amoroz praefectus Caesaraugustae atque Oscae ministerium eius invasit et in castellis illius praesidia disposuit missaque ad imperatorem legatione sese cum omnibus, quae habebat, in deditionem illi venire velle promisit.

Eclipsis lunae contigit VII. Kal. Ianuar.

## DCCCX.

**ALM** Amoroz Caesaraugustae praefectus, postquam imperatoris legati ad eum pervenerunt, petiit, ut colloquium fieret inter ipsum et Hispanici limitis custodes, promittens se in eo colloquio cum suis omnibus in imperatoris dicionem esse venturum. Quod, licet imperator ut fieret annuisset, multis intervenientibus causis remansit infectum.

Mauri de tota Hispania maxima classe comparata primo Sardiniam, deinde Corsicam appulerunt; nulloque in ea invento praesidio insulam pene totam subigerunt.

Interea Pippinus rex perfidia ducum Veneticorum incitatus Venetiam bello terraque marique iussit appetere; subiectaque Venetia ac ducibus eius in deditionem acceptis eandem classem ad Dalmatiae litora vastanda misit. Sed cum Paulus Cefalaniae praefectus cum orientali classe ad auxilium Dalmatis ferendum adventaret, regia classis ad propria regreditur.

Aureolus gróf, akinek székhelye Hispánia és Gallia határvidékén, a Pireneusokon túl, Huescával és Zaragozával szemben volt, elhunyt; és Amoroz, Zaragoza illetve Huesca prefektusa ragadta magához hivatalát, és váraiba helyőrségeket osztott szét; s követseget küldve a császárhoz biztosította őt, hogy magát és mindazt, amije csak van, hatalma alá akarja rendelni.

Holdfogyatkozás történt december 26-án.

## 810.

**ALM** 'Amrüs, Zaragoza prefektusa, miután a császár követei megérkeztek hozzá, kérte, hogy tanácskozhasson a hispániai határvidék őrzőivel; megígérte, hogy e tanácskozáson minden emberével együtt már a császár alattvalójaként jelenik meg. Ez a dolog, noha a császár rábólintott, hogy így legyen, sok ok közbejötte miatt megvalósulatlan maradt.

A mórok egész Hispániából roppant hajóhadat vonva össze először Szardíniára, azután Korzikára csaptak le, s mivel semmiféle helyőrséget nem találtak ott, szinte az egész szigetet leigázták.

Eközben Pippin király – a velencei dózsék hitszegésétől indítva – megparancsolta, hogy szárazon és tengeren is haddal törjenek Velencére; és leigázva Velencét, illetve dózséit megadásra kényszerítve ugyanazt a flottát Dalmácia partjainak feldúlására küldte. Mivel azonban Paulosz, Kephallénia kormányzója a keleti flottával a dalmátok segítségére siet, a királyi flotta hazatér.

Hruodtrud filia imperatoris, quae natu maior erat, VII. Idus Iun. diem obiit.

Imperator vero Aquisgrani adhuc agens et contra Godofridum regem expeditionem meditans nuntium accepit, classem ducentarum navium de Nordmannia Frisiam appulisse totasque Frisiaco litori adiacentes insulas esse vastatas iamque exercitum illum in continenti esse ternaque proelia cum Frisonibus commisisse Danosque victores tributum victis inposuisse et vectigalis nomine centum libras argenti a Frisonibus iam esse solutas, regem vero Godofridum domi esse. Et revera ita erat. Qui nuntius adeo imperatorem concitavit, ut missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nuntiis ipse sine mora palatio exiens primo quidem classi occurrere, deinde transmissio Rheno flumine in loco, qui Lippeham vocatur, copias, quae nondum convenerant, statuit operiri; ubi dum aliquot dies moraretur, elefans ille, quem ei Aaron rex Sarracenorum miserat, subita morte periit. Congregatis tandem copiis, quanta potuit celeritate ad Alaram fluvium contendit castrisque iuxta confluentem eius, quo Wisurae flumini coniungitur, positus minarum Godofridi regis praestolatur eventum. Nam rex ille vanissima spe victoriae inflatus acie se cum imperatore congregi velle iactabat.

Sed dum imperator memorato loco stativa haberet, diversarum rerum nuntii ad eum deferuntur. Nam et classem, quae Frisiam vastabat, domum regressam et Godofridum regem a quodam suo satellite interfectum, castellum vocabulo Hohbuoki Albiae flumini adpositum, in quo Odo legatus imperatoris et

Hruodtrud, a király idősebbik leánya június 6-án elhunyt.

A császár pedig, még mindig Aachenben tevékenykedve és a Godofrid király elleni hadjáratot tervezve híret vette, hogy Nordmanniából egy kétszáz hajós flotta csapott le Fríziára, majd feldúlták az összes, fríz part mentén fekvő szigetet; s a sereg már a kontinensen van, és három csatát is vívott a frízekkel; a győztes dánok adót vetettek ki a legyőzöttekre és hadiadó címén a frízek már fizettek is száz font ezüstöt; Godofrid király pedig otthon van. És tényleg így volt. Ez a hír annyire felzaklatta a királyt, hogy – miután köröskörül minden irányba követeket küldött, hogy toborozzanak sereget – maga is késedelem nélkül elhagyva palotáját, úgy rendelkezett, hogy először a flotta ellen vonuljanak fel, azután a Rajna folyón átkelve azon a helyen, melyet Lippehamnak hívnak, várják meg a csapatokat, amelyek még nem érkeztek meg. Mikor néhány napja időztek ott, váratlanul elpusztult az elefánt, melyet Harun szaracén király küldött neki. Mikor végre összegyűltek a csapatok, a lehető leggyorsabban az Aller folyóhoz igyekezett, s tábort verve annak torkolata mellett, ahol a Weser folyóval egyesül, várta, hogy mi teljesül Godofrid király fenyegetőzéséből. A király ugyanis, felfuvalkodva a győzelem – teljesen alaptalan – reményétől, azzal kérkedett, hogy nyílt ütközetben akar összecsapni a császárral.

Am amíg a császár az említett helyen megállapodva táborozott, különböző események híre jutott el hozzá: egyrészt a flotta, amely Fríziát pusztította, hazahajózott; másrészt Godofrid királyt megölte valamelyik csatlósa; az Elba folyó melletti, Hohbuoki



orientalium Saxonum erat praesidium, a Wilzis captum et Pippinum filium eius, regem Italiae, VIII. Idus Iulii de corpore migrasse duasque legationes de diversis terrarum partibus, unam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendae causa adventare narratur. Quibus ille acceptis disposita pro temporis conditione Saxonia domum revertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum pestilentia, ut pene nullus tanto exercitui superesset, quin omnes usque ad unum perirent; et non solum ibi, sed etiam per omnes imperatori subiectas provincias illius generis animalium mortalitas inmanissime grassata est.

Imperator Aquasgrani veniens mense Octimbrio memoratas legationes audivit pacemque cum Niciforo imperatore et cum Abulaz rege Hispaniae fecit. Nam Niciforo Venetiam reddidit et Haimricum comitem olim a Sarracenis captum Abulaz remittente recepit.

Eo anno sol et luna bis defecerunt, sol VII. Idus Iun. et II. Kal. Decembr. luna XI. Kal. Iul. et XVIII. Kal. Januar. Corsica insula iterum a Mauris vastata est.

Amoroz ab Abdiraman filio Abulaz de Caesaraugusta expulsus et Oscam intrare compulsus est.

Godofrido Danorum rege mortuo Hemmingus filius fratris eius in regnum successit ac pacem cum imperatore fecit.

nevű várat,<sup>98</sup> amelyben Odo, a császár és a keleti szászok követének helyőrsége volt, elfoglalták a wilzek; fia, Pippin, Itália királya július 8-án elköltözött e világból; és azt beszéltek, hogy két égtáj felől – egyik Konstantinápolyból, másik Cordobából – két követés van úton béketárgyalások céljából. E hírek hallatán az akkori helyzetnek megfelelően elrendezve Szászországot hazatér. Akkorra marhavész volt e hadjárat alatt, hogy szinte egy sem maradt az oly nagy seregben, sőt mind, a legutolsóig elpusztult; és nemcsak ott, hanem az összes, a császárnak alávetett tartományban borzasztóan pusztított ez a fajta vész a jószágok között.

A császár Aachenbe érkezve október havában meghallgatta az említett követségeket, és békét kötött Niképhorosz császárral és Abül-‘Ás hispániai királlyal.<sup>99</sup> Visszaadta ugyanis Velencét Niképhorosznak, és visszakapta Haimric grófot, akit korábban a szaracénok fogtak el, és Abül-‘Ás most visszaküldött.

Ebben az évben a Nap és a Hold kétszer is megfogatkozott: a Nap június 7-én és november 30-án, a Hold június 21-én és december 15-én.

Korzika szigetét ismét feldúlták a mórok.

Amorozt kiüzte Zaragobából ‘Abdurrahmān, Abül-‘Ás fia, és kénytelen volt Huescába menni.

Miután meghalt Godofrid dán király, fivérének fia, Hemming követte őt az uralomban, és békét kötött a császárral.

98 Helye bizonytalan, de vsz. Hamburg közelében.

99 Azonos I. Al-Hakam córdobai emírrrel.

## DCCCXI.

**ALM** Absoluto atque dimisso Arsafio spathario – hoc erat nomen legato Nicifori imperatoris – eiusdem pacis confirmandae gratia legati Constantinopolim ab imperatore mittuntur, Haido episcopus Baslensis et Hug comes Toronicus et Aio Langobardus de Foro Iuli et cum eis Leo quidam spatharius, natione Siculus, et Willeri dux Veneticorum, quorum alter ante annos X Romae ad imperatorem, cum ibi esset, de Sicilia profugit et redire volens patriam remittitur, alter propter perfidiam honore spoliatus Constantinopolim ad dominum suum duci iubetur.

Condicta inter imperatorem et Hemmingum Danorum regem pax propter hiemis asperitatem, quae inter partes commean-di viam claudebat, in armis tantum iurata servatur, donec redeunte veris temperie et apertis viis, quae inmanitate frigoris clausae fuerunt, congregantibus ex utraque parte utriusque gentis, Francorum scilicet et Danorum, XII primoribus super fluvium Egidoram in loco, qui vocatur ..., <sup>15</sup> datis vicissim secundum ritum ac morem suum sacramentis pax confirmatur. Primores autem de parte Francorum hii fuere: Walach comes filius Bernhardi, Burchardus comes, Unroculus comes, Uodo comes, Meginhardus comes, Bernhardus comes, Egbertus comes, Theotheri comes, Abo comes, Osdag comes, Wigman comes; de parte vero Danorum inprimis fratres Hemmingi, Hancwin et Angandeo, deinde cete-

---

15 In codice C3 scribitur „Eiligen”

## 811.

**ALM** Miután elbocsátotta és elküldte Arsziphiosz spathariust – ez volt ugyanis a neve Niképhorosz császár követének – ugyanezen béke megerősítésének céljából a császár követeket küldött Konstantinápolyba, Haido bázeli püspököt, Hugo tours-i gróft, a langobard Aiót Friuliból és velük együtt egy bizonyos Leót, egy szicíliai származású spathariust, valamint Wilharenius velencei dózsét. Az utóbbiak egyike tíz évvel korábban Rómában menekült Szicíliaból a császárhoz, mikor éppen ott tartózkodott, és mivel vissza akart térni hazájába, visszaküldték; a másikat hűtlenség miatt tisztségétől megfosztva parancsra visszaküldték Konstantinápolyba, urához.

A császár és a dán király közt kihirdetett békét a kemény tél miatt (amely elzárta a felek közötti közlekedési útvonalakat) a még hadiállapotban tett pusztá eskü örzi addig, míg visszatér a tavaszi enyhület, és az utak (melyeket a roppant hideg elzárt) megnyíltával mindkét fél és mindkét nép, tudniillik a frankok és a dánok tizenkét főembere találkozott az Eider folyó mellett a helyen, melyet [Eiligennek]<sup>100</sup> hívnak; ezután kölcsönösen és saját szokásuknak, szertartásaiknak megfelelően letett esküvel erősítették meg a békét. Frank részről a főemberek pedig ezek voltak: Walach, Bernhard gróf fia; Burchard gróf, Unroc gróf, Uodo gróf, Meginhard gróf, Bernhard gróf, Egbert gróf, Theotheri gróf, Abo gróf, Osdag gróf, Wigman gróf; dán részről pedig legelőször is

---

100 A C3 olvasata

ri honorabiles inter suos viri, Osfrid cognomento Turdimulo et Warstein et Suomi et Urm et alius Osfrid filius Heiligen et Osfrid de Sconaowe et Hebbi et Aowin.

Imperator vero pace cum Hemmingo firmata et placito generali secundum consuetudinem Aquis habito in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Linones, qui et ipsos vastavit et castellum Hohbuoki superiori anno a Wilzis destructum in ripa Albiae fluminis restauravit, alterum in Pannonias ad controversias Hunorum et Sclavorum finiendas, tertium in Brittones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prospere gestis incolomes regressi sunt.

Ipse autem interea propter classem, quam anno superiore fieri imperavit, videndam ad Bononiam civitatem maritimam, ubi eadem naves congregatae erant, accessit farumque ibi ad navigantium cursus dirigendos antiquitus constitutam restauravit et in summitate eius nocturnum ignem accendit. Inde ad Scaldim fluvium veniens in loco, qui Gand vocatur, naves ad eandem classem aedificatas aspexit et circa medium Novembrium Aquas venit. Obviarunt ei venienti legati Hemmingi regis, Aowin et Hebbi, munera regis et verba pacifica deferentes; fuerunt etiam Aquis adventum eius expectantes, qui de Pannonia venerunt, canizauci princeps Avarum et tudun et alii primores ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui a ducibus copiarum, quae in Pannoniam missae fuerunt, ad praesentiam principis iussi venerunt.

Hemming fivérei, Hancwin és Angandeo, azután a többi körükben tekintélyes férfiú, Osfrid (akit Turdimulo néven is emlegettek) és Warstein és Suomi és Urm, egy másik Osfrid, Heiligen fia, schoneni Osfrid, Hebbi és Aowin.

A császár pedig, miután megerősítette Hemminggel a békét és szokás szerint megtartotta az általános gyűlést Aachenben, országa három részébe ugyanennyi hadsereget küldött: egyet az Elbán túl a linonokhoz – amely egyrészt pusztítást végzett ezek között, másrészt helyreállította az előző évben a wilzek által az Elba folyó partján lerombolt Hohbuoki várát; a másodikat Pannoniába, hogy véget vessenek a hunok és szlávok ellenségeskedésének; a harmadikat a bretonokhoz, hogy megtorolják hitszegésüket. Ezek dolgukat sikerrel végezve mind sértetlenül tértek vissza.

Ő maga pedig eközben a flotta megtekintése végett, melynek létrehozását előző évben rendelte el, Boulogne tengerparti városába ment, ahol ezek a hajók gyülekeztek, majd felújította az ott hajózók irányítására réges-rég épített világítótornyot és csúcsán éjszakai tüzet gyújtott. Innen a Schelde folyóhoz menve a helyen, melyet Gandnak hívnak,<sup>101</sup> megtekintette az ugyane flottához épített hajókat, és november hó közepe táján Aachenbe ment. Még úton volt, mikor szembejöttek vele Hemming király követei, Aowin és Hebbi, a király békét megerősítő ajándékaival és szavaival. Aachenben is voltak, akik érkezését várták; ezek Pannoniából érkeztek, a *canizauci*, az avarok fejedelme és a *tudun*, és a Duna környékén lakó

---

101 Gent

Interea Carlus filius domni imperatoris, qui maior natu erat, II. Non. Decembr. diem obiit; et imperator Aquis hiemavit.

## DCCCXII.

**ALM** Nec multo post Hemmingus Danorum rex defunctus nuntiatur. Cui cum Sigifridus nepos Godofridi regis et Anulo nepos Herioldi, et ipsius regis, succedere voluissent neque inter eos, uter regnare deberet, convenire potuisset, comparatis copiis et commisso proelio ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoriam fratres eius Herioldum et Reginfridum reges sibi constituit; quam necessario pars victa secuta eosdem sibi regnare non abnuit. In eo proelio XDCCCCXL viri cecidisse narrantur.

Niciforus imperator post multas et insignes victorias in Moesia provincia commisso cum Bulgaris proelio moritur; et Michahel gener eius imperator factus legatos domni imperatoris Karoli, qui ad Niciforum missi fuerunt, in Constantino- poli suscepit et absolvit. Cum quibus et suos legatos direxit, Michahelem scilicet episcopum et Arsafium atque Theognostum protospatharios, et per eos pacem a Niciforo inceptam confirmavit. Nam Aquisgrani, ubi ad imperatorem venerunt, scriptum pacti ab eo in ecclesia suscipientes more suo, id est Greca lingua, laudes ei dixerunt, imperatorem eum et basileum

szlávok egyéb főemberei és vezérei; ezek a Pannoniába küldött csapatok vezérei parancsára járultak az uralkodó színe elé.

Eközben Károly, a császár úr idősebbik fia, december 4-én elhunyt; és a császár Aachenben telet.

## 812.

**ALM** Nem sokkal ezután érkezik a hír, hogy meghalt Hemming, a dánok királya. Mivel Sigifrid, Godofrid király unokaöccse és Anulo, Herioldnak (és magának a királynak is) unokaöccse is örökébe akart lépni, s nem tudtak egymás között megegyezni, hogy melyiküknek kéne uralkodnia, csapatokat gyűjtve és csatába bocsátkozva mindketten meghalnak. Mivel azonban Anulo pártja ragadta magához a győzelmet, annak fivéreit, Herioldot és Reginfridet tették meg királyuknak; a legyőzött párt, bár kényszerűen, de nem tiltakozott az ellen, hogy ők uralkodjanak felettük. Azt beszélik, e csatában 10940 férfi esett el.

Niképhorosz császár sok és ragyogó győzelme után Moesia provinciában a bolgárokkal csatába bocsátkozva meghal; és veje, Mihály, miután ő lett a császár, fogadta és bocsátotta el Konstantinápolyban Károly császár úr követeit, akiket még Niképhoroszhoz küldött. Velük együtt elküldte saját követeit is, mégpedig Mikhaél püspököt és Arsaphiosz, illetve Theognosztosz protospathariusokat, és általuk megerősítette a Niképhorosz által megkezdett békét. Aachenben ugyanis, mihelyt a császár elé jutottak, a templomban átvéve tőle a megállapodás szövegét a maguk szo-



appellantes. Et revertendo Romam venientes in basilica sancti Petri apostoli eundem pacti seu foederis libellum a Leone papa denuo susceperunt.

Quibus dimissis imperator generali conventu Aquis sollempniter habito Bernhardum filium Pippini, nepotem suum, in Italiam misit; et propter famam classis, quae et de Africa et de Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, Walanem filium Bernardi patruelis sui cum illo esse iussit, quoadusque rerum eventus securitatem nostris adferret. Haec classis partim in Corsicam partim in Sardiniam venit; et ea quidem pars, quae ad Sardiniam est delata, pene tota deleta est.

Classis etiam Nordmannorum Hiberniam Scottorum insulam adgressa commissoque cum Scottis proelio parte non modica Nordmannorum interfecta turpiter fugiendo domum reversa est.

Pax cum Abulaz rege Sarracenorum facta; item cum duce Beneventanorum Grimoaldo, et tributii nomine XXV milia solidorum auri a Beneventanis soluta.

Expediitio facta ad Wilzos, et ab eis obsides accepti.

Harioldus et Reginfridus reges Danorum missa ad imperatorem legatione pacem petunt et fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Id. Mai. post meridiem solis eclypsis fuit.

kása szerint, azaz görög nyelven magasztalták őt, császárnak és baszileusznak szólítva. És visszatértükben Rómába érkezve Szent Péter apostol bazilikájában Leó pápától újra átvették e megállapodás avagy szövetség dokumentumát.

Miután elbocsátotta őket, és Aachenben ünnepélyesen általános gyűlést tartott, unokáját, Bernhardot, Pippin fiát, Itáliába küldte; és annak a flottának a hírére, mely a szóbeszéd szerint Afrikából és Hispániából Itália feldúlására indult, megparancsolta, hogy Wala, nagybátyjának, Bernhardnak fia legyen vele, amíg csak a dolgok kimenetele biztonságot nem nyújt a mieinknek. Ez a flotta részint Korzika, részint Szardínia ellen ment; és az a fele bizony, amelyet Szardíniára vezényeltek, szinte teljesen megsemmisült.

Egy normann flotta pedig Hiberniát,<sup>102</sup> a skótok szigetét támadta meg, csatába bocsátkozva a skótokkal; miután a normannok nem csekély részét megölték, csúfos megfutamodással tért haza.

Béke kötöttet Abül-Ās szaracén királlyal, továbbá Grimoald beneventói herceggel, és adó címén huszonötezet solidus aranyat fizettek a beneventóiak.

Hadjárat indult a wilzekhez és túszoikat szedtek tőlük.

Hariold és Reginfrid dán királyok követséget küldve a császárhoz békét kérnek és kérik, hogy küldjék vissza hozzájuk fivérüket, Hemminget.

Ebben az évben május 15-én dél után napfogyatkozás volt.

---

102 A mai Ír-sziget

## DCCCXIII.

**ALM** Imperator Aquisgrani hiemavit et incipiente verni temperie Amalharium Treverensem episcopum et Petrum abbatem monasterii Nonantulas propter pacem cum Michahale imperatore confirmandam Constantinopolim misit. [Pons apud Mogontiacum mense Maio incendio conflagravit; post quod imperator, cum in Arduenna venaretur, pedum dolore decubuit et convalescens Aquasgrani reversus est.]<sup>16</sup>

Ac deinde habito generali conventu, evocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Hludowicum Aquitaniae regem, coronam illi inposuit et imperialis nominis sibi consortem fecit; Bernhardumque nepotem suum, filium Pippini filii sui, Italiae praefecit et regem appellari iussit. Concilia quoque iussu eius super statu ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab episcopis celebrata sunt, quorum unum Mogontiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillione, quintum Arelati congregatum est; et constitutionum, quae in singulis factae sunt, collatio coram imperatore in illo conventu habita. Quas qui nosse voluerit, in supradictis quinque civitatibus invenire poterit, quamquam et in archivo palatii exemplaria illarum habeantur.

Missi sunt de hoc conventu quidam Francorum et Saxonum primores trans Albim fluvium ad confinia Nordmannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem regum illorum facerent

---

16 Additur in D E.

## 813.

**ALM** A császár Aachenben telelt, és amint megkezdődött a tavaszi enyhülés, Konstantinápolyba küldte Amalhar trieri püspököt és Pétert, a nonantolai kolostor apátját, hogy erősítsék meg a békét Mihály császárral. [Május hónapban tűzvészben leégett a híd Mainzban; ezután pedig a császár, miközben az Ardennekben vadászott, lábfájástól ágynak esett; és felgyógyulva visszatért Aachenbe.]<sup>103</sup>

Ezután pedig általános gyűlést tartva, Aachenbe magához hívta fiát, Lajost, Aquitánia királyát: koronát helyezett fejére és részesévé tette császári címének, Bernhardot pedig, unokáját, fiának, Pippinnek fiát Itália élére rendelte és megparancsolta, hogy királynak titulálják. Parancsára zsinatokat is tartottak egész Gallia püspökei az egyházak állapotának javításáról; egyet Mainzban, egy másikat Reimsben, a harmadikat Tours-ban, a negyediket Chalonban, az ötödiket Arles-ban hívták össze, és a nagygyűlésen, a császár színe előtt összesítették az ezeken hozott konstitúciókat. Aki meg akarja ismerni ezeket, megtalálhatja a fent mondott öt városban, ámbár a palota levéltárában is vannak példányok belőle.

Elküldtek e gyűlésről néhány frank és szász főembert az Elbán túlra, a normannokkal határos területre, hogy királyaik kérésének megfelelően békét kössenek velük és visszaadják fivérüket. Mikor a kijelölt helyen hasonló számban – tizenhatan voltak ugyanis – találkoztak a dánok főembereivel, mindkétfelől esküt

103 A D és E kéziratok hozzáfűzése.

et fratrem eorum redderent. Quibus cum pari numero – nam XVI erant – de primatibus Danorum in loco deputato occurrissent, iuramentis utrimque factis pax confirmata et regum frater eis redditus est. Qui tamen eo tempore domi non erant, sed ad Westarfoldam cum exercitu profecti, quae regio ultima regni eorum inter septentrionem et occidentem sita, contra aquilonem Britanniae summitatem respicit, cuius principes ac populus eis subici recusabant. Quibus perdomitis cum revertissent et fratrem ab imperatore missum recepissent, filii Godofridi regis et ex primoribus Danorum non pauci, qui iamdudum relicta patria apud Sueones exulabant, comparatis undecumque copiis bellum eis intulerunt et confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popularium turmis commisso cum eis proelio etiam regno non multo eos labore pepulerunt.

Mauris de Corsica ad Hispaniam cum multa praeda redeuntibus Irmiugarius comes Emporitanus in Maiorica insidias posuit et octo naves eorum cepit, in quibus quingentos et eo amplius Corsos captivos invenit. Hoc Mauri vindicare volentes Centumcellas Tusciae civitatem et Niceam provinciae Narbonensis vastaverunt. Sardiniam quoque adgressi commissoque cum Sardis proelio pulsi ac victi et multis suorum amissis recesserunt.

At Michahel imperator Bulgaros bello adpetens haud prosperis successibus utitur ac proinde domum reversus deposito diademate monachus efficitur; in cuius locum Leo, Bardae patricii filius, imperator constituitur. Crumas rex Bulgarorum, qui Niciforum imperatorem ante duos annos interfecit et Michahelem de Moesia fugavit, secundis rebus elatus cum exercitu usque ad

téve megerősítették a békét, és visszaadták a királyok fivérét nekik. Ők azonban ebben az időben nem voltak otthon, hanem hadseregükkel Vestfoldba indultak; országuk e legvégső vidéke északnyugat felé fekszik, Britannia északi csücskével szemben. Fejedelmei és népe vonakodtak alávetni magukat nekik; mikor ezek teljes leigázása után visszatértek és megkapták a császár által visszaküldött fivérüket, Godofrid király fiai (és nem kevesen a dán főemberek közül, akik hazájukat elhagyva már régóta a svédeknel voltak száműzetésben) mindenfelől csapatokat összevonva hadat indítottak ellenük, és – miután az összes, dánlakta földekről csapatok özönlöttek hozzájuk – csatába bocsátkozva velük, nem sok fáradság árán még az országból is kiűzték őket.

Mikor a mórok Korzikáról Hispániába voltak visszatérőben sok zsákmányukkal, Irmingar empúriesi gróf Mallorcán cselet vetett nekik, és nyolc hajójukat elfogta; ezeken ötszáz, sőt még több korzikai foglyot talált. A mórok ezt megtorolni szándékozva feldúlták Tusciában Centumcellae és Narbonne provinciában Nizza városát; Szardíniát is megtámadták, majd miután csatába bocsátkoztak a szárdokkal, megverve és legyőzve, sok emberüket elvesztve vonultak vissza.

Mihály császár pedig, mikor megtámadja a bolgárokat, nem éppen sikeres kimenetelt mutathat fel, ezért hát hazatérve leteszi koronáját, és szerzetes lesz; helyette Leót, Bardasz fiát tették császárrá. Krum, a bolgárok királya, aki két évvel azelőtt megölte Niképhorosz császárt és kikergette Mihályt Moesiából, miután felívelt szerencsecsillaga, hadseregével egészen Konstantinápolyig hatolt, és a városkapu mellett vert tábort. Ám mikor közvetlen a

ipsam Constantinopolim accessit et iuxta portam civitatis castra posuit. Quem moenibus urbi obequitantem Leo imperator eruptione facta incautum excepit et graviter vulneratum fugiendo sibi consulere ac patriam turpiter redire coegit.

### DCCCXIII.

**ALM** Domnus Karolus imperator, dum Aquisgrani hiemaret, anno aetatis circiter septuagesimo primo, regni autem quadragesimo septimo subactaeque Italiae quadragesimo tertio, ex quo vero imperator et augustus appellatus est, anno XIII., V. Kal. Febr. rebus humanis excessit.

Cuius rei nuntium cum Hludowicus filius eius in Aquitania apud Teodadam villam, ubi et ipse tunc hibernabat, plurimis deferentibus accepisset, tricesimo, postquam id acciderat, die Aquasgrani venit summoque omnium Francorum consensu ac favore patri successit. Et ad suscepti regni administrationem cura conversa primo legationes gentium, quae ad patrem venerant, auditas absolvit, alias deinde simili modo ad patrem quidem missas, ad se vero venientes suscepit.

Inter quas praecipua fuit legatio de Constantinopoli directa. Nam Leo imperator, qui Michaheli successerat, dimisso Amalharo episcopo et Petro abbate, qui ad Michahelem quidem missi, ad se tamen venerunt, legatos suos, Christoforum spatarium et Gregorium diaconem, cum eis ad domnum Karolum et per eos descriptionem et confirmationem pacti ac foederis misit. Quibus

várfalak alá lovagolt, Leó császár kirohanást rendelt el, s az óvatlan királyt körülzárta és arra kényszerítette, hogy súlyosan megsebesülve a futás mellett döntsön, majd csúfosan hazatérjen.

## 814.

**ALM** Károly császár úr, miközben Aachenben telelt, körülbelül hetvenyedik életévében, uralkodásának pedig negyvenhetedik, Itália leigázásának negyvenharmadik, császári és augustusi címének tizennegyedik évében, január 28-án eltávozott az élők sorából.

Mikor e dolog híret sokan megvitték fiának, Lajosnak az aquitániai Doué birtokra, ahol akkor a telet töltötte, miután ez bekövetkezett, a harmincadik napon Aachenbe ment, majd minden frankok legnagyobb egyetértésével és támogatásával apja örökébe lépett. És gondját a megörökölt ország igazgatására fordítva először a még apjához érkezett követségeket hallgatta meg és bocsátotta el, azután pedig ugyanígy az apjához küldött, de már hozzá érkezettekkel fogadta.

Ezek közül legfontosabb a Konstantinápolyból delegált volt. Leó császár ugyanis, aki Mihályt követte, elbocsátva Amalhar püspököt és Petrosz apátot (akiket Mihályhoz küldtek ugyan, ám már hozzá érkeztek), velük együtt elküldte Khrisztophorosz spathariusórt és Grégoriosz diakónust Károly úrhoz, s általuk a megállapodás és szövetség leírását és megerősítését. Lajos úr, miután fogadta és elbocsátotta őket, saját követeit, Nordbert reggiói



susceptis atque dimissis dominus Hludowicus legatos suos, Nordbertum Regiensem episcopum et Richoinum Patavinum comitem, ad Leonem imperatorem ob renovandam secum amicitiam et praedictum pactum confirmandum direxit.

Habitoque Aquisgrani generali populi sui conventu ad iustitias faciendas et oppressiones popularium relevandas legatos in omnes regni sui partes dimisit, Bernhardum regem Italiae, nepotem suum, ad se evocatum muneribus donatum in regnum remisit, cum Grimoaldo Beneventanorum duce pactum fecit atque firmavit, eo modo, quo et pater, scilicet ut Beneventani tributum annis singulis VII milia solidos darent; tunc duos ex filiis suis, Hlotharium in Baioariam, Pippinum in Aquitaniam misit.

Harioldus et Reginfridus reges Danorum, qui anno superiore a filiis Godofridi victi et regno pulsati fuerunt, reparatis viribus iterum eis bellum intulerunt; in quo conflictu et Reginfridus et unus de filiis Godofridi, qui maior natu erat, interfectus est. Quo facto Herioldus rebus suis diffidens ad imperatorem venit et se in manus illius commendavit; quem ille susceptum in Saxoniam ire et oportunum tempus exspectare iussit, quo ei, sicut petierat, auxilium ferre potuisset.

## DCCCXV.

**ALM** Iussum est ab imperatore, ut Saxones et Abodriti ad hanc expeditionem praepararentur, temptatumque in illa hieme duabus vicibus, si Albia transiri posset, sed mutatione subita aeris emol-

püspököt és Richoin páduai grófit delegálta Leó császárhoz, hogy megújítsa a vele való barátságot és megerősítse az említett megállapodást.

S miután Aachenben általános gyűlést tartott népe számára, országa minden részébe követeket küldött ki, hogy igazságot szolgáltatassanak és könnyítsenek a nép elnyomásán; Bernhardot, Itália királyát, unokaöccsét magához hívta, majd ajándékokkal elhalmozva visszaküldte országába; Grimoald beneventói herceggel megállapodást kötött és megerősítette azt oly módon, ahogyan apja is tette, azaz hogy a beneventóiak minden évben hétezer solidus adót fizessenek; végül elküldött fiai közül kettőt: Lothárt Bajorországba, Pippint Aquitániába.

Hariold és Reginfrid, a dánok királyai, akiket előző évben Godofrid fiai legyőztek és elkergettek országukból, erejüket összeszedve ismét haddal indultak amazok ellen. Ebben az összecsapásban Reginfridet is, Godofrid fiainak egyikét is (az idősebbiket) megölték. Emiatt Heriold, nem bízva már szerencséjében, a császár elé járult és annak kezébe ajánlotta magát; az befogadta őt, majd megparancsolta, hogy menjen Szászországba, és várja ki az alkalmas időt, amikor, mint kérte, segítséget nyújthat neki.

## 815.

**ALM** A császár megparancsolta, hogy a szászok és az abodriták készüljenek fel erre a hadjáratra; s meg is próbálkoztak még a télen kétszer azzal, hogy átkeljenek az Elbán, de egy hirtelen felme-

liti glacie fluminis resoluta negotium remansit imperfectum, donec tandem hieme transacta circa medium fere Maium mensem oportunitum proficiscendi tempus adrisit. Tunc omnes Saxonici comites omnesque Abodritorum copiae cum legato imperatoris Baldrico, sicut iussum erat, ad auxilium Harioldo ferendum trans Egidoram fluvium in terram Nordmannorum vocabulo Sinlendi perveniunt et inde profecti septimo tandem die in loco, qui dicitur ..., in litore oceani castra ponunt. Ibi que stativis triduo habitis, cum filii Godofridi, qui contra eos magnis copiis et ducentarum navium classe comparata in insula quadam tribus milibus a continenti separata residebant, cum eis congregari non auderent, vastatis circumquaque vicinis pagis et acceptis popularium obsidibus XL ad imperatorem in Saxoniam reversi sunt. Ipse enim tunc temporis in loco, qui dicitur Padrebrunno, generalem populi sui conventum habebat. Ibi ad eum omnes orientalium Sclavorum primores et legati venerunt.

Sed antequam illuc veniret, id est cum adhuc domi esset, adlatum est ei, quosdam de primoribus Romanorum ad interficiendum Leonem papam in ipsa urbe Roma conspirasse ac deinde, cum huius causae indicium ad pontificem esset delatum, omnes illius factionis auctores ipsius iussu fuisse trucidatos. Quod cum moleste ferret, ordinatis tunc Sclavorum et Herioldi rebus ipsoque in Saxonia dimisso, cum ad Franconofurd palatium venisset, Bernhardum regem Italiae, nepotem suum, qui et ipse cum eo in Saxonia fuerat, ad cognoscendum, quod nuntiabatur, Romam mittit. Is cum Romam venisset, aegritudine decubuit, res tamen, quas compererat, per Geroldum comitem, qui ad hoc ei

legedéstől megindult a folyam jege, és befejezetlen maradt a dolog – míg végül a tél elmúltával, úgy május hó közepe táján rájuk mosolygott az indulásra alkalmas időjárás. Ekkor az összes szász gróf s minden abodrita csapat, amint a parancs szólt, Baldrickal, a császár követével együtt az Eider folyón túlra, a normannok Sinlendi nevű földjére hatolt el, hogy segítséget vigyen Harioldnak; és innen elindulva a hetedik napon végül azon a helyen, melyet ...-nek neveznek, az óceán partján tábort vernek. S miután három napra megállapodtak ott, mivel Godofrid fiai – akik nagy csapatokat és kétszáz hajós flottát vonva össze ellenük egy a szárazföldről három mérföldre levő szigeten rendezkedtek be – nem mertek megütközni velük, köröskörül feldúlva a szomszédos falvakat és negyven túszt szedve a köznép köréből, visszatértek Szászországba a császárhoz. Ő pedig ekkor a helyen, melyet Padrebnumnak mondanak, általános gyűlést tartott népe számára. Itt eléje járult a keleti szlávok összes főembere és követe.

De még mielőtt odaindult volna, azaz mikor még otthon volt, hírül vitték neki, hogy egyes római előkelők Róma városában összeesküdtek Leó pápa megölésére, majd pedig, miután az ügy bizonyítékát a pápa elé vitték, annak parancsára felkoncolták a csoport összes vezetőjét. Mivel a császárt zavarta a dolog, gyorsan elrendezve a szlávok és Heriold ügyét, majd őt magát Szászországban hagyva, miután frankfurti palotájába érkezett, Bernhardot, Itália királyát, unokaöccsét, aki maga is ott volt vele Szászországban, elküldte Rómába, hogy tájékozódjon az érkező hírek felől. Mikor ez Rómába érkezett, betegség döntötte ágynak, ám a dolgokat, melyeket megtudott, Gerold gróf révén – akit ezért

legatus fuerat datus, imperatori mandavit. Quem legati pontificis, Iohannes episcopus Silvae candidae et Theodorus nomenclator et Sergius dux, subsequuti de his, quae domino suo obiciebantur, per omnia imperatori satisfecerunt.

Legati Sardorum de Carali civitate dona ferentes venerunt.

Pax, quae cum Abulaz rege Sarracenorum facta et per triennium servata erat, velut inutilis rupta et contra eum iterum bellum susceptum est.

Nordbertus episcopus et Richoinus comes de Constantino-  
poli regressi descriptionem pacti, quam Leo imperator eis dederat, detulerunt; qui inter cetera terrae motum gravissimum mense Augusto per continuos quinque dies ibi contigisse retulerunt, quo et ipsius urbis aedificia complura cecidisse et aliarum civitatum populos ruinis oppressos esse testati sunt. Sed et in Gallia Santones, civitas Aquitaniae, mense Septembrio dicitur tremuisse. Rhenus fluvius Alpinis imbribus auctus ultra solitum exundavit.

Romani, cum Leonem papam aegritudine decubuisse viderent, collecta manu omnia praedia, quae idem pontifex in singularum civitatum territoriis noviter construxit, primo diripiunt, deinde inmisso igne cremant, tum Romam ire statuunt et, quae sibi erepta querebantur, violenter auferre. Quo comperto Bernhardus rex missa manu per Winigisum ducem Spolitinum et seditionem illam sedavit et eos ab incepto desistere fecit, quaeque

adtak mellé követként – megüzente a császárnak. Őt pedig a pápa követei, János silvacandidai püspök, Theodorus nomenclator<sup>104</sup> és Sergius herceg követték, és a császárnak megfelelő jelentést tettek mindarról, amit uruk ellen vádként felhoztak.

Cagliari városából szárd követek érkeztek, ajándékokat hozva.

Az Abül-’Asz szaracén királlyal kötött béke három évig állt fenn; akkor, mivel már nem volt haszna, felbontatott, és háború indult ellene.

Nordbert püspök és Richoin gróf Konstantinápolyból visszatérve meghozták a békemegállapodás szövegét, melyet Leó császár adott nekik; egyebek közt beszámoltak róla, hogy augusztus hónapban öt napon át folyamatosan súlyos földrengés volt ott, amitől a város rengeteg épülete omlott le, és mint tanúsították, más városok lakosságát is romok temették maguk alá. Ám azt mondják, szeptember havában Galliában is, az aquitániai Saintes városában is rengett a föld. A Rajna folyó az alpesi esőzésektől megduzzadva a szokásosnál erősebben áradt.

A rómaiak, amikor látták, hogy Leó pápa egy betegségtől ágy-nak esett, csapatot gyűjtve az összes majorságot, amit a pápa minden egyes város birtokain nemrég felépített, először kirabolják, azután, csóvát dobva rá, felégetik; majd úgy határoznak, hogy Rómába mennek, és erőszakkal viszik el, amit panaszuk szerint elraboltak tőlük. Erről értesülve Bernhard király, miután Winigis spoleói herceg révén csapatot küldött oda: a felkelést is lecsillapította,

104 A VII. század folyamán kialakult tisztség, a hét palotabíró egyike.

gesta erant, per legatos suos imperatori nuntiavit.

## DCCCXVI.

**ALM** Hieme transacta Saxones et orientales Franci expeditionem in Sorabos Sclavos, qui dicto audientes non erant, facere iussi imperata strenue compleverunt et contumacium audaciam non magno labore compresserunt. Nam una civitate expugnata, quicquid in ea gente rebelle videbatur, subiectione promissa conquievit.

Wascones, qui trans Garonnam et circa Pirineum montem habitant, propter sublatum ducem suum nomine Sigiwinum, quem imperator ob nimiam eius insolentiam ac morum pravitatem inde sustulerat, solita levitate commoti coniuratione facta omnimoda defectione desciverunt; sed duabus expeditionibus ita sunt edomiti, ut tarda eis deditio et pacis impetratio videretur.

Interea domnus Leo papa anno pontificatus sui vicesimo primo circiter VIII. Kal. Iun. de corpore migravit, Stephanusque diaconus in locum eius electus atque ordinatus est; nondumque duobus post consecrationem suam exactis mensibus quam maximis poterat itineribus ad imperatorem venire contendit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione imperatori suggererent. Quod ubi imperator audivit, Remis ei statuit occurrere missisque obviam his, qui eum illo deducerent, adventum eius praeveniens cum magno eum ibidem honore suscepit. Qui

s azt is elérte, hogy amazok elálljanak megkezdett terveiktől. Végül mindenről, ami történt, követei révén hírt adott a császárnak.

## 816.

**ALM** A tél elmúltával a szászok és a keleti frankok, miután parancsot kaptak, hogy indítsanak hadjáratot a parancsra nem hallgató szláv szorbok ellen, az utasításokat buzgón végrehajtották, és a makacs-kodók vakmerőségét nem túl nagy fáradsággal elfojtották. Egyetlen várost bevétele után ugyanis minden lázadózó, aki csak a nép körében mutatkozott, lenyugodott, megígérve, hogy meghódol.

A baszkok, aki a Garonne-on túl és a Pireneus-hegység környékén laknak, Sigiwin nevű hercegük eltávolítása miatt – akit a császár féltelensége és gyalázatos szokásai miatt távolított el onnan – felindulásukban szokott könnyelműségükkel összeesküvést szerveztek, és mindenféle módon ellenállva elpártoltak; ám két hadjáratról annyira megtörtek, hogy alig várták, hogy megadják magukat és megkaphassák a békefeltételeket.

Eközben Leó pápa úr pontifikátusának huszonegyedik évében, május 25-e körül elköltözött porhüvelyéből; helyére István diakónust választották és iktatták be. S még két hónap sem telt le felszentelése után, amikor nagy úti készültséggel nekiindult, hogy a császárhoz menjen, már előtte két követet küldve, hogy értesítsék a császárt felszenteléséről. Mikor a császár meghallotta ezt, úgy döntött, hogy elé megy Reimsbe, majd előreküldve azokat, akik jelentést tettek róla, még érkezése előtt eléje sietett, és ott fogadta őt nagy



statim imperatori adventus sui causam insinuans celebratis ex more missarum sollemniis eum diadematis inpositione coronavit. Multis deinde inter eos muneribus et datis et acceptis conviisq; opipare celebratis et amicitia vicissim firmissimo robore constituta aliisque utilitatibus sanctae Dei ecclesiae pro temporis oportunitate dispositis pontifex Romam, imperator Compendium palatium petiit.

Ibi commoratus legatos Abodritorum et de Hispania legatos Abdirahman filii Abulaz regis ad se missos suscepit; completisque ibi viginti vel eo amplius diebus Aquasgrani ad hiemandum profectus est.

## DCCCXVII.

**ALM** Legati Abdirahman, filii Abulaz regis Sarracenorum, de Caesaraugusta missi pacis petendae gratia venerunt, et Compendio ab imperatore auditi Aquasgrani eum praecedere iussi sunt. Quo cum pervenisset, legatum Leonis imperatoris de Constantinopoli pro Dalmatinorum causa missum Niciforum nomine suscepit; quem etiam, quia Cadolah, ad quem illorum confinium cura pertinebat, non aderat et tamen brevi venturus putabatur, adventum illius iussit opperiri. Quo veniente ratio inter eum et legatum imperatoris de questionibus, quas idem detulit, habita est; et quia res ad plurimos et Romanos et Sclavos pertinebat neque sine illorum praesentia finiri posse videbatur, illo decernenda differtur, missusque ad hoc cum Cadolane et praedicto legato in Dalmatiam Albgarius,

tisztelettel. Ő pedig, mindjárt közölve jövetelének okát, ahogy a szokás megkívánta, ünnepélyes szentmisék után diadémot helyezve fejére, megkoronázta. Ezután kölcsönösen sok ajándékot adva és kapva, majd pompás lakomákat tartva és barátságukat mindkét felől szilárdan megerősítve, illetve miután egyéb, Isten Szentegyházának akkori szükségletei szerinti, hasznos rendelkezéseket hoztak, a főpap Rómába, a császár palotájába, Compiègne-be indult.

Miközben ott időzött, fogadta az abodriták követeit, és Hispániából Abül-‘Ās király fiának, ‘Abdurrahmānnak hozzá küldött követeit; s eltöltve ott húsz vagy annál is több napot, Aachenbe indult téli szállásra.

## 817.

**ALM** Békét kérni érkeztek ‘Abdurrahmānnak, Abül-‘Ās szaracén király fiának Zaragozából küldött követei, és miután Compiègne-ben meghallgatta őket a császár, azt az utasítást kapták, hogy őelőtte menjenek Aachenbe. Mikor maga is odaérkezett, fogadta Leó császár Niképhorosz nevű követét, akit a dalmátok ügyében küldött, és mivel Cadolah, akire tartozott közös határvidékük gondja, nem volt ott, ám úgy gondolták, rövidesen megjön, őt is arra utasította, hogy várokozzék érkezéséig. Annak megérkezéssel pedig a császár követével számba vették a panaszokat, melyekkel érkezett; és mivel a dolog sokakat érintett mind a rómaiak, mind a szlávok között, s úgy tűnt, azok jelenléte nélkül nem lehet a végére járni, elhalasztották a döntést, majd e célból elküldték Dalmáciába Cadolahhal és

Unrochi nepos. Legati etiam Abdirahman, cum tribus mensibus detenti essent et iam de reditu desperare coepissent, remissi sunt.

Filii quoque Godofridi regis Danorum propter assiduam Herioldi infestationem missa ad imperatorem legatione pacem petunt eamque a se servandam pollicentur; sed cum haec simulata magis quam veracia viderentur, velut inania neglecta sunt, et auxilium contra eos Herioldo datum.

Luna Non. Febr. hora noctis secunda defecit, et cometes in signo Agitatoris apparuit.

Interea Stephanus papa tertio, postquam Romam venerat, mense, sed nondum exacto, circiter VIII. Kal. Febr. diem obiit. Cui Paschalis successor electus post completam sollemniter ordinationem suam et munera et excusatoriam imperatori misit epistolam, in qua sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti pontificatus honorem velut inpactum adseverat. Missa tamen alia legatione pactum, quod cum praecessoribus suis factum erat, etiam secum fieri et firmari rogavit. Hanc legationem Theodorus nomenclator et detulit et ea, quae petierat, impetravit.

Feria quinta, qua cena Domini celebratur, cum imperator ab ecclesia peracto sacro officio remearet, lignea porticus, per quam incedebat, cum et fragili materia esset aedificata et tunc iam marcida et putrefacta, quae contignationem et tabulatum sustinebant, transtra pondus aliquod ferre non possent, incedentem desuper imperatorem subita ruina cum viginti et eo amplius hominibus, qui una ibant, ad terram usque deposuit. Qui casus cum plerosque ex his, qui simul deciderant, graviter adfecisset, illi tamen nihil aliud laesionis intulit, praeter quod capulo gladii,

az említett követtel együtt Abgart, Unroch unokaöccsét. Hazaengedték 'Abdurrahmān követeit is, miután három hónapja tartották vissza őket, és már kezdtek letenni a reményről, hogy hazajutnak.

Heriold folyamatos támadásai miatt Godofrid dán király fiai is követséget küldenek a császárhoz, békét kérnek s ígérik, hogy azt meg is tartják; ám mivel úgy tűnt, hogy ez inkább színlelés, mint őszinte szándék, mint üres beszédet figyelmen kívül hagyták, és segítséget küldtek ellenük Herioldnak.

Február 5-én az éjszaka második órájában holdfogyatkozás volt, és üstökös jelent meg a Nyilas csillagképben.

Eközben István pápa a Rómába érkezése utáni harmadik hónapban, de még annak letelte előtt, körülbelül január 25-én elhunyt. Megválasztott utódja, Paszkál, miután lezajlott ünnepélyes beiktatása, ajándékokat és mentegetőző levelet küldött a császárnak, melyben azt bizonygatta, hogy a pápa tisztségét nemcsak hogy akarata, hanem heves ellenállása ellenére gyakorlatilag ráerőltették. Egy újabb küldöttség útján azért kérte, hogy a megállapodást, amelyet elődjeivel kötöttek, vele is kössék meg. Ezt az üzenetet Theodorus nomenclator vitte meg és elérte, amit kért.

Azon a csütörtökön, melyen az Úr vacsoráját ünneplik, amikor a szentmise végeztével a császár kijött a templomból, a fából készült előcsarnok, melyen át bevonult – mivel törékeny anyagból épült és a keresztgerendák, melyek a földémet és deszkázatot tartották, már meggyengültek és elkorhadtak, és nem bírták már a terhelést – hirtelen ráomlott az alá érkező császárra és vele húsz vagy még több emberre, akik együtt haladtak vele, földre terítve őket. Bár az omlás a vele együtt elesők legtöbbször súlyosan

quo accinctus erat, imi pectoris pars sinistra contusa est et auris dextra in parte posteriore vulnerata, femur quoque dextrum cuiusdam ligni pondere iuxta inguina conlisum. Sed instantia medicorum, qui ei curam adhibebant, summa celeritate convaluit. Nam vicesima, postquam id acciderat, die Noviomagum profectus venatu sese exercebat.

Unde reversus generalem populi sui conventum Aquisgrani more solito habuit, in quo filium suum primogenitum Hlotharium coronavit et nominis atque imperii sui socium sibi constituit, caeteros reges appellatos unum Aquitaniae, alterum Baioariae praefecit. Conventu peracto, cum Vosegi saltum venandi gratia peteret, obvios habuit legatos Leonis imperatoris; quos cum in Ingilenhaim palatio iuxta Mogontiacum civitatem audisset ac legationem eorum non aliam esse, nisi quam Niciforus eiusdem imperatoris legatus proxime adtulerat, comperisset, celeriter absolutos dimisit et, quo tendebat, proficiscitur.

Nuntiataque defectione Abodritorum et Sclaomiri comitibus tantum, qui iuxta Albim in praesidio residere solebant, ut terminos sibi commissos tuerentur, per legatum mandavit. Causa defectionis erat, quod regiam potestatem, quam Sclaomir eatenus post mortem Thrasconis solus super Abodritos tenebat, cum Ceadrago filio Thrasconis partiri iubebatur; quae res illum tam graviter exacerbavit, ut adfirmaret se numquam posthac Albim fluvium transiturum neque ad palatium venturum. Statim missa trans mare legatione iunxit amicitias cum filiis Godofridi et, ut exercitus in Saxoniam Transalbianam mitteretur, impetravit. Nam et classis eorum per Albiam usque ad Esesfeld castellum

megsebesítette, neki magának semmi más sérülést nem okozott, mint hogy a kardnak, melyet fölötött, markolatától zúzódás lett mellkasa alsó részén, bal oldalt; jobb oldalt megsérült füle hátsó része, és jobb combját is, ágyéka mellett, megütötte egy súlyos fadarab. Ám az orvosok segítségével, akik kezelték, a legsebesebben felgyógyult. A huszadik napon ugyanis, miután ez történt, Nijmegenbe utazva vadászatban gyakorolta magát.

Innen visszatérve Aachenben a szokásos módon általános gyűlést tartott népe számára; ezen megkoronázta elsőszülött fiát, Lothárt, és rangjának, illetve országának társbirtokosává tette, a többieket pedig királyi címmel egyrészt Aquitánia, másrészt Bajorország élére állította. A gyűlés végeztével, mikor a Vogézek erdőségeibe igyekezett vadászatra, szembetalálkozott Leó császár követivel; miután a Mainz városa melletti ingelheimi palotában meghallgatta őket, illetve megtudta, hogy üzenetük nem tér el attól, amit Niképhorosz, szintén császári követ nemrég hozott, hamar elbocsátva elengedte őket, és továbbindult célja felé.

Miután pedig hírt kapott az abodriták és Sclaomir elpártolásáról, követek útján csak arra utasította a grófokat, akik az Elba menti helyőrségekben szoktak állomásozni, hogy védelmezzék a rájuk bízott határokat. Az elpártolás oka az volt, hogy a parancs szerint a királyi hatalmat, melyet Thrasco halála után mindaddig csak Sclaomir gyakorolt az abodriták felett, meg kellett osztania Thrasco fiával, Ceadraggal. E dolog azt oly mélyen elkeserítette, hogy erősen megfogadta: többé sosem kel át az Elbán, s a palotába sem megy. Rögtön követséget küldve a tengeren túl, barátságot kötött Godofrid fiaival és elérte, hogy hadsereg induljon az Elbán

venit, quae totam Sturiae fluminis ripam devastavit, et Gluomii custos Nordmannici limitis pedestres copias ducens simul cum Abodritis terreno itinere ad ipsum castellum accessit. Quibus cum nostri fortiter restitissent, omnia castelli obpugnatione discesserunt.

Interea cum imperator venatione peracta de Vosego Aquasgrani reverteretur, nuntiatum est ei, Bernhardum nepotem suum, Italiae regem, quorundam pravorum hominum consilio tyrannidem meditatum iam omnes aditus, quibus in Italiam intratur, id est clusas, impositis firmasse praesidiis atque omnes Italiae civitates in illius verba iurasse; quod ex parte verum, ex parte falsum erat. Ad quos motus comprimendos cum ex tota Gallia atque Germania congregato summa celeritate magno exercita imperator Italiam intrare festinasset, Bernhardus rebus suis diffidens, maxime quod se a suis cotidie deseri videbat, armis depositis apud Cavillionem imperatori se tradidit; quem ceteri secuti non solum armis depositis se dediderunt, verum ultro et ad primam interrogationem omnia, uti gesta erant, aperuerunt. Huius coniurationis principes fuere Eggideo, inter amicos regis primus, et Reginhardus camerarius eius et Reginharius Meginharii comitis filius, cuius maternus avus Hardradus olim in Germania cum multis ex ea provincia nobilibus contra Karolum imperatorem coniuravit. Erant praeterea et alii multi praeclari et nobiles viri, qui in eodem scelere deprehensi sunt, inter quos et aliqui episcopi, Anshelmus Mediolanensis et Wolfoldus Cremonensis et Theodulfus Aurelianensis.

túl Szászország ellen: így hajóhaduk az Elbán egészen Esesfeld váráig jutott (végig is dúlta a Stör folyó teljes partját), Gluomi pedig, a normann határ öre pedig gyaloghadait vezetve vonult az abodritákkal együtt szárazföldi úton ugyanahhoz a várhoz. Miu-tán a mieink bátran ellenálltak nekik, a vár ostromával felhagyva eltávoztak.

Eközben, míg a császár a vadászat végeztével a Vogézekből Aachenbe volt visszatérőben, hírül vitték neki, hogy Bernhard, unokaöccse, Itália királya egyes gazemberek tanácsára trónbitorlást fontolgat; már minden, Itáliába vezető utat, vagyis hágót, helyőrségekkel erősített meg, és Itália minden városa engedelmességet esküdött neki. Ez részben igaz, részben tévedés volt. Mikor e mozgolódások elfojtására a császár egész Galliából és Germániából villámgyorsan roppant sereget gyűjtött, és sietett Itália területére vonulni, Bernhard, nem bízva ügyében, különösen, hogy látta, övéi nap mint nap hagyják cserben, Cavaillonnál letéve a fegyvert, megadta magát a császárnak. A többiek őt követve nemcsak hogy fegyverletétellel megadták magukat, hanem ezen túl első kérdésre beszámoltak minderről, amit tettek. Az összeesküvés vezetői voltak: Egiddeo, első a király barátai közt; és Reginhard, kamarása és Reginhar, Meginhar gróf fia, akinek anyai nagyapja, Hardrad egykor Germániában sok, e tartományból való nemessel Károly császár ellen esküdött össze. Volt még rajtuk kívül sok más nevezetes és nemes férfi, akit ugyane gaztetten értek, köztük egyes püspökök is, a milánói Anzelm és a cremonai Wolfold és az orléans-i Theodulf.



## DCCCXVIII.

**ALM** Detecta fraude et coniuratione patefacta ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis imperator Aquasgrani revertitur; transactoque quadragesimali ieiunio paucis post sanctum pascha diebus coniurationis auctores, qui superius nominati sunt, simul et regem iudicio Francorum capitali sententia condemnatos luminibus tantum iussit orbari, episcopos synodali decreto depositos monasteriis mancipari, caeteros, prout quisque vel nocentior vel innocentior apparebat, vel exilio deportari vel detondi atque in monasteriis conversari.

Atque his ita dispositis ipse cum maximo exercitu Brittaniam adgressus generalem conventum Venedis habuit. Inde memoratam provinciam ingressus captis rebellium munitionibus brevi totam in suam potestatem non magno labore redegit. Nam postquam Mormanus, qui in ea praeter solitum Brittonibus morem regiam sibi vindicaverat potestatem, ab exercitu imperatoris occisus est, nullus Britto inveniebatur, qui resisteret aut qui imperata facere aut qui obsides, qui iubebantur, dare rennueret.

Qua expeditione completa cum imperator dimisso exercitu Andecavos civitatem esset reversus, Irmingardis regina, coniux eius, quam proficiscens ibi aegrotantem dimiserat, duobus diebus postquam ipse ad eam venit, morbo invalescente V. Non. Octobr. decessit. Eclipsis solis contigit VIII. Id. Iul. Imperator per Ratumagum et per Ambianos et Camaracum Aquasgrani ad hibernandum reversus, cum Heristallium venisset, obvios

## 818.

**ALM** Miután felfedték a cselszövést és lelepleződött az összeesküvés, valamint minden lázadót hatalmába kerített, a császár visszatér Aachenbe; s letelvén a negyvennapos böjt, néhány nappal a szent húsvét után úgy rendelkezett, hogy az összeesküvés szerzőit, akiket fentebb megneveztünk, valamint a királyt, noha a frankok halálos ítélettel sújtották őket, csupán szemük világától fosszák meg, a püspököket zsinati dekrétummal letéve küldjék kolostorba, a többieket, ki-ki amint vétkesebbnek vagy ártatlanabbnak mutatkozott, vagy száműzetésbe küldjék, vagy tonzúrára nyírva kolostorba zárják.

Ezeket pedig így elrendezve hatalmas sereggel Bretagne ellen vonult, majd általános gyűlést tartott Vannes-ban. Innen az említett tartományra támadva, miután elfoglalta a lázadók erődítményeit, rövidesen annak egészét nagy fáradság nélkül uralma alá hajtotta. Miután ugyanis Mormant, aki ott – a bretonok régi szokása ellenére – királyi hatalmat követelt magának, megölte a császár hadserege, egy breton sem akadt, aki ellenállt volna vagy aki vonakodott volna teljesíteni a parancsokat vagy kiadni az elrendelt túszoikat.

E hadjárat befejeztével, miután a császár seregét elbocsátva visszatért Angers városába, hitvese, Irmingardis királynő, akit indulásakor betegeskedve hagyott hátra, két nappal azután, hogy visszaérkezett hozzá, betegsége elhatalmasodtával október 3-án eltávozott az élők közül. Július 8-án napfogyatkozás volt.

Mikor a császár Rouenon, Amiens-en és Cambrein át Aachenbe vonult vissza téli szállásra, ahogy Herstalba ért, szembe-

habuit legatos Sigonis ducis Beneventanorum dona deferentes eumque de nece Grimoldi ducis antecessoris sui excusantes. Erant ibi et aliarum nationum legati, Abodritorum videlicet ac Bornae, ducis Guduscanorum, et Timocianorum, qui nuper a Bulgarorum societate desciverant et ad nostros fines se contulerant, simul et Liudewiti, ducis Pannoniae inferioris, qui res novas moliens Cadolaum comitem et marcae Foroiuliensis praefectum crudelitatis atque insolentiae accusare conabatur. Quibus ibi auditis atque dimissis imperator Aquasgrani ad hie-mandum profectus est.

## DCCCXVIII.

**ALM** Sclaomir Abodritorum rex, ob cuius perfidiam ulciscendam exercitus Saxonum et orientalium Francorum eodem anno trans Albiam missus fuerat, per praefectos Saxonici limitis et legatos imperatoris, qui exercitui praeerant, Aquasgrani adductus est. Quem cum primores populi sui, qui simul iussi venerant, multis criminibus accusarent et ille rationabili defensione obiecta sibi refellere non valeret, exilio condempnatus est et regnum Ceadrago Thrasconis filio datum.

Simili modo et Lupus Centulli Wasco, qui cum Berengario Toslosae et Warino Arverni comite eodem anno proelio confligit, – in quo et fratrem Garsandum singularis amentiae hominem amisit et ipse, nisi sibi fugiendo consuleret, prope interitum fuit, – cum in conspectum imperatoris venisset ac de perfidia, cuius a memo-

találkozott Sigo beneventói herceg követivel, akik ajándékokat hoztak, majd kimentették amazt Grimoldnak, a herceg elődjének meggyilkolása alól. Más nemzetek követei is voltak ott, tudniillik az abodritáké, illetve Bornáé, a guduszkánok fejedelméé és a timocsánoké, akik nemrég elpártoltak a bolgárok szövetségétől és a mi határainkra húzódtak, valamint Liudewitnek, Pannonia Inferior hercegének követei; utóbbi lázadást készítve elő kegyetlenséggel és kevélységgel próbálta megvádolni Cadolah grófot, a Friuli Őrgrófság prefektusát. Miután ott helyben meghallgatta és elbocsátotta őket, a császár Aachenbe utazott téli szállására.

## 819.

**ALM** Sclaomirt, az abodriták fejedelmét (akinek hűtlenségét megbosszulandó ugyanabban az évben szász és keleti frank sereget küldtek az Elbán túlra) a szász végek prefektusai és a császár követei, akik a sereg élén álltak, Aachenbe vitték. Mikor népének főemberei, akiket szintén odarendeltek, sok bűnnel vádolták meg, és nem volt képes érdemi védekezéssel megcáfolni, amiket felhoztak ellene, száműzetésre ítélték, és az uralmat Ceadragnak, Thrasco fiának adták. Hasonlóképp a baszk Lupus Centullit is – ő ugyanebben az évben ütközetben csapott össze Berengár toulouse-i és Warin auvergnei gróffal; ekkor elvesztette fivérét, e párját ritkítóan eszeveszett valakit, és maga is csak azért kerülte el vesztét, mert a futás mellett döntött –, mikor a császár színe elé jutott, s a hitszegés alól, amivel az említett

ratis comitibus inmane accusabatur, se purgare non potuisset, et ipse temporali est exilio deportatus.

Conventus Aquisgrani post natalem Domini habitus, in quo multa de statu ecclesiarum et monasteriorum tractata atque ordinata sunt, legibus etiam capitula quaedam pernecessaria, quia deerant, conscripta atque addita sunt. Quo peracto imperator inspectis plerisque nobilium filiabus Huelpi comitis filiam nomine Iudith duxit uxorem.

Iterumque conventus mense Iulio apud Ingilunheim palatium habitus et exercitus de Italia in Pannoniam propter Liudewiti rebellionem missus, qui rebus parum prospere gestis infecto pene negotio regressus est. Et Liudewitus superbia elatus legatos quasi pacem petendo ad imperatorem misit, condiciones quasdam proponens, ad quarum concessionem ea, quae iuberentur, se facturum pollicebatur. Quas cum imperator non reciperet aliasque ei per suos legatos proponeret, permanendum sibi in inchoata perfidia velut optimum iudicans missis circumquaque legatis vicinas iuxta se gentes ad bellum sollicitare curavit. Timocianorum quoque populum, qui dimissa Bulgarorum societate ad imperatorum venire ac dicioni eius se permittere gestiebat, ne hoc efficeret, ita interceptit ac falsis persuasionibus inlexit, ut omisso, quod facere cogitabat, perfidiae illius socius et adiutor existeret.

Exercitu vero de Pannonia reverso Cadolach dux Foroiulienensis febre correptus in ipsa marca decessit. Cui cum Baldricus esset subrogatus et in Carantanorum regionem, quae ad ipsius curam pertinebat, fuisset ingressus, obvium ibi habuit Liudewiti exercitum; quem iuxta Dravum fluvium iter agentem parva

grófok hevesen vádolták, magát tisztázni nem tudta, egy időre száműzetésbe küldték.

Az Úr születésének ünnepe után Aachenben zsinatot tartottak, amelyen sok dolgot megtárgyaltak és elrendeltek az egyházak és monostorok állapotával kapcsolatban, illetve egyes, már igen szükséges szabályokat is, mivel hiányoztak, összeírtak és törvénybe foglaltak. Ennek végeztével a császár, miután több nemes leányát is megnézte, Huelp gróf Judit nevű lányát vette feleségül.

Július hónapban ingelheimi palotájában ismét gyűlést tartott, és Liudewit lázadása miatt Itáliából sereget küldött Pannoniába; ez kevés sikerrel járt, és szinte dolgavégezetlen tért vissza. Liudewit pedig göggyében felfuvalkodva színleg békeköveteket küldött a császárhoz, bizonyos feltételeket javasolva, melyek elfogadása esetén azt ígérte, hogy megteszi, amiket parancsoltak neki. Mikor a császár ezeket el nem fogadta, hanem követei által másokra tett javaslatot, úgy ítélte meg, hogy legjobb lesz, ha megmarad megkezdettt árulásában, és követeket szerteküldve háborúra izgatta a vele szomszédos népeket. A timocsán népet is, akik a bolgár szövetséget otthagya alig várták, hogy a császárhoz térjenek és fennhatósága alá rendeljék magukat, annyira rászedte, illetve hamis győzködéssel magához édesgette, hogy elhagyva, aminek megcselekvésén gondolkodtak, árulásának társai és segítői lettek.

Azután pedig, hogy a hadsereg visszatért Pannoniából, Cado-lah friuli herceg lázas betegségbe esett, és már az örgrófság területén elhunyt. Mikor helyébe Baldric lépett és benyomult a karantánok vidékére, mely az ő gondja alá tartozott, ott szembekerült

manu adgressus pluribus interfectis et avertit et de illa provincia fugavit.

Borna vero dux Dalmatiae cum magnis copiis ad Colapium fluvium Liudewito ad se venienti occurrens in prima congressione a Guduscanis deseritur; auxilio tamen praetorianorum suorum protectus evasit. Perit in eo proelio Dragamosus socer Liudewiti, qui in exordio defectionis relicto genero Bornae se coniunxerat.

Goduscani domum regressi iterum a Borna subiguntur. At Liudewitus occasionem nactus cum valida manu Decembrio mense Dalmatiam ingressus, ferro et igni cuncta devastat. Cui cum Borna se penitus inparem conspiceret, omnia sua castellis inclusit et ipse cum delecta manu nunc a tergo nunc a latere insistentis Liudewiti copias et noctu et interdium, quacumque poterat, laceravit neque eum in sua provincia inpune versari permisit; ad extremum gravi damno adfectum regione sua coegit excedere, tribus hominum milibus de exercitu illius interfectis et trecentis vel eo amplius caballis captis praeter sarcinas et spolia diversi generis direpta; quae qualiter gesta fuerint, per legatos suos imperatori nuntiare curavit.

At in partibus occiduis Pippinus imperatoris filius iussu patris Wasconiam cum exercitu ingressus sublatis ex ea seditiosis totam eam provinciam ita pacavit, ut nullus in ea rebellis aut inoboediens remansisse videretur.

Harioldus quoque iussu imperatoris ad naves suas per Abodritos reductus in patriam quasi regnum ibi accepturus navigavit. Cui se duo ex filiis Godofridi quasi una cum eo regnum habituri

Liudewit seregével, amint az a Dráva folyó mentén vonult; bár kis csapattal támadta meg, sokakat megölve eltérítette és a tartományból kiűzte.

Borna pedig, Dalmácia hercege a Kulpa folyónál nagy csapatokkal szállt szembe az ellene érkező Liudewittel. A guduszkánok az első összecsapás során elhagyják, ám testőreinek védelmében megmenekült. Elesett e csatában Dragamoz, Liudewit apósa, aki a lázadás kezdetén vejét elhagyva Bornához állt át. A hazatért guduszkánok ismét Borna hatalma alá kerülnek. Ám Liudewit, amint alkalom adódott, december havában erős csapattal megtámadja Dalmáciát, és tűzzel-vassal dúl fel mindent. Mivel Borna átlátta, hogy erőik teljesen egyenlőtlenek, minden vagyonát erődkben zárta el, maga pedig válogatott csapatával Liudewitnek hol hátába, hol oldalába kerülve éjjel-nappal gyötörte csapatait, ahogy csak tudta, s nem tűrte el, hogy büntetlenül vonulgasson az ő tartományában. Végül súlyos kárt okozva rákényszerítette, hogy elhagyja vidékét, miután seregéből háromezer embert ölt meg és háromszáz vagy annál is több lovat zsákmányolt, nem is szólva a málháról és az elragadott különféle fegyverekről. Követei útján adott hírt a császárnak mindarról, amit végbevitt.

A nyugati tájakon pedig Pippin, a császár fia apja parancsára sereggel támadta meg Baszkföldet, majd eltávolítva onnan a lázadókat, az egész tartományt annyira lecsendesítette, hogy úgy tűnt, egy lázadó vagy engedetlen sem maradt ott.

Harioldot végre a császár parancsára visszavitték hajóihoz az abodriták, majd elhajózott hazájába, hogy átvegye ott az uralmat. Azt mondják, Godofrid fiai közül ketten társultak hozzá, hogy



sociasse dicuntur, aliis duobus patria expulsis; sed hoc dolo factum putatur.

Imperator conventu dimisso primo Cruciniacum, deinde Bingiam veniens secunda aqua Confluentem usque per Rhenum navigavit, inde Arduennam venandi gratia proficiscitur; venatorio quoque exercitio more solemnibus ibidem exacto Aquasgrani ad hiemandum revertitur.

## DCCCXX.

**ALM** Mense Ianuario conventus ibidem habitus, in quo de Liudewiti defectione deliberatum est, ut tres exercitus simul ex tribus partibus ad devastandam eius regionem atque ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primo per legatos, deinde ipse veniens, quid sibi facto opus esse videretur, suggessit.

In eo conventu Bera comes Barcinonae, qui iam diu fraudis et infidelitatis a vicinis suis insimulabatur, cum accusatore suo equestri pugna configere conatus vincitur. Cumque ut reus maiestatis capitali sententia damnaretur, parsum est ei misericordia imperatoris, et Ratumagum exilio deportatus est.

Transacta hieme, ut primum herba pabulum iumentis praebere potuit, tres illi exercitus contra Liudewitum mittuntur. Quorum unus de Italia per Alpes Noricas, alter per Carantanorum provinciam, tertius per Baioariam et Pannoniam superiorem intravit: et duo quidem, id est dexter ac sinister, tardius ingressi sunt, eo quod unus Alpium transitu hostium manu resistente

majd vele együtt uralkodjanak, míg a másik kettőt elűzték hazájukból – ám úgy vélik, hogy ez csak fondorlat volt.

A császár a gyűlést felosztatva először Kreuznachba, azután Bingenbe érkezve sodrás mentén Koblenzig hajózott le a Rajnán; onnan vadászat céljából az Ardennekbe utazik. S miután ott nagy pompával hódolt a vadászatnak, Aachenbe tér vissza téli szállásra.

## 820.

**ALM** Január havában ugyanott gyűlést tartott, melyen az a döntés született Liudewit lázadásáról, hogy egyszerre három sereget küldjenek három felől, hogy feldőlják területét és megfékezzék vakmerőségét. Borna is javaslatot tett (először követek révén, azután személyesen eljőve) arra, hogy mit látna szükségesnek megtenni.

E gyűlésen Bera barcelonai gróf, akiről szomszédjai már régóta csalárdság és hűtlenség gyanújával tettek feljelentéseket, lovas bajvívásban próbált összecsapni vádlójával, ám alulmaradt. Mikor pedig mint felségárulót fővesztésre ítélték, a császár irgalmasága folytán megkegyelmeztek neki, és Rouenba küldték száműzetésbe.

A tél elmúltával, amint a fű el tudta takarmánnyal látni az ígásállatokat, útnak indítják Liudewit ellen a három sereget. Ezek egyike Itáliából a Noricum Alpokon át, a másik a karantánok tartományán át, a harmadik Bajorországon és Pannonia Superioron

prohibebatur, alter et longitudine itineris et Dravo flumine, quod traiciendum erat, impediabatur; medius autem, qui per Carantanos intrabat, quamquam in tribus locis ei resisteretur, feliciore usus fortuna ter hoste superato, Dravo etiam transmisso celerius ad destinata loca pervenit. Contra haec Liudewitus nihil molitus munitione tantum castelli, quod in arduo monte construxerat, se suosque continuit et nec belli nec pacis vel per semet ipsum vel per legatos ullum cum eis sermonem habuisse dicitur. Exercitus vero, postquam in unum convenerunt, totam pene regionem ferro et igni devastantes haud ullo gravi damno accepto domum reversi sunt. Is tamen, qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in transitu Dravi fluminis ex locorum et aquarum insalubritate soluti ventris incommodo graviter adfectus est, et pars eius non modica hoc morbo consumpta est. Hi tres exercitus de Saxonia et orientali Francia et Alamannia, Baioaria quoque atque Italia congregati sunt. Quibus domum reversis Carniolenses, qui circa Savum fluvium habitant et Foroiuliensibus pene contigui sunt, Baldrico se dediderunt; idem et pars Carantanorum, quae ad Liudewiti partes a nobis defecerat, facere curavit.

Foedus inter nos et Abulaz regem Hispaniae constitutum et neutrae parti satis proficuum consulto ruptum bellumque adversus eum susceptum est.

In Italico mari octo naves negotiatorum de Sardinia ad Italiam revertentium a piratis captae ac dimersae sunt: de Nordmannia vero tredecim piraticae naves egressae primo in Flandrensi litore praedari molientes ab his, qui in praesidio erant, repulsae sunt; ubi tamen ab eis propter custodum incuriam aliquot casae

keresztül tört be: éspedig kettő, úgymint a bal- és jobboldali, lassabban haladt előre, mivel az egyiket az Alpokon való átkelésben ellenséges csapat hátráltatta, a másikat az út hossza és a Dráva folyó, melyen át kellett kelni, akadályozta; a középső pedig, amely a karantánokon át haladt, noha három helyen is ellenállásba ütközött, jobb szerencsével és az ellenséget háromszor legyőzve, sőt a Dráván is átkelve gyorsabban eljutott a kitűzött helyre. Liudewit semmit sem kísérelt meg ez ellen, csak meghúzta magát embe-reivel egy erőd védelmében, melyet egy meredek hegyen épített, és állítólag sem háborúról, sem békéről nem tárgyalt akár maga, akár követek útján. A hadseregek pedig, miután újraegyesültek, szinte az egész vidéket tűzzel-vassal feldúlva minden súlyosabb kár nélkül tértek haza. Közülük azonban az, amelyik Pannonia Superioron át vonult, a Dráva folyó átkelőjénél az egészségtelen helyek és vizek miatt hasmenést kapva súlyos nehézségeket állt ki, és nem csekély részét fertőzte meg ez a betegség. E három hadsereget Szászországból, Keleti Frankföldről és Alamanniából, valamint Bajorországból és Itáliából toborozták. Miután hazatértek, a krajnaiak, akik a Száva folyó környékén laktak és szinte szomszédosak a friuliakkal, Baldric alá rendelték magukat; ugyanezt tette a karantánok egy része, akik átálltak tőlünk Liudewit oldalára.

A köztünk és Abül-’Ás, Hispánia királya között létrejött, és egyik félnek sem kielégítő szövetséget elhatározott szándékkal felbontottuk és háborút indítottunk ellene.

Itália vizein a kalózok elfogtak és elsüllyesztettek nyolc, Szardíniáról Itáliába visszatérő kereskedőhajót, tizenhárom a normannok földjéről indult tizenhárom kalózhajót pedig, melyek

viles incensae et parvus pecoris numerus abactus est. In ostio Sequanae similia temptantes resistantibus sibi litoris custodibus, quinque suorum interfectis inritae recesserunt. Tandem in Aquitanico litore prosperis usae successibus vico quodam, qui vocatur Buyn, ad integrum depopulato cum ingenti praeda ad propria reversae sunt.

Hoc anno propter iuges pluvias et aerem nimio humore resolutum magna incommoda contigerunt. Nam et hominum et boum pestilentia tam inmane longe lateque grassata est, ut vix ulla pars totius regni Francorum ab hac peste immunis atque intacta posset inveniri. Frumenta quoque et legumina imbrium adsiduitate corrupta vel colligi non poterant vel collecta conputrescebant. Vinum etiam, cuius parvus proventus eodem anno fuit, propter caloris inopiam acerbum et insuave fiebat. In quibusdam vero locis de inundatione fluminum aquis in plano stagnantibus autumnalis satio ita impedita est, ut penitus nihil frugum ante verni temperiem seminaretur. Luna defecit VIII. Kal. Decembr. hora noctis secunda.

Imperator post peractum Carisiaci conventum autumnalemque venationem ex more completam Aquasgrani reversus est.

Flandria partjain próbáltak zsákmányt szerezni, visszavertek azok, akik a helyőrségben voltak – igaz, itt az örök gondatlansága miatt néhány ócska kunyhót felgyújtottak, és elhajtottak egy kevés jószágot. Mikor a Szajna torkolatánál próbálkoztak hasonlóval, miután a parton őrködők ötüket megölték, eredménytelenül vonultak vissza. Végül Aquitánia partjain jártak szerencsével egy faluban, melyet Buynnak hívnak;<sup>105</sup> ezt teljesen feldúlták és hatalmas zsákmánnyal tértek haza.

Ebben az évben a folyamatos esőzések és a túl nagy légpára miatt nagy károk estek; mert mind az emberek, mind a marhák körében olyan iszonyúan dúlt a dögvész mindenfelé, hogy az egész Frank Királyságban alig lehetett olyan tájéket találni, amely ép és érintetlen maradt ettől a véstől. Az állandó esőktől a termények és a hüvelyesek is tönkrementek; vagy be sem lehetett takarítani, vagy ha betakarították is, megrohadt. A kevés napsütés miatt a bor is (amelyből ez évben szintén kevés volt a hozam) savanyú és élvezhetetlen lett. Egyes helyeken pedig a folyók kiáradása miatt a sík részeken megállt víz annyira akadályozta az őszi vetést, hogy a tavaszi enyhülés előtt egyáltalán semmi gabonát nem vetettek el. Január 24-én, az éjszaka második órájában holdfogyatkozás volt.

A császár a Quierzyben megtartott gyűlés, valamint a szokásos őszi vadászat után Aachenbe tért vissza.

---

105 Bouin

## DCCCXXI.

**ALM** Conventus mense Febr. Aquis habitus et in eo de bello Liudewitico tractatum ac tres exercitus ordinati, qui futura aestate perfidorum agros per vices vastarent. Simili modo de marca Hispana constitutum et hoc illius limitis praefectis imperatum est. Iterumque conventus mense Maio Noviomagi habendus conductus est comitesque, qui illuc venirent, deputati.

Eo domnus imperator post festi paschalis expletionem per Mosam navigavit; ibique constitutam annis superioribus atque conscriptam inter filios suos regni partitionem recensuit ac iuramentis optimatum, qui tunc adesse potuerant, confirmavit. Susceptisque ibidem

Paschalis Romani pontificis legatis, Petro videlicet Centumcellensi episcopo et Leone nomenclatore, eisdemque celeriter absolutis, comitibus etiam, qui aderant, ad expeditionem Pannonicam destinatis ipse paululum ibi remoratus Aquasgrani reversus est. Et post paucos dies per Arduennam iter faciens Treveros ac Mettis venit; indeque Rumerici castellum petens reliquum aestivi caloris et autumnii dimidium exercitatione venatoria in Vosegi saltu atque secretis exegit.

Interea Borna dux Dalmatiae atque Liburniae defunctus est, et petente populo atque imperatore consentiente nepos illius nomine Ladasclavus successor ei constitutus est. Adlatum est et de morte Leonis Constantinopolitani imperatoris, quod conspiratione quorundam optimatum suorum et praecipue Michahelis comitis domesticorum in ipso palatio sit interemptus; qui suffra-

## 821.

**ALM** Február hónapban Aachenben gyűlést tartottak, és azon megtárgyalták a Liudewit elleni háborút; három sereget rendeltek erre, melyek majd a jövő nyáron felváltva dúlnák a hitszegők földjeit. Hasonló módon döntöttek a Hispán Őrgrófságról is, a határvidék parancsnokaira osztva ki ezt a feladatot; majd megállapodtak abban, hogy május havában Nijmegenben ismét gyűlést tartanak, s kijelölték a grófokat, akik részt vesznek majd rajta.

A császár úr ekkor, húsvét ünnepének elteltével végighajózott a Meuse-ön, s áttekintette országának a korábbi években elhátározott és írásba foglalt, fiai között való felosztását, majd meg is erősítette az előkelők esküivel, akik akkor meg tudtak jelenni. Fogadva pedig ugyanott Paszkál római pápa követeit, tudniillik Péter centumcellaei püspököt és Leo nomenclatort, majd hamar elbocsátva őket, ugyanígy a jelenlevő és a pannoniai hadjáratra kijelölt grófokat, maga még egy kicsit hátramaradva Aachenbe tért vissza. És alig néhány nap múlva az Ardenneken át utazva Trierbe és Metzbe ment, majd innen Remiremont várába igyekezve a nyári hőség hátralevő részét és az ősz felét vadászattal töltötte a Vogézek erdőségeiben elvonulva.

Eközben Borna, Dalmácia és Liburnia hercege meghalt, és a nép kérésére, valamint a császár egyetértésével Ladasclav nevű unokaöccsét tették meg utódjának. Odaért a hír Leó konstantinápolyi császár haláláról is, hogy egyes előkelői, és elsősorban Mihály testőrparancsnok összeesküvése veszejtette el, saját palotájában. Úgy beszélnek, a polgárok támogatásával és a testőrkatonák



gio civium et praetorianorum militum studio infulas imperii suscepisse dicitur. Fortunatus patriarcha Gradensis, cum a quodam presbitero suo nomine Tiberio apud imperatorem fuisset accusatus, quod Liudewitum ad perseverandum in perfidia, qua coeperat, hortaretur eumque ad castella sua munienda artifices et murarios mittendo iuvaret et ob hoc ad palatium ire iubere-tur, primo velut iussionem impleturus in Histriam profectus est, inde simulato reditu ad Gradum civitatem nullo suorum praeter eos, cum quibus hoc tractaverat, suspicante nactus occasionem clam navigavit, veniensque Iaderam Dalmatiae civitatem Iohanni praefecto provinciae illius fugae suae causas aperuit, qui eum sta-tim navi impositum Constantinopolim misit.

Medio mense Octobrio conventus generalis apud Theodo-nis villam magna populi Francorum frequentia celebratur, in quo domnus Hlotharius, primogenitus domni imperatoris Hlu-dowici, Irmingardam Hugonis comitis filiam solemniter duxit uxorem. Illuc etiam legati sanctae Romanae ecclesiae, Theodorus primicerius ac Florus superista, cum magnis venere muneribus.

Adfuerunt et comites in eodem conventu iam de Pannonia regressi, qui depopulata desertorum et Liudewito adhaerentium universa regione, cum nullus eis copiam pugnandi fecisset, do-mum regressi sunt. Eminuit in hoc placito piissimi imperatoris misericordia singularis, quam ostendit super eos, qui cum Bern-hardo nepote suo in Italia contra caput ac regnum suum coniura-verunt: quibus ibi ad praesentiam venire iussis non solum vitam et membra concessit, verum etiam possessiones iudicio legis in fiscum redactas magna liberalitate restituit. Adalhardum quoque

befolyására ő öltötte fel a császári fejéket. Fortunatus gradói pátriárkát egy Tiberius nevű presbitere bevádolta a császárnál, hogy Liudewitet arra biztatta, hogy tartson ki megkezdett hitszegésében, illetve várainak megerősítésében mesteremberek és kőművesek küldésével segítette; emiatt parancsot kapott, hogy menjen a palotába. Először, mintha eleget akarna tenni ennek, Isztriába utazott, innen pedig, úgy téve, mintha Grado városába térne vissza, a beavatottakon kívül még saját embereinek gyanúját sem felkeltve alkalomhoz jutott, hogy titokban elhajózzon; s a dalmáciai Zára városába érve feltárta menekülése okait Johannesnak, a tartomány prefektusának. Ő tüstént hajóra téve Konstantinápolyba küldte.

Október hó közepén Thionville-nél általános gyűlést tartottak nagy frank népsokaság jelenlétében; ezen Lothár úr, Lajos császár úr elsőszülött fia ünnepélyesen feleségül vette Irmingardot, Hugo gróf lányát. Eljöttek oda a Római Szentegyház követei is, Theodorus protonotarius és Florus flottaparancsnok nagy ajándékokkal. Jelen voltak a gyűlésen a Pannoniából már visszatért grófok is, akik a lázadók és a Liudewithez csatlakozók minden földjét feldúlva, mivel senki sem ütközött meg velük, hazatértek. E tanácskozáson fennen ragyogott az istenfélő császár páratlan irgalmassága; megmutatta ezt azokon, akik unokaöccsével, Bernharddal együtt Itáliában élete és uralma ellen esküdtek. Megparancsolva, hogy járuljanak oda jelenléte elé, nemcsak életüket és testük épségét hagyta meg, hanem rendkívüli nagylelkűséggel visszaállította (bíróági ítélet révén a kincstárra szállt) birtokaikat is. Azt is elrendelte, hogy az Aquitániából – ahol száműzetését

de Aquitania, ubi exulabat, evocatum Corbeiae monasterio, ut prius fuerat, abbatem ac rectorem esse iussit; cum quo et Bernharium fratrem eius reconciliatum eidem monasterio reddidit.

Completisque his, quae ob regni utilitatem inchoaverat, et sacramento, quod apud Noviomagum pars optimatum iuraverat, generaliter consummato ipse Aquasgrani revertitur, filium autem Hlotharium post nuptias ritu solemnibus celebratas ad hiemandum Wormatiam misit.

De parte Danorum omnia quieta eo anno fuerunt, et Harioldus a filiis Godofridi in societatem regni receptus; quae res tranquillum inter eos huius temporis statum fecisse putatur. Sed quia Ceadragus Abodritorum princeps perfidiae et cuiusdam cum filiis Godofridi factae societatis notabatur, Sclaomir emulus eius in patriam remittitur; qui, cum in Saxoniam venisset, aegritudine decubuit perceptoque baptismi sacramento defunctus est.

Autumnalis satio iugitate pluviarum in quibusdam locis impedita est. Cui hiems in tantum proluxa successit et aspera, ut non solum minores rivi ac mediocres fluvii, verum ipsi maximi ac famosissimi amnes, Rhenus videlicet ac Danubius Albisque ac Sequana caeteraque per Galliam atque Germaniam oceanum pententia flumina, adeo solida glacie stringerentur, ut tricenis vel eo amplius diebus plaustra huc atque illuc commeantia velut pontibus iuncta sustinerent; cuius resolutio non modicum villis iuxta Rheni fluentia constitutis damnum intulit.

töltötte – visszahívott Adalhard ismét a corbie-i kolostor apátja és vezetője legyen, amint azelőtt volt; vele együtt fivérének, Bernharnak is megbocsátva ugyanabba a kolostorba küldte őt. S végezve mindazzal, amit az ország javára megkezdett, miután az esküt, melyet Nijmegenben az előkelők egy része letett, mindenkivel elvégeztette, visszatér Aachenbe. Fiát, Lothárt pedig az ünnepélyesen megtartott menyegző után Wormsba küldte téli szállásra.

Ebben az évben a dánok részéről teljes volt a nyugalom, és Harioldot társuralkodóvá fogadták Godofrid fiai; úgy gondolják, ettől volt viszonyuk ez időben olyan felhőtlen. Ám mivel Ceadragot, az abodriták fejedelmét hitszegés és a Godofrid fiaival kötött szövetség vádja érte, vetélytársa, Sclaomir visszatérhetett hazájába. Amikor Szászországba érkezett, ágynak esett és a keresztség szentségét felvéve meghalt.

Az őszi vetést egyes helyeken akadályozták a folyamatos esőzések; ezt olyan elhúzódó és kemény tél követte, hogy nemcsak a kisebb patakok és közepes folyók, hanem a legnagyobb és leghíresebb folyamok is, azaz a Rajna, a Duna, az Elba és a Szajna, valamint a többi, Gallián és Germánián át az óceán felé igyekvő folyam is olyan szilárd jégpáncél alá került, hogy harminc vagy még több napon át, mintha hidak kötnék össze partjaikat, megbírták a rajtuk oda-vissza közlekedő társzekeret. Az olvadás nem csekély károkat okozott a Rajna folyása mellett fekvő birtokokon.

## DCCCXXII.

**ALM** In regione Thuringorum quodam in loco iuxta fluvium cespis longitudine pedum quinquagenum, latitudine quattuordecimum, altitudine sesquipedali de terra sine manibus et praecisus et sublatus est et ab eo loco, in quo sumptus est, viginti quinque pedum spatio distans inventus est. Item in parte orientali Saxoniae, quae Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco iuxta lacum, qui dicitur Arnseo, in modum aggeris terra intumuit et limitem unius leugae longitudine porrectum sub unius noctis spatio absque humani operis molimine ad instar valli subrexit.

Winigisus dux Spolitanus iam senio confectus habitu saeculari deposito monasticae conversationi se mancipavit ac non multo post tactus corporis infirmitate decessit; in cuius locum Suppo Brixiae civitatis comes substitutus est.

Domnus imperator consilio cum episcopis et optimatibus suis habito fratribus suis, quos invitos tondere iussit, reconciliatus est et tam de hoc facto quam et de his, quae erga Bernhardum filium fratris sui Pippini necnon et his, quae circa Adalhardum abbatem et fratrem eius Walahum gesta sunt, publicam confessionem fecit et paenitentiam egit. Quod tamen in eo conventu, quem eodem anno mense Augusto Attiniaci habuit, in praesentia totius populi sui peregit; in quo, quicquid similium rerum vel a se vel a patre suo factum invenire potuit, summa devotione emendare curavit.

Exercitus de Italia propter Liudewiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est, ad cuius adventum Liudewitus

## 822.

**ALM** Thüringia vidékén, egy folyó melletti helyen egy ötven láb hosszú, tizennégy láb széles és másfél láb vastag gyepdarab szakadt és emelkedett ki emberkéz munkája nélkül, és a helytől, ahonnan kijött, 25 lábnyi távolságra találták meg. Szászország keleti részén pedig, amely a szorb határral szomszédos, egy pusztai helyen egy tó mellett, melyet Arnseónak hívnak,<sup>106</sup> a föld töltés módjára felpúposodott, és egyetlen éjszaka alatt, emberi építőmunka nélkül egy liga<sup>107</sup> hosszú, sányszerű töltést képezett.

Winigis spoletói herceg, már érezve az öregség súlyát, világi öltözetét letéve szerzetesi életre adta magát, és nem sokkal később, testi gyengeségtől megtámadva, elhunyt; helyére Suppót, Brescia grófját állították.

A császár úr, tanácsot tartva a püspökökkel és főembereivel, kibékült fivéreivel, akiket akaratok ellenére tonzúrára nyíratott, és mind emiatt, mind pedig azok miatt, amit csak fivére, Pippin Bernhard nevű fia ellen, és amit Adalhard apát és fivére, Walah ellen tett, nyilvános bűnvallást tett és vezeklést végzett; ezt pedig azon a gyűlésen, melyet ugyanazon év augusztus havában Attignyben tartott, végezte el, az egész nép jelenlétében. Ez alkalommal minden hasonló dolgot, amit akár maga, akár apja követett el és fel tudott idézni, nagy odaadással jóvá tett.

Itáliából hadsereget küldtek Pannoniába a Liudewit elleni

---

106 Arendsee

107 leuga, 4828 m.

Siscia civitate relicta ad Sorabos, quae natio magnam Dalmatiae partem optinere dicitur, fugiendo se contulit et uno ex ducibus eorum, a quo receptus est, per dolum interfecto civitatem eius in suam redegit dicionem. Missis tamen ad exercitum imperatoris legatis suis ad eius praesentiam se velle venire promisit.

Saxones interea iussu imperatoris castellum quoddam trans Albiam in loco, cui Delbende nomen, aedificant, depulsis ex eo Sclavis, qui illum prius occupaverant, praesidiumque Saxonum in eo positum contra incursiones illorum.

Comites marcae Hispanicae trans Sicorim fluvium in Hispania profecti vastatis agris et incensis compluribus villis et capta non modica praeda regressi sunt. Simili modo post aequinoctium autumnale a comitibus marcae Brittanicae in possessionem cuiusdam Brittonis, qui tum rebellis extiterat, nomine Wihomarcus, expeditio facta, et omnia ferro et igni vastata sunt.

Peracto conventu, quod Attiniaci habebatur, domnus imperator venandi gratia Arduennam petiit; Hlotharium vero filium suum in Italiam misit, cum quo Walahum monachum propinquum suum, fratrem videlicet Adalhardi abbatis, et Gerungum ostiariorum magistrum una direxit, quorum consilio et in re familiari et in negotiis ad regni commoda pertinentibus uteretur. Pippinum autem in Aquitaniam ire praecepit, quem tamen prius filiam Theotberti comitis Matricensis in coniugium fecit accipere et post nuptias celebratas ad occiduas partes proficisci. Ipse vero peracta autumnali venatione trans Rhenum ad hiemandum in loco, qui Franconofurd appellatur, profectus est.

háború befejezése miatt; ennek érkeztere Liudewit Sziszek városát elhagyva a szerbekhez (akikről azt mondják, Dalmácia nagy részét uralják) menekült, ott húzva meg magát; és egyik hercegük, aki befogadta, csellel megölte, majd hatalma alá vonta városát. A császár seregéhez pedig követeket küldött, biztosítva arról, hogy jelenléte elé készül járulni.

A szászok eközben a császár parancsára az Elbán túl, egy helyen, melynek neve Delbende,<sup>108</sup> egy várat építenek, elűzve onnan a szlávokat, akik azelőtt elfoglalták azt, majd szász helyőrséget telepítettek oda, amazok betörései ellen.

A hispán örgrófság grófjai a Segre folyón át betörték Hispániába; miután feldúlták a földeket és felgyújtottak rengeteg falut, nem csekély zsákmányhoz jutva tértek vissza. Hasonlóképpen az őszi napéjegyenlőség után a breton örgrófság grófjai vezettek hadjáratot egy akkoriban fellázadt, Wihomarc nevű breton birtoka ellen, és mindent tűzzel-vassal dúltak fel.

Miután lezajlott a gyűlés, melyet Attignyben tartottak, a császár úr vadászat céljából az Ardennekbe igyekezett, fiát, Lothárt pedig Itáliába küldte, vele együtt rokonát, Walah barátot, Adalhard apát fivérét, és Gerung ajtónállómestert is elküldte, hogy mind családi dolgokban, mind az ország javát érintő ügyekben tanácsukat kérhesse. Pippinnek pedig meghagyta, hogy menjen Aquitániába, ám előtte hozzáadta Theotbert madrie-i<sup>109</sup> gróf lányát, és a menyegző megülése után útnak indította a nyugati tájak felé. Maga pedig,

108 Sachsenwald a Delvenau folyónál.

109 Egykori grófság Kelet-Normandiában.



Ibique generali conventu congregato necessaria quaeque ad utilitatem orientalium partium regni sui pertinentia more solemni cum optimatibus, quos ad hoc evocare iusserat, tractare curavit. In quo conventu omnium orientalium Sclavorum, id est Abodritorum, Soraborum, Wilzorum, Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum, et in Pannonia residentium Abarum legationes cum muneribus ad se directas audivit.

Fuerunt in eodem conventu et legationes de Nordmannia, tam de parte Harioldi quam filiorum Godofridi; quibus omnibus auditis ac dimissis ipse in eodem loco constructis ad hoc opere novo aedificiis, sicut dispositum habuerat, hiemavit.

## DCCCXXIII.

**ALM** Mense Maio conventus in eodem loco habitus, in quo non universi Franciae primores, sed de orientali Francia atque Saxonia, Baioaria, Alamannia atque Alamanniae contermina Burgundia et regionibus Rheno adiacentibus adesse iussi sunt. In quo inter caeteras barbarorum legationes, quae vel iussae vel sua sponte venerunt, duo fratres, reges videlicet Wilzorum, controversiam inter se de regno habentes ad praesentiam imperatoris venerunt, quorum nomina sunt Milegastus et Cealadragus. Erant idem filii Liubi regis Wilzorum; qui licet cum fratribus suis regnum divisum teneret, tamen, propter quod maior natu erat, ad eum totius

miután lezajlott az őszi vadászat, a Rajnán túlra indult, hogy azon a helyen teleljen, melyet Franconofurdnak<sup>110</sup> hívnak.

Ott pedig általános gyűlést hívva össze gondja volt rá, hogy az erre odarendelt előkelőkkel ünnepélyesen megtárgyalják mindazt, ami csak országa keleti részének hasznát érintette. E gyűlésen meghallgatta az ajándékokkal hozzá küldött követségeket: az összes keleti szlávokét, azaz az abodritákét, szorbokét, wilzekét, csehekét, morvákét, prédenecentekét, és a Pannoniában lakó avarokét is. Ott voltak ugyanezen a gyűlésen a normannoktól (éspe dig úgy Hariold, mint Godofrid fiainak részéről) érkezett követ ségek is; miután mindezeket meghallgatta és elbocsátotta, maga ugyanezen a helyen töltötte a telet a rendelkezése szerint e célra újonnan emelt épületekben.

## 823.

**ALM** Május havában gyűlést tartott ugyanazon a helyen, ahol a parancs szerint meg kellett jelennie az összes főembernek nemcsak Frankföldről, hanem Kelet-Frankföldről és Szászországból, Bajorországból, Alamanniából, illetve az Alamanniával határos Burgundiából és a Rajna mellett fekvő vidékekről is. E gyűlésen a többi barbár követség között, amely akár parancsra, akár önként eljött, a császár jelenléte elé járult két fivér: a wilzek királyai, akik-

---

110 Frankfurt

regni summa pertinebat. Qui cum commisso cum orientalibus Abodritis proelio interisset, populus Wilzorum filium eius Milegastum, quia maior natu erat, regem sibi constituit; sed cum is secundum ritum gentis commissum sibi regnum parum digne administraret, illo abiecto iuniori fratri regium honorem deferunt: quam ob causam ambo ad praesentiam imperatoris venerunt. Quos cum audisset et gentis voluntatem proniorem in iunioris fratris honorem agnovisset, statuit, ut is delatam sibi a populo suo potestatem haberet, ambos tamen muneribus donatos et sacramento firmatos in patriam remisit.

Accusatus est in eodem placito apud imperatorem Ceadragus Abodritorum princeps, quod se erga partem Francorum parum fideliter ageret et ad imperatoris praesentiam iam diu venire dissimulasset. Propter quod ad eum legati directi sunt, cum quibus ille iterum quosdam ex primoribus gentis suae ad imperatorem misit; perque illorum verba promisit, se ad proximum hiemis tempus ad illius praesentiam esse venturum.

Hlotharius vero, cum secundum patris iussionem in Italia iustitias faceret et iam se ad revertendum de Italia praepararet, rogante Paschale papa Romam venit et honorifice ab illo susceptus in sancto paschali die apud sanctum Petrum et regni coronam et imperatoris atque augusti nomen accepit; inde Papiam regressus mense Iunio ad imperatorem venit. Qui cum imperatori de iustitiis in Italia a se partim factis partim inchoatis fecisset indicium, missus est in Italiam Adalhardus comes palatii, iussumque est, ut Mauringum Brixiae comitem secum adsumeret et inchoatas iustitias perficere curaret.

nek vitája volt egymással az uralomról; nevük Milegast és Cealadrag. Liub wilz király fiai voltak, akit, noha fivérelével megosztva uralkodott, idősebb kora miatt az egész ország feletti uralom illetett meg. Miután elesett a keleti abodritákkal vívott csatában, a wilzek népe fiát, Milegastot tette meg királynak, mivel ő volt az idősebbik. Ám ő a népük rítusai szerint rábízott országot méltatlan módon igazgatta, így elvetették, és öccsére ruházták a királyi tisztségét. Emiatt járultak tehát mindketten a császár jelenléte elé. Az pedig, miután meghallgatta őket, és tájékoztatták arról, hogy a népakarat inkább az ifjabbik tisztségre emelése felé hajlik, úgy határozott, hogy tartsa meg ez a nép által ráruházott hatalmat – ám ezután mindkettőjüket megajándékozta és megeskette, majd e biztosítékkal visszaküldte őket hazájukba.

Bevádolták a császárnál ugyanezen a gyűlésen Ceadragot, az abodriták fejedelmét, hogy a frank érdekekhez nem eléggé hűen jár el, és már régóta elmulasztja, hogy a császár színe elé járuljon. Emiatt követeket indítottak hozzá, akikkel együtt elküldött néhányat népének főemberei közül a császárhoz, általuk téve ígéretet, hogy a következő télen eljön majd jelenléte elé.

Lothár pedig, miután apja parancsa szerint igazságot szolgáltatott Itáliában, és már az Itáliából való visszatérésre készülődött, Paszkál pápa kérésére Rómába ment. Itt nagy tisztelettel fogadták, és húsvét szent napján Szent Péter templomában elnyerte az ország koronáját, illetve a császár és augustus címet is. Innen Pavia felé visszatérve június hónapban a császárhoz ment. Miután beszámolt a császárnak az Itáliában részben elvégzett, részben megkezdett igazságszolgáltatásról, ő Itáliába küldte Adalhard palotagrófot, s

Drogonem fratrem eius sub canonica vita degentem Mettensi ecclesiae clero eiusdem urbis consentiente atque eligente rectorem constituit eumque ad pontificatus gradum censuit promoveri.

In eodem conventu tempus et locus alterius conventus habendi conductus est, November videlicet mensis et Compendium palatium; peractoque placito et dimissis primoribus, cum imperator iam inde digredi statuisset, adlatum est ei de interitu Liudewiti, quod relictis Sorabis, cum Dalmatiam ad Liudemuhslum avunculum Bornae ducis pervenisset et aliquantum temporis cum eo moratus fuisset, dolo ipsius esset interfectus.

Nuntiatum est etiam, Theodorum sanctae Romanae ecclesiae primicerium et Leonem nomenclatorem, generum eius, in patriarchio Lateranense primo excaecatos ac deinde fuisse decollatos et hoc eis ob hoc contigisse, quod se in omnibus fideliter erga partes Hlotharii iuvenis imperatoris agerent; erant et, qui dicerent, vel iussu vel consilio Paschalis pontificis rem fuisse perpetrata. Ad quod explorandum ac diligenter investigandum missi sunt Adalungus abbas monasterii sancti Vedasti et Hunfridus comes Curiensis. Sed antequam illi fuissent profecti, venerunt legati Paschalis pontificis, Iohannes episcopus Silvae-candidae et Benedictus archidiaconus sanctae sedis apostolicae, rogantes imperatorem, ut illam infamiam a pontifice auferret, qua ille in memoratorum hominum necem consensisse credebatur. Quibus cum ille, iuxta quod ratio postulabat, respondisset eosque dimisisset, praedictos legatos suos ad investigandam rei veritatem, sicut prius disposuit, Romam ire praecepit; ipse vero reliquum aestatis

megparancsolta neki, hogy vigye magával Mauringot, Brescia grófját, és gondoskodjon a megkezdett jogszolgáltatás befejezéséről.

Fivérét, a szerzetesi életet élő Drogót a város klérusának egyetértésével és választására a metzi egyház kormányzójává tette, jónak látva püspökké szenteltetni őt.

Ugyanezen a gyűlésen megállapodtak a következő gyűlés idejében és helyében, tudniillik november hónapban és a Compiègne-i palotában; s a tanácskozás végeztével és miután elbocsátotta a főembereket, a császár már eldöntötte, hogy távozik innen, amikor értesült Liudewit halálának körülményeiről: miután otthagya a szorbokat és Dalmáciába, Borna herceg nagybátyjához, Liudemuhslhoz érkezett, majd valamennyi ideig nála tartózkodott, annak cselszövése révén ölték meg.

Azt is hírül hozták, hogy Theodorust, a Római Szentegyház protonotáriusát és vejét, Leo nomenclatort a lateráni palotában először megvakították, majd pedig lenyakazták; és ez azért érte őket, mert mindenben az ifjú Lothár császár érdekeinek megfelelően jártak el. Voltak olyanok is, akik azt mondták, a dolgot Paszkál pápa parancsára vagy tanácsára követték el. Ennek kiderítésére és gondos kivizsgálására Adalungot, a Szent Vedast-monostor apátját és Hunfrid churi grófit küldték el. Ám még azelőtt, hogy elindultak volna, megérkeztek Paszkál pápa követei, János silvacandidai püspök és Benedek, az Apostoli Szentszék archidiaconusa, kérve a császárt, hogy tartsa távol azt a gyalázatot a pápától, hogy akár csak azt higgyék, egyetértett az említett emberek megölésével. Miután a helyzet megkívánta választ adott nekik, majd elbocsátotta őket, előbb említett

tempus in pago Wormacense ac deinde in Arduenna transgens peracta autumnali venatione ad Kal. Novembr., sicut condixerat, Compendium venit.

Legati Romam venientes rei gestae certitudinem adsequi non potuerunt, quia Paschalis pontifex et se ab huius facti communiōne cum magno episcoporum numero iureiurando purificavit et interfectores praedictorum hominum, quia de familia sancti Petri erant, summopere defendens mortuos velut maiestatis reos condemnabat, iure caesos pronuntiavit atque ob hoc cum praedictis, qui ad eum missi fuerant, legatis Iohannem

Silvaecandidae episcopum et Sergium bibliothecarium, Quirinum quoque subdiaconum ac Leonem magistrum militum ad imperatorem misit. Qui cum tam per illos quam per suos legatos de sacramento pontificis et excusatione reorum comperisset, nihil sibi ultra in hoc negotio faciendum ratus, memoratum Iohannem episcopum et socios eius ad pontificem dato conveniente responso remisit.

Cedragus Abodritorum princeps pollicitationibus suis adhibens fidem cum quibusdam primoribus populi sui Compendium venit dilatique per tot annos adventus sui rationem coram imperatore non inprobabiliter reddidit. Qui licet in quibusdam causis culpabilis appareret, tamen propter merita parentum suorum non solum inpunitus, verum muneribus donatus ad regnum redire permissus est.

Venerat et Harioldus de Nordmannia, auxilium petens contra filios Godofridi, qui eum patria pellere minabantur; ob cuius causam diligentius explorandam ad eosdem filios Godofridi Theot-

követeit, amint korábban elhatározta, utasította, hogy menjenek Rómába kinyomozni, mi az igazság az ügyben; maga pedig a nyár fennmaradó idejét Worms körzetében, majd pedig az Ardenneknben töltve, az őszi vadászat után november 1-jén, amint megbeszélte, Compiègne-be ment.

A követek Rómába érkezve nem tudtak bizonyosságra jutni a történeteket illetően, mert Paszkál pápa egyrészt számos püspökkel együtt eskü alatt kimentette magát, hogy köze lett volna a gaztett-hez, másrészt viszont az említett személyek gyilkosait, mivel a Szent Péter-bazilika személyzetéből valóak voltak, hevesen védelmébe véve, a meghaltakat mint felségárulókat kárhóztatta, kijelentette, hogy megölésük jogszerű volt, majd ez okból az említett követekkel együtt, akiket hozzá küldtek, elküldte a császárhoz János silvacandidai püspököt és Sergius pápai könyvtárost, valamint Quirinus szubdiakónust és Leo katonai főparancsnokot. Mikor a császár egyrészt ezek, másrészt saját követei révén tudomást szerzett a pápa esküjéről és a bűnösök kimentéséről, úgy gondolva, hogy ez ügyben már semmi tennivalója nincsen, ennek megfelelő választ adva visszaküldte a pápához az említett János püspököt és társait.

Cedrag, az abodriták fejedelme ígéretéhez hűen népének néhány főemberével együtt eljött Compiègne-be, s a császár előtt nem elfogadhatatlan módon indokolta, hogy annyi éven át halogatta látogatását. Noha egyes esetekben elmaraszthalhatónak bizonyult, szülei érdemei miatt mégis nemcsak hogy büntetlenül, hanem ajándékokkal is ellátva engedték hazatérni országába.

Eljött Hariold is a normannok földjéről, segítséget kérve Godofrid fiai ellen, akik azzal fenyegették, hogy elűzik hazájából;



harius et Hruodmundus comites missi fuerunt, qui et causam filiorum Godofridi et statum totius regni Nordmannorum diligenter explorantes adventum Harioldi praecesserunt et imperatori omnia, quae in illis partibus comperire potuerunt, patefecerunt. Cum quibus et Ebo Remorum archiepiscopus, qui consilio imperatoris et auctoritate Romani pontificis praedicandi gratia ad terminos Danorum accesserat et aestate praeterita multos ex eis ad fidem venientes baptizaverat, regressus est.

Hoc anno prodigia quaedam extitisse narrantur, in quibus praecipua fuerunt in Aquense palatio terrae motus et in territorio Tullense iuxta villam Commercium puella quaedam annorum fere XII ab omni cibo per decem menses abstinens. Et in Saxonia in pago, qui vocatur Firihsazi, viginti tres villae igne caelesti concrematae, et fulgora sereno atque interdium de caelo cadentia. Et in territorio Cumetensi Italiae civitatis in vico Grabadona in ecclesia sancti Iohannis baptistae imago sanctae Mariae puerum Iesum gremio continentis ac magorum munera offerentium in absida eiusdem ecclesiae depicta et ob nimiam vetustatem obscurata et pene abolita tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit, ut omnem splendorem novae picturae suae vetustatis pulchritudine cernentibus penitus vincere videretur. Magorum tamen imagines praeter munera, quae offerebant, minime claritas illa inradiavit. Et in multis regionibus fruges grandinis vastatione deletae atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides atque ingentis ponderis decidere visi; domus quoque de caelo tactae hominesque ac caetera animalia passim fulminum ictu praeter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta est

ügyét alaposabban kivizsgálendő Godofrid e fiaihoz Theothar és Hruodmund grófokat küldték el, akik mind Godofrid fiainak ügyét, mind a normannok egész országának állapotát alaposan felderítve megelőzték Harioldot, és előadták a császárnak mindazt, amit csak e vidékeken megtudhattak. Velük együtt visszatért Ebo reimsi érsek is, aki a császár tanácsára és a római pápa tekintélyével felruházva igehirdetés céljából a dánok határvidékére ment, és az elmúlt nyáron sokukat, akik hitre jutottak, megkeresztelt.

Ebben az évben, mint mesélik, jelek tűntek fel, melyek közül a legjelentősebb az aacheni palotában a földrengés és Toul vidékén, Commercymellett egy körülbelül tizenkét éves lány, aki tíz hónapig minden ételtől tartózkodott; és Szászországban egy faluban, melyet Firihsazinak hívnak, huszonhárom portát perzselte fel az égi tűz, és a villámok nappal és derült égből csapkodtak. Itáliában pedig, Como város területén, Gravedona falu Keresztelő Szent János-templomában, az apszisban festve van egy kép, melyen Szűz Mária a gyermek Jézust tartja ölében, és fogadja a bölcsek ajándékait; mivel rendkívül régi, már homályos és szinte nem is vehető ki. Ám két napon keresztül olyan tisztán tündöklött fel, hogy aki látta, annak úgy tűnt: régi szépsége teljesen felülmúlja egy új kép minden ragyogását. Ám a bölcsek alakjait, kivéve az ajándékokat, melyeket hoztak, a legkevésbé sem sugározta be ez a tisztaság. Sok vidéken pedig a jégeső pusztítása tönkretette a termést, és egyes helyeken a jégeső mellett igazi és roppant súlyú köveket is láttak hullani. Azt mondják, a szokottnál gyakoribb volt, hogy házakat, embereket és más élőlényeket sújtottak mindenfelé

ingens pestilentia atque hominum mortalitas, quae per totam Franciam inmaniter usquequaque grassata est et innumeram hominum multitudinem diversi sexus et aetatis gravissime sevindo consumpsit.

## DCCCXXIII.

**ALM** Rex Bulgarorum N.<sup>17</sup> velut pacis faciendae gratia legatos ad imperatorem cum litteris misit. Quos ille cum audisset ac litteras, quae adlatae fuerant, legisset, rei novitate non inmerito per-motus ad explorandam diligentius insolitae et numquam prius in Franciam venientis legationis causam Machelmum quendam de Baioaria cum ipsis legatis ad memoratum regem Bulgarorum direxit.

Hiemps aspera valdeque prolixa facta est, quae non solum caetera animalia, verum etiam homines quosdam inmanitate frigoris extinxit. Luna defecit III. Non. Mart. hora noctis secunda. Suppo dux Spolitanus decessisse nuntiatur.

Interea legati Romani pontificis Romam regressi eundem valida infirmitate detentum ac morti iam proximum invenerunt; qui etiam paucis post adventum illorum exactis diebus vita decessit. In cuius locum cum duo per contentionem populi fuissent electi, Eugenius tamen archipresbyter tituli sanctae Sabinae vincente

---

17 D2 et E ferunt „Omortag”.

a villámok. Ezt nagy pestis és sok ember halála követte; ez egész Frankföldön fel s alá haladva borzasztóan pusztított, és különböző nemű és korú emberek megszámlálhatatlan sokaságát vitte el súlyos dühöngésében.

## 824.

**ALM** [Omortag],<sup>111</sup> a bolgárok királya békekötés céljából követeket küldött levéllel a császárhoz; az meghallgatta őket, a levelet pedig, amelyet hoztak, elolvasta. A dolog újszerűségétől – nem ok nélkül – felzaklatva, hogy a szokatlan és Frankföldön korábban még sohasem járt követség dolgát alaposabban felderítse, a követekkel együtt Bajorországból elküldte Machelmet is az említett bolgár királyhoz.

Ebben az évben a tél zord volt és igen elhúzódott, a roppant hideg nem csak állatokat, de embereket is megölt. Március 5-én, az éjszaka második órájában holdfogyatkozás volt. Hírül hozzák, hogy Suppo spoletói herceg meghalt.

Eközben a római pápa követei Rómába visszatértükben súlyos betegségben, sőt már félholtan találják őt; érkezésük után néhány nap elteltével el is távozott az élők közül. Helyére, bár a nép törekvései miatt először két jelöltet választottak, végül a nemesek jelöltjét, Jenőt, a Szent Szabina-templom kardinális archipres-

<sup>111</sup> A D2 és az E hozza, illetve a Fuldai évkönyvek is.

nobilium parte subrogatus atque ordinatus est. Cuius rei nuntium cum Quirinus subdiaconus, unus ex his, qui priori legatione fungebantur, ad imperatorem detulisset, conventu circiter VIII. Kal. Iul. pronuntiato atque Compendio habito ipse ad Britannicam expeditionem per se faciendam animo intento Hlotharium filium imperii socium Romam mittere decrevit, ut vice sua functus ea, quae rerum necessitas flagitare videbatur, cum novo pontifice populoque Romano statueret atque firmaret. Et ille quidem ad haec exsequenda post medium Augustum in Italiam profectus est, imperator vero iter, quod in Britanniam facere paraverat, propter famem, quae adhuc praevalida erat, usque ad initium autumnus adgredi distulit. Tum demum adunatis undique omnibus copiis Redonas civitatem terminis Britanniae contiguam venit et inde diviso in tres partes exercitu duabusque partibus filiis suis Pippino et Hludowico traditis tertiaque secum retenta Britanniam ingressus totam ferro et igni devastavit. Consumptisque in hac expeditione XL vel eo amplius diebus, acceptis, quos perfido Brittonum populo imperaverat, obsidibus Ratumagum civitatem, ubi coniugem se operiri iusserat, ad XV. Kal. Decembr. reversus est.

Nam et illuc legatos Michahelis imperatoris, qui ad eum mittebantur, sibi occurrere iussit, cum quibus et Fortunatus patriarcha Veneticorum regressus ad eius venit praesentiam. Sed legati imperatoris litteras et munera deferentes, pacis confirmandae causa se missos esse dicentes pro Fortunato nihil locuti sunt; inter caetera tamen ad legationem suam pertinentia quaedam de imaginum veneratione protulerunt, propter quae se Romam ire atque apostolicae sedis praesulem consulere debere dixerunt.

biterét iktatták be. Mikor e dolog hírét Quirinus szubdiakónus, egyike azoknak, akik az előző követségben szolgálatot teljesítettek, megvitte a császárnak, az, miután június 24-e körül gyűlést hirdetett és tartott meg Compiègne-ben, terveivel már a Bretagne-ba vezetendő hadjáratra összpontosítva úgy határozott, hogy fiát és uralkodótársát, Lothárt küldi Rómába, hogy a nevében eljárva mindarról, ami a körülményekből adódó szükség miatt sürgetőnek látszik, hozzon megerősítő döntést az új pápával és a római néppel. Amíg pedig ő ezek végrehajtására augusztus közepe után Itáliába távozott, a császár az előkészületben levő Bretagne-i hadjárat megkezdését az éhínség miatt, amely még mindig dühögött, ősz elejére halasztotta. Akkor végül mindenfelől összes csapatát egyesítve a breton határ melletti Rennes városába ment, és innen, három részre osztva seregét, majd kettőt Pippin és Lajos fiainak átadva, a harmadikat magánál tartva megtámadta Bretagne-t, és tűzzel-vassal feldúlta az egészet. E hadjárat negyven vagy még több napot vett igénybe; kézhez véve a túszoikat, akiket kikövetelt a hitszegő breton néptől, november 17-én visszatért Rouen városába, ahol parancsa szerint hitvese várakozott rá.

Ugyanide kellett érkezniük elé, amint parancsolta, Mihály császár hozzá küldött követeknek is, akikkel együtt visszatért Fortunatus velencei pátriárka is, majd elé járult. Ám a császár követei, noha levelet és ajándékokat hoztak, és kijelentették, hogy a béke megerősítése céljából küldték őket, Fortunatus javára semmit sem tudtak felhozni; egyéb, követségükre tartozó dolgok közt a képtisztelet kérdését hozták elő, majd kijelentették, hogy emiatt Rómába kell menniük s ott az apostoli főpappal tanácskozni. Kö-

Quos cum legatione eorum audita ac responso reddito absolvet, Romam, ut se velle dicebant, ducere iussit; Fortunatum etiam de causa fugae ipsius percontatus ad examinandum eum Romano pontifici direxit. Ipse Aquasgrani, ubi hiemare statuerat, profectus est.

Quo cum venisset et ibi natalem Domini celebrasset, allatum est ei, quod legati regis Bulgarorum essent in Baioaria; quibus obviam mittens ipsos quidem usque ad tempus congruum ibidem fecit operiri. Caeterum legatos Abodritorum, qui vulgo Praedenecenti vocantur et contermini Bulgaris Daciam Danubio adiacentem incolunt, qui et ipsi adventare nuntiabantur, ilico venire permisit. Qui cum de Bulgarorum iniqua infestatione querebantur et contra eos auxilium sibi ferri deposcerent, domum ire atque iterum ad tempus Bulgarorum legatis constitutum redire iussi sunt.

Suppone apud Spoletium, sicut dictum erat, defuncto eundem ducatum Adalhardus comes palatii, qui iunior vocabatur, accepit. Qui cum vix quinque menses eodem honore potiretur, correptus febre decessit. Cui cum Moringus Brixiae comes successor esset electus, nuntio honoris sibi deputati accepto decubuit et paucis interpositis diebus vitam finivit.

Aeblus et Asinarius comites cum copiis Wasconum ad Pamplonam missi, cum peracto iam sibi iniuncto negotio reverterentur, in ipso Pirinei iugo perfidia montanorum in insidias deducti ac circumventi capti sunt, et copiae, quas secum habuere, pene usque ad internicionem deletae; et Aeblus quidem Cordubam missus, Asinarius vero misericordia eorum, qui eum

vetségüket meghallgatva és választ adva elbocsátotta őket és megparancsolta, hogy vezessék őket Rómába, amint mondták, hogy szeretnék; Fortunatust pedig, kifaggatva szökésének okairól, a római pápához küldte, hogy hallgassák ki. Maga Aachenbe utazott, miután úgy döntött, ott tölti a telet.

Miután odaért és az Úr születését is ott ünnepelte, hírül hozták neki, hogy a bolgár király követei Bajorországban vannak; eléjük küldetve elrendelte, hogy ugyanott várakozzanak rá az alkalmas idő elérkeztéig. Egyébként viszont a közönségesen prédenecenteknek nevezett abodriták (akik a bolgárokkal szomszédosak és Dacia Duna mellett fekvő részét lakják) követeit, akik a híradások szerint szintén úton voltak felé, tüstént színe elé engedte. Miután ezek a bolgárok jogtalan támadásairól tettek panaszt és kérték, hogy nyújtson segítséget ellenük, megparancsolta, hogy menjenek haza, majd ismét jöjjenek el abban az időpontban, melyet a bolgárok követi számára jelölt ki.

Miután Spoletóban, amint már elmondtuk, elhunyt Suppo, e grófságot az ifjabbként emlegetett Adalhard palotagróf kapta meg. Ő, alig öt hónapja töltve be e tisztséget, lázas betegségbe esett és elhunyt. Miután pedig Moring bresciai grófot választották meg helyére, ahogy hírért vette, milyen tisztséggel bízták meg, ágyának esett és néhány nappal később bevégezte életét.

Aeblus és Asinarius grófokat baszk csapatokkal Pamplonába küldték; mikor a rájuk bízott ügyel már végezve hazatérőben voltak, a Pireneusok hágóin a hegylakók árulása folytán csapdába csalták, bekerítették és elfogták őket, a csapatokat pedig, melyek velük voltak, szinte a teljes pusztulásig megsemmisítették. Aeb-



ceperant, quasi qui consanguineus eorum esset, domum redire permissus est.

Hlotharius vero iuxta patris mandatum Romam profectus ab Eugenio pontifice honorifice suscipitur. Cui cum iniuncta sibi patefaceret, statum populi Romani iam dudum quorundam praesulum perversitate depravatum, memorati pontificis benivola adsensione ita correxit, ut omnes, qui rerum suarum direptione graviter fuerant desolati, de receptione bonorum suorum, quae per illius adventum Deo donante provenerat, magnifice sunt consolati.

Hoc anno paucis ante solstitium aestivale diebus in territorio Augustodunense aere in tempestatem subita mutatione converso ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse narratur, cuius longitudo quindecim, latitudo septem, crassitudo duos pedes habuisse dicitur.

## DCCCXXV.

**ALM** Sacro paschali festo sollempniter Aquisgrani celebrato, arridente etiam verna temperie imperator venandi gratia Noviomagum profectus legatos Bulgarorum circa medium Maium Aquasgrani venire praecepit. Nam sic illo reverti statuit, habiturus ibi conventum, quod de Brittania regressus eo se tempore ibidem habere velle optimatibus indicaverat.

lust ezután Córdobaba küldték, Asinarius viszont azok irgalmaságából, akik elfogták őt, mivel vérrokonnak tekintették, engedélyt kapott, hogy hazatérjen.

Lothárt pedig, miután apja megbízásának megfelelően Rómába érkezett, Jenő pápa tisztelettel fogadja; mikor ismerteti vele, milyen feladatot kapott, az említett pápa jóindulatú egyetértésével annyira rendezte a római nép helyzetét (melyet több főpap romlottsága már régóta tönkretett), hogy mindazok, akiket vagyonuk elrablása fájdalmasan kifosztott, javaik visszanyerésével – amit Lothár érkezéséből kifolyólag Isten adott meg nekik – nagyszerű vigasztalást leltek.

Ebben az évben néhány nappal a nyári napforduló előtt, Autun területén arról számoltak be, hogy a hirtelen viharosra fordult égből jégeső kíséretében hatalmas jégdarab zuhant le, melynek hossza, mint mondják, tizenöt, szélessége hét, vastagsága két láb volt.

## 825.

**ALM** Miután Aachenben ünnepélyesen megülte húsvét szent ünnepét, és tavaszias időjárás mosolygott rájuk, a császár vadászat céljából Nijmegenbe utazva megparancsolta, hogy május közepe felé menjenek Aachenbe a bolgárok követei. Ilyentájt akart ugyanis visszatérni oda, hogy gyűlést tartson ott; Bretagne-ból való visszaérkezése után jelentette be az előkelőknek, hogy ebben az időben akarja majd megtartani ott.

Quo cum peracta venatione fuisset reversus, Bulgaricam legationem audivit; erat enim de terminis ac finibus inter Bulgaros ac Francos constituendis.

Adfuerunt in eodem conventu pene omnes Britanniae primores, inter quos et Wihomarcus, qui perfidia sua et totam Britanniam conturbaverat et obstinatione stultissima ad memoratam expeditionem illo faciendam imperatoris animum provocaverat, tandem saniore usus consilio ad fidem imperatoris, ut ipse dicebat, venire non dubitavit. Cui cum imperator et ignosceret et muneribus donatum una cum caeteris gentis suae primoribus domum remeare permetteret, promissam fidem, ut prius consueverat, gentilicia perfidia commutavit ac vicinos suos incendiis et direptionibus, in quantum potuit, infestare non cessans, donec ab hominibus Lantberti comitis in domo propria circumventus atque interfectus est. Imperator vero audita Bulgarorum legatione per eosdem, qui ad eum missi fuerant, legatos regi eorum missis litteris, prout videbatur, respondit.

Dimissoque conventu in Vosegum ad Rumerici montem venandi gratia profectus filium suum Hlotharium ex Italia regressum ibique ad se venientem suscepit; ac peracta venatione Aquasgrani rediens generalem populi sui conventum more sollempni mense Augusto habuit. In quo conventu inter ceteras legationes, quae de diversis partibus venerunt, etiam et filiorum Godefridi de Nordmannia legatos audivit ac pacem, quam idem sibi dari petebant, cum eis in marca eorum mense Octobrio confirmari iussit. Completisque omnibus negotiis, quae ad illius conventus

Miután pedig a vadászat végeztével visszatért oda, meghallgatta a bolgár követséget, amely pedig a bolgárok és frankok közti határok és végvidékek megállapítása ügyében volt ott.

Megjelent ugyanezen a gyűlésen a bretonok szinte összes főembere, köztük Wihomarc is, aki hűtlenségével egész Bretagne-t felforgatta, majd ostoba megátalkodottságával kiprovokálta a császár elhatározását, hogy megindítsa oda a már elbeszélt hadjáratot; ám végül jobb belátásra térve, mint maga mondogatta, nem habozott megtérni a császár iránt való hűségre. Miután azonban a császár nemcsak hogy megbocsátott neki, hanem népe többi előkelőjével együtt megajándékozva haza is engedte térni, az ígért hűséget, mint korábban is szokta volt, felcserélte a népébe ivódott hitszegéssel, s szomszédjait gyűjtogatással és rablással, amennyire csak tudta, szüntelenül gyötörte, mígnem Lantbert gróf emberei saját házában kerítették be, majd ölték meg. A császár pedig, meghallgatva a bolgárok követségét, ugyanazokkal a követekkel, akiket hozzá küldtek, levelet küldött királyuknak a tetszése szerinti válasszal.

A gyűlést felosztatva, vadászat céljából a Vogézekbe, Remiremont hegyéhez utazva fogadta Itáliából visszatért és ott eléje járuló fiát, Lothárt, majd a vadászat végeztével Aachenbe visszatérve augusztus hónapban ünnepélyesen általános gyűlést tartott népe számára. E gyűlésen a többi követség között, melyek különböző vidékekről odaérkeztek, meghallgatta Godefrid fiának követeit a normannok földjéről, és elrendelte, hogy október havában erősítsék meg örgrófságukban a békét, melyet kértek a maguk számára. S bevégezve minden ügyet, melyek úgy

rationem pertinere videbantur, Noviomagum cum filio maiore secessit, minorem vero filium suum Hludowicum in Baioariam direxit. Ipse autem autumnali venatione completa circa hiemis initium Aquasgrani reversus est.

In territorio Tullense iuxta Commerciacum villam puella quaedam nomine N. annorum circiter duodecim post sacram communionem, quam in pascha de sacerdotis manu sumendo perceperat, primo pane, deinde aliis omnibus cibis et potibus abstinendo in tantum ieunasse perhibetur, ut nulla penitus corporis alimenta percipiens sine omni victus desiderio plenum triennium compleverit. Coepit autem ieunare anno incarnationis dominicaeDCCCXXIII., sicut in ipsius anni descriptione superius adnotatum est; et hoc anno, id estDCCCXXV., circa Novembris mensis initium peracto ieunio escam sumere ac more caeterorum mortalium manducando vivere coepit.

## DCCCXXVI.

**ALM** Cum regi Bulgarorum legati sui, quid egerint, renuntiassent, iterum eum, quem primo miserat, ad imperatorem cum litteris remisit, rogans, ut sine morarum interpositione terminorum definitio fieret vel, si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis foedere tueretur. Cui imperator, quia fama erat Bulgarorum regem a suo quodam optimate aut regno pulsum aut interfectum, respondere distulit; illoque expectare iusso propter famae certitudinem comperiendam Bertricum palatii comitem ad Baldricum

túnt, hogy e gyűlés mérlegelésére tartoznak, idősebbik fiával Nijmegenbe távozott, kisebbik fiát, Lajost pedig Bajorországba küldte. Maga pedig az őszi vadászat végeztével a tél kezdete körül Aachenbe tért vissza.

Toul területén, Commercy városa mellett egy tizenkét éves, ... nevű lány, miután húsvétkor szentáldozásban részesítette a pap, először a kenyértől, azután minden más ételtől és italtól olyanmennyire megtartóztatta magát, hogy egyáltalán semmi testi táplálékot sem véve magához, három teljes évet töltött minden étvágytól mentesen. A 823. évben kezdett böjtölni, amint fentebb, annak az évnek a leírásában megjegyeztük, és ebben az évben, azaz 825-ben, november hó eleje körül fejezte be a böjtöt, és kezdett ételt magához venni és a többi halandó módjára táplálkozva élni.

## 826.

**ALM** Amikor követei jelentették a bolgárok királyának, hogy mit végeztek, ismét azt küldte a császárhoz levéllel, akit először, kérve, hogy haladéktalanul szülessen döntés a határok rendezésében; vagy ha ezt nem látná jónak, akkor békeszerződés nélkül őrizze ki-ki saját határait. A császár, mivel az a hír járta, hogy a bolgár királyt valamely főembere vagy elűzte országából, vagy megölte, halogatta a válaszádat; s megparancsolva a követnek, hogy várjon, a hírről bizonyosságot szerzendő elküldte Bertric palotagró-

et Geroldum comites et Avarici limitis custodes in Carantanorum provinciam misit. Qui cum reversus nihil certi super his, quae fama vulgaverat, reportasset, imperator legatum ad se evocatum sine litteris remeare fecit.

Interea Pippinus rex, filius imperatoris, ut iussus erat, cum suis optimatibus et Hispanici limitis custodibus circa Kal. Febr. Aquasgrani – nam ibi tunc imperator hiemaverat – venit; cum quibus cum de tuendis contra Sarracenos occidentalium partium finibus esset tractatum atque dispositum, Pippinus in Aquitaniam regressus aestatem in deputato sibi loco transegit.

Imperator vero medio mense Maio Aquis egressus circa Kal. Iun. ad Ingilenheim venit; habitoque ibi conventu non modico multas et ex diversis terrarum partibus missas legationes audiuit et absolvit. Inter quas praecipua caeterisque praeminens erat legatio sanctae sedis apostolicae, Romanae videlicet ecclesiae, qua fungebatur Leo Centumcellensis episcopus et Theofilactus nomenclator, et de partibus transmarinis

Dominicus abbas de monte Oliveti, legati quoque filiorum Godofridi regis Danorum, pacis ac foederis causa directi et de Sclavorum regionibus quidam Abodritorum primores Ceadragum ducem suum accusantes.

Accusabatur et Tunglo, unus de Soraborum primoribus, quod et ipse dicto audiens non esset. Quorum utrique denuntiatus est, quod si medio Octobrio ad imperatoris generalem conventum venire distulisset, condignas perfidiae suae poenas esse daturum. Venerunt et ex Brittonum primoribus, quos illius limitis custodes adducere voluerunt.

fot Baldric és Gerold grófokhoz és az avar határ őreihez a karantánok tartományába. Mikor visszatért, semmi bizonyosról nem számolhatott be azokon felül, amilyen hírek terjengtek; a császár így, magához hívva a követet, levél nélkül küldte vissza.

Eközben Pippin király, a császár fia, amint parancsa volt rá, előkelőivel és a hispán határ őreivel február elseje körül Aachenbe ment, mert a király akkor ott töltötte a telet; miután megtárgyalta és eldöntötte velük, hogyan őrizzék a szaracénok ellen a nyugati határvidékeket, Pippin Aquitániába visszatérve a neki szánt helyen töltötte el a nyarat.

A császár pedig május hó közepén távozva Aachenből, június elseje körül Ingelheimbe ment, s ott jelentős gyűlést tartva meghallgatta és elbocsátotta a különböző égtájak felől érkező követségeket is. Közülük legfőbb és a többenél előrébbvaló volt az Apostoli Szentszék, azaz a Római Egyház követsége, melyben Leo centumcellaei püspök és Theofilactus nomenclator teljesített szolgálatot, a tengerentúli tájakról pedig Dominicus apát az Olajfák hegyéről, továbbá Godofrid dán király fiainak követei, akik béke és szövetség dolgában jártak, illetve a szláv vidékekről az abodriták egyes főemberei, bevádolva fejedelmüket, Ceadragot. Vád érte Tunglót, a szorb főemberek egyikét is, hogy ő sem hallgat a parancsokra; mindkettejüknek megüzenték, hogy ha október közepén elmulasztanák, hogy eljőjenek a császár általános gyűlésére, elveszik majd hűtlenségük méltó büntetését. Eljöttek néhányan a bretonok főemberei közül is, akiknek megjelenését e határvidék őrzői akarták.

Ugyanebben az időben Heriold feleségével és dánok nagy sokaságával Mainzba menve a Szent Albanus templomban megke-



Eodem tempore Herioldus cum uxore et magna Danorum multitudine veniens Mogontiaci apud sanctum Albanum cum his, quos secum adduxit, baptizatus est; multisque muneribus ab imperatore donatus per Frisiam, qua venerat via, reversus est. In qua provincia unus comitatus, qui Hriustri vocatur, eidem datus est, ut in eum se cum rebus suis, si necessitas exigeret, recipere potuisset.

Baldricus vero et Geroldus comites ac Pannonici limitis praefecti in eodem conventu adfuerunt et adhuc de motu Bulgarorum adversum nos nihil se sentire posse testati sunt. Venit cum Baldrico presbyter quidam de Venetia nomine Georgius, qui se organum facere posse adserebat; quem imperator Aquasgrani cum Thancolfo sacellario misit et, ut ei omnia ad id instrumentum efficiendum necessaria praeberentur, imperavit.

Condictoque ac pronuntiato ad medium Octobrium generali conventu, caeteris omnibus more sollempni absolutis ipse trans Rhenum ad villam, quae Salz vocatur, cum suo comitatu profectus est. Ibi ad eum legati Neapolitanorum venerunt, atque inde accepto responso ad sua regressi sunt. Ibi ad eius notitiam perlatum est de fuga ac perfidia Aizonis, quomodo fraudulenter Ausonam ingressus et a populo illo, quem dolo deceperat, receptus Rotam civitatem destruxit, castella eiusdem regionis, quae firmiora videbantur, communivit missoque ad Abdiraman regem Sarracenorum fratre suo auxilium, quod petebat, iussu eiusdem regis contra nostros accepit. Sed imperator licet huius rei nuntium graviter ferret, nihil tamen inconsulte gerendum iudicans consiliariorum suorum adventum statuit operiri; transactaque

resztelkedett azokkal együtt, akiket elhozott magával, majd miután a császár sok ajándékkal halmozta el, Frízián keresztül, amely úton érkezett, haza is tért. E tartományban kapott egy grófságot, melyet Hriustinak hívnak,<sup>112</sup> hogy ha a szükség arra kényszerítené, oda vehesse be magát övéivel.

Baldric és Gerold gróf, valamint a pannoniai határvidék előljárói viszont jelen voltak ugyanezen a gyűlésen, és arról számoltak be, hogy semmi sem érzékelhető a bolgárok ellenünk irányuló mozgolódásából. Eljött Baldriccal egy Velencéből való, György nevű presbiter, aki azt állította, hogy tud orgonát építeni; a császár Thancolf kincstárnokkal Aachenbe küldte őt, és megparancsolta, hogy bosszúsanak rendelkezésére mindent, ami e hangszer készítéséhez kell.

Október közepére általános gyűlést kitűzve és kihirdetve, miután minden mást ünnepélyesen elvégzett, a császár kíséretével a Rajnán át a Salznak hívott birtokra utazott. Ott követek járultak elé Nápolyból, majd választ kapva visszatértek onnan hazájukba. Ott jutott tudomására Aizo szökése és álnoksága, hogy milyen csalárdul tört be Vichbe és hogy miután a csellel rászedett nép befogadta, lerombolta Roda városát;<sup>113</sup> a környék várait, melyek erődítménynek tűntek, megerősítette, majd fivérének elküldve Abdurrahmān szaracén királyhoz, segítséget kért, majd a király utasításának megfelelően meg is kapta azt a mieink ellen. A császár pedig, noha e dolog hírének nehezen viselte, mégis, úgy ítélve jónak, hogy semmit se cselekedjen tanácskozás nélkül, úgy határozott,

---

112 Rüstringen

113 Ma Stadtroda

autumnali venatione circa Kal. Octobr. per Moenum fluvium usque ad Franconofurd secunda aqua navigavit.

Inde ad Ingilunhaim medio Octobrio veniens generalem ibi, ut condictum erat, populi sui conventum habuit. In quo et Ceadragum Abodritorum ducem necnon et Tunglonem, qui apud eum perfidiae accusabantur, audivit: et Tunglonem quidem accepto ab eo filio eius obside domum redire permisit, Ceadragum vero caeteris Abodritis dimissis secum retinuit missisque ad populum Abodritorum legatis, si eum sibi vulgus regnare vellet, perquirere iussit. Ipse autem Aquasgrani, ubi hiemare constituerat, profectus est. Cumque legati, quos ad Abodritos miserat, reversi nuntiassent, variam gentis illius super rege suo recipiendo sententiam, meliores tamen ac praestantiores quosque de illius receptione concordare, acceptis ab eo, quos imperavit, obsidibus in regnum suum eum fecit restitui.

Dum haec aguntur, Hildoinus abbas monasterii sancti Dionisii martyris Romam mittens adnuente precibus eius Eugenio sanctae sedis apostolicae tunc praesule ossa beatissimi martyris Christi Sebastiani accepit et ea apud Suessionam civitatem in basilica sancti Medardi collocavit. Ubi dum adhuc inhumata in loculo, in quo adlata fuerant, iuxta tumulum sancti Medardi iacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitatum per divinam gratiam in nomine eiusdem beatissimi martyris enituit, ut a nullo mortalium eorundem miraculorum aut numerus comprehendi aut varietas verbis valeat enuntiari. Quorum quaedam tanti stuporis esse narrantur, ut humanae inbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset,

hogy megvárja tanácsosai érkezését; majd az őszi vadászat végeztével, október elseje körül a Majna folyón folyásirányban egészen Frankfurtig hajózott.

Innen Ingelheimbe menve október közepén, amint ki volt tűzve, általános gyűlést tartott népe számára; ezen meghallgatta Ceadrag abodrita fejedelmet, valamint Tunglót, akiket hűtlenséggel vádoltak előtte. Tunglónak ugyan, miután fiát túszként elvette, megengedte, hogy hazatérjen, Ceadragot azonban, miután a többi abodritát elbocsátotta, magánál tartotta, majd követeket küldve az abodriták népéhez, elrendelte, hogy tudják meg, akarná-e a nép, hogy ő uralkodjon. Maga pedig Aachenbe utazott, ahol a téltre megállapodott. S mikor a követek, akiket az abodritákhoz küldött, visszatérve azt jelentették, hogy a nép véleménye megoszlik a király elfogadásáról, ám a nemesebbek és kiválóbbak egyöntetűen elfogadják, elvéve tőle a kijelölt túszoikat, visszaállította uralmát.

Míg ezek történnek, Hildoin, a Szent Dénes-monostor apátja Rómába küldetett; s mivel Jenő, az apostoli szék akkori főpapja rábólint kérésére, átveszi Krisztus vértanújának, Szent Sebestyénnek csontjait, és Soissons városában a Szent Medárd-bazilikában helyezi el. Itt, mikor még temetetlenül feküdtek a ládában, ahogy odavitték, a jelek és csodák akkora sokasága tündökölt fel, és Isten kegyelméből a szentség olyan ereje szabadult fel mindenféle gyógyítást végezve, hogy nincs halandó, aki e csodáknak akár a számát felfoghatná, akár sokféleségét elmesélhetné. Úgy mondják, ezek közül egyesek annyira bámulatosak, hogy gyarló emberi hitünket meghaladnák, ha nem lenne biztos: a mi Urunk, Jézus

dominum nostrum Iesum Christum, pro quo idem beatissimus martyr passus esse dinoscitur, omnia, quae vult, facere posse per divinam omnipotentiam, in qua illi omnis creatura in caelo et in terra subiecta est.

## DCCCXXVII.

**ALM** Imperator Helisachar presbyterum et abbatem et cum eo Hildibrandum atque Donatum comites ad motus Hispanicae marcae componendos misit. Ante quorum adventum Aizo Sarracenorum auxilio fretus multa eiusdem limitis custodibus adversa intulit eosque assiduis incursionibus in tantum fatigavit, ut quidam illorum relictis, quae tueri debebant, castellis recederent. Defecit ad eum et filius Berani nomine Willemundus necnon et alii complures novarum rerum gentilicia levitate cupidi; iunctique Sarracenis ac Mauris Ceritaniam et Vallensem rapinis atque incendiis cotidie infestabant. Cumque ad sedandos ac mitigandos Gothorum atque Hispanorum in illis finibus habitantium animos Helisachar abbas cum aliis ab imperatore missus multa et propria industria et sociorum consilio prudenter administrasset, Bernhardus quoque Barcinonae comes Aizonis insidiis et eorum, qui ad eum defecerant, calliditati ac fraudulentis machinationibus pertinacissime resisteret atque eorum temerarios conatus irritos efficeret, exercitus a rege Sarracenorum Abdiraman ad auxilium Aizoni ferendum missus Caesaraugustam venisse nuntiatur, sup-

Krisztus, akiért e szent vértanú köztudomásúlag szenvedett, isteni mindenhatóságában (mely révén minden teremtmény alávetett Neki a mennyben és a földön) mindent megtehet, amit akar.

## 827.

**ALM** A császár elküldte Helisachar presbitert és apátot, s vele együtt Hildibrand és Donatus grófokat, hogy rendezzék el a Hispán Őrgrófság mozgólódásait. Érkezésük előtt Aizo a szaracénok segítségére támaszkodva sok kárt okozott ugyane határvidék őreinek, s állandó támadásaival annyira kifárasztotta azokat, hogy közülük egyesek elhagyva az erődöket, melyeket védeni tartoztak volna, elmenekültek. Átállt hozzá Beran Willemund nevű fia, valamint sokan mások is, akik a népükbe ivódott könnyelműséggel áhították a lázadást, majd a szaracénokhoz és mórokhoz csatlakozva nap mint nap rabolva és gyújtogatva zaklatták Cerdanyát és Vallést. Miután pedig Helisachar apát, akit a császár másokkal együtt azért küldött el, hogy az ottani végeken lakó gótok és hispánok hevességét lenyugtassa és megszelídítse, saját erőfeszítése és a társak tanácsai révén sok dolgot bölcsen eligazított, illetve Bernhard barcelonai gróf is makacsul ellenállt Aizo és a hozzá átpártoltak ravaszágának és csalárd mesterkedéseinek, illetve megghiúsította vakmerő próbálkozásait, hírül hozzák, hogy Zaragozaába érkezett az 'Abdurrahmān szaracén király által Aizo

ra quem Abumarvan regis propinquus dux constitutus ex persuasionibus Aizonis haud dubiam sibi victoriam pollicebatur.

Contra quem imperator filium suum Pippinum Aquitaniae regem cum inmodicis Francorum copiis mittens regni sui terminos tueri praecepit. Quod ita factum esset, ni ducum desidia, quos Francorum exercitui praefecerat, tardius, quam rerum necessitas postulabat, is, quem ducebant, ad marcam venisset exercitus. Quae tarditas in tantum noxia fuit, ut Abumarvan vastatis Barcinonensium ac Gerundensium agris villisque incensis, cunctis etiam, quae extra urbes invenerat, direptis cum incolomi exercitu Caesaraugustam se prius reciperet, quam a nostro exercitu vel videri potuisset. Huius cladis praesagia credita sunt visae multoties in caelo acies et ille terribilis nocturnae coruscationis in aere discursus.

Imperator autem duobus conventibus habitis, uno apud Niu-magam propter falsas Hohrici filii Godefridi regis Danorum pollicitationes, quibus se illo ad imperatoris praesentiam venturum promiserat, altero apud Compendium, in quo et annualia dona suscepit et his, qui ad marcam Hispanicam mittendi erant, quid vel qualiter agere deberent, imperavit, ipse inter Compendium et Carisiacum caeteraque his vicina palatia usque ad hiberni temporis initium conversatus est.

Interea reges Danorum, filii videlicet Godofridi, Herioldum de consortio regni eicientes Nordmannorum finibus excedere compulerunt.

Bulgari quoque Sclavos in Pannonia sedentes misso per Dravum navali exercitu ferro et igni vastaverunt et expulsis eorum ducibus Bulgaricos super eos rectores constituerunt.

segítségére küldött sereg, melynek élére Abū Marwānt, a király rokonát állították vezérül; az pedig, Aizótól meggyőzve, biztosra ígerte a győzelmet. A császár fiát, Pippint, Aquitánia királyát küldte ellene nem jelentéktelen frank csapatokkal, és megparancsolta, hogy védje meg országa határait. Így is történt volna, ha a csapatok élére állított vezérek tunyasága miatt nem ért volna a helyzet által megkövetelnél később az örgrófsághoz a sereg, amelyet vezettek. Ez a késedelem annyira káros volt, hogy Abū Marwān, feldúlva a barcelonaiak és a geronaiak földjeit és felgyújtva falvaikat, sőt, mindent elrabolva, amit a városokon kívül leltek, előbb visszavonult sértetlen seregével Zaragozába, mint hogy seregünk akár csak meg is pillanthatta volna. Úgy hitték, ennek a kudarcnak előjeleként tűntek fel sokszor az égen fényjelenségek és a levegőben végigfutó rémisztő éjjeli villódzások.

A császár pedig két gyűlést tartott, az egyiket Nijmegenben, Godofrid dán király fia Hohric hamis fogadkozásai miatt, melyekkel azt ígerte, hogy a császár színe elé járul majd; a másikat Compiègne-ben, amelyen átvette az azévi ajándékokat, illetve azoknak, akiket a Hispán Örgrófságba készült küldeni, kiadta parancsait, hogy mit és hogyan kell tenniük. Ő maga Compiègne és Quierzy között és egyéb, ezekhez közeli palotáiban tartózkodott egészen a téli időszak kezdetéig.

Eközben a dánok királyai, tudniillik Godofrid fiai kivetették Herioldot társkirályságából, és arra kényszerítették, hogy a normannok határvidékeire távozzék.

Közben a bolgárok a Pannóniában megtelepedett szlávokat a Dráván rájuk küldött hajóhaddal tűzzel-vassal pusztították, és



Eugenius papa mense Augusto decessit. In cuius locum Valentinus diaconus a Romanis et electus et ordinatus vix unum mensem in pontificatu complevit. Quo defuncto Gregorius presbyter tituli sancti Marci electus, sed non prius ordinatus est, quam legatus imperatoris Romam venit et electionem populi, qualis esset, examinavit.

Legati Michahelis imperatoris de Constantinopoli ad imperatorem quasi propter foedus confirmandum missi Septembrio mense Conpendium venerunt; quos ille ibi benigne receptos et audivit et absolvit.

Corpora beatissimorum Christi martyrum Marcellini et Petri de Roma sublata et Octobrio mense in Franciam translata et ibi multis signis atque virtutibus clarificata sunt.

## DCCCXXVIII.

**ALM** Conventus Aquisgrani mense Februario factus est; in quo cum de multis aliis causis tum praecipue de his, quae in marca Hispanica contigerunt, ratio habita et legati, qui exercitui praeerant, culpabiles inventi et iuxta merita sua honorum amissione multati sunt. Similiter et Baldricus dux Foroiuliensis, cum propter eius ignaviam Bulgarorum exercitus terminos Pannoniae superioris inpune vastasset, honoribus, quos habebat, privatus et marca, quam solus tenebat, inter quattuor comites divisa est. Halitgarius Camaracensis episcopus et Ansfridus abba monasterii Nonantulae Constantinopolim missi et a Michahele

hercegeiket elűzve bolgár kormányzókat rendeltek fölējük. Jenő pápa augusztus havában meghalt, helyére Bálint diakónust választották a rómaiak és be is iktatták; ám alig egy hónapot töltött ki pápaként. Halála után Gergelyt, a Szent Márk-bazilika kardinális presbiterét választották, ám nem iktatták be addig, míg a császár követe Rómába nem ért, és meg nem vizsgálta, milyen volt a nép választása.

Szeptember havában Konstantinápolyból Compiègne-be érkeztek Mihály császár követei, hogy megerősítsék szövetségüket; a király jóindulatúan fogadva meg is hallgatta, el is bocsátotta őket.

Krisztus szentsége vértanúi, Szent Marcell és Péter testét Rómából elhozva november hónapban Frankföldre szállították, és ott sok jel és csoda hitelesítette azokat.

## 828.

**ALM** Február havában Aachenben gyűlést tartottak, melyen sok más ügyről is, ám elsősorban azokról tárgyaltak, melyek a Hispán Őrgrófságban történtek, és miután a követeket, akik a sereg élén álltak, vétkesnek találták, érdemeiknek megfelelően tisztségeik elvesztésével bűnhődtek. Hasonlóképp esett Baldric friuli herceggel is: mivel gyávasága miatt a bolgár sereg büntetlenül dúlta fel Pannonia Superior határait, megfosztották tisztségétől, és az Őrgrófságot, mely egyedül az ő kezében volt, négy gróf között osztották fel. Halitgar cambrai püspököt és Ansfridot, a nonantolai kolostor apátját Konstantinápolyba küldték, és Mihály császár

imperatore, sicut ipsi inde reversi retulerunt, honorifice suscepti sunt.

Imperator Iunio mense ad Ingilinheim villam venit ibique per aliquot dies placitum habuit; in quo cum de filiis suis Hlothario et Pippino cum exercitu ad marcam Hispanicam mittendis consilium inisset et, id quomodo fieret, ordinasset, missos etiam Romani pontificis Quirinum primicerium ac Theofilactum nomenclatorem, qui ad eum illo venerant, audita illorum legatione dimisisset, ad villam Franconofurd profectus est. Ibi que aliquandiu moratus WORMATIAM venit atque inde THEODONIS villam perrexit; de quo loco Hlotharium filium suum cum magnis Francorum copiis ad Hispanicam marcam direxit. Qui cum Lugdunum venisset, consedit nuntium opperiens, qui se de Sarracenorum adventu faceret certiores; in qua expectatione cum Pippino fratre conloquitur et comperto, quod Sarraceni ad marcam venire aut timerent aut nollent, redeunte in Aquitaniam fratre ipse ad patrem Aquasgrani revertitur.

Interea, cum in confinibus Nordmannorum tam de foedere inter illos et Francos confirmando quam de Herioldi rebus tractandum esset et ad hoc totius pene Saxoniae comites simul cum markionibus illo convenissent, Herioldus rerum gerendarum nimis cupidus conductam et per obsides firmatam pacem incensis ac direptis aliquot Nordmannorum villulis inrupit. Quod audientes filii Godofridi contractis subito copiis ad marcam veniunt et nostros in ripa Egidore fluminis sedentes ac nihil tale opinantes transito flumine adorti castris exuunt eis que in fugam actis cuncta diripiunt ac se cum omnibus copiis suis in sua castra recipiunt.

megtisztelően fogadta őket – amint erről maguk számoltak be visszatértük után.

A császár június havában Ingelheim birtokra ment, s ott néhány napon át tanácskozást tartott; ezen fiaival, Lothárral és Pippinnel tanácsot ült, mielőtt sereggel a Hispán Őrgrófságba küldte volna őket, és elrendezte, ez mi módon történjen. A római pápa hozzá odaérkező küldöttjeit, Quirinus protonotáriust és Theofilactus nomenclatort is, meghallgatva üzenetüket, elbocsátotta, majd Frankfurt birtokra utazott. Ott pedig valamennyi időt eltöltve Wormsba ment, s onnan tovább Thionville-be; e helyről fiát, Lothárt nagy frank seregekkel a Hispán Őrgrófságba vezényelte. Mikor ez Lyonna érkezett, megállapodott, várva a hírnököt, aki tájékoztatja majd a szaracénok érkezéséről; e várakozás közben megbeszélést tart fivérével, Pippinnel, és megtudva, hogy a szaracénok vagy félnek, vagy nem akarnak az őrgrófságba jönni, míg fivére Aquitániába megy vissza, maga atyjához, Aachenbe tér vissza.

Eközben, míg a normann határvidéken előkészület alatt voltak a tárgyalások egyrészt a köztük és a frankok közti szövetségről, másrészt Heriold ügyeiről, és emiatt szinte egész Szászországból odagyültek a grófok és őrgrófok, Heriold túlzott tettvágyában a megkötött és túsokkal megerősített békét megtörte néhány normann falvacska felgyújtásával és kirablásával. Ezt meghallva Godofrid fiai hirtelen csapatokat vontak össze, az őrgrófságba mentek, és a mieinket, akik az Eider folyó partján táboroztak és semmi ilyesmire nem számítottak, a folyón átkelve megtámadták; a táborból kiverve megfutamítják őket, majd mindent elrabolva összes csapataikkal együtt visszavonulnak táborukba. Ezután ta-

Deinde inito consilio, ut ultionem huius facti praevenirent, missa legatione ad imperatorem, quam inviti et quanta necessitate coacti id fecerint, exposuerunt, se tamen ad satisfactionem esse paratos, et hoc in imperatoris esset arbitrio, qualiter ita fieret emendatum, ut de reliquo inter partes pax firma maneret.

Bonefacius comes, cui tutela Corsicae insulae tunc erat commissa, adsumpto secum fratre Berehario necnon et aliis quibusdam comitibus de Tuscia Corsicam atque Sardiniam parva classe circumvectus, cum nullum in mari piratam invenisset, in Africam traiecit et inter Uticam atque Kartaginem egressus, innumeram incolarum multitudinem subito congregatam offendit; cum qua et proelium conseruit et quinquies vel eo amplius fusam fugatamque profligavit magnaue Afrorum multitudine prostrata, aliquantis etiam sociorum suorum per temeritatem amissis in naves suas se recepit atque hoc facto ingentem Afris timorem incussit.

Luna Kal. Iul. primo diluculo in occasu suo defecta est; similiter et in VIII. Kal. Ian., id est in natale Domini, media nocte obscurata est. [Ferunt in regione Wasconia trans Garonnam fluvium in pago Aginnense annonam de caelo pluere similem frumento, sed paululum breviora ac rotundiora grana habere; de qua domino imperatori adlatum est ad Aquis palatium.]<sup>18</sup>

Imperator circa missam sancti Martini Aquasgrani ad hiemandum venit ibique positus totum hiberni temporis spatium in diversis conventibus ob necessaria regni negotia congregatis inpendit.

---

18 Adduntur haec in recensione C.

nácskozásba kezdve arra jutottak, hogy tettük megtorlását megelőzendő követséget küldenek a császárhoz; előadták, hogy milyen kényszerűen és mekkora szükségből tették ezt, ám készek a jóvátételre, és a császár megítélésén múlik, hogy úgy igazíthassák ezt ki, hogy egyéb tekintetben megmaradjon a felek közt a szilárd béke.

Bonifác gróf, akinek őrzésére voltak bízva akkoriban Korzika szigetei, magához véve fivérét, Berehart, valamint néhány más grófort Toszkánából, egy kisebb flottával körühajózta Korzikát és Szardíniát. Miután egy kalózt sem talált a tengeren, átkelt Afrikába; Utica és Karthágó közt érve partot, megtámadta a hirtelen összeszeccsődült, nagyszámú helyi lakost. Miután megütöközött velük és ötször vagy még többször szétszórva és megfutamítva leverte őket, afrikaiak tömege esett el – bár társai közül is elvesztett valamennyit meggondolatlanságuk miatt. Végül visszavonultak hajóikra, ám az afrikaiakat nagy félelem töltötte el ettől a hadművelettől.

Július elsején amint pirkadni kezdett, a Hold, már lenyugvóban, megfogyatkozott; hasonlóképp december 25-én is, azaz az Úr születésének napján, amikor az éj közepén homályosodott el. [Azt mondják, hogy Baszkföldön, a Garonne folyón túl Agen faluban gabona hullott az égből; a búzához hasonló, de valamelyest rövidebb és kerekdedebb magja volt. Vittek belőle a császár úrnak Aachenbe.<sup>114</sup>]

A császár Szent Márton ünnepe körül Aachenbe ment téli szállásra, s ott tartózkodva az egész téli időszakban, az uralkodás szükségese ügyei miatt különböző gyűléseket tartott.

---

114 A C csoport kézírataiban.

## DCCCXXVIII.

**ALM** Post exactam hiemem in ipso sancto quadragesimali ieiunio paucis ante sanctum pascha diebus Aquisgrani terrae motus noctu factus ventusque tam vehemens coortus, ut non solum humiliores domos, verum etiam ipsam sanctae Dei genitricis basilicam, quam capellam vocant, tegulis plumbeis tectam non modica denudaret parte.

Imperator vero in diversis occupationibus usque ad Kal. Iul. Aquisgrani moratus tandem ad generalem conventum Wormatiae habendum cum comitatu suo mense Augusto statuit proficisci. Sed priusquam inde promoveret, nuntium accepit, Nordmannos velle Transalbianam Saxoniae regionem invadere atque exercitum eorum, qui hoc facturus esset, nostris finibus adpropinquare. Quo nuntio commotus misit in omnes Franciae partes et iussit, ut cum summa festinatione tota populi sui generalitas post se in Saxoniam veniret, indicans simul, velle se apud Novesium medio circiter Iulio Rhenum transire.

Sed ubi vana esse compererat, quae de Nordmannis fama disperserat, sicut prius dispositum habebat, medio mense Augusto Wormatiam venit ibique habito generali conventu et oblata sibi annua dona sollempni more suscepit et legationes plurimas, quae tam de Roma et Benevento, quam et de aliis longinquis terris ad eum venerant, audivit atque absolvit. Hlotharium quoque filium suum finito illo conventu in Italiam direxit ac Bernhardum comitem Barcinonae, qui eatenus in marca Hispaniae praesidebat, camararium in palatio suo constituit. Aliis etiam causis, quae ad

## 829.

**ALM** A tél elmúltá után, még a szent negyvennapos böjt alatt, néhány nappal a szent húsvét előtt, éjszaka földrengés volt Aachenben, majd oly heves szél támadt, hogy nemcsak az alacsonyabb házakat, hanem Isten Szent Szülőanyjának kápolnaként emlegett székesegyházát is jelentős részben lecsupaszította, lesodorva a tetőt fedő ólomlemezeket.

A császár pedig, miután július elsejéig különböző foglalatoságok marasztalták Aachenben, végül úgy határozott, hogy augusztusban kíséretével együtt Wormsba utazik, hogy általános gyűlést tartson. Ám mielőtt továbbindult volna onnan, hírére vette, hogy a normannok meg akarják támadni Szászország Elbán túli vidékét, seregük pedig, mely ezt végrehajtáná, már közelít határainkhoz. E hírtől indítva elküldetett Frankföld minden tájékára, és megparancsolta, hogy a legnagyobb sietséggel egész népe jöjjön utána Szászországba, jelezve egyszersmind, hogy körülbelül július közepén akar Neussnál átkelni a Rajnán.

Ám amint megtudta, hogy hamis volt a normannokról terjedő hír, korábbi elhatározásának megfelelően augusztus hó közepén Wormsba ment, s ott általános gyűlést tartva ünnepelesen fogadta a neki felajánlott éves ajándékokat, valamint meghallgatta és elbocsátotta a sok-sok követséget, melyek mind Rómából és Beneventóból, mind pedig más távoli földekről jöttek hozzá. E gyűlés végeztével fiát, Lothárt is Itáliába küldte, Bernhard barcelonai grófot pedig, aki ekkoriban a Hispán Őrgrófság élén állt, palotájában kamarásának tette meg. S miután



illius placiti completionem pertinere videbantur, congruo modo dispositis atque completis populoque ad sua ire dimisso ipse ad autumnalis venationis exercitium Franconovurdum villam profectus est; qua transacta ad hiemandum Aquasgrani reversus est, ubi et missam sancti Martini ac festivitatem beati Andreae apostoli necnon et ipsum sacrosanctum Dominicae nativitatis diem cum magna laetitia et exultatione celebravit.

más ügyeket is, melyek láthatóan e gyűlés feladatainak hatáskörébe tartoztak, megfelelően elrendezett és bevégezett, a népet hazabocsátva maga Frankfurt birtokra utazott őszi vadászatára. Ennek végeztével téli szállásra visszatért Aachenbe, ahol nagy örömmel és ujjongással ünnepelte meg Szent Márton napját, Szent András apostol ünnepét, valamint az Úr születésének szentséges napját.



# UTÓSZÓ

DARVAS MÁTYÁS

A „Keleti Frank Évkönyvek”-ként is emlegetett *Annales Fuldenses* megjelenése után szinte adta magát a következő lépés: a „Nyugati Frank Évkönyvek”, azaz az *Annales Regni Francorum* magyar nyelven való közreadása. Bár ez a krónika a honfoglalás korának vizsgálata szempontjából nézve kevesebb elsődleges, számunkra érdekes információt közöl, mint a Fuldai, mégis, a Frank Birodalom kialakulásáról ez a legfontosabb kútfő, s magyar nyelvű fordítása régi adósságunk a történettudomány felé. Nincs hát kétségem afelől, hogy a kora középkor iránt érdeklődők számára hasznos munkát adhatunk közre – s bizony nem egy világnyelvet is megelőzve: Reinhold Rau német fordításán,<sup>1</sup> egy részleges (P. D. King,<sup>2</sup> 768–814) és egy teljes angol változaton,<sup>3</sup> illetve egy

- 
- 1 *Annales regni Francorum*. In: *Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte*, Teil 1. Neu bearbeitet von Reinhold Rau (*Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters*, FSGA, Bd. 5. Darmstadt 1955 és utányomások.
  - 2 King, P.D.: *Charlemagne: Translated Sources*. Lambrigg, Kendal, Cumbria, 1987.
  - 3 Scholz, B.: *Carolingian Chronicles: Royal Frankish Annals and Nithard's Histories*. Ann Arbor, University of Michigan Press, 1972.

(részleges és XIX. századi) francia átültetésén<sup>4</sup> kívül csak egy lenyegelt fordításról<sup>5</sup> van tudomásunk.<sup>6</sup>

A jelen rövid utószóban a Fuldaihoz hasonló közvetlen nemzeti érintettség híján nem tárgyalom ugyanolyan részletességgel az *Annales Regni Francorum* keletkezésének fázisait, a feltételezett (de igazából ismeretlenségben maradó) szerzőkről szóló vitákat; e kérdéseknek idegen nyelven bőséges szakirodalma van.<sup>7</sup> Az *Annales Regni Francorum* (a továbbiakban: ARF), mint látni fogjuk, 741 és 829 között adja közre az eseményeket;<sup>8</sup> közvetlen és „félhivatalos” folytatásának számít az *Annales Bertiniani* (830–882); földrajzilag is tágítja a megörökített események horizontját – az ARF szövegére a közös időszakban néhol erősen támaszkodó – *Annales Fuldenses* (714–901); s bár a feldolgozott időszakot nézve szintén folytatás, de mindkettőtől viszonylag független forrás az *Annales Xantenses* (832–873).

Mivel a forrásközlés célja elsődlegesen a hozzáférhetővé té-

4 Yves Germain et Eric de Bussac (ed.): *Annales de Pépin le Bref et Charlemagne* (741–814). Paléo, Clermont-Ferrand, 2010. (François Guizot)

5 *Roczniki królestwa Franków. Annales Regni Francorum*. Ford. Grzegorz Kazimierz Walkowski. Bydgoszcz, 2020.

6 Nem nézve természetesen a szemelvényes, tematikus szöveggyűjteményeket, melyek között megemlítenéd: Jónás Ilona (szerk.): *Középkori egyetemes történelmi szöveggyűjtemény*. Osiris, Budapest, 1999.; Szádeczky-Kardoss Samu: *Szádeczky-Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai 557-től 806-ig*. Balassi Kiadó, Budapest, 1998.

7 Elég friss és átfogóan tárgyalja az ARF kérdéseit: McKitterick, R.: *Charlemagne. The Formation of an European Identity*. Cambridge, Cambridge University Press, 2008.

8 Kihagyva a 751. és 752. éveket.

tel, az *ARF* fordítása során fő szempontjaim a teljességre törekvés és a használhatóság voltak. Utóbbit a kétnyelvű kiadással, előbbit az alapul vett szövegek körének minél tágabbra szabásával próbáltam elérni. Az első döntést ezzel kapcsolatban az Einhardnak tulajdonított, a kutatók által hagyományosan és szinte egyhangúlag<sup>9</sup> utószerkesztésnek tartott szöveg kapcsán kellett meghozni: ez 741-től 801-ig párhuzamosan fut az *Annales Laurissenses Maiores* címen számon tartott, 741-től egészen 829-ig terjedő „főszöveg-gel”. Mivel az esetek nagy részében az egy-egy évhez tartozó szöveg kevés önálló tartalmat hoz, nem szokásos ennek teljes közlése;<sup>10</sup> a teljességre törekedve azonban mi emellett döntöttünk. Emiatt minden évszám alatt két szöveg található: elsőként a *Laurissenses Maiores*, majd az *Einhardi*.

A fordítás alapjául az *ARF* első és mindmáig egyetlen teljes kritikai kiadása, Kurze 1895-ös munkája,<sup>11</sup> illetve annak helyenként kibővített főszövege szolgál. Az olyan kézirati variánsokat ugyanis, melyek többletinformációt hoznak, de csupán egy vagy egyes kódexekben találhatóak meg, szögletes zárójelben főszövegbe vettem mind a latin szövegben, mind a fordításban; e he-

9 De csak szinte: Tibor Živković (elsősorban szóhasználati-statisztikai alapon) a fordított sorrend mellett érvel. Živković, T.: *The Original and the Revised Annales Regni Francorum*. Исторички Часопис / Historical Review, LIX. (2010) 9–58.

10 Scholz is csak az ilyen, saját tartalmat felvonultató *Einhardi*-részeket közli, néha csak pár sor terjedelemben.

11 *Annales regni Francorum inde ab anno 741 usque ad annum 829 qui dicuntur Annales Laurissenses majores et Einhardi*, post editionem G-H. Pertzii recognovit Fridericus Kurze. Hannoverae, 1895.

lyeken lábjegyzet mutatja a forrást. Ugyanígy tettem egy-két marginális jegyzettel is, ha szövege érdekesnek bizonyult, és nem volt X-XI. századinál későbbi.

A kézirati hagyomány rövid áttekintésének célja itt csak annyi lehet, hogy e főszövegbe emelt olvasatok szövegtanúit kontextusba helyezhesse az érdeklődő; a korpusz részletes számba vétele Kurzénál található meg,<sup>12</sup> csakúgy, mint az azóta is alapként szolgáló stemma. A már eleve két változatban elterjedt mű sok töredékben és további, különböző egyéb krónikák és folytatások közé szerkesztett kontaminációkban maradt ránk. Ez meglehetősen kusza szöveghagyományt eredményez, s bár Kurze törekvése egy koherens stemma felrajzolására megfelelt kora törekvéseinek, ma már előtérbe került az a szemlélet, hogy a kéziratok eredetének felderítésénél többet mond az egyes példányok kodikológiai kontextusa: az, hogy az egyes kompilációkban milyen környezetben helyezték el a szerkesztő-szerző egy bizonyos részletet, még változatlan textus mellett is befolyásolja a szöveg üzenetét és hangsúlyait.<sup>13</sup>

Az A változat Canisius 1603-as kiadásában maradt csak fent, az általa használt lorschei kézirat (mely 788-ig tartalmazott feljegyzéseket) mára elveszett. Kurze szerint Károly halála után a munka

---

12 Praefatio VIII–XIV.

13 Elsősorban emiatt McKitterick (Rosamond McKitterick: *History and Memory in the Carolingian World*. Cambridge, Cambridge University Press, 2004., 50–51. p.) anakronisztikusnak és célt tévesztettnek is tartja Kurze igyekezetét, hogy egyetlen stemmában helyezze el az ARF-Einhardi kéziratait.

egy ideig állt, ekkor készült egy másolat, melytől a B csoport<sup>14</sup> kéziratái erednek. Úgy tűnik, 830-ban készült a C másolat<sup>15</sup> (melyhez folytatásként fűzték hozzá az *Annales Bertinianit*, ám még előtte, e nélkül készült egy másolata – a Cx) és a D,<sup>16</sup> amit – Kurze feltételezése szerint – talán az akkor már elnyűtt autográf helyettesítésére másoltak; ennek egyik másolatáról (Dx) feltételezte Pertz, hogy felhasználta „Einhard” a Fuldenses összeállításakor. A D felhasználásával készítette az *Einhardi* szerzője saját, csiszoltabb változatát (E csoport<sup>17</sup>). A B és E csoport minden értékes kézírata IX. századi, ami azt mutatja, hogy a Frank Birodalom teljes területén használatban voltak; a látszólagos redundancia ellenére ez is igazolja, hogy figyelmet fordítsunk az *ARF* és az *Einhardi* közti különbségre, illetve közöljük mindkettő fordítását.

- 
- 14 Ezt két, IX. századi kézirat képviseli: Vat. reg. lat. 617 (B1, 777-813) és Vat. reg. lat. 231 (B3, 791-806), egy XI. századi másolat (741-813), illetve egy elveszett szövegtnú, melyet egy XVI. századi kiadás őrzött meg (B5, „*Annales Tiliiani*”, ed. Chesnius in: *Historiae Francicae Script.* tom. II., 11-21. p). A B2 Prümi Regino Krónikájában maradt fenn (741-813), a B4 XI. századi (codex Parisinus 5941A).
- 15 Szövegtnú a IX. századi Codex Parisinus BnF lat. 10911; vsz. ebből származik a C1a és a XI. századi C2 és talán szintén ebből a Codex Parisinus 5943 B (C2a, XI. sz.) és a C2b. A C3 a Codex Bertinianus (Bibliothèque Municipale MS 697/706), X. századi) XI. századi a C3a és a C4 is.
- 16 D1: Codex Vindobonensis 473 és a vélhetően közös archetípusra (Dx) visszamenő D2 és D3.
- 17 Nyolc kézírata maradt fenn: E1 (Codex Vindobonensis 510, IX. sz.), E1a (Cod. Vindob. 9020), E2 (Cod. Parisinus 5942, X. sz., három, XVI. századi másolattal: E2a – Cod. Paris. 5943, E2b – Cod. Vatic. 3849 és E2c – Cod. Vindobon. 11817). Az E3-7 példányai külön közös archetípusra (Ex2) mennek vissza.



Egyértelmű, hogy a teljes, 741-től 829-ig terjedő bejegyzésfolyam nem egyetlen szerző műve; a 741–788., 789–794., 795–801., 802–805. és 806–829. éveket magukba foglaló szakaszok elkülönítésében viszonylagos egyetértésben vannak a kutatók.<sup>18</sup>

Az *ARF*, mint ismert, Nagy Károly uralkodásáról az elsődleges forrás – és nem is független az ő személyétől: vélelmezhetően legalábbis támogatásával, talán megrendelésére készült. Ez erősen kihat az optikára: néhol egyoldalúan (természetesen frank szemszögből vagy narratívának alárendelve) mutatja be az eseményeket,<sup>19</sup> nem pedig, ahogy maga Leopold von Ranke, az *Einhardi* első kiadója is elvárta volna: *wie es eigentlich gewesen*. A bemutatott időszak tetemes részében vele párhuzamosan futó *Annales Fuldenses*-szel összehasonlítva feltűnik, hogy kevesebb benne a „színes hír”; ami mégis van, annak jó része a Fuldai-val közös,<sup>20</sup> vagy akár szó szerint egyező részlet (különösen a 820-as években). A vallásos érdeklődés is háttérbe szorul, ahol mégis szerepelnek csodás történetek, az túlnyomórészt nem saját anyag, hanem vagy a korabeli krónikák „típustörténete”, vagy egyszerű átvétel. Az elbeszélő mindvégig a háttérben marad,

18 Részletesen foglalkozik ezzel: R. McKitterick, *Charlomagne: The Formation of an European Identity*, Cambridge 2008, 33.

19 Példa erre Tassilo történetének (Nótári Tamás: *Egy kora középkori koncepció per újraértelmezése*. Jogelméleti Szemle, 15. (1) 183–187.) vagy a III. Leó elleni puccs (Nótári Tamás: *Előkészületek Nagy Károly császárrá koronázásához – III. Leó pápa koncepció per*. De iurisprudentia et iure publico III. (2009/3–4) 1–9.) bemutatása.

20 Kurze (Praefatio XII.) szerint egyértelműen a *Fuldenses* veszi át az *ARF*-től; a D2 kódex mindkettőt tartalmazza.

szerzőként nem nyilatkozik meg; többes szám első személyű állítmány is csak egy-két alkalommal fordul elő, egyes szám első személyű egyszer sem.

Röviden térünk csak ki az *Einhardi* jellegzetességeire. Az egyes terminus technicusok eltérő használatán túl<sup>21</sup> az Átdolgozó általában véve igényesebb stílusban ír, sok klasszikus szerzőre utalva (Caesar, Florus, Livius, Tacitus, Justinus, Velleius Paterculus stb.) vagy beazonosíthatóan általuk használt kifejezésekkel élve.<sup>22</sup> A személy- és helynevek használata pontosabb nála, a kipontozott neveket többször pótolja, vagy név szerint említi az *Annales Regni Francorum*-ban nevesítetlen szereplőket. Az *ARF* és az *Einhardi* elbeszélését összevetve azt gondolhatjuk, hogy az „Átdolgozó” Nagy Károly csodálója lehetett, akinek fontos volt hangsúlyoznia, hogy a Karolingok legitim módon vonták uralmuk alá a Birodalomba tagozott népeket. Nagy Károly az ő ábrázolásában kezdeményezőbb, határozottabban és önállóbban formálja az eseményeket;<sup>23</sup> ugyanakkor nem hallgatja el pl. a 778-

21 Nagy Károly az *ARF*-ban *gloriosus, magnus, domnus rex, piissimus, praeclarus* stb., míg az *Einhardi* nem használ rá epithetonokat; a pápa az *ARF*-ban *apostolicus* (11-szer), míg az *Einhardi*-ban soha (hanem *papa, pontifex*); a birodalmi gyűlés az *ARF*-ban *synodus* (18 alkalommal) vagy *placitum* (9-szer), míg „Einhardnál” *conventus*, így ő nyugodtan használhatja a *synodus* szót „zsínat” értelemben; az éveket az *ARF* 758 és 808 között az „Et inmutavit se numerus annorum in...” kadenciával zárja, az *Einhardi* soha; stb.

22 Pl. *foedifragus* (775, 798) és *obnubilo* (778) Gellius *Noctes Atticae* c. művéből.

23 Szembetűnő ez pl. a 773-ban az Adorján pápa megsegítésére indított hadjárat, vagy a 782-es, 4500 szász kivégzésébe torkolló lázadás két változatának egybevetésekor.

adik évi katasztrófát Roncesvallesnél, és a csiszoltabb nyelvezet személyesebb látószöveget közvetít.

Az Annales Regni Francorum stílusával kapcsolatban mindaz érvényes, amit a Fuldainál elmondhattam: a korai évek bejegyzéseinek távirati stílusa fokozatosan lép túl a lakonikuson és éri el a kor krónikáinak nyelvi színvonalát – ám meg nem haladja azt, az egykor Einhardnak tulajdonított részek hasonlóságai a *Vita Caroli Magni* szövegével csak fordított irányú hatás eredményei. A Parnasszust nem kellett tehát megostromolnom, a kihívást inkább a felstilizálás állandó kísértése jelentette, mert az eredeti stílusának megfelelő magyar szöveg bizony még akkor sem élvezetes olvasmány, ha a pontosságra törekvés nem terjed odáig, hogy a nyelvtani pongyolaságokat vagy hibákat, az értelemzavaró slamposságot, fájó barbarizmusokat is megpróbáljam érzékeltetni.<sup>24</sup>

A különböző terminus technicusok – különösen speciálisabb szövegkörnyezetben – bármikor kihívás elé állíthatják a fordítót; a Karoling-kori évkönyvek esetében talán a tisztségek okozzák a legkellemetlenebb percekét. A *dux*, csakúgy, mint az *Annales Fuldenses*ben, a jelölt személy nemzetiségétől vagy akár a konkrét szituációtól függően egyaránt jelenthet herceget, fejedelmet vagy (had)vezért, és sokszor kevés a támpont a döntéshez; a *praefectus* ugyanígy, és akkor még csak a latin kifejezésekről beszélünk – bár ezeket is előszeretettel alkalmazzák barbárokra, így a *rex* akár „kán” is lehet. E kifejezéseket tehát minden esetben a leg-

---

24 Nem tettem; a hibás, értelmetlen és csúnya részeket kisimítottam, nem áldozva fel az érthetőséget is a pontosság oltárán.

valószínűbb eshetőségnek megfelelően döntve fordítottam, bízva abban, hogy – amint megfogalmaztam már ezt a Fuldai esetében is – a komolyabban érdeklődők könnyen kikereshetik az aktuális latin eredetit a másik oldalról, és elnézik nekem a megoldást akkor is, ha suta vagy vitatható.

A krónikások számára idegen hangzású (ha egyáltalán hallották kiejtve) és többnyire értelmet sem hordozó barbár tiszt-ségnevek (*jugurus* vagy esetenként *jugurrus*, *capcanus*) esetében még csak állandó írásmódot sem várhatunk el (csalódnánk is, ha így tennénk). Ezek esetében külön izgalmas kérdés, hogy a szó végi *-(i)us* az idegen kifejezés része-e még, vagy csak a ragozhatóság kedvéért aggatták rá; s utóbbi esetben mettől kell ezzel számolni.

A tulajdonnevek írásmódja hasonló kérdéseket vetett fel. A személynevek közül még a görög nevek esetében is indokolt-nak tűnt megkülönböztetéssel élni: görögösen olvashatóak a bizánci, tehát valóban görög nemzetiségű és nyelvű szereplők, pl. *Theoktisztoz*;<sup>25</sup> ám a görög nevű, de pl. római illetőségűek nevét latinos írásmóddal hozom („*Theofilactus* pápai küldött”). A barbár neveket kézirati alakjukban írom,<sup>26</sup> az *-us*, *-ius* végződéseket

25 Kivéve a császárokat, akik – követve az iskolai történelemoktatás és az ismeretterjesztő irodalom írásmódját – magyar(osított) néven szerepelnek, mint pl. Mihály.

26 Bizonyos határig a kézirati írásmód ingadozását követve; ám meg kell jegyezni, hogy Kurze gyakorlata nem következetes a főszövegi alakok megállapításában, és gyakran hoz romlott variánst akkor is, amikor több kézirat egyértelműen jobb, vagy legalább az addig használttal megegyező nevet hoz a helyen.

következetesen elhagyva:<sup>27</sup> *Baldricus* tehát *Baldric* lesz, *Geroldus* pedig *Gerold* stb.

A földrajzi nevekkel hasonlóan jártam el, mint a Fuldai esetében; mivel a bilingvis kiadás lehetővé teszi, hogy az olvasó másik oldalon rögtön megnézze a latin alakot, fő célunk pedig egy könnyen használható forrásmunka kézbe adása, ezért a fordításban a *mai megfelelő* található (elkerülve nyilván a kiáltó anakronizmusokat, pl. *Savaria* esetében). Ez a módszer akkor kerül összeütközésbe a pontosságra törekvés elvével, ha a krónikás „a helyen, amelynek neve ...” fordulattal él: ilyenkor győz a pontosság, és a főszövegben az eredeti (tehát latin vagy különböző fokon torzított barbár<sup>28</sup>) név áll, mai megfelelője pedig lábjegyzetben kapott helyet.

A földrajzi-közigazgatási egységek (*marcha, provincia, regio, pars, gau*) esetében szintén törekedtem a következetes fordításra, az esetenkénti bizonytalanabb előfordulásokat a latin eredeti ellenőrizhetőségének pajzsa mögött oldva meg. Külön problémát

27 E következetesség néhol mentsvár a bizonytalanságban: a III. declinációba sorolt barbár neveknél (különösen, ha nem fordul elő nominativusi alak) sokszor nem tudható biztosan, meddig tartott a barbár szótó és honnan kezdődik a latinos toldás. Másfelől azoknál a neveknél sem mindig egységes az írásmód, melyek sűrűbben felbukkannak a szakirodalomban, vagy akár máig tovább élnek valamely európai nyelvben.

28 A latin szövegben – a személynevekhez hasonló módon – nem egyszer egy és ugyanazon az oldalon ugyanannak a névnek kétféle írásmódját találhatjuk főszövegben; előfordul az is, hogy egy földrajzi név helye kipontozva áll csak – ám az apparátusból nem derül ki, valóban egységesen *minden* kézirat üresen hagyta-e a helyet.

jelentenek a *regnumként* aposztrofált vagy *-ia* képzős tartománynevek: időben és szervezetségi fokot nézve mikortól lehet „országoknak” titulálni egy-egy nép lakóterületét? Hogy csak egy-két példát hozzak, „Franciaországnak” fordítani a *Francia* szót anakronizmus lett volna. Ezt még csak-csak megoldja a „Frankföld”, ám a „Bajorföld” nem állt volna meg – *Baioaria* így kénytelen-kelletlen „Bajorország” lett, nem tulajdonítva ezzel a fordítással fejlettebb államszervezetet az ekkor még nyilvánvalóan fejletlenebb bajoroknak, mint a frankoknak. Hasonló helyzetek álltak elő a népek neveivel és beazonosításával: a *Beheimi* „csehek” lettek, noha a szóban forgó népség nem feltétlen azonos a mai csehek őseivel. A többi népnév esetében igyekeztem a közismert alakokat használni (*Vascones* – baszkok); ha többféle írásmód él egymás mellett (langobard-longobard, szorb-szoráb), az egyik mellett döntve következetességre törekedtem; a még a szakirodalomban is ritka népneveket pedig, ha ez lehetséges volt, „jövényszósítva”, magyaros írásmóddal hoztam, hiszen a már bevett alakok is ezt az utat járták be, míg polgárjogot nyertek.<sup>29</sup>

A munka végeztével hadd fejezzem ki hálámat a szakmai és nyelvi lektorálásért Tóth Annának és Fehér Bencének;<sup>30</sup> javaslataik és tanácsaik nagy segítségemre voltak a csapdák elkerülésében, bámulatos precizitásuknak és tudásuknak sokat köszönhet

29 Pl.: nordanhumberek, smeldingek, karantánok stb.; de pl. a wilzek nem lettek „vilcek”.

30 Akinek az arab nevek írásmódja tekintetében adott segítségért külön is hálás vagyok.

a végleges szöveg – s így magam és az olvasó is. Az *Annales qui dicuntur Einhardi* latin szövegének gondozása Hursán Szabolcs érdeme, a szakirodalom nehezebben megszerezhető darabjait pedig ismét Nagy Balázs tanszékvezetőnek, az ELTE-CEU Középkortudományi Könyvtára kurátorának köszönhetem meg.





A kötetet a Magyarságkutató Intézet adta ki.

Postacím: 1014 Budapest, Úri utca 54–56.

Web: [mki.gov.hu](http://mki.gov.hu)

Email: [kiado@mki.gov.hu](mailto:kiado@mki.gov.hu)

Felelős kiadó: Horváth-Lugossy Gábor, a Magyarságkutató Intézet főigazgatója

Felelős szerkesztő: Virág István

Borítóterv, műszaki szerkesztés: Tóth Gábor, Tóth Mihály

Nyomás és kötés: OOK-PRESS Nyomda, Veszprém, [ookpress.hu](http://ookpress.hu)



# Frank királyi évkönyvek Annales Regni Francorum

A „Keleti Frank Évkönyvek”-ként is emlegetett Annales Fuldenses megjelenése után kézenfekvő lépés a „Nyugati Frank Évkönyvek”, azaz az Annales Regni Francorum magyar nyelven való közreadása. Bár ez a krónika a honfoglalás korának vizsgálatára szempontjából nézve kevesebb elsődleges, a honfoglaláskori magyarság szempontjából érdekes információt közöl, mint a Fuldai, mégis, a Frank Birodalom kialakulásáról ez a legfontosabb kútfő, s magyar nyelvű tolmácsolása régi adósság a történettudomány felé.

E forrásközlés célja elsődlegesen a hozzáférhetővé tétel, így fő szempontjaink a teljességre törekvés és a használhatóság voltak. Utóbbit a kétnyelvű kiadással, előbbit az alapul vett szövegek körének minél tágabbra szabásával próbáltuk megvalósítani. Az Annales Regni Francorum címmel jelölt krónikafolyam valójában két részből áll: a régebben Einhardnak tulajdonított, a kutatók által hagyományosan utószerkesztésnek tartott szöveg 741-től 801-ig párhuzamosan fut az Annales Laurissenses Miores című, 741-től egészen 829-ig terjedő „főszöveggel”. Mivel az esetek nagy részében az egy-egy évhez tartozó szöveg kevés önálló tartalmat hoz, nem szokásos az Einhardi közlése; a teljességre törekedve azonban emellett döntöttünk. Emiatt minden évszám alatt két szöveg található: elsőként a Laurissenses Miores, majd az Einhardi.

Bízunk benne, hogy a kora középkor iránt érdeklődők számára hasznos munkát adhatunk közre – bizony nem egy világnyelvet is megelőzve.

